R. ZERNOVA

LUMINI ȘI UMBRE

EDITURA TINERETULUI

R. ZERNOVA

LUMINI ŞI UMBRE

În româneşte de NATALIA RADOVICI

EDITURA TINERETULUI

1

Mama a plecat în voiaj de nuntă, iar eu în vacanţă la Odesa. Nu mi-aş fi închipuit niciodată că mama are să se mărite înaintea mea. Cred că nici dânsa nu şi-a închipuit. Astăzi limita de vârstă a femeii s-a prelungit uimitor. Înainte se spunea: „Ai împlinit patruzeci de ani, s-a zis cu tine ca femeie!” Mama are patruzeci şi patru, şi despre ea se poate spune orice, dar nimeni nu se va îndoi că e femeie. Personal, aş fi preferat să fie mai puţin femeie şi mai mult mamă, dar asta, probabil, ţine de egoismul meu, cu care ca mereu îmi scoate ochii. Sau, poate, şi de faptul că amândouă suntem prea femei: o simt de la vârsta de cincisprezece ani. Mama şi cu mine trăiam ca două prietene. Apoi, dintr-o dată, ea a început să-mi reproşeze că nu-i vorbesc cum trebuie. Nu-i acord destul respect! Uite, niciodată nu mi-aş fi închipuit ca mama să aibă nevoie de respectul meu! În general, în ea se trezesc uneori nişte porniri atavice ciudate. Doctor în ştiinţe, interlocutoare inegalabilă, mama ţipă la mine: „Aşa vorbeşti cu mama ta?! Sunt lucruri la care nici să te gândeşti n-ai voie, darmite să le rosteşti!”

Şi iată că ne-am despărţit. Mama va locui cu soţul ei şi-şi va face cuibul, deşi nu e de loc o pasăre domestică, o, nu! Mai degrabă el va face cuibul! Şi tot el, în ce priveşte gospodăria, mă va înlocui pe mine: are să spele vasele, are să gătească şi are să asculte istoriile mamei. I-am prezis eu ceva asemănător, ceea ce, trebuie să recunosc, nu a contribuit la înfiriparea unei prietenii între noi doi.

Proiectasem să mă mut la Moscova, Voronej sau Novosibirsk, într-un cuvânt, un centru universitar din R.S.F.S.R. care să aibă o facultate de biologie. Până una alta însă am întins-o la Odesa – voiam de mult să văd acest oraş; unde mai pui că la Odesa mama avea nişte cunoscuţi care s-au învoit să mă găzduiască în vila lor. De fapt, şi asta era o aventură în stilul nostru; cu aceşti cunoscuţi mama nu se mai văzuse exact de un sfert de veac; şi trebuie să spun că era o relaţie „pe linia soţului”, care fusese coleg cu mama în anul întâi de facultate, iar apoi, din motive de sănătate, se mutase la Odesa. Ori de câte ori îşi amintea de el, mama zâmbea enigmatic, din care pricină trebuia să trag anumite concluzii. Ceea ce am şi făcut. Şi totuşi, m-am hotărât să plec. Tare mult voiam să văd Odesa! Toată iarna trecută, grea pentru mine, i-am citit pe scriitorii odesiţi: Babel şi Oleşa, Slavin şi Kataev, Ilf şi Petrov, şi ei m-au ajutat mult să trăiesc. Iarna a fost tare neguroasă, mohorâtă, iar în cărţile lor strălucea un soare atât de vesel, culorile erau atât de pure şi de zglobii... Şi mi se părea că îndată ce am să văd bulevardul de pe faleză, am să simt în nări mireasma Mării Negre şi am să

mă întind cu burta pe nisipul fierbinte al plajei, iar tot întunericul acela din mine se va risipi, ca şi când nici n-ar fi fost. Mama s-a mirat auzind că vreau să plec la Odesa, dar n-a zis o vorbă, s-a aşezat să scrie scrisoarea, iar ca să nu fiu povara nimănui, mi-a cumpărat un bilet pentru casa de odihnă „Cernomorocika". În privinţa aceasta, mama mea, deşi lipsită de simţ practic, este un om foarte delicat. Într-un cuvânt, am început să mă pregătesc de drum şi toţi s-au apucat să-mi povestească despre Odesa.

E uimitor câte lucruri ştiu toţi despre Odesa. Mai ales cei care în viaţa lor n-au fost acolo. Dacă m-aş fi pregătit să plec la Voronej sau, să zicem, la Cernigov, în afară de cei care au locuit sau au luptat în aceste oraşe, nimeni n-ar fi suflat un cuvânt. În cazul de faţă însă, până şi preastimatul meu viitor tată vitreg s-a apucat să fredoneze „Eşti din Odesa, Mişka, ceea ce-nseamnă...” Are un repertoriu foarte bogat de cântece din anii de război. Băieţii mi-au citat câteva din inscripţiile pe care le poţi întâlni în tramvaiele Odesei: „Apleacă-te în afară, apleacă-te, şi ai să vezi ce păţeşti!” Sau: „Aşa să ajungi la destinaţie, cum ţi-ai plătit biletul!” Mi-au vorbit despre unele inscripţii de pe zidurile caselor: „În blocul nostru nu avem niciun repetent!” Mi-au povestit despre statuia ducelui de pe bulevard. Mi-au recitat chiar versuri din Puşkin:

Cinci-şase săptămâni pe an,
În glod, Odesa-i înecată...

Urma să stau pe la Bolşoi Fontan[1] şi toţi mă lămureau, care mai de care, că acolo nu sunt niciun fel de fântâni şi să nu-mi fac iluzii că e ca la Peterhof.

Nici nu-mi făceam iluzii. La drept vorbind însă, nişte fântâni ar fi prins tare bine, întrucât până astăzi, ca şi pe vremea lui Puşkin, Odesa nu are destulă apă. De la vilă până la plajă ai ceva de mers; picioarele ţi se afundă într-un strat de colb fierbinte, apoi păşeşti pe asfaltul încins, după aceea iar prin colb, şi nici pic de umbră, de verdeaţă, nimic, doar nişte ciulini înfloriţi şi smocuri de iarbă ţepoasă pe lângă garduri. Oraşul dă năvală şi aici, dar cu sprijinul vânătorilor de balene din flotila „Slava”, care îşi au vilele situate acolo, odesiţii din Bolşoi Fontan îi mai opun încă rezistenţă. Gardurile sunt dintr-o piatră cam moale, gălbuie şi au goluri; seamănă cu construcţiile pe care le fac copiii din cuburi. De partea cealaltă a gardului, grădini paradisiace cu caişi şi pruni grei de rod, cu hamacuri şi cişmele, iar pe drum, arşiţă, praf, secetă şi grupuri de vilegiaturişti îndreptându-se alene spre plajă. Se duc acolo să stea până seara, cu copii mici, cu pături sau cearşafuri, cu hrană rece – aşa cum se duceau grecii din antichitate la teatrul lor. Pe plajă se bronzează, mănâncă, îşi educă copiii, leagă cunoştinţe. În medie revin cam şaptezeci de centimetri pătraţi de cap de om, dar n-are-a face, nimeni nu se plânge. Sau poate că se plânge, însă ce folos, dacă cel ce se plânge n-aude nici el ce spune, pentru că deasupra mării pluteşte veşnic un vuiet strident, neîntrerupt. Şi eu care visam linişte şi plescăitul încet,

greoi al apei! Ţipete stridente, ţipete şi iar ţipete şi, ca un tunet necurmat, glasul megafoanelor: „Garik Devinton, mama te-aşteaptă la staţia de radioficare!” Hohote de râs mânzesc, şi cadenţele imposibile ale graiului odesit gălăgios, cântat, un grai pe care nu ţi-l poţi închipui până nu l-ai auzit.

Şi totuşi, şi totuşi... Nici oamenii, nici radioul nu pot înăbuşi acel zgomot ritmic, egal, în care eternul tumult seamănă cu liniştea eternă. Şi toate mirosurile de apă de colonie – odesiţilor le place să se parfumeze! – şi mirosul de scrumbie prăjită, ba chiar şi cel de benzină, vestitor al civilizaţiei, se retrag în faţa miresmei puternice a mării. Când nici nu se vede încă malul, şi doar o lumină densă albastră-argintie se aprinde după o cotitură, mirosul acesta îţi şi pătrunde în suflet, te cucereşte şi nu te mai lasă. M-am scăldat la Zelenogorsk, pe malul Golfului Finic – acolo marea miroase a pin – am făcut plajă tot pe malul Mării Negre, în Crimeea – acolo miroase a cimişir. Numai la Odesa marea are miros de mare. Şi mirosul acesta are atâta forţă, este atât de dens, de concentrat, încât, pesemne, cuprinde în el şi eterna linişte.

La Odesa liniştea este produsul cel mai deficitar. Nici la vila noastră nu ne putem lăuda cu ea. Vilele Odesei nu seamănă cu ale noastre, cele din împrejurimile Leningradului – ele nu-ţi oferă de loc izolarea. Sunt livezi cu pomi fructiferi, în care, la o distanţă nu prea mare unele de altele, se înalţă nişte căsuţe din piatră, cu verande. Căsuţele găzduiesc câte două-trei familii

gălăgioase şi sociabile, care nu socotesc câtuşi de puţin necesar să ascundă amănuntele vieţii lor personale, şi dacă eu, la două zile după sosirea mea, ştiu că Roza Ţîgan are doi curtezani, şi că pozitivului Emik ea îl preferă pe negativul Tolik, credeţi-mă, asta se întâmplă nu pentru că, pe mine, personal, m-ar nelinişti viitorul Rozei. Unde mai pui că, de pe fiecare verandă şi la fiecare fereastră, până târziu noaptea, răsună muzică de tot felul: uşoară şi clasică, modernă şi vechi romanţe ţigăneşti, cântată şi imprimată pe bandă de magnetofon. Odesa este un oraş al muzicienilor, leagănul şi refugiul lor. Muzica te urmăreşte pretutindeni – noaptea pe stradă, acasă, pe malul mării.

Pe mine mă urmărea mai ales acasă, de aceea în primele zile căutam să stau cât mai puţin în vilă. Nu fiindcă nu mi-ar place muzica, nu, sunt un om modern: frecventez concertele Filarmonicii, nu-mi scapă recitalurile cântăreţilor francezi, cumpăr discuri de jaz american, şi aşa mai departe. Aici însă aveam prea multă muzică: fiul cel mare al gazdelor mele, Mika (ce nume o mai fi şi ăsta?! De la Mihail, pesemne!) absolvise conservatorul şi se pregătea pentru concursul republican. Mă trezeam şi adormeam în sunet de vioară. Ba nu, mint: ultimul lucru pe care îl auzeam înainte să adorm era strigătul disperat al Elenei Matveevna, mama lui Mika:

— Liu-u-u-sik!

Dar Liusik tăcea mâlc. E celălalt fecior al ei, un preşcolar.

— Liu-u-u-sik!

După mine, chemarea asta ar fi trebuit să se audă până în colţurile cele mai îndepărtate din Bolşoi Fontan. Vocea Elenei Matveevna seamănă cu glasul trenului electric din Leningrad: răsună oarecum în terţă, şi această particularitate îi dă o forţă sporită. Dacă Elena Matveevna ar fi cântat, ar fi fost un adevărat Armstrong! Liusik însă nu răspunde. Îi place să dispară seara. Mai dispare el şi ziua, nu-i vorbă... Cauza acestor dispariţii e tot muzica: Elena Matveevna şi-a pus în gând să-l facă pianist pe celălalt fiu al ei. Clătinând trist din cap, Leonid Petrovici, tatăl celor doi fraţi, mi-a explicat: cândva, din Odesa, şi-a luat zborul şi, dintru început, s-a ridicat până pe culmi un „stol celebru": Ghilels, Oistrah şi încă mulţi alţii. Gloria lor tulbură până-n ziua de azi inimile mamelor din Odesa: „Ce-ar fi dacă?"... Şi copiii se supun. Unii chiar devin muzicieni. Cu Mika a mers, cu Liusik, pare-se, n-o să ţină.

Tatăl băieţilor nu se dă în vânt după muzică. Este inginer constructor şi-l interesează fotbalul. Totuşi, între el şi Mika există un fel de apropiere care n-are nevoie de cuvinte: doar s-au uitat unul la celălalt, s-au înţeles din priviri şi fiecare îşi vede de treaba lui. Cred că şi ca înfăţişare Mika seamănă mai mult cu taică-său. Are părul bălai, ochii albaştri-verzui, pielea bronzată – un arămiu-deschis. Din profil, Mika seamănă cu Elena Matveevna, care, la rândul ei, seamănă cu Goethe în tinereţe.

Iar Liusik – negricios, cu părul cârlionţat, privirea languroasă şi focoasă totodată – e leit maică-sa în toate, dar mai ales are acelaşi temperament impetuos,

neîmblânzit. Aceste două temperamente încarcă mereu atmosfera vilei noastre şi produc descărcări electrice furtunoase. Pentru Liusik sunt stabilite nişte ore de muzică – doar nu degeaba familia a cărat pianina din oraş până la vilă! Orele acestea coincid cu masa mea de prânz la casa de odihnă „Cernomorocika”. Mamă-sa începe să-l strige când plec eu la masă, băiatul însă are grijă să dispară din timp şi se întâmplă ca, întorcându-mă, să aud vibrând în văzduh, venind dinspre vila noastră, disperata şi monotona chemare:

— Liu-u-sik! Stai tu, să te prind numai, derbedeule! Liu-u-sik!

Nici măcar o dată nu l-am auzit pe Liusik cântând la pian! Cred că am avut noroc. Spre seară, când, în sfârşit, reuşeşte să-l prindă, mamă-sa are cu el următoarea discuţie:

— Ce-i în capul tău? La anul va trebui să dai examen la şcoala de muzică...

— Nu vreau să mă duc la şcoala de muzică... Vreau la şcoala din colţ, aia de pe strada noastră.

— La şcoala de pe strada noastră? Urmează un râs amar: Cea mai golănească şcoală din microraion, şi el acolo vrea să meargă! Când mă uit la derbedeii care învaţă acolo, cade carnea de pe mine bucăţi-bucăţi: sar pe fereastră, urlă ca din gură de şarpe... Simt un cuţit în inimă, nu alta, când îi văd.

În loc de „mamă”, Elena Matveevna zice „mumă", mai zice „beci", „ghiavol", iar la „apă fiartă" zice „uncrop". S-a

născut la Odesa, a crescut la Odesa, s-a măritat la Odesa şi-a adus feciorii pe lume tot la Odesa. A venit războiul, evacuarea, şi Elena Matveevna cu micuţul Mika a plecat în regiunea Kirov, într-un sat de pe râul Cepţa, unde locuieşte mama lui Leonid Petrovici. E de neînţeles cum de s-a aclimatizat această floare odesită pe solul Viatkăi, dar cert este că ea şi cu soacră-sa aproape că s-au îndrăgit una pe alta. Cât am stat la ei, veneau scrisori de pe Cepţa: „Scumpa şi draga mea noră, află de la mine că Piotr, feciorul lui Gavrila, o ia pe fata preşedintelui, şi, te rog, drăguţa mea Elena Matveevna, să-mi cumperi de la magazinul universal de la voi..."

Războiul a găsit-o pe Elena Matveevna studentă, nu a apucat să termine institutul, consacrându-şi apoi toată viaţa familiei – îi hrănea, îi spăla şi cosea pentru toţi. Tot ea îngrijea grădina, făcea conserve, compoturi pentru iarnă şi un amestec grozav de gustos din roşii, ardei şi vinete căruia îi spunea „gheveci”. Totuşi nu avea unde să se desfăşoare şi se întâmpla să tânjească. Atunci, sau cădea într-o muţenie desăvârşită (of, ce ţi-era şi cu muţenia asta!), sau se apuca să spele rufe – manual, după moda veche, fără niciun fel de maşini de spălat.

Îşi uşura sufletul, educându-i pe membrii familiei sale.

Bărbatul şi fiul cel mare nu o contraziceau niciodată; de bună seamă, înţeleseseră de mult că ar fi în zadar. „Mika, oare cât mai ai de gând să exersezi? Îţi nenoroceşti mâna! Du-te imediat la plajă!”... „Leonea! De câte ori trebuie să-ţi spun că la masă nu se citeşte?” Şi Mika lăsa vioara la o

parte, iar Leonid Petrovici ziarul, şi în casă ar fi putut să se instaureze o eră de linişte şi tihnă, de n-ar fi fost răzvrătitul de Liusik.

Într-o zi Leonid Petrovici mi-a spus:

— La noi în casă Liusik serveşte drept paratrăsnet.

Aveam tocmai o părere contrară. Dar, după o vreme, mi-am dat seama ce-a vrut să spună. Într-adevăr, ce s-ar fi întâmplat cu echilibrul universal dacă unei energii nu i s-ar fi împotrivit alta, egală ca forţă, dar diametral opusă.

Leonid Petrovici nu mi-a spus măcar o dată: „Ei, eşti leită maică-ta!”’Nu mi-a zis nici: ...„Dar măică-ta, la vârsta ta... Şi nici: „Mergi pe urmele maică-ti”. Mie îmi place felul lui de a fi.

Vorbesc cum se obişnuieşte în interviuri: să nu mă înţelegeţi greşit. Mă măguleşte chiar faptul că semăn cu mama – într-adevăr, îi semăn grozav. Şi nici ideea cu „urmele” nu e lipsită, de adevăr. Totuşi eu sunt eu, şi în multe privinţe sunt altfel, iar în altele vreau să fiu cu totul altfel decât dânsa; ceea ce nu izbutesc de loc. Mama susţine că, după nu ştiu ce legi ale geneticii, copilul moşteneşte de la amândoi părinţii defectele lor. Ceea ce, după mine, prevesteşte umanităţii o perspectivă nu prea luminoasă. Şi atunci, mă întreb, încotro se îndreaptă progresul?

De altfel, mama putea foarte bine să născocească această lege.

Leonid Petrovici nu mi-a pus niciun fel de întrebări referitoare la măritişul mamei. Cunoaşte desigur numele

tatălui meu vitreg – cum să nu-l cunoască! – dar nu m-a întrebat: „Cum e?” Nevastă-sa m-a interogat amănunţit, deşi am impresia că ştie mult mai multe decât mine. Un lucru însă nu-i este prea limpede: unde voi sta eu de-acum încolo, rămân cu mama, sau or să-mi cumpere ei o garsonieră, sau, poate, am de gând să mă mărit?

Nici eu singură nu ştiu cum se vor desfăşura evenimentele. Mai bine zis, un lucru ştiu cu precizie: n-am să stau cu mama şi cu tatăl meu vitreg. Aşa i-am şi răspuns Elenei Matveevna. M-a privit neîncrezătoare:

— Ca să stai singură, trebuie să fii pregătită pentru viaţă, să ştii să te descurci. Iar la douăzeci de ani...

— Am douăzeci şi unu. Şi sunt destul de pregătită pentru viaţă... La noi acasă gospodăria o conduceam eu!

— Şi ce-i cu asta? Ai să stai singură la douăzeci de ani, fără cineva mai în vârstă lângă dumneata? Înţeleg, dacă nu aveaţi locuinţă la Leningrad!

— Lenocika – se amestecă Leonid Petrovici – mi se pare că vine poştaşul încoace.

— Ai putea să nu-mi faci aluzii că-s lipsită de tact! zice Elena Matveevna, cu o ironie răutăcioasă. Pricep şi fără acest efort din partea ta!

Pleacă în întâmpinarea poştaşului, iar între Leonid Petrovici şi Mika are loc un schimb de priviri. Îşi zâmbesc uşor, şi e limpede pentru oricine că în familia asta oamenii ţin unul la altul.

Mi se pare că Leonid Petrovici ar fi fost suportabil chiar şi în calitate de tată vitreg. Păcat că n-a rămas la timpul

potrivit la Leningrad. Atunci, poate, mi-ar fi fost chiar tată, şi nu tată vitreg. Deşi nu am nimic împotriva tatălui meu. Nu-l ţin însă minte de loc. A murit în o mie nouă sute patruzeci şi şase. Prima mea amintire din copilărie e legată de mama: mă ţine în braţe, fumează şi citeşte ziarul. Toată familia mea se reducea la mama. Niciodată nu am rostit cuvântul „tata”. Buzele mele nici nu pot să rostească acest cuvânt!

2

La casa de odihnă „Cernomorocika” am descoperit un concetăţean de-al meu.

N-aş putea spune că mi-a plăcut. Ce-i drept, l-am observat din capul locului. Din cauza ping-pongului. Băiatul, ăsta nu se clintea de la masa de ping-pong, parcă încremenise acolo; după fiecare partidă se schimbau jucătorii, el însă rămânea pe loc, nimeni nu reuşea să-l bată. Paleta o ţinea după metoda chinezească, cu mânerul în sus; juca tăios, precis, dar cu un fel de nepăsare demonstrativă.

Înainte de a mă duce să mănânc de prânz, am zăbovit un pic lângă masa de ping-pong şi am urmărit jocul; după

ce am mâncat, înainte de a pleca, m-am uitat din nou: se afla la postul lui. Mâncase pesemne mai devreme.

A doua zi, la masa de ping-pong, nu mai erau aceiaşi jucători, iar el şedea sub un tei, în societatea unui bătrânel; între ei se afla o măsuţă, o tablă de şah şi un ceas: jucau *blitz*. În spatele bătrânului, încă doi amatori îşi aşteptau rândul. Se vede că şi la şah tânărul acesta era jucător de înaltă clasă.

De obicei se aşeza în capătul opus al sălii de mese şi două zile nu m-a văzut. A treia zi, la cină, m-am pomenit vecină cu el. Alături de el stă Alexei Lukici, un bătrânel negricios şi sprâncenat din Harkov, amabil, vorbăreţ şi grijuliu. E nemulţumit că mănânc puţin (după părerea lui) şi mereu oftează: „Sufleţelule, colţunaşii cu vişine aşa se mănâncă? Mi-aduc aminte când ne punea maică-mea strachina plină pe masă... Şi aici, are fata trei colţunaşi în farfurie, şi nici pe-ăia nu-i mănâncă...”

Cu noi la masă mai stau şi doi soţi din Penza.

Când m-a văzut apropiindu-mă, noul meu vecin de masă s-a ridicat şi nu s-a aşezat până nu m-am instalat şi eu pe scaun. Îmi plac astfel de purtări. În schimb, nu mi-a adresat un cuvânt tot timpul cât a durat masa. Era o strategie: fără să vreau, am aşteptat să-mi vorbească. Soţii din Penza povesteau o piesă pe care o văzuseră în ajun la Teatrul Dramatic: „Şi ăsta, care era prieten cu el, când s-a uitat odată... am simţit că mă ia cu frig, nu alta! – «Cum se poate, zice, să nu mă recunoşti?» Şi-l tot înghesuie, şi-l înghesuie... Buni actori, nimic de zis!” Eu ascultam cu

interes şi mă străduiam să ghicesc ce piesă o fi fost, deoarece tocmai titlul îl uitaseră. Până la urmă, vecinul cel nou nu mi-a adresat niciun cuvânt, şi seara, de câteva ori, mi-am amintit de el cu un fel de nelinişte.

Îmi plac bărbaţii binecrescuţi, care dau atenţie fetelor. Epoca noastră, cu ritmul ei atât de rapid, a redus, după mine, numărul lor – şi e păcat! Să zicem mersi, dacă un tânăr întoarce capul când trece pe stradă o fată drăguţă. Pe mai mult decât atât nici nu se poate conta. Rareori întâlneşti un om care acceptă toate „nuanţele” jocului, care priveşte serios acest joc bine calculat, care atrage în acest joc toate metodele străvechi de luptă: strategia, tactica – fără ele, ce fel de joc mai poate fi? Iar fără joc, nu-i nici dragoste. După cum se tânguia Fedea Protasov în „Cadavrul viu”: „N-avea niciun haz viaţa noastră, îi lipsea jocul acela”...

Nu sunt de loc convinsă că jocul trebuie să fie încununat negreşit de o dragoste – oricum ar fi ea. Un asemenea sentiment poate să se nască, poate să nu se nască...

Noul meu vecin e galben la faţă, iar ochii îi sunt întunecaţi şi neîndurători. Când am făcut cunoştinţă – aceasta s-a întâmplat după încă douăzeci şi patru de ore – am aflat că-l cheamă Viktor, că lucrează ca referent la un institut de cercetări ştiinţifice şi, culmea, că este din Leningrad. Am descoperit chiar nişte cunoştinţe comune, e drept, persoane pe care le cunoaşte oricine într-un anumit cerc şi de o anumită vârstă.

Dar am uitat să spun că poartă verighetă. O verighetă de pe vremuri, masivă, demodată – poate că-i a lui taică-său. Face parte din generaţia care-şi aduce aminte cum îşi luau rămas bun taţii de la ei. Pentru toţi cei de-o seamă cu el amintirea taţilor se rezumă la cizme, la braţe care îi săltau în sus, iar apoi la fotografiile din perete. Vezi filmul lui Marlen Huţiev.

I-am zis eu ceva în sensul ăsta, dar n-a fost de acord. Mi-a spus că ţine minte mult mai multe. Până şi un cântec pe care-l fredona taică-său:

Nu am, nicio vină
Că inima mi-e plină
De-un amor turbat
Pentru un soldat!

Îşi aminteşte chiar cum taică-său i-a spus mamei lui: „Principalul, păzeşte-l pe băiat ca ochii din cap”.

Eu m-am născut după război, şi nimeni dintr-ai mei n-a pierit pe front, dar, de când mă ştiu, aud vorbindu-se numai despre război. Război văd în filme, citesc cărţi despre război. Cei vârstnici nu-l pot uita. Îi înţeleg. Dar despre de-alde mine încă nu sunt filme. După cât se pare se vor face abia peste vreo douăzeci de ani. Deocamdată despre mine se fac doar emisiuni la radio: „Noi, oamenii maturi”... Încearcă să te convingă, ca şi cum ar vorbi unui prichindel: „Eşti mare, ai crescut!”

De ce mi se vorbeşte aşa? Nu mi-e frică de viaţă şi n-am de gând să mă refugiez în copilărie.

De la mama am primit o ilustrată cu parcul Nikitski: „Nerespectoasa mea fiică, ar trebui să vezi şi tu ce frumos e aici! Dacă te hotărăşti să vii în august în Crimeea, scrie la Erevan, post-restant, pentru mine. Numele neschimbat. Andrei Filipovici îţi trimite salutări, cu toate că nu le meriţi de loc. Mâine plecăm cu vaporul la Batumi, apoi o să rătăcim prin Caucaz şi ne oprim la Erevan. Salută-i pe drăguţii noştri odesiţi şi mulţumeşte-le din partea mea pentru grija pe care ţi-o arată. Te sărută. Mama”.

Desigur, nu mă aşteptam ca mama să se aştearnă pe nişte scrisori lungi despre dragostea ce-mi poartă şi în care să-mi spună că-i e dor de mine şi cât se plictiseşte acolo, în Crimeea. Totuşi mă aşteptam să sune altfel scrisoarea ei. Dar nu-i nimic.

La „Cemomorocika”, Viktor avea o faimă gata creată. Campion la ping-pong, campion la şah, câştigase *blitz*-urile cu toţi cei ce se arătaseră amatori să joace. Dar... nu ştia să înoate, de aceea nici nu se ducea la plajă.

— Atunci de ce ai venit la Odesa? Singura atracţie aici e marea.

— Sunt colecţionar. Colecţionez tipuri de oameni.

O discuţie cu el este interesantă – nu e nevoie să-i povesteşti nimic, prinde totul din zbor. Şi răspunsurile le dă întotdeauna rapid, precis, direct, de parcă n-ar fi simple răspunsuri, ci o emitere de scântei în reprize. Uneori se gândeşte la ceva strict personal şi nu-ţi

răspunde. „Viktor, ce-i cu dumneata?” „M-am dat la fund!” Ceea ce înseamnă că a căzut pe gânduri şi n-are chef să stea de vorbă.

Alteori jongla cu tot felul de zicale din popor: „Cămaşa vecinului nu-ţi ţine de cald şi bărbatul alteia nu ţi-e sprijin”... Sau: „Ce naşte din pisică şoareci mănâncă!” şi, în timp ce le debita, îşi privea auditoriul şi făcea cu ochiul, vrând să spună: „Uite ce ştiu eu!”.

Bine că aveam răgazul să pătrund sensul vorbelor lui. Când mă pomeneam în sânul familiei mele odesite, când ascultam vioara lui Mika sau când, înotând pe spate, priveam cerul înalt şi senin, toate reveneau la locul lor. Viktor îmi era cu desăvârşire străin.

Dar jocul dintre noi doi îşi urma cursul, nu prea încordat, cu mici episoade, cu tergiversări, cu manevre neaşteptate. Amândoi înţelegeam prea bine că e un joc; poate că Viktor s-ar fi plictisit să-l continue, dacă la „Cemomorocika” ar fi fost vreo altă fată. Dar se poate spune că nu era, iar el avea nevoie neapărat de cuceriri, aici, pe loc, în faţa spectatorilor de ocazie. „Am venit să mă odihnesc – îi lămurea el pe vecinii noştri de masă. În douăzeci şi patru de zile trebuie să prind puteri fizice şi morale, ca apoi, unsprezece luni în şir, să iau cu asalt culmile ştiinţei noastre! Fac sport şi mă îndeletnicesc cu asanarea universului meu spiritual. De aici a luat naştere prietenia dintre mine şi Xana. O prietenie frumoasă, creatoare”. Încheindu-şi tirada, îmi zâmbea condescendent, leneş.

Îmi dădeam seama însă că lenea lui e o paradă, sub care îşi ascunde un fel de antrenament, lăcomia de a fi primul, furia, înverşunarea lui sportivă. Mai precis, că se străduieşte să se ascundă. Uneori, după cină, Viktor mă conducea până acasă. Mergea alături de mine, nu mă ducea la braţ, nu mă lua pe după umeri, mergea pur şi simplu şi trăncănea despre te miri ce.

În ulicioara noastră era cam întuneric şi ar fi fost cât se poate de firesc să mă sprijine. Dar se vede că jocul lui avea anumite reguli. Într-o seară mi-a propus să mergem pe faleză; l-am refuzat şi nu a insistat.

Cred că nicio clipă nu uită că este scund. Cu năravul şi apucăturile, lui ar fi trebuit să fie înalt, frumos şi nepăsător. Poate că aşa se şi crede când mă însoţeşte pe ulicioara noastră cufundată în umbra serii. Eu însă intuiesc cât îl costă nepăsarea asta, şi lenea, şi perorările despre „prietenia creatoare”.

Oare Viktor mă interesa? Da, mă interesa, dar nu prea mult. Mă obosea atitudinea lui forţată. Râdeam de monologurile sale teatrale, mă uluia repeziciunea cu care ştia să alterneze temele pe care le aborda, dar, după aceea, mă gândeam mai adânc la cele ce debita şi mă miram: „Ce străin îmi este!” Aşa era, însă abia mult mai târziu am găsit pentru toate acestea explicaţia potrivită. Pe-atunci însă societatea lui... n-aş spune că mă interesa, mă amuza!

— Ce faci acasă? Unde stai? Ce fel de familie, ce fel de oameni sunt ăştia? mă întrebă el într-una din zile.

I-am povestit despre gazdele mele. A râs mult când i-am descris-o pe Elena Matveevna; ca s-o descrii n-ai nevoie de cine ştie ce talent, e un personaj care se pretează la aşa ceva. Apoi Viktor a spus:

— În concluzie, o familie tipică. Îmi închipui că ţi-e cam silă de ei, nu? Şi ţipetele astea, şi nelipsita scripcă, şi acest: „Băieţii mei? Nişte genii!” Uf, dac-ai şti cât urăsc eu toate astea!

Ei, poftim! Reieşea că, fără să vreau, îi trădasem pe aceşti oameni de treabă, pe prietenii mamei mele, care m-au primit sub acoperişul lor numai pentru faptul că eram fiica mamei mele. Oare povestirile mele au fost de natură să provoace acest ton urât, scârbos, acest dezgust din partea lui Viktor?

— Dar, de fapt, de ce anume ar trebui să-mi fie silă? l-am întrebat.

—Păi toată vulgaritatea asta, se poate să n-o simţi? Vulgaritate combinată cu ferma, profunda convingere a superiorităţii lor: „Uite ce familie avem, suntem culţi, uniţi între noi... Orăşeni din tată în fiu”. Nu-i pot suferi pe aceşti orăşeni din tată în fiu. Nişte indivizi anemici, prăpădiţi, scrofuloşi.

— Ce tot îndrugi?

— N-am dreptul să-i detest pe orăşeni?

— E o discuţie cam la nivelul problemei: cine e mai important: bărbatul sau femeia? În treacăt fie zis, şi dumneata eşti orăşean.

— Eu sunt un orăşean de ieri. Bunicii mei s-au mutat la oraş în o mie nouă sute treizeci. Aşa că am ceva rădăcini, şi destul de adânci chiar, la ţară. Cred că şi dumneata ai vreo verişoară de-a doua în vreun raion de provincie. N-am dreptate?

— Habar n-am. Ştiu că străbunicul meu locuia la Petersburg.

— Ei, femeia mai merge să se nască orăşeancă – se învoi Viktor. Dar Leonid Petrovici al dumitale a luptat pe front, sau a făurit victoria undeva în spatele frontului?

— Nu l-am întrebat. Nu sunt serviciu de cadre.

Ştiam foarte bine că Leonid Petrovici luptase pe front.

— Nu eşti serviciu de cadre, dar dacă eram în locul mamei dumitale, nu te-aş fi trimis într-un mediu atât de străin pentru dumneata. Spune cinstit, îţi vine tare greu cu ei?

— N-aş spune că mi-e greu... Pur şi simplu, caut să mă obişnuiesc... Trebuie să ştii că niciodată nu am trăit într-o familie.

— Nici eu – mărturisi Viktor. Adică am avut ocazia să mă aflu printre oameni, să stau cu multă lume...

— Ai fost în armată?

— Da' de unde, n-am fost în armată. Dar acolo unde eşti, trebuie să ştii să-i faci pe ceilalţi să te stimeze, şi atunci nu ţi se mai urcă în cap. Iar într-o familie străină, toţi ţi se urcă în cap şi n-ai ce-i face. Te-am înţeles. Bun, am să caut, pe cât o să-mi stea în putere, să te mai distrez.

Ne-am luat rămas bun. Dar nu ştiu cum, aveam senzaţia că n-am fost la înălţime. De aceea n-am pornit-o drept spre terasa luminată. Glasul Elenei Matveevna nu se auzea. Să se fi întors Liusik la timp? Începeam să mă aclimatizez în această familie, deşi, din când în când, îmi amintea grozav o casă ne nebuni. Sau, poate, privite de un străin, toate familiile par aşa. Nu ştiu.

Seara era cald – la Odesa, serile sunt totdeauna calde, nu mă pot obişnui de loc cu ele. Păşeam pe o cărare de-a lungul unor ronduri, căutând să rămân în penumbră, şi ascultam vioara lui Mika: o cascadă de triluri şi game cromatice. Florile răspândeau o mireasmă puternică, de seară. Îndeosebi crinii, dar nici ei nu puteau veni de hac metiolei – mică, nearătoasă şi grozav de persistentă. Noaptea mirosea până şi gura leului, ba chiar şi panseluţele. Fiecare floare parcă striga: „Iată-mă, asta-s eu! Asta-s eu!” O debandadă nemaipomenită! Altceva e dimineaţa – toate florile sunt spălate, proaspete; se poartă modest, sunt energice, serioase, fără istericalele acelea nocturne.

În veacul trecut a fost la modă extazierea în faţa înţelepciunii naturii sau a Creatorului, indiferent cum s-ar numi aşa ceva. Omul examina pistilul şi staminele şi se extazia: „Ce frumuseţe, ce raţional e orânduit totul!” Desigur, oamenii nu ştiau pe atunci câte ştim noi astăzi, totuşi ştiau şi ei câte ceva. Dar de ce oare închideau ochii la tot ce era iraţional? Mă întreb de ce, noaptea, când tot ce este viu e cuprins de somn. Şi nu are nevoie decât de aer şi

de linişte, de ce această orgie a florilor? De ce la un milimetru de osul pe care e aşezat craniul omului, stă un alt os, ascuţit ca un pumnal? Ţi s-a răsucit capul mai brusc, şi gata: moarte sigură, pe loc. Fără să mai vorbim de sistemul nervos central. Are simţul controlului foarte defectuos. Să fi fost un pic mai ca lumea, n-aş fi rătăcit pe aici, roasă de remuşcări; i-aş fi trântit lui Viktor tot ce clocoteşte acum în capul meu. E de-a dreptul uimitor ce răspunsuri tăioase şi spirituale îmi vin în minte! Mama zice că asta se cheamă a gândi cu întârziere. Ai ascultat, cu capul în piept, tot soiul de lucruri nedrepte, neadevărate, ţi-ai luat politicos rămas bun şi ai plecat. Îndată ce individul a ieşit pe uşă, îţi vin tot felul de idei – de unde or fi venind?!

În seara aceea m-am întors acasă, după ce pe terasă s-a stins lumina.

3

Energică cum era, Elena Matveevna a reuşit să mă pună şi pe mine la treabă: mă duceam la plajă cu Liusik.

— Copilul nu poate merge pe malul mării, şi parcă îl lasă cineva? Mika trebuie să exerseze, nu poate fi deranjat.

Dumneata tot te duci în fiecare zi. Şi eşti atât de calmă, atât de echilibrată...

Bineînţeles, tiranul ăsta de Liusik a pus, de la bun început, echilibrul meu la grea încercare. Adineauri „se răcorea” aici, lângă mine, pe nisip, şi deodată a dispărut fără urmă. Încearcă să găseşti un puşti pe plaja din Odesa! Dar eu l-am găsit, deşi nu chiar imediat: se ascunsese în barca „Jenia” şi urmărea cu interes să vadă ce fac eu, cum mă descurc.

— Dar de ce n-ai strigat? m-a întrebat el.

— Ce anume trebuia să strig?

— Ştiu şi eu? Să mă strigi pe mine sau să întrebi pe fiecare: „N-aţi văzut up băiat cu o pălărie albă de pichet?” Sau să ceri să se anunţe la megafon că am dispărut! Îmi place când se anunţă la megafon!

— N-avea niciun rost să se anunţe! Eram sigură că te găstse.

— Şi dacă m-aş fi înecat?

— Ei, asta-i! Ce, nu ştii să înoţi?

O clipă, Liusik rămase pe gânduri.

—În general, ştiu – zise el, în cele din urmă. Am eu un sistem. Nu mă înec niciodată. Sar şi înot, iar sar şi iar înot. Într-o zi am ajuns aşa până la geamanduri, ba chiar mai departe, până la motonave. Nimeni n-a ştiut, am înotat până acolo. Tare bine e să înoţi în larg. Îţi place să înoţi în larg?

Când i-am propus să intrăm în apă, a alergat plin de entuziasm şi pe loc a început să-şi demonstreze măiestria.

Intra în apă până la bărbie, sărea în sus într-un picior şi striga ca un disperat: „Uită-te! Uită-te! Uită-te cum înot!!'

Dealtfel, în loc de „uită-te”, Liusik spunea „io-te-te”. N-a fost uşor să-l momesc să iasă din apă. Era vânăt tot, dar nu se lăsa şi striga într-una:

— Eu pot să stau cât vrei în apă! Şi până diseară.

— Asta pentru că nu ştii să înoţi ca sportivii – l-am lămurit eu. Când înoţi ca sportivii, oboseşti în apă.

Iată unde mi-a prins bine asemănarea cu mama! Se vede că şi eu mă pricep să născocesc pe loc o explicaţie ştiinţifică ori de câte ori e nevoie.

Liusik rămase năuc, potolindu-se ca prin farmec, se lăsă şters cu prosopul, se întinse alături de mine pe pătura lui şi, privindu-mă dintr-o parte cu un ochi şocolatiu, languros, mă întrebă:

— Şi unde ai învăţat să înoţi ca sportivii? În Neva?

— Într-un bazin de înot. Tu ai văzut Neva vreodată?

— Am văzut-o – zise el, indiferent. Nu-i urâtă, numai că se vede malul celălalt. Eu aş fi trecut-o în doi timpi. Hai, Xana, să te îngrop în nisip.

Şi nisipul fierbinte începu să-mi curgă pe spate, pe picioare. Iată-mă sub un strat gros, asemenea unui oraş din antichitate, numai capul şi gâtul se mai văd, iar Liusik, grijuliu, tot toarnă şi toarnă nisip peste moviliţa mea funerară.

— Face foarte bine pentru sănătate – mormăie el. Pe urmă o să te dezgrop şi o să intrăm iar în apă. Şi ai să mă înveţi să înot ca sportivii. Şi eu... Şi dumneata...

Într-un cuvânt, poţi să te deconectezi şi să nu asculţi. Nisipul fierbinte, arşiţa, soarele pe care-l simt prin pălăriuţă, sunetele contopite ale plajei (marea, ţipetele şi megafonul) şi, drept în faţa mea, nişte picioare goale. După cum se ştie, sunt orăşeancă din tată în fiu, de aceea apariţia unor picioare goale îmi este neplăcută mai degrabă, deşi picioarele, zău aşa, au şi ele fizionomia lor. Picioarele răsărite în faţa mea erau, cred, chiar frumoase: degete lungi, iar al doilea mai lung decât, cel mare, ca la statuile antice! Mă hotărăsc să ridic ochii – picioare obişnuite de bărbat, nu prea păroase, cu genunchi înguşti... Genunchii se îndoaie şi în faţa mea se iveşte chipul lui Mika. Din profil, seamănă cu Elena Matveevna şi cu Goethe în tinereţe, iar din faţă, cu Vasili Tiorkin. La ora asta ar trebui să exerseze, şi el e pe plajă, nu se ştie de ce.

— Mika, ştii că Xana o să mă înveţe să înot ca sportivii! Spune-i să mă înveţe mai repede! Spune-i, Mika!

— V-am adus o mică gustare – zise Mika. Pâine cu unt şi prune. Mama m-a trimis. Râde, văzând numai capul meu iţindu-se din nisip, şi zice: E opera lui Liusik? Numai el e-n stare!

— Nu-i nicio operă – se supără Liusik. Ne jucăm doar aşa.

Mişc din umeri, îmi îndrept spatele; nisipul se risipeşte uşor şi mă ridic în picioare, dreaptă, cât sunt de lungă...

— Mergem în apă băieţi?

Mika mă priveşte aprobator:

— Te bronzezi cum scrie la carte, de la început eşti ca ciocolata.

În ce-l priveşte, nu prea s-a bronzat – cred şi eu, dacă aproape tot timpul stă închis în vilă! Concursul! Ce să-i faci! Mika ar fi putut să fie şi mai subţirel, şi mai înalt, bine că are umerii laţi, frumoşi. Şi totuşi n-are de loc aerul unui muzician!

Întâi ne bălăcim lângă mal – îl învăţăm pe Liusik să înoate ca sportivii. Apoi Mika îşi aduce aminte de prune şi-i zice:

— Xana şi cu mine o să mergem înot până la geamanduri, iar tu lasă-ne măcar câte două prune de căciulă. De acord?

— Am să încerc – făgăduieşte Liusik – mâine însă merg şi eu cu voi până la geamanduri. Da?

— Ei, chiar aşa... – încep eu.

Dar Mika îmi face cu ochiul şi ne depărtăm de mal. Înotăm alene. Unde să ne grăbim? Pe drum, Mika îmi explică pe îndelete că Liusik nu trebuie contrazis, ci deconectat. Ce terminologie! Aflu că Mika este un pedagog experimentat: are doi elevi – doi puşti care învaţă cu el vioara. „Nişte copii tare înzestraţi!" „Şi Liusik, cum ţi se, pare, e talentat?" „Sigur că are talent, dar nu de muzician." „De ce?" „Nu-i place nici măcar să asculte muzică. Dar hai să vorbim despre altceva!"

Vorbim ba de una, ba de alta, şi când ajungem la mal, îmi dau seama că numai eu am trăncănit tot timpul – despre mama, despre tatăl meu vitreg, despre facultatea

de biologie. Şi cum am vorbit numai despre mine, discuţia noastră mi s-a părut plină de miez. Doar sunt egoistă.

La un moment dat Mika avu impresia că am obosit. Asta, în clipa când mi-am dat seama că tot timpul nu vorbisem decât despre mine şi am tăcut.

— Nu te teme. Sunt lângă dumneata – mă încurajă el.

Aveam, pesemne, un aer tare jalnic.

Înota bine, deşi fără un stil anumit. Într-adevăr, lângă el nu te temi de nimic. Ce-i drept, nu prea îmi închipui ce-ar face în cazul când mi s-ar pune un cârcel. M-ar târî de păr până la mal? Oare? Cel puţin să fi avut cozi!...

Apoi, deodată, Mika pleacă, luând una din cele două prune rămase. A venit numai ca să facă o baie, iar la ora asta, cu siguranţă că acompaniatearea lui din oraş a şi sosit.

Liusik caută să se dezvinovăţească:

— N-am înţeles că trebuia să las patru prune! Mika a zis două!

Liusik şi cu mine rămânem pe plajă – până la masă mai e. Aflu o mulţime de lucruri utile: pe planeta Marte nu sunt oameni, iar pe celelalte planete mai mult ca sigur că sunt: în Bolşoi Fontan au loc surpări de teren şi nu este exclus ca într-o dimineaţă să ne trezim că în jurul nostru e numai mare; flotila „Slava" se întoarce la Odesa totdeauna în mai – o ştiu până şi copiii mici; o parte din concertul lui Ceaikovski, pe care-l cântă Mika, se fredonează la Odesa: „Si-ma, te iubesc! Si-ma, te iubesc!" Într-adevăr, cuvintele acestea se pretează de minune la melodia lui Ceaikovski.

În sunetele. „Simei” ne apropiem de vila noastră şi o găsim pe Elena Matveevna la maşina de cusut. Am uitat să vă spun că mai şi cosea: primea comenzi de sutiene – uriaşe, grele ca nişte harnaşamente pentru cai...

Liusik aleargă spre ea, dar îl întâmpină o privire rece, care scapără electricitate. Totul e limpede: în lipsa noastră, Elena Matveevna a căzut într-o stare de tăcere prevestitoare de furtună.

O tăcere din asta face cât un scandal în lege. În jurul nostru aerul e suprasaturat de electricitate. Şi trebuie să spun că Elena Matveevna nu se încruntă, nu-şi muşcă buzele, nu umblă de colo-colo prin odaie; furtunile şi vârtejurile se dezlănţuie în sufletul ei, iar ea tace şi tace, o tăcere de nouă grade. Cei doi membri mai mari ai familiei se pleacă la pământ ca două fire de iarbă, şi chiar şi pe mine, care nu am, sper, nimic cu această tăcere mă chinuie şi mă sufocă atmosfera extrem de încordată. În ce-l priveşte, Liusik se străduieşte să dispară cât mai repede şi neobservat.

Când o astfel de tăcere se lasă de dimineaţă, sunt speranţe că totul este întâmplător, de vină fiind un vis urât, o migrenă, o intemperie. Lucrurile se schimbă însă dacă totul începe în timpul zilei; e de presupus atunci că există motive adevărate, temeinice, pe care ea nu doreşte să le împărtăşească nimănui. Cineva s-a făcut vinovat cu ceva faţă de ea, şi ea aşteaptă o mărturisire, şi nu mărturisire, ci căinţă, recunoaşterea greşelii.

Eu însă n-am nimic pe suflet, şi nici Liusik, aflându-se cu mine pe plajă, nu putea să păcătuiască aici, acasă. Leonid Petrovici a fost la serviciu. Poate Mika? Ascult atentă – răsună aceeaşi „Sima”, ultima parte, cred. Pianul are un sunet înăbuşit, dar agreabil, nu sâcâitor, îmi place un astfel de acompaniament. Deodată îmi trece prin cap că Elena Matveevna n-o înghite pe acompaniatoarea lui Mika. Întocmai ca în povestea pe care mamei mele îi place s-o repete într-una despre o femeie care a născut un băiat, l-a strâns la piept şi a exclamat: „Ah, o urăsc pe ticăloasa aceea!” „Care?” „Păi... viitoarea mea noră!”

Poate că pianista din camera de-alături este tocmai „ticăloasa aceea?” Altfel, cum se explică aceşti nori de furtună?

Din păcate, n-am s-o văd – trebuie să mă duc la masă. A, uite, „Sima” s-a terminat – bine-ar fi să facă o pauză şi să iasă din cameră! Aud murmurul celor două glasuri. Al ei e tânăr. Nu, nu ies. Maşina de cusut amuţeşte. Elena Matveevna ridică ochii şi-mi spune, continuând, de fapt, un monolog interior:

— Toţi trăiesc ca oamenii: pleacă la odihnă, se duc la plajă.. Iar eu, eu ce am? Bucătăria; cratiţele şi asta!... Şi cu un gest deznădăjduit mototoleşte graţiosul lucru de mână. Spune-mi, te rog, multe femei stau azi acasă? Dar o să încerc şi eu să-mi iau o slujbă, să vedem ce-o să fie?

— Veniţi cu noi la plajă – îi propun eu. Dacă vă face rău soarele, putem instala un cort...

— Cu tensiunea mea, numai plaja îmi lipseşte! ripostează Elena Matveevna, cu un zâmbet ironic.

Pianul răsună din nou – nu cunosc bucata. Aştept vioara şi o aud pe Elena Matveevna, spunându-mi:

— Înainte, eu îl acompaniam pe Mika, acum însă cântă piese atât de grele... Îţi place cum cântă Mika? Şi dac-ai şti ce-a fost, cum nu voia de loc să înveţe vioara! De ascultat, cu dragă inimă putea să asculte ceasuri în şir! Dar când trebuia să cânte, era o dramă. Desigur, dacă ar fi trăit Stolearski!... La el, toţi copiii cântau cu plăcere, ştia să-i ţină în frâu. Frumoasă bucata asta! Nu-i aşa? E Vivaldi. Şi ea acompaniază destul de-bine! În general însă consider că a fost o impoliteţe din partea lui Mika să plece la plajă când ea trebuia să sosească. Putea să se ducă mai de dimineaţă!

Bun. Totul e limpede. Dar nu ştiu ce să-i răspund.

— Ea e aici şi el îşi aduce aminte că n-aţi luat cu voi nicio gustare. Mika e foarte atent, nimic de zis, dar, la urma urmei, treaba e treabă, nu-i aşa? Nu mai zic că...

Iată, a intrat şi vioara, da, a intrat. Nu mai ascult monologul Elenei Matveevna, cu atât mai mult cu cât vorbeşte cu glas scăzut. Îmi îndrept ochii într-altă parte, prin perdeaua dantelată a viţei sălbatice, şi o văd pe pistruiata Roza Ţîgan, îmbrăcată cu un sarafan negru, pentru confecţionarea căruia, de la talie în jos, n-au intrat mai mult de cincizeci de centimetri de pânză. Roza stă de vorbă cu Tolik: are privirea pierdută, capul dat pe spate. Da. Tolik se uită circumspect în jur: vrea să se convingă că

nu-i vede nimeni. Mă întorc cu spatele la viţa sălbatică. Glasul viorii urcă tot mai sus. Elena Matveevna vorbeşte într-una:

— Ştiu, bineînţeles, că niciodată copiii nu fac aşa cum vor părinţii: şi eu m-am-măritat cu Leonid Petrovici, cu toate că mumă-mea plângea cu lacrimi amare!

Nu-mi place vioara. Nu-mi place, mai ales, să mă uit când cineva cântă la vioară. Violoniştii închid neapărat ochii, pălesc, asudă, şi în toată înfăţişarea lor e ceva neplăcut, chiar indecent. Nu ştiu dacă e un fel de vrajă sau, pur şi simplu, o lipsă de autocontrol. Acum însă, probabil pentru că nu cântă într-o sală de concert, vioara îmi place. Îmi place melodia, îmi place cum sună pianul, supus, concesiv, şi mă incintă până şi sunetele viorii, groase şi joase, de parcă ar cântă un violoncel. Cum se obţine un asemenea sunet, de ce depinde? Doar strunele sunt aceleaşi şi arcuşul la fel? Frumos, tare frumos curge melodia, şi tare nu am chef să ies în plină arşiţă şi să mă duc la masă.

— ... Bineînţeles, nu aştept o înţelegere absolută din partea dumitale! Dar dacă ai cât de cât, o influenţă asupra lui Mika...

— Ce spuneţi, Elena Matveevna! Ce influenţă?

— ... atunci, în locul dumitale, i-aş spune că nu-i frumos să-ţi neglijezi acompaniatorul. Mai ales un acompaniator ca ăsta! Este cel mai bun concertmaistru din Odesa.

— Din păcate, Elena Matveevna...

— Nu te ofensa, scumpa mea. Vorbesc cu dumneata, ca şi când ai fi copilul meu.

— Vai de mine!

Mama şi Elena Matveevna sunt două extreme. Dar mi se pare că o prefer pe mama.

Primesc mereu vederi de la dânsa şi nicio scrisoare. Relaţiile noastre sunt dintre cele mai mondene! De fapt, sunt nişte relaţii destul de urâte. Iar timpul trece, se scurg zile şi nopţi, şi eu tot n-am hotărât nimic. Unde am să stau la anul când voi merge la facultate? Şi vremea se apropie. Am să mă mut undeva? Doar trebuie să mă gândesc la toate astea, trebuie să hotărăsc!

—Şi eu nu mă gândesc la nimic. Amân totul pentru mai târziu; dimineaţa amân pentru la amiază: „Uite, am să stau pe plajă şi am să chibzuiesc totul!” Dar pe plajă nu te prea poţi gândi, şi cu atât mai puţin acum, când m-au pricopsit cu Liusik! Îmi spun: „Rănim singură şi mă gândesc!” Dar de la „Cemomorocika” aproape în fiecare seară mă conduce Viktor uneori chiar până la portiţa vilei. Deci nici seara nu e rost să chibzuiesc. Singura speranţă ar fi noaptea. Dar noaptea dorm. Cum pun capul pe pernă, adorm, adorm adânc, fără gânduri şi vise. Aşa dormeam şi acasă. Se mira şi mama.

— Te-am visat mi-a spus Viktor, cu îngrijorare în glas. Şedeam pe o stâncă, deasupra mării, cu picioarele atârnate în jos, deasupra prăpastiei. (Era în seara zilei când venise acompaniatoarea.) Foarte ciudat, visez rar de tot, şi uite,

te-am visat pe dumneata, îmi întindeai un ac, un ac uriaş, lung, cât o seringă.

— Visul ăsta înseamnă că ţi-am străpuns inima! i-am zis eu cu convingere. Nu poate să însemne altceva.

— Am să-mi analizez sentimentele – mi-a făgăduit Viktor. După aceea îţi fac o declaraţie de dragoste.

— Şi ai s-arunci la picioarele mele nevasta şi copiii dumitale!

— Ei, găsesc eu ce s-arunc! Copii, în treacăt fie zis, nu am. Şi, de fapt, relaţiile dintre mine şi nevastă-mea sunt confuze. Mai bine de un an nu mai suntem împreună.

— A plecat undeva, ascultând chemarea inimii?

— A rămas în casă. Are condiţii de locuit destul de bune. Afară de asta, ei nu-i place că beau.

— N-am observat că bei.

— În sud nu beau niciodată. Când mă aflu în sud, mă îndeletnicesc cu perfecţionarea fizionomiei mele morale. Să mergem, Xana, e timpul să te duci la culcare, altfel, gazdele vor scrie mamei dumitale că ai început să dispari seara. Apropo, mâine ne putem repezi la localul „Primorski”. După cină. Stăm puţin, bem ceva...

— Mulţumesc, nici eu nu beau când mă aflu în sud.

— Cum vrei. Numai să nu spui după aceea că nu ţi-am făcut curte. Ce-i drept, noi doi mai avem în faţa noastră Leningradul!

— Mai avem înaintea noastră o viaţă întreagă!

— Uite, aici ai nimerit-o!

Ar fi fost o discuţie grozavă, dacă nu ne-ar fi plictisit pe amândoi. Relaţiile noastre ajunseseră în impas, la un punct mort. Pentru el, picioarele mele nu sunt destul de lungi, eu nu sunt destul de rasată, nici destul de frumoasă. Nu sunt nici balerină, nici stewardessă. Nu se poate lăuda cu mine în faţa prietenilor, şi atunci, la ce bun toată această tărăşenie? Vedeam totul foarte limpede, ca şi când ar fi spus lucrurilor pe nume.

În poartă stătea Elena Matveevna: îl striga pe Liusik. Văzându-ne, se învioră, ne zâmbi şi intră în vorbă cu însoţitorul meu. Viktor îi răspundea atât de politicos, pe un ton atât de voit leningrădean, încât am simţit că mi se face greaţă. Da, a venit aici cu un bilet de odihnă... Da, îi place mult Odesa... Da, da, da...

Deodată din bezna nopţii răsări Liusik.

—În tabăra de pionieri s-a sunat stingerea – ne comunică el, fără să-l întrebe nimeni.

— Intră, intră în casă! îl muştrului maică-sa. Să vezi tu ce păţeşti de la tata.

— Mă doare-n cot! declară Liusik.

Nu se temea niciun pic de taică-său.

— Ce tânăr agreabil! Se vede că-i un adevărat leningrădean! zise drept încheiere Elena Matveevna, uitându-se în urma lui Viktor, care se îndepărta.

4

Roza Ţîgan se mărită. Cu Emik însă, nu cu Tolik. Credeam că e o tragedie, dar nici gând.

— Tolik a fost numai aşa – explică ea tuturor celor care vor s-o asculte. Mama s-a frământat grozav când am început să mă întâlnesc cu el. Şi eu i-am spus din capul locului că n-are rost să se frământe. Pur şi simplu, mă duceam cu el la teatru, la cinema, ei, şi uneori mă plimba cu maşina. Iar pe Emik îl iubesc încă din şcoală. Emik e om! Are şi o familie cumsecade! Şi, la urma urmei, oare-am avut vreodată de gând să mă mărit cu Tolik? Nici pomeneală! Îndată ce m-a cerut Emik, i-am spus lui Tolik: „Gata! Cu asta, basta! „ Iar acum Emik a fost numit la Nikolaev şi plecăm acolo.

În curând va fi nunta. Dar am impresia că ieri dimineaţa prin preajma vilei noastre dădea târcoale Tolik. Poartă nişte whik-jans, cum n-are nimeni pe aici.

— L-am invitat şi pe el – îmi spune Roza şi râde în hohote. Ca să se mai frământe şi Emik.

Mare e grădina lui Dumnezeu!

Şi eu aş vrea să mă mărit, chiar dacă nu s-ar frământa nimeni din cauza asta. Aş fi vrut să am o familie în care să fie tata, mama şi copiii. Cel puţin doi copii, să nu se plictisească. Mie, de pildă, întotdeauna mi-a lipsit o soră.

Uite, pe veranda de aici, mai locuieşte o familie. Nu a gazdelor mele – alta, mai zgomotoasă şi mai guralivă: chiar sub tavan o rândunică şi-a făcut cuibul, a scos pui. Au capete mici şi nişte ciocuri negre uriaşe, iar când vine mama. Lor să le aducă de mâncare, fac o larmă infernală. Stăm la masă, ne luăm micul dejun şi aproape nu ne auzim – nu ne înţelegem din cauza gălăgiei lor. Când se mai potoleşte scandalul păsăresc, din odaia unde doarme Liusik răsună glasul Elenei Matveevna:

— Ţine minte, Liusik, ţi-o spun pentru ultima oară! Scoală-te imediat!

— M-m-m! răspunde Liusik, adormit de-a binelea.

— Nu e chip să-l culci, da' nu-i chip nici să-l scoli! se plânge Elena Matveevna. Copilul ăsta e o adevărată nenorocire! Liusik!

— La noi în sat era o brigadieră – îmi povesteşte Leonid Petrovici. Dimineaţa, mi-aduc aminte, umbla prin tot „domeniul" său şi îşi chema brigada la lucru. Şi avea o voce... mamă Doamne!

— ... Dacă nu te scoli imediat, nu ştiu ce-ţi fac!

—... Şi toată lumea îi spunea „hoge tătar".

— ... Dacă-i aşa, să ştii, Xana o să plece la plajă fără tine!

— N-o să plece! răsună glasul vioi al lui Liusik. Pentru nimic în lume!

În familia asta sunt două fundamentări lingvistice.

Leonid Petrovici stă la Odesa de peste treizeci de ani. Foloseşte toate expresiile pur odesite; zice la fiecare pas: „Ori-ori!" Când glumeşte cu Liusik, îl ameninţă: „Dacă nu

eşti cuminte, te ia ducele!” Şi tot el, când povesteşte ceva din trecutul său, din copilărie, îşi aminteşte de graiul din Viatka, folosind nişte cuvinte nemaiauzite aici: „Ne-am dus să apucăm caii!” Numeşte obiecte de care nici eu, o nordică, habar nu am: „Odată, eram un prichindel, în vintirul meu nimerise o vidră”. Mika îmi explică toate acestea: „a apuca” înseamnă a prinde, „vintirul” e un fel de coş pe care pescarii de pe râul Cepţa îl aşază iarna în copcă. Iar când Leonid Petrovici, invitat de familia Ţîgan, urmăreşte un meci la televizor, şi echipa „Cernomoreţ” din Odesa ratează o lovitură, el strigă: „De cap să-ţi fie”.

Cel mai amuzant lucru e că şi Elena Matveevna trânteşte câteodată: „Uf, stuchi-te-ar miţele!” şi pronunţă chiar „mâţili”. Într-o zi, uitându-se la bărbatu-său care meşterea la un taburet, ne-a turuit o zicală în care se spunea că mujicul din Viatka, pe orice ar pune mâna, la toate se pricepe. Se vede că n-au trecut degeaba pentru ea anii petrecuţi în satul de pe Cepţa. Dar ori de câte ori povesteşte despre viaţa ei pe Cepţa, vezi mai mult traiul de-acolo decât limba şi expresiile locale.

— Acolo, toată ziua bună ziua, se pune caşă la fiert. Credeam că numai în timp de război e aşa; da’ de unde, e un vechi obicei: botez, nuntă sau altceva, ei fierb neapărat caşă. Iar după ce trag o duşcă, ţăranii joacă „topotuha” cu strigături. Sau cântă: „Toată noaptea petrecut-am la ospăţ...” E cântecul lor preferat. Şi sunt nişte cuvinte: „Mă tot uitam la ovreiaş”. Ei, ce te uiţi la mine, Leonea? Vrei să

spui că nu-i adevărat? Am tot vrut eu să-ntreb, de unde şi până unde a răsărit ovreiaşul ăsta?

— Ozoraş şi nu ovreiaş – o lămureşte plin de răbdare Leonid Petrovici. Modelul, desenul covorului. La noi se spune ozor, ozoraş. Ţi-am mai spus-o eu, şi nu o dată.

— Da?! Nu ştiu, am uitat. Şi, va să zică, e cântecul lor preferat...

— Acum au alte cântece. Îl cântă şi pe-ăsta probabil: „În ograda noastră...”

—Foarte bine! Înseamnă că se modernizează. Au radioficare, aduc filme în sat... Tineretul e peste tot tineret. Ei sunt în pas cu moda!

—N-au decât să fie în pas cu moda – replică Leonid Petrovici, cam fără chef. Totuşi ar trebui...

— Parcă eu spun că e bine? O ţii minte pe Lida cea grasă? Îmi spunea: am doăuzeci şi cinci de ani, şi o dată n-am pus un palton pe mine, doar pufoaică şi iar pufoaică. Ai să spui poate că e bine?

— Astăzi toate poartă palton la noi acolo. Administraţia industriei lemnului e alături, băieţi câţi vrei...

—Ce bine-ar fi să te duci acolo, Oxanocika!... Ce ciuperci, ce poame!

—Şi dumneavoastră, Elena Matveevna, aţi nimerit acolo în evacuare?

— Ei, nu tocmai. În mai am plecat acolo, în vizită, la mama lui Leonea, cu gândul să rămân peste vară la dânsa. Am vrut s-o cunosc. Se poate una ca asta: să crească nepoţelul şi să nu-şi cunoască bunica! Şi peste o lună a

venit războiul. Când m-am pregătit de plecare, hop, o scrisoare de la Leonid Petrovici. Ţii minte ce mi-ai scris?

— Cum adică? N-am scris nimic deosebit.

— O scrisoare, Oxanocika, cum nici nu poţi să-ţi închipui! De parcă n-ar fi scris-o Leonid al meu, ci Ivan cel Groaznic. „Scumpa mea soţie, îmi spune el. Nu uita, tu trebuie să-mi păzeşti ca ochii din cap pe mama şi pe fiu-meu!” Cum am citit, m-am pornit pe plâns. În loc să mă încredinţeze pe mine mamei lui, mi-o dădea mie pe maică-sa! Şi are o mamă, o-ho-ho! Despre soacre ca dânsa, au ei şi cântece pe-acolo.

— Aha! Şi va să zică aşa v-aţi împrietenit!

— Păi nu de la început, nu chiar din prima zi. Ţii minte: „Soacra rea, soacra hapsână, cu căldări la râu mă mână!...” Elena Matveevna îşi propteşte obrazul în palmă şi cântă cu vocea ei stridentă, tremurătoare:

Ţine-ţi apa, n-o vărsa,
Of, of, of, căldarea mea!
Fii pe plac lui soacră-mea!

— Şi i-ai fost pe plac! intervine Leonid Petrovici. Cu femeia asta a mea, eşti ca la teatru, zău aşa! Mai povesteşte-i Xanei şi despre Markel! Şi-a găsit acolo un gagic, pe văru-meu! De nas să-i fie!

— Ştii, Oxanocika, vărul ăsta al lui era într-adevăr un om interesant. Vine de pe front şi povesteşte: „Înainte, zice, eram un derbedeu, unde se încingea o bătaie, hop şi

eu negreşit. Acum însă, după ce am primit patru pahare de sânge de femeie, am devenit o cârpă. Ce mai încolo-încoace, pot să mă pun şi pe bocit!” Era un om de treabă Markel, şi la Mika ţinea tare mult.

—Îmi spunea Mihailo – îşi aminti Mika. Mi-a meşterit şi o săniuţă.

— În general, iubea copiii... – oftă Elena Matveevna.

— Te cred! replică Leonid Petrovici şi-mi făcu semn cu ochiul. Plătea două pensii alimentare, pentru doi! Ţii minte ce i-a zis el lui Afonea când Irka s-a otrăvit? Atunci ai plâns toată noaptea şi ai tremurat, ţi-aminteşti?

— Nu trebuie să pomeneşti despre asemenea lucruri în prezenţa copiilor!

— Păi dacă vorbeşti despre Markel, să ne-amintim şi de povestea aceea. Îi era doar soră bună Irka! Afonea plânge de se omoară la cimitir, iar el îi zice: „Să plângi tu pentru una ca ea? N-a vrut să trăiască, ducă-se, n-avem nevoie! „

— Ţin minte, cum să nu ţin minte – zice Elena Matveevna. Dar aici trebuie să facem un rabat...

— Sigur, cum e vorba de Markel, să facem rabat – protestează posomorât Leonid Petrovici, Asta nu-ţi seamănă de loc: tu şi să faci rabat!

— Leonea – se adresează Elenă Matveevna, după o pauză, cu glas duios – i-ai povestit Oxanocikăi cum te-a lăsat mama ei?

—Vai! strig eu. Povestiţi-mi! Sunt atât de curioasă să aflu!

— Ei, aş... – se împotriveşte Leonid Petrovici. N-a fost nimic deosebit. Mama ta şi cu mine învăţam împreună, dânsa mă mai ajuta la limbi străine: venisem de la universitatea muncitorească. Înţelegi şi tu! Apoi am intrat în vacanţă, şi ea (arată cu capul spre Elena Matveevna) soseşte la Leningrad. Era subţirică pe-atunci, toată numai ochi.

— Să ştii că aveam şi nas! precizează Elena Matveevna.

— Da. Şi am făcut cunoştinţă. Venise să vadă universitatea, voia să ştie cum arată o universitate. Şi am început să cutreierăm împreună muzeele. Faţă de ea îmi dădeam aere că la Leningrad sunt ca la mine acasă, cunosc oraşul ca nimeni altul! Ea se tot uita, asculta ce-i spun...

— Într-adevăr, erau foarte interesante plimbările cu tine – zice Elena Matveevna. Erai, nu ştiu cum, nu semănai cu toţi ceilalţi...

— Şi uite, Xana, la Ermitaj ne întâlnim cu mama ta. Şi dânsa însoţea pe cineva. Ne-a văzut, ne-a zâmbit şi a trecut mai departe. După aceea, când vacanţa a luat sfârşit şi au început să-mi sosească scrisori din Odesa, mama ta îmi spune: „Cum am văzut ochii aceia negri, m-am lămurit pe loc că n-am nicio şansă la tine”. Glumea, bineînţeles. Pe-atunci îl cunoştea pe taică-tău.

Elena Matveevna zâmbeşte. Le face plăcere, pesemne, la amândoi să-şi amintească de acest lucru.

— Cu alte cuvinte, la Odesa v-aţi mutat nu din motive de sănătate?

— Ce sănătate?! ripostează Leonid Petrovici, cu un gest disperat. M-âm grăbit! Mi-a fost teamă c-o să se mărite cu altul. Ce mai! Am schimbat şi facultatea. Am devenit constructor. Altfel, aş fi fost biolog şi m-ar fi prelucrat cum au prelucrat-o pe maică-ta.

— Ce să zic, merită să regreţi! zice Elena Matveevna.

— Ba bine că nu! Pentru convingerile tale merită să suferi şi să te baţi niţel...

— Suferi şi aici destul! declară Elena Matveevna. Şi te baţi destul!

— Nu-i chiar aşa – protestează Leonid Petrovici – domeniul nostru de activitate e destul de liniştit. Nu sunt arhitect, sunt inginer constructor, pur şi simplu. Oamenii nu se înţeleg, sunt foarte diferiţi – asta da, pretutindeni e aşa. Dar, în general, nicăieri nu e uşor, nu e simplu, ce-i drept, e drept!

Cam astea-s discuţiile la micul dejun.

De mult iau micul dejun aici – la „Cernomorocika" nu mă duc decât de două ori pe zi. Pe Viktor îl văd rar: pleacă mereu în oraş, are nişte prieteni acolo. „Tot leningrădeni?" am întrebat eu... „Nu, din altă parte. „ Şi zâmbeşte enigmatic. Acasă mă conduce Alexei Lukici, un bătrânel din Harkov. Medicii i-au prescris să umble mult, să se plimbe, şi se plimbă cu mine. Pe plaja noastră Viktor nu vine. Deşi poate că nu-l văd eu, altfel unde ar fi putut să se bronzeze aşa? E ca tăciunele! Aş spune chiar că pielea lui a căpătat o nuanţă violetă. Ieri m-a întrebat:

— Ai născut un băieţel de cinci ani? Nu tăgădui, te-am văzut cu el.

— Nu are cinci, ci şapte – am ripostat eu. Aproape şapte.

— E o sarcină în contul chiriei?

La acest spirit am răspuns prin tăcere. Nu mă amuză de loc!

— Şi ăla, roşcovanul care era cu voi, e scripcarul acela?

— Exact.

— Of, Xana! Am impresia că ţi se dezvoltă un simţ exagerat al datoriei. Pentru ce-ţi pierzi timpul cu fraţii ăştia? Sau n-ai cu cine să mergi la plajă?

— Îmi plac, pur şi simplu.

— Cin' te crede! L-am examinat cu atenţie pe scripcarul ăla. Nu-i genul dumitale. Nu este un învingător.

— Şi de ce, mă rog, ţi-ai închipuit că mie îmi trebuie neapărat un învingător? Fiindcă veni vorba, trebuie să-ţi spun: se pregăteşte pentru concursul republican. Aşa încât...

— După cum speră tot familionul, Mika al lor va ieşi învingător? Asta vrei să spui? Ei, află că nu va ieşi. Mă pricep eu la de-alde astea! Omul numărul unu îl recunoşti fără greş. Chiar şi pe cel de proporţii raionale. Chiar dacă individul este numărul unu printre scripcari, cunoşti părerea mea despre această spede!

— Zău, Viktor, vorbeşti de parcă ai avea niscai răfuieli personale cu această profesie!

— Te rog, nu face din mine un Sallieri. Nu-i invidiez pe aceşti „Mozarţ-i”. Sigur că vreau să fiu numărul unu. Dar nu printre scripcari.

— Şi dumneata eşti un învingător, nu-i aşa?

— Da, în general, sunt! răspunse el, prompt, făcându-mi cu ochiul. Deocamdată biografia mea se desfăşoară tocmai sub semnul ăsta. Victorie şi reuşită! Aşadar, consăteanca mea...

— De ce consăteancă?

— Mă rog, concetăţeancă... aşa se spune în popor. Aşadar, consăteanca mea, ţine minte ce-ţi spun: ai nevoie de reuşită, ai nevoie de un învingător. Femeilor le plac învingătorii. Şi din dumneata o să iasă cu timpul o femeie în adevăratul înţeles al cuvântului.

— Sunt încântată s-o aud!

— Iar bruneţica pe care scripcarul dumitale o conduce până la tramvai, aia de pe-acum e femeie în adevăratul înţeles al cuvântului. Îi este rudă?

— Concertmaistru.

— Acompaniatoare, va să zică? Ei, o femeie ca asta poate fi şi scripcară, şi muncitoare la calandru, şi spălătoreasă, n-are nicio importanţă. Acestea fiind zise, Xana, te-am salutat! Nu uita ce ţi-am spus; ascultă-mă ca pe un prieten mai vârstnic ce-ţi sunt!

Pe acompaniatoare o cheamă Tamara şi e într-adevăr frumoasă. Mika n-o mai face să-l aştepte. De fapt, îl văd numai dimineaţa, la micul dejun, şi pe plajă. În restul timpului cântă la vioară. Tamara vine în fiecare zi şi

rămâne la vilă până seara târziu. După aceea Mika o conduce până la staţia de tramvai; acolo, pesemne, i-a văzut şi Viktor. Îi întâlnesc şi eu uneori, când mă întorc acasă, însoţită de Alexandr Lukici.

Mika vine în fugă mare pe plajă, roşu la faţă, ud leoarcă de sudoare.

— De ce-a trebuit să goneşti în halul ăsta? Doar nu ne fură nimeni! Tot aici ne găseai, chiar dacă veneai un pic mai târziu.

— Ce vorbeşti?! Am numai o oră şi jumătate la dispoziţie. Fiecare clipă e scumpă. O-o! Un costum de baie nou?

— Nu e nou. Nu l-ai văzut, atâta tot. Uite, astea-s „Umbrelele din Cherbourg".

— Ah, într-adevăr, nu-s floricele, ci umbreluţe. Da' de ce le spui aşa?

—Cum de ce? N-ai văzut filmul „Umbrelele din Cherbourg"?

Nu-l văzuse. Încep să-i povestesc, să-i descriu, ba chiar să fredonez, deşi nu am voce de loc. Ca întotdeauna, când ajung la refren, dau apă la şoareci. Se uită mirat la mine şi deodată mă mângâie pe cap.

— Nu ştiu să redau totul cum trebuie – spun eu, râzând, şi-mi şterg lacrimile cu colţul păturii de sub mine. Nu că aş fi sentimentală... Înţelegi, cuvintele sunt dintre cele mai obişnuite, foarte simple... De fapt, şi subiectul e tot aşa, cum să-ţi spun, chiar banal. Dar din cauza melodiilor,

toate acestea te răscolesc, te răscolesc grozav... Înţelegi ce vreau să spun?

— Doamne, cum să nu înţeleg!

— Da, şi fata asta, şi mama ei, şi toate melodiile... Desigur, e vorba de o muzică fără niciun fel de pretenţii, ţie-ţi vine să râzi, nu-i aşa?

— Ba de loc, are ceva în ea. Ta-ra-ra-ra-ra-ram, ta-ra-ra-ra-ta-ram... Într-adevăr, o melodie trebuie să aibă ceva... Aşa e şi cu versurile; uite, Blok simţea lucrul acesta... Cum să-ţi spun, ceva de genul ăsta: „Tinerică şi frumoasă”, nu-i aşa?

— Ta-ra-ram-tam-tam, ta-ra-ram, tam-tam! cântă Liusik, corect şi supărător de tare, aşa încât câteva capete răsar de pe pături. Şi eu am văzut „Umbrelele” astea.

— Când le-ai văzut? îl întreabă Mika.

— Când am fost la Leningrad.

— Aa! zice Mika. Totul e limpede. Haideţi în apă!

— Ha! Nu mă crezi?

— De ce să nu te cred? Te cred. Numai că un singur lucru nu se potriveşte: filmul a rulat anul trecut, iar tu ai fost la Leningrad acum cinci ani. În rest, totul e cu putinţă!

Îi dă un bobârnac uşor lui Liusik peste capu-i negricios şi rotund şi zâmbeşte ironic. Tare mai seamănă cu taică-său! Şi Liusik se uită la el ca şi la taică-său – de jos în sus, pe sub sprâncene, ca un mic tăuraş care vrea să împungă.

Întâi înotăm un timp cu Liusik: puştiul a făcut progrese. Apoi îl expediem la mal, iar noi pornim mai departe. Înaintăm fără grabă, calm, şi vorbim, vorbim mereu...

— Cred că fără muzică – zic eu – actorii n-ar fi fost în stare să rostească asemenea cuvinte banale. N-ar fi putut juca, iar spectatorii n-ar fi gustat filmul.

— Bine, dar dacă sunt actori foarte buni? intervine Mika. Deşi... Se opreşte şi râde, tare drăguţ mai râde! Ia ascultă, să-ţi spun o poveste. La noi, la conservator, avem un băiat care urmează secţia canto. Are voce frumoasă, de bariton. Şi uite, odată, profesorul îl pune să înveţe o romanţă... „Eu te-am iubit”... o ştii?

— Să presupunem.

— Cum vine asta: „Să presupunem”? Romanţa începe aşa: „Eu te-am iubit şi poate că iubirea”... Ţii minte cuvintele?

— Le ţin minte.

— Slavă Domnului! Ei, şi uite, flăcăul ăla al nostru a refuzat să cânte romanţa. Cum? De ce? Profesorul era disperat, avea de gând să pregătească cu el romanţa pentru examen. „N-o învăţ!” „De ce?” „Nu pot vorbi aşa cu fata care m-a respins!” N-am putut să-l convingem să cânte.

După aceea ne întindem la soare, unul lângă celălalt, şi din nou vorbim. Ştiu foarte bine că o fată frumoasă trebuie să fie tăcută, dar, întrucât nu sunt „fată frumoasă”, legea nu-i scrisă pentru mine. Este greu de închipuit ce s-ar fi întâmplat cu mine dacă în tot acest ceas şi jumătate petrecut alături de Mika aş fi fost nevoită să tac şi să demonstrez „frumuseţea mea tăcută”.

— Şi cu cine ai fost să vezi „Umbrelele”? se interesează Mika.

Am fost cu Heli. După aceea ne-am dus la el acasă. De ce a trebuit să se întâmple toate acestea?!

Of, să nu mă mai gândesc! Să nu mă gândesc de loc!

— Cu un prieten – i-am răspuns lui Mika.

Nu m-a mai întrebat nimic. E un băiat delicat. Într-o zi am început să filosofez pe tema dragostei şi cum este înfăţişată dragostea astăzi în literatură. Mika a observat râzând: „Ideile pe care le exprimi denotă o cunoaştere temeinică a subiectului!” N-am mai vrut să discut despre dragoste.

Am început să ne tutuim pe nesimţite. Nu ţin minte cine a spus primul „tu”, mi se pare că el.

— Ai o cicatrice deasupra buzei.

— Se vede rău?

— Nu, nu-ţi stă urât. De unde o ai?

Îi povestesc cum am fost cu mama în Crimeea, cum m-am căţărat pe o stâncă şi am căzut...

— Fiecare poveste de-a ta e o nuvelă întreagă – zice el. Uite, în viaţa mea nu s-au petrecut niciun fel de evenimente.

— Pe dracu! intervine Liusik (el sapă un canal chiar lângă capetele noastre, dar nu-i scapă niciun cuvânt). Dar când ai cântat în sala Bursei? Nu ziceau toţi că-i un eveniment?!

— Ai noştri, familia – precizează Mika. Spune-mi, Xana, tu l-ai auzit pe Menuhin?

— N-am reuşit. Crezi că e atât de uşor să faci rost de un bilet pentru un recital Menuhin?

— Nu, şi totuşi... Ah, am uitat, ţie nu-ţi place vioara!

Încă în primele zile îi mărturisisem că nu mă duc la recitalurile violoniştilor, preferând muzica simfonică. S-a mirat, dar n-a zis nimic. Nu a avut prilejul, pesemne, să audă astfel de mărturisiri.

— Bine, Mika, dar n-am zis atunci că nu-mi place vioara, în general... Pur şi simplu...

— Bine, bine! Eşti moartă după Michel Legrand, e limpede pentru mine!

— Mika, te-asigur, îmi place mult cum cânţi tu! Am vrut chiar să te-ntreb de ce vioara ta are un sunet atât de plin, de catifelat?

— Ce ştii tu! Aveţi voi la Leningrad un violonist, Gutnikov: s-auzi la ăsta sunet! Dar, bineînţeles, dacă omul nu se omoară după vioară...

— Te-ai supărat pe mine?

— Nu, ce tot spui! Pur şi simplu eu te stârnesc şi tu-ţi dai drumul. Bine, fie! Am să-mi procur nişte partituri din aceste faimoase „Umbrele”, ca să-ţi cânt din ele.

— Ei, asta-i!

— De data aceasta tu te-ai supărat! Nu te supăra. Ştii cât timp ne-a mai rămas? Şapte minute.

— Adio, păsări călătoare! Şi mâine nu e tot o zi?

— Mâine e mâine! Dar de ce spui întotdeauna: „Adio, păsări călătoare?”

— N-o spun eu, o spune Goleavkin, un scriitor din Leningrad. Bine, fie, n-o să mă mai supăr. Într-adevăr, avem prea puţin timp.

Şi aşa mereu: „Eşti supărat pe mine?” „Eşti supărată pe mine?”

Uneori am o poftă grozavă să mă prefac supărată. Ce-o să facă? Şi cum o să ne împăcăm?

Mai caraghios e faptul că în adâncul sufletului am totuşi pică pe el, numai că în ruptul capului n-am să i-o mărturisesc. E vorba de Tamara. Cum spune cântecul: „Tamara, o răutate rară”. Mika nu-mi face cunoştinţă cu ea, şi când e cu ea, nici nu se apropie de mine.

E mai frumoasă ca mine de aproximativ trei sute şaizeci şi cinci de ori. Un tip rafinat de indoeuropeană. Iar eu sunt o mongoloidă: părul aspru, ochii înguşti, pielea gălbuie. De altfel, nu-mi fac iluzii în ce priveşte fizicul meu. O faţă obişnuită, siluetă proporţionată, dar cam banală, nimic ieşit din comun. Pentru autenticul stil modern, nu sunt îndeajuns de subţire. Şi ochii mei ar fi putut să fie mai migdalaţi. Mama mă sfătuieşte să-i creionez. Cred că ar fi vrut mai degrabă să şi-i creioneze pe-ai ei, dar nu îndrăzneşte. Poate că s-o fi hotărât acum, în Caucaz?

Cu Liusik m-am împrietenit. El îmi încredinţează unele taine. Ieri mi-a spus: „Nu uita, asta n-ai voie s-o povesteşti absolut nimănui. Este o cifră care se cheamă infinitul!” „De unde ştii, Liusik?” „De ce mă întrebi? Ţi-am spus doar că e un secret!”

Şi încă o taină. Ştiu că nu vrea pentru nimic în lume să urmeze Şcoala de muzică şi nu se va duce acolo, chiar dacă cineva l-ar tăia bucăţi (cu aceeaşi energie se exprimă şi Elena Matveevna). El va intra la şcoala raională din colţul străzii. Toată primăvara s-a dus să caşte ochii la şcoala aceea. Până la colţ i se dădea voie să meargă singur. Copiii învăţau cu geamurile deschise. Îl cunoşteau pe Liusik şi-i făceau semne, iar un băiat chiar se strâmba întotdeauna la el. Băiatul ăsta stă în casa în care stau şi ei şi îl cheamă Sanea. Liusik vrea neapărat să fie la aceeaşi şcoală cu el.

— Bine, dar el e mai mare ca tine. În ce clasă învaţă?

— Cred că trece într-a doua – răspunde Liusik, plin de respect pentru Sanea.

— Ei, vezi!

— Dar dacă rămâne repetent?

— Să presupunem. Şi ce-i cu asta?

— Am sta în aceeaşi bancă! Lângă fereastră.

Liusik ascultă tot ce discutăm noi doi, Mika şi cu mine, şi nu se plictiseşte. După ce fratele lui pleacă, Liusik îmi povesteşte tot felul de întâmplări, care, după părerea lui, au legătură cu ceea ce am discutat noi.

— Ştii, un băiat a plecat cu „Slava”. S-a ascuns în cală şi a plecat, numai când se apropiau de Antactida a ieşit din ascunzătoare. Era de vârsta mea. Poţi să întrebi pe cine vrei! Un vânător de balene a povestit la toată lumea.

— Şi ce-i cu asta?

— Nimic, doar aşa... Mika a zis că uneori tare îi vine să plece. Dacă vreau, eu pot să plec şi-acum.

Tot ce-i posibil.

Se spune că copiilor le place foarte mult să pună întrebări. Liusik nu întreabă nimic. În domeniile care-l interesează: alunecările de teren, flotila „Slava”, viaţa pe alte planete, ştie mult mai multe decât ştiu eu; noţiunile despre celelalte lucruri şi fenomene şi le formează singur, fără ajutorul nimănui.

Planurile lui de viitor sunt foarte precise: va deveni cosmonaut sau vânător de balene. Presupun că principalii lui dascăli şi consultanţi sunt pionierii din tabăra de peste drum. Acolo Liusik e „omul casei”.

— Xana, băieţii vor ca în ajunul plecării seriei lor, Mika să le cânte la vioară. Spune-i, te rog, ai influenţă asupra lui.

— Adio, păsări călătoare! Ce fel de influenţă?

— Mama a zis: „Xana are multă influenţă asupra lui Mika”.

— Dar tu ştii ce înseamnă influenţă?

— Sigur că ştiu. Atunci când unul îl ascultă pe celălalt. Ai să-i spui lui Mika să cânte?

Vine Mika. Stăm întinşi amândoi pe o pătură destul de îngustă, unul cu faţa spre celălalt, şi razele soarelui cad aproape vertical pe spinările noastre. El îmi vorbeşte, iar. Eu mă uit cu mult interes cum îşi mişcă buzele. Dându-şi seama la un moment dat că nu-l ascult, se ridică într-un cot şi mă întreabă:

— Ce-ţi povesteam? Ia repetă!

— Îmi spuneai că Tamara a şi sosit, probabil, şi te aşteaptă, şi că Elena Matveevna are să se supere...

— De unde ai scos-o? Nici pomeneală de aşa ceva.

— Gata, ajunge! zic eu. Hai în apă!

Spunând acestea, îmi aşez obrazul în palma lui Mika – e întinsă pe nisip, atât de largă, de încăpătoare. Tac, tace şi Mika, simt numai un fel de zumzet în urechi, mai ales în urechea pe care au astupat-o degetele lui Mika. N-a mai rămas nimic – nici soare, nici vânt, nici freamătul mării – aş fi vrut să stau aşa, fără să ridic capul, toată viaţa! E atât de bine în palma asta! Deodată însă aud urletul lui Liusik:

— Iote-te, iote-te, Viktor al dumitale!

Într-adevăr, la doi paşi de noi, pe un val, se legăna o barcă în care şedea Viktor, îmbrăcat cu o cămaşă cadrilată, în capul gol, ca şi când nici nu-i păsa de soarele arzător. Zâmbea foarte ironic. Apoi motorul urui şi barca se dcpărtă în goană. Mika mă întrebă:

— Şi ce înseamnă acest „Viktor al dumitale?” De ce e al tău?

— Viktor! strigă în gura mare Liusik. Vreau să mă plimb cu barca! Ia-mă şi pe mine!

Bineînţeles, Viktor nu-l auzi, drept care Liusik începu să ne piseze: „Hai să luăm şi noi o barcă”. Mika însă se arătă categoric:

— N-am timp. Mai bine să stăm la soare. Şi-şi aşeză mâna sub capul meu. Va să zică Viktor e al tău? mă întrebă el.

Nu i-am răspuns.

Atunci mă sărută uşor, abia simţit, deasupra buzei de sus, drept pe cicatrice.

Liusik continuă să strige cât îl lua gura:

— Într-o zi a venit şi la noi în tabără. Îi zic: „Eu vă cunosc, dumneavoastră o conduceţi întotdeauna pe Xana până acasă!” Iar el îmi răspunde: „Aha, va să zică tu eşti Liusik!”

— De ce nu mi-ai spus că ai făcut cunoştinţă cu Viktor? îl întreb şi nu-mi recunosc glasul: sună străin.

— Am uitat! Ce vrei, scleroză!

Şi Liusik se strâmbă, cu o schimă de scârbă, întocmai ca Elena Matveevna.

—Tot eu i-am făcut cunoştinţă şi cu Tamara – ne mărturiseşte el. Tamara venea la noi, iar Viktor şi cu mine am întâlnit-o chiar lângă tabăra de pionieri. Ascultă, Mika, Xana vrea să-ţi spună ceva. Spune-i, Xana. Şi-mi şopteşte la ureche: Zi-i să cânte pentru pionierii din tabără.

5

De două zile plouă, plouă într-una... Parcă am ştiut eu până acum ce este ploaia? La noi nu există nici cuvântul „ploaie”, la noi se spune „ploicică”. Aici însă ai impresia

că s-au deschis nişte ecluze,. Că s-a rupt un baraj, şi râuri, şuvoaie, torente s-au năpustit asupra pământului. Nu te poate salva niciun fulgarin, nicio umbrelă. Nu e ploaie, pur şi simplu sunt stihiile dezlănţuite.

În vilă e frig. Căsuţele de vară de aici nu au sobe. Mi-am scos din geamantan pantalonii, swetter-ul gros, nişte şosete... Pantalonii au început să mă cam strângă pe şold. De vină e „Cernomorocika”. De altfel, de mult am nevoie de pantaloni noi şi nu mi-ar strica o rochie nouă de iarnă. Dar bursă nu mi se dă, şi să-i cer mamei n-am chef. Mă descurc eu şi fără pantaloni şi rochie!

„Dragă mămico,

De ieri dimineaţă plouă într-una şi constat că n-am cum să-mi omor timpul. Elena Matveevna vorbeşte şi vorbeşte în timp ce-şi vede de lucrul ei de mână; Leonid Petrovici a plecat la serviciu, băieţii, şi ei, fiecare cu treburile lui: unul a plecat în oraş la acompaniatoarea lui, celălalt a citit Petruşka până mai adineauri cu glas tare, de răsuna toată casa, iar în momentul de faţă s-a potolit în mod suspect: pregăteşte, pesemne, vreo boroboaţă de mare amploare. E plin de neprevăzut şi are o imaginaţie inepuizabilă!

Cam asta e tot, mămico dragă, iar eu stau şi-ţi scriu. În vila noastră, zilele acestea va avea loc o nuntă, nu te speria, nu a mea! Dar sunt invitată. Festivitatea a fost proiectată să aibă loc sub cerul liber; mă întreb dacă nu cumva vor trebui să aştepte să se facă din nou vreme frumoasă. Mireasa e nostimă: cu părul roşu ca focul şi o

cheamă Ţîgan, cu accentul pe prima silabă. Acum are prilejul să-şi schimbe numele cu unul mai puţin expresiv: Volovelskaia.

Mă întrebi de Viktor, cunoştinţa mea de la mare, dacă nu cumva e rudă cu profesorul Petruşevici şi ce fel de tânăr e? Cum să-ţi spun, se comportă ca un „băiat modern”: ironie, fete, sport, argou – nimic nu lipseşte! Ironia stă bine la bluzon. Aşa se poartă astăzi. Pe deasupra, are complexele unui caracter voluntar. Ce se ascunde sub toate acestea, nu ştiu şi nici nu vreau să ştiu. N-ai de ce să-ţi faci griji...”

Viktor pleacă poimâine şi până atunci n-am să mă mai duc la „Cernomorocika”. Voi lua masa aici. Elena Matveevna a zis: „Doamne, nici nu se discută! O să-mi facă plăcere! „

Sper că va pune totul pe seama ploii! Deşi... nu mă întreabă nimic despre Viktor. Îi plăcuse atât de mult, se interesa de viaţa lui, de planurile de perspectivă pe care le are. „La un institut de cercetări ştiinţifice? Oo!” Şi rostind aceste vorbe, îşi plecă pe umăr capul, ridicând degetul arătător: „Un tânăr atât de instruit şi sportiv, pe deasupra! Da, e un tânăr modern! Pe vremea noastră nu era aşa!... Are nişte maniere foarte, foarte agreabile... bine, nu-i de mirare, doar e leningrădean, dar ce, parcă la Leningrad nu întâlneşti şi bădărani? Oxanocika, nu cumva ştii cine sunt părinţii lui?”

Astăzi – o dimineaţă întreagă – nicio întrebare. O fi văzut ceva sau i-o fi povestit Liusik? În cazul ăsta, ar fi trebuit să se bucure! Sau poate că e geloasă pe Mika? Se zice că aşa se întâmplă cu mamele...

Dar s-o iau de la început.

Ieri am cunoscut-o pe Tamara. Prezentările le-a făcut Elena Matveevna. În sfârşit, cum s-ar spune, a avut loc evenimentul! Are o voce plăcută. M-a întrebat: „Dumneata cânţi la pian?” Întrebare firească, aici toată lumea cântă la ceva. Elena Matveevna a informat-o prompt că sunt un viitor biolog, iar mie mi-a declarat că Tamara e unul dintre cei mai buni concertmaiştri din localitate, poate chiar din Uniune, că a însoţit câţiva violonişti celebri cu ocazia unor turnee în străinătate, că pentru Mika ea este nu numai un acompaniator, ci şi un îndrumător. „Nu mă contrazice, Tamarocika, nu mă contrazice, te rog, ştiu eu ce spun!”

Intră Mika – îl trimisese mamă-sa să cumpere pâine – şi se luminează la faţă văzând-o pe Tamara: „Tamarka, ai venit totuşi? Îţi mulţumesc! M-am gândit că te-a speriat ploaia şi n-ai să vii. Ascultă, aseară am găsit soluţia pentru pasajul acela din Bach, ştii tu, acolo unde nu mergea de loc”.

Eu parcă nici nu existam, atât de încântat era s-o vadă pe Tamara.

— Şi mâna stângă? îl întrebă ea.

— Merge, şi-a dat drumul, fii pe pace. Ei, ţi-ai băut ceaiul?

Ardea de nerăbdare să-i arate ce realizase cu o seară înainte. Mie îmi adresă doar un zâmbet fugar.

—Pot să vin şi eu să vă ascult? i-am întrebat.

— Nu, zău! exclamă Mika, făcând ochii mari. Să ştii că s-a întâmplat ceva deosebit! De ce aşa, hodoronc-tronc?

— Mika, cum de eşti atât de nepoliticos? interveni Elena Matveevna. Ai nevoie de un auditor, ar trebui să-i mulţumeşti Oxanei, şi tu, uite ce urât îi vorbeşti! Sigur că da, Oxanocika, du-te şi ascultă-i!

— Nu-i neapărat nevoie – am protestat eu.

— Te rog, nu fi supărată! sări Mika. Nu m-am aşteptat câtuşi de puţin ca tu... Până acum niciodată n-ai...

În concluzie, am stat un ceas şi jumătate să-i ascult. Întâi Mika i-a arătat ceea ce descoperise în ajun, eu bineînţeles, n-am priceput – ceva cu nişte degete... „iar aici, aici nu merge în triluri, ci perlat”. Judecând după bucuria Tamarei, era un lucru important. Apoi au hotărât să cânte tot programul, şi eu am nimerit pe nepusă masă la un concert în toată legea. Niciodată până atunci nu avusesem prilejul să asist la astfel de concerte.

Încerci senzaţia pe care o ai când citeşti versuri în manuscris, şi nu într-o carte sau revistă. Prezenţa ta la un asemenea concert are ceva măgulitor, dată fiind încrederea ce ţi se acordă şi exigenţa faţă de tine: „Fii demnă de ceea ce ţi se oferă, e pentru tine, numai pentru tine”. Apoi, sau, poate, de aici, un sentiment de intimitate cu totul deosebită, de apropiere, ca un fel de discuţie între patru ochi. Şi totul îţi apare mult mai semnificativ, mai

sincer, mai viu decât atunci când e pentru toţi, de faţă cu toată lumea.

Dar la versuri mă pricep cât de cât, pe când la vioară, niciun pic. Totuşi a fost grozav de interesant. Şi asta, nu pentru că Mika era interpretul, ci tocmai pentru că nu asista nimeni la acest concert.

Bineînţeles, nu a lipsit Concertul Nr. 1, au început însă cu Bach, cu „Ciaconna”. O cântau foarte bine. Numai că, la un moment dat, Tamara a spus cu năduf: „Pianina asta sună inexpresiv”. Pură născocire! După mine, avea un sunet foarte plăcut. Însă ei nici vioara lui Mika nu i se pare demnă de Bach. Aici ar trebui un Guarneri! „Nu-i nimic – o asigură Mika. Va veni timpul, o să cântăm şi cu un Guarneri, şi cu un Amati.” „La drept vorbind, să ştii că bucata asta sună foarte frumos la tine. Tu îl simţi pe Bach, îl înţelegi. La fel e şi cu Ceaikovski. Cu Tartini însă...” „De ce să-mi pretinzi ceea ce nu am?”... „Pentru că atunci când e vorba de Tartini, nu poţi s-o scoţi la capăt numai cu tehnica!” „Vrei să spui că mă rezum numai la tehnică?” „Nu m-ai înţeles, ai şi muzicalitate, cum să nu, şi un ton plăcut, şi culoare. Totuşi... Stai, ajungem noi şi la Tartini şi o să-ţi explic! „

Între altele, trebuie să recunosc că atunci când asculţi vioara lui Mika, te poţi uita la el fără să încerci un sentiment penibil. Nu face parte dintre cei care joacă în faţa publicului o scenă de dragoste cu vioara. Asta, pentru că nu vioara, nu melodia îi sunt dragi, el te iubeşte pe tine, care îl asculţi, pe tine, pe care el trebuie să te atragă, şi nu

se poate să nu te facă să-l urmezi; el nu ascultă glasul viorii lui, ci tăcerea ta, şi împreună cu tine ascultă melodia, prin ea îţi spune ceea ce vrea să-ţi spună. Nu ştiu dacă constructorii de viori au fost şi mari muzicieni, dar când mă uit la Mika, uneori mi se pare că singur şi-a făurit instrumentul, numai cu câteva clipe înainte, iar acum, aici, în faţa mea, îşi compune melodia un meşter de o veselie cam aspră, un barcagiu sau un pescar.

Iată la ce m-am gândit eu şi ce-am născocit în timp ce-l ascultam pe Bach, apoi pe Ysaye şi pe Tartini: ascultam „Trilurile diavolului” şi, într-adevăr, era dracul, dar nu diavolul înfricoşător, ci un drac rusesc, un drăcuşor de loc răutăcios, deşi plin de năbădăi. Tamara se arătă nemulţumită:

— Tu nu-l cânţi pe Tartini, ci pe tine însuţi. Ştii ce zic eu, aşa o să şi anunţăm: Tartini-Kardakov!

Mika puse vioara pe pat şi începu să râdă:

— De ce nu? Ar fi foarte potrivit. Eşti un tiran, Tamara! Ai vrea ca eu să invoc spiritul catolic din mine, să-mi închipui Inchiziţia, pe papa de la Roma, rugurile. Ei, află că nu pot! N-am în mine aşa ceva. Să mă prefac, poftim, oricând, dar tu vei fi prima care s-o simţi. Are s-o simtă şi Xana, deşi nu se pricepe de loc când e vorba de muzică serioasă. În fiecare din noi zace un diavol. Al meu, ăsta e! Tartini l-a visat pe-al lui, iar eu pe-al meu îl chem aievea.

— Muzicianul trebuie să se pătrundă de...

— Muzicianul dă totul din el! o întrerupe Mika. Dă nişte lucruri de-a căror existenţă habar n-a avut şi nici nu a bănuit-o măcar. Parcă tu nu ştii!

— Eu, nu! Eu vreau să înţeleg. Iar tu, să interpretezi!

— Vreau să răspund!

— Atunci de ce nu compui, de vreme ce vrei să răspunzi?

— Pentru că trebuie să ai un limbaj al tău, propriu, iar eu nu-l am, şi tu o ştii prea bine...

— Ştii ce spunea Abram Lvovici despre compoziţiile tale...

— Ei, câte nu se spun... Hai să-i dăm drumul!

„Sunt foarte apropiaţi unul de altul – gândeam eu. El şi cu mine n-o să fim niciodată aşa. Dacă, cel puţin, Tamara asta n-ar fi fost atât de frumuşică! Câţi ani o fi având? Elena Matveevna tot zice despre ea: «Fata asta, fata asta», dar ea se comportă ca o femeie matură. Discută, cum eu nu ştiu să discut. Nu pentru că sunt profană în muzică, dar nici pe alte teme nu mă pricep să discut serios cu băieţii. Caut întotdeauna să par mai proastă decât sunt sau mai uşuratică. Mai bine zis, nu caut, ci aşa se întâmplă de la sine. Cred că ăsta şi este felul meu de a cocheta. Fiecare cu ale lui. Poate că ea cochetează, arborând acest aer de seriozitate.”

Când eram într-a zecea de liceu, aveam un fel de joc: calificarea caracterului, şi ne puneam note. Foloseam sistemul de la 1 la 5, dar nu în cifre, ci în litere greceşti, şi eu încasasem o „gamma”, datorită faptului că priveam

viaţa ca o sărbătoare. Da, eu! În primul rând, nu era adevărat, dar n-am încercat s-o dovedesc colegilor mei. Le spuneam: „Bine, însă nu e un defect! E o calitate! Ştiu, pur şi simplu, să mă bucur de orice!”

Volka Pletniov, care-mi plăcea mie încă dintr-a cincea, a zis: „Tu eşti ca un pisoi, ai să fii mulţumită, lângă farfurioara ta cu lapte”.

Atât de mult m-am străduit să-i plac, încât i-am apărut ca o toantă iremediabilă.

Iată că au început să cânte în sfârşit: „Sima, te iubesc”. Amândoi au devenit foarte gravi. Iar eu am început să mă gândesc la altceva: Ce aş vrea să am în viaţă?

În primul rând – o familie. Vreau să mă mărit cu băiatul ăsta încruntat, pentru că îl iubesc; cu el, am să învăţ, de va fi nevoie, să înţeleg şi muzica.

Şi cum am să muncesc! Cum am să muncesc! Am să mă transfer la Universitatea din Odesa – nu va fi prea greu de aranjat. O să fiu cea mai grozavă studentă. Am să mă pun cu burta pe carte la chimie – în anul care a trecut am cam neglijat-o, acum însă s-a sfârşit cu toate astea. Şi cu fizica lucrurile vor merge ca pe roate. Iar de biologie am să mă ţin atât de serios...

Şi după aceea?

După aceea voi lucra în domeniul geneticii. Mi se spune: „Ai intrat la facultate într-o epocă fericită”. Aud deseori: „Te-ai născut la timp, ai terminat într-un an norocos, începi să te ocupi de biologie în nişte vremuri

fericite”. Da, de bună seamă că generaţia mea este într-adevăr fericită. Uite, Heli nu e ca mine. Altă generaţie...

Aş fi vrut să călătoresc, să văd alte ţări. Astăzi nu e un lucru prea greu. Dar anii trec, am douăzeci şi unu împliniţi, şi când am să călătoresc? Mama spune că cei din antichitate considerau că studiile trebuie să se încheie cu o călătorie...

La drept vorbind, aş vrea de toate – şi simt că voi avea de toate. Numai de-ar veni mai repede! Of, de-ar veni! Că, totuşi, viaţa trece... şi n-am să mai am niciodată douăzeci de ani.

Ce înseamnă: „Viaţa e o sărbătoare”? Ce, parcă vreau doar să mă distrez şi să mă bucur într-una? Da’ de unde! Ştiu să mă bucur din te miri ce! E drept, pentru mine şi o zi însorită e o sărbătoare, şi lectura unei cărţi, dacă stau singură şi nimeni nu mă deranjează, iar la laborator mă duc bucuroasă (numai la cel de chimie, nu!). Deci aşa sunt eu! Şi mama e la fel ca mine. Numai ultima ei „sărbătoare” nu am primit-o aşa cum ar fi vrut dânsa.

Bine, dar amândoi au trecut de mult de patruzeci de ani! Şi ei zic că e dragoste! Spuneţi mai bine că se apropie bătrâneţea, că vă e frică de singurătate, că vă place să fiţi împreună. Deşi îmi dau seama că de mama se mai poate îndrăgosti un bărbat. Dar el, el nu e în stare să inspire şi nici să încerce asemenea sentiment! E bătrân şi gras! Şi pentru omul ăsta, fie el celebru şi ultracelebru, să întorci pe dos toată viaţa noastră?!

Să fim sinceri: aici mă gândesc numai şi numai la mine. Da, pentru mine va fi incomod acest bărbat apărut în viaţa mamei şi care s-a dovedit pentru ea mai important decât mine! Dar oare n-ar fi fost firesc ca mama să renunţe la el? Chiar dacă ar fi însemnat un sacrificiu din partea ei? Nu i l-aş fi cerut niciodată, totuşi e în firea lucrurilor ca mamele să se sacrifice pentru copiii lor!

Aşa sunt eu, egoistă, şi nu caut să m-ascund după deget. Dar parcă vreau să trăiesc numai pentru mine? Ştiu bine, ca biolog, o să fiu la locul meu; nu întâmplător am ales facultatea de biologie, simt o chemare pentru această profesie. Ceea ce înseamnă că voi fi de folos oamenilor. Numai de s-ar rezolva totul, de-am fi împreună, de m-ar îndrăgi el! Şi în gând fredonam: „Iubeşte-mă, îndrăgeşte-mă mai repede! Iubeşte-mă mai repede!” Îndată ce ajungeam la pasajul acela, îl cântam cu cuvintele mele. Aş fi vrut ca Mika să se uite la mine şi să-mi ghicească gândurile. Dar Mika se uita la ceafa Tamarei. Se uita tot timpul, nu-şi lua ochii de la ea. Şi după ce cântară partea întâi, Tamara se întoarse spre el şi îşi zâmbiră; deodată am văzut limpede că nu sunt numai doi muzicieni care lucrează împreună; mi-am dat seama că se cunosc, se cunosc nu numai în şi prin muzică, şi că eu n-am ce căuta între ei – nici acum, nici mai târziu. Am desluşit toate acestea şi le-am înţeles pe de-a-ntregul, datorită zâmbetului lor, felului cum s-au privit. Chiar dacă s-ar fi sărutat în faţa mea, n-aş fi văzut totul mai limpede decât văzusem. Şi am plecat încetişor, iar ei nu au încercat să mă

reţină. Probabil că atunci când amuţesc vioara şi pianul, ei doi se sărută.

Mă simţeam înşelată, trădată. M-am întins pe pat şi am adormit numaidecât, atât de adânc, încât era cât pe ce să pierd masa de seară. Când sunt amărâtă, mă tratez întotdeauna cu somn.

Nu mai ploua, vântul împrăştiase norii. Pentru orice eventualitate am luat cu mine pelerina impermeabilă, cu atât mai mult cu cât mă apără şi de vânt. Era greu de mers: până să ajung în şosea, picioarele mi se împotmoleau în noroi. La masa mea toţi erau în păr, iar Alexei Lukici, bătrânelul meu din Harkov, îmi spuse:

— Sufleţelule, şi eu care credeam că ne-ai renegat! La ceaiul de dimineaţă nu vii, la prânz lipseşti... Cu ce te hrăneşti, sufleţelule? Poate că ar trebui să-i scriem mămichii dumitale că nu mănânci? Că doar te-a trimis aici să te refaci?!

— Se poate, Alexei Lukici eu, să vă reneg! protestez eu.

— Şi Viktor şedea, nu punea nimic în gură, tot aştepta, doar-doar ai să pici! îi dă înainte perfidul bătrânel.

— Da – mărturisi Viktor. Mi-am pierdut şi somnul, nu numai pofta de mâncare!

— Aici nu-i greu să-ţi pierzi pofta de mâncare – intervine vecina noastră de masă. Nimic nu e gustos, şi grozav mai duci dorul mâncării de-acasă!

Urmează aprecieri la adresa meselor de la cantină.

La plecare, Viktor se ridică să mă conducă.

— Ei?!... zise el, luându-mă de braţ.

— Ei? am repetat eu, imitându-l. Şi, curios lucru, am simţit cum caută şi nu-şi găseşte cuvintele... Nu i se mai întâmplase una ca asta.

— Va să zică aşa, Xana, eu te păstrez pentru Leningrad, şi dumneata zăpăceşti un seripcar local! Sau, poate, e vorba de o dragoste mare şi curată?

— Întocmai, e vorba de o dragoste mare şi curată – încuviinţez eu.

— Xana, nu mă duce de nas, te rog!

— Nici nu mă gândesc să te duc de nas. Dumneata mi-ai suflat răspunsul.

— Şi dacă nu ţi l-aş fi suflat?

Nu i-am răspuns.

Mergeam pe şoseaua care se zvântase între timp. Din când în cind ne veneau în întâmpinare perechi de îndrăgostiţi, care se uitau, plini de mirare la noi: mergeam atât de repede şi atât de preocupaţi! Maşinile care treceau ne orbeau eu luminile farurilor. Apoi se năpusti un vânt uscat, ce se izbi de pelerina mea. Viktor mă îmbrăţişă sub pelerină, mă strânse lângă trupul lui cald, invitându-mă să înfruntăm împreună intemperia! Nu i-am îndepărtat braţul, deşi îmbrăţişarea lui mi-era neplăcută. Mi-a dat drumul fără să-l rog, spunându-mi:

— Nu simt niciun fel de reciprocitate.

— Ce să-i faci! i-am răspuns.

— Ai fi putut să te prefaci! Parcă n-ai fi femeie! Femeia trebuie să ştie să se prefacă. Şi în vorbe, şi în mimică, şi cu trupul.

— Nu mă pricep.

— Unde ai crescut, Xana? Douăzeci şi unu de ani, şi o totală necunoaştere a vieţii. Spune-mi, o să ne vedem la Leningrad?

— Nu ştiu.

— Să vii la mine. O să-ţi placă. Am o cameră mare, pustie.

— Mai bine mă duc la Muzeul Marinei Militare. Acolo sunt o mulţime de săli mari şi pustii.

— Bine, dar n-am să fiu eu acolo!

— Întotdeauna eşti nevoit să sacrifici ceva...

— Mda, douăzeci de copeici – îmi răspunse el pe acelaşi ton. Sau... uite-aşa!

Cu un gest brutal, mă întoarse spre el şi mă sărută. Nici n-am apucat să mă sperii, atât de repede îmi dădu drumul. Am părăsit şoseaua, luând-o pe marginea năpădită de iarbă a unei cărări clisoase. Viktor mergea cu câţiva paşi înaintea mea, luminând drumul cu o mică lanternă chinezească. Tăceam amândoi.

În cele din urmă, el rupse tăcerea:

— Se pare că eşti o fată deşteaptă, Xana, de ce te prefaci că nu înţelegi nimic?

— Nu ştiu ce-ar trebui să înţeleg – i-am răspuns înciudată.

Încălţată cu pantofi sport, îmi simt picioarele grele din pricina noroiului ce s-a lipit de tălpi; la gleznă, pantalonii s-au udat din cauza ierbii. Un singur lucru înţeleg: că

îndată va începe iar să plouă. După mine, cel mai înţelept lucru ar fi să grăbim pasul.

— Ascultă, te-ai îndrăgostit într-adevăr? Nici nu mai cochetezi! Unei femei i se poate întâmpla aşa ceva numai când este îndrăgostită!

Sub picioarele mele se aşternea o dâră firavă de lumină de la lanterna lui. Călcam tot timpul pe acest snop de raze, care se smulgea de sub tălpile mele, ceea ce mă enerva. „Dragoste... te-ai îndrăgostit!” Poate că m-aş fi îndrăgostit dacă nu mă trezeam la timp la realitate. N-am cu Mika nici în clin, nici în mânecă. El are nevoie de Tamara. Când se duce în oraş, îşi petrece timpul cu ea. Iar eu sunt bună numai ca să trăncănească cu mine în orele lui libere. Şi i-am răspuns lui Viktor:

— Poate că-s un fenomen netipic. Nu m-am îndrăgostit de nimeni! Vorbeşti astfel pentru că-ţi place să repeţi cuvintele astea frumoase!

— Toate fetele au nevoie de cuvinte – îmi replică el. Poftim alte cuvinte: mi-am dat seama că mă simt foarte atras de dumneata.

Nu l-am crezut nicio clipă, nicio clipă. Iar inima mea n-a zis nimic. Nu s-a bucurat.

— Zău? l-am întrebat. De mult?

— Cred că de ieri. Aşa că, te rog, Xana, trimite-l la plimbare pe scripcarul dumitale, şi cât se poate de rapid. Cel mai bun lucru, hai să plecăm împreună la Leningrad! Şi aşa îmi expiră biletul peste trei zile.

— Nici nu mă gândesc să plec de aici deocamdată. Am bilet pentru două luni!

— Dă-l dracului de bilet! Iau asupra mea grija întreţinerii dumitale. Ca în secolul al nouăsprezecelea, îmi asum toată răspunderea până când unul din noi doi se va sătura de celălalt.

— Da, dar eu nu mă simt atrasă de loc...

— Nu-i nimic, asta va veni cu timpul! Ţi-a intrat în cap scripcarul. Scripcarii ăştia sunt şi mai tâmpiţi decât actorii, s-o ştii!

Asupra pelerinei mele se năpustiră primele picături de ploaie. Am grăbit pasul, dar lanterna s-a stins deodată şi m-am pomenit în braţele lui Viktor. Şi atunci, nu ştiu ce s-a petrecut cu mine, fie că am uitat că nu e Mika, fie că eram supărată pe Mika, dar nu l-am respins. Mă săruta, iar eu mă sufocam, nu puteam să respir... În sfârşit, se desprinse de mine şi mă întrebă:

— Acum îl dai dracului pe scripcar?

Şi atunci mi-am amintit totul şi eram gata-gata să izbucnesc în plâns.

— Îl iubesc – i-am mărturisit eu. Pe cuvântul meu, şi trebuie să mă-nţelegi! Da, îl iubesc!

— Ţi-ai băgat în cap că-l iubeşti! repetă el. Habar n-ai ce bine o să ne simţim noi doi împreună!

— Nu te iubesc! i-am zis. (Ştiam că spun adevărul.) Nu te iubesc! Lasă-mă, nu te iubesc!

— Şi pe Helka Şalov l-ai iubit? mă întrebă el deodată.

Ce înseamnă asta, ce-are-a face aici Heli?

— Află că ştiu. Pe Helka l-ai iubit, şi încă cum! Aprinse din nou lanterna şi o ridică, să-mi vadă faţa. Taci? Nu spui nimic? Helka, cel puţin, e un învingător. Iar ăsta... un scripcar... Du-te unde vrei. Nu te reţin. Se vede că ţi-ai pierdut capul. Dar scripcarului trebuie să-i bag minţile în cap.

M-am oţărât:

— Interesant! Şi cum ai de gând să-i bagi minţile în cap?

— Vad eu! Chiar şi aşa!

În palma deschisă a lui Viktor apăru un obiect ciudat: un picioruş de capră, exact un picioruş de capră în miniatură, cu păr alb, cu o copită mică şlefuită. Mi se păru că este montat în metal şi mi-am adus aminte diferite întâmplări petrecute în grădina Tavriceski, întâmplări referitoare la nişte atacuri huliganice, care, la Leningrad, umblau din gură-n gură.

— Ce-i asta, un *casse-tete*[2]?

— Ce *casse-tete*! râse el, ironic. E un pumnal spaniol! Un pumnal spaniol clasic! Priveşte!

Făcu nu ştiu ce mişcare şi din picioruş răsări un tăiş lat, aproape tot cu arabescuri.

— Mi l-a vândut cândva un spaniol. Nu-ţi fie frică, n-am de gând să înjunghii pe nimeni.

— Nu mi-e frică de loc.

Ploaia se înteţi, Nu se hotăra parcă să se dezlănţuie din plin sau, poate, o împiedica vântul. Viktor mă apucă de mână şi mă târî după el. Am mers aproape în goană până la poarta vilei noastre. Şi acolo, în ploaie, mă sărută din

nou de câteva ori pe gură, şi din nou nu am fost în stare nici să fug de el, nici să-i trag o palmă... Îmi spunea:

— Nu te las scripcarului! Nu eşti de nasul lui! Sărută-mă tu acuma şi... pe mâine. Nu vrei? Ţi-e silă de mine?

— Du-te acasă – i-am zis eu. Nu vezi că plouă?

— Îmi place să te privesc în ploaie! zise el, luminându-mă cu lanterna. Orbită, am închis ochii şi, în aceeaşi clipă, am auzit: „Liusik! Liu-u-sik!”

— A dat drumul la morişcă! spuse Viktor, stingând lanterna.

Iar lângă noi, în bezna nopţii, răsună glasul lui Liusik:

— Sunt aici şi ea mă strigă! Haidem, Xana, că o să-şi iasă din pepeni dacă nu apar, foc o să se facă...

— De unde ai mai răsărit şi tu? îl întrebă Viktor.

— De la tabăra de pionieri. Sanea şi cu mine am stat în pod. Să mori de râs! Numai că era cam frig acolo.

Şi iată că astăzi la prânz nu m-am dus la masă. N-am să mă duc nici mâine şi nici poimâine. Ce aiureală pe capul meu! Sau poate, într-adevăr, cum zice el, mi-am pierdut capul? Ceva m-a tulburat aseară – bezna aceea din jur, poate, ploaia şi vântul înverşunat, necruţător? Poate că m-am speriat de întuneric, de singurătate? Şi vorbele acelea despre Heli... Sau, poate, ca să mă exprim ştiinţific, au prins glas hormonii şi nu-i niciun mister la mijloc? Suntem nişte oameni moderni, trebuie să ne dăm seama de aceste lucruri. Şi unde pui că sunt biolog!

Da, dar atunci când mă gândesc la Mika, uit de toţi hormonii, nu mai există niciun fel de „romantism fiziologic”. Aici nu trebuie să-mi explic nimic. Când mi-am aşezat obrazul în palma lui, asta a însemnat mult mai mult decât toate sărutările lui Viktor în bezna nopţii: aceasta era fericirea! Îmi aduc aminte şi mă cuprinde bucuria, dar când îmi amintesc de Viktor, încerc un sentiment de ruşine şi de frică. Nici nu ştiu ce e mai tare în mine: frica sau ruşinea?

Ştiu cum să scap de acest sentiment: nu trebuie să-mi aduc aminte. Când începi să-ţi aminteşti, s-a isprăvit! Te sugestionezi, te sugestionezi, aştepţi să se întâmple ceva... Ce bine totuşi că pleacă poimâine. Cât priveşte ideea revederii noastre la Leningrad, să-mi fie cu iertare! Mi-ajunge!

Ce lumină s-a făcut astăzi în capul meu! Aseară însă m-am dus glonţ la mine în odaie şi m-am culcat. Dar nu puteam de loc să dorm. Tot hormonii erau de vină! Sau, cum zice mama, mai e încă multă prostie în mine. Ce să spun, parcă ar fi o problemă de importanţă mondială! Am luat o hotărâre, şi gata, n-am de ce să mă tem! De răpit, nu mă poate răpi, şi apoi n-are el chiar atâta nevoie de mine! Precis, ca şi mine, aseară era tulburat din cauza vântului şi a ploii.

Ce vânturi stranii suflă în oraşul ăsta! E un vânt uscat, amărui, fierbinte care suflă dinspre Ciubaevka, mi se pare. E o regiune de stepă pe aici, aridă, care se numeşte astfel.

Vânturile aduc diferite stări de spirit, şi ăsta aduce ironia sau, poate, răceala sufletească, zâmbetul sceptic.

Odesiţii sunt sceptici de felul lor. Chiar şi Elena Matveevna, chiar şi Liusik. În realitate însă ei nu sunt sceptici, ci pur şi simplu a suflat pe deasupră-le vântul dinspre Ciubaevka.

Vântul dinspre mare, saturat de sare şi iod, este vesel şi înviorător. Se zice că mai este un vânt de iarnă, înţepător, rece – nu-l cunosc. Dar probabil că şi el şi-a pus pecetea asupra celor de aici. Vânturile au unde să se dezlănţuie la Odesa: nici tu munţi, nici tu pădure. De undeva se mai năpustesc şi nişte trombe marine – poate că direct din Cuba, cine ştie! Munţilor nu le duc dorul. Au ceva sâcâitor în ei, ceva care te urmăreşte pas cu pas! Pădurea însă îmi lipseşte, îmi lipseşte umbra, foşnetul copacilor, viaţa liniştită, tăcută, tainică. Sunt o nordică, totuşi. La noi se vorbeşte mai încet, lumea se îmbracă mai sobru, iar sentimentele nu se expun în văzul tuturor.

Azi-dimineaţă, în vila noastră, spiritele s-au dezlănţuit asemenea unui simun. Între Liusik şi Elena Matveevna a avut loc o discuţie hotărâtoare: băiatul vrea să meargă la şcoală anul acesta, eu toate că împlineşte şapte ani abia la începutul lui octombrie. Şi, colac peste pupăză, vrea tocmai la şcoala din colţul străzii lor, care îi inspiră Elenei Matveevna o aversiune atât de adâncă. Ce scandal a fost! Liusik urla şi ţipa că se va face cosmonaut, şi nu muzician. Iar Elena Matveevna striga: „Ia priviţi-l! Şi mai vrea să fie cosmonaut! Se comportă ca un copil de ţâţă!”

Apoi totul se potoli. N-am ieşit de loc din odaia mea – stau şi-mi fac corespondenţa. Mika e în oraş. A plecat când încă mai dormeam.

Aş fi vrut să-i scriu mamei o scrisoare adevărată, şi nu una mondenă! Dar nu-i arde de mine. Şi-apoi, la ce bun? Să-i cer un sfat? Sau să mă căiesc? Mi-e ruşine, deci trebuie să mă căiesc?

Bine, dar de fapt nu s-a întâmplat nimic! Ei, m-a sărutat un tânăr care mi-e cu desăvârşire străin şi i-am spus că nu-l iubesc. De ce mă simt totuşi atât de prost?

Cum mi-a zis? „Pe Heli l-ai iubit, şi încă cum!” Nu ştiu de ce, dar mai ales de asta mi-e ruşine!

Şi Mika nu mai vine...

6

Cum să descriu nunta aceea?

Mesele au fost aşezate în grădină, pe cele trei laturi ale unui răzor lung cu garoafe. Deasupra meselor, ghirlande de becuri multicolore de la pomul de iarnă, iar pe mese, nenumărate platouri în care tronau peşti uriaşi înotând în maioneză, peştişori aurii prăjiţi, o supă de pasăre cu totul specială de culoarea mierei şi groasă ca mierea, păsări, fiecare cât o lebădă de mare, pulpă de viţel în aspic de

culoarea agatei, piftie de porc, prăjiturele, mormane de roşii, castraveţi verzi, piersici trandafirii.

Tatăl mirelui, un omuleţ chel, cu nasul grozav de încovoiat, se scula mereu de pe scaun, îmbrăţişa cu privirea pe cei care luau parte la ospăţ şi toasta, rostind mereu aceeaşi frază: „Pentru minunata mamă a acestei minunate mirese!” Mama miresei zbura între mese şi bucătărie; dacă se aşeza pentru câteva clipe undeva, la un colţ de masă, asta numai şi numai pentru că se speria ori de câte ori vedea în faţa unui musafir obosit o farfurie goală. „De ce nu mâncaţi nimic? Gustaţi, vă rog, din scrumbia asta, poftiţi, vă rog, luaţi vinete, aici aveţi roşii”... Puteai parcă să nu vezi roşiile, care ardeau ca nişte sori de foc la ceasul asfinţitului?... „Dar supă aţi gustat? Altădată, la nunţi, se servea negreşit o supă aurie. De bună seamă, eu nu mai ştiu s-o gătesc aşa cum scrie la carte, răposata maică-mea făcea o supă straşnică! N-a apucat, sărmana, ziua asta fericită!”

Şi mama miresei îşi alunga cu un gest grăbit o lacrimă nepoftită. În timpul ăsta, tatăl lui Emik o căuta cu privirea, şi când o găsea, toasta fericit: „Să bem pentru minunata mamă a acestei minunate mirese!” Mama se înclina mulţumind şi fugea din nou la bucătărie.

Tinerii se comportau nedisciplinat. Mireasa, după cum e obiceiul, în rochie albă şi cu un fel de mic abajur alb pe păru-i imposibil de roşcat, se agita printre mese, îi îmbia pe invitaţi să mănânce şi să bea, vorbea cu ei, îi distra, râdea. Nici pozitivul Emik nu sta locului, ci, sclipitor în

cămaşa lui albă de nailon, umbla din om în om şi ciocnea cu toţi pe rând; călca apăsat, ca de obicei, dar ochii lui aveau o sclipire tulbure, înceţoşată. Tinerii se întâlniră la un moment dat lângă o masă, şi atunci se stârni un urlet general: „Amar! Amar!” Se sărutară scurt, aferat, apoi, luându-se de mână, ieşiră pe terasă. Acolo cânta un radio cu picup şi se dansa.

Pe Tolik nu l-am văzut, poate că suferea undeva în altă parte sau, poate, nu l-am recunoscut, pur şi simplu. Nişte tineri oacheşi, bărboşi sau proaspăt raşi, lăţoşi sau cu pieptănături linse, se aşezau la mese, se duceau pe terasă, beau, toastau – se prea poate să fi fost şi el printre ei. Fetele, cu gât lung şi picioare subţiri, cu nişte coafuri monumentale, neclintite, umblau „roi”, ca albinele, şi se străduiau să pară uşoare ca nişte fluturaşi. Reprezentanţii generaţiei mai vârstnice aveau mult mai multă individualitate. Profilul de Goethe al Elenei Matveevna domina toată masa. Mama mirelui, veselă şi calmă, rumenă, cu părul alb, se uita din când în când la consortul ei chel şi ridea încetişor. Lângă el şedeau nişte bunici şi bunice, oameni cărunţi, cu ochi negri; râdeau şi ei şi discutau, plini de veselie, iar când amuţeau, semănau cu portretele pictate de Rembrandt. Un „rembrandt” dintr-ăsta şedea vizavi de mine: mâini negricioase, faţa oacheşă, pleoape grele, zbârcite; schiţam în gând, ca un adaus la acest chip, o bonetă cu volănaşe: merita să fie expus direct la Ermitaj! Şi printre toţi aceşti „rembrandţi”, Leonid Petrovici al nostru, cu părul lui bălai, des, tuns scurt de

tot, şi cu nasul în vânt „a la” Tiorkin, arăta grozav de bine. Erau acolo şi chipuri obişnuite, rotofeie, dar şi ele prezentau o varietate de pieptănături şi expresii.

„Rembrandt”-ul, vecinul meu de masă, zise:

— Altădată la o nuntă s-ar fi tocmit o orchestră. Adică ce spun eu?! Nu una, două! Astăzi, să le dai numai picup şi nimic altceva! Aşa dansează toţi! Ce dansează ei, mă rog, poţi să-mi explici matale?

N-am apucat să-i răspund. Un tânăr bărbos, strigând „hali-gali”, mă trase de mână la dans. Am ieşit pe terasă – acolo puteai să te mişti în voie – şi am început să dansăm, râzând în hohote, răsucindu-ne în toate părţile şi lăsându-ne pe vine... Era tare vesel: nimeni nu se prostea prea tare, nu făcea pe nebunul, nu vedeai nici mutre ţepene, indiferente, şi nici dansatori interpretând concentraţi, ca la bal, figuri complicate. Era pur şi simplu vesel, grozav de vesel, şi cald, desigur, dar din grădină adia mireasma fiorilor, iar partenerul meu vocifera: „Oho, bravo, leningrădeanco! Dar aşa, ştii?” Şi făcea paşi de charleston. Drept răspuns, îi demonstram ştiinţa mea. „Şi aşa?” Şi din nou găseam un răspuns: *charleston cu ceciotkă*. „Vai şi amar! urla partenerul meu. Fata asta o să mă nenorocească.” În jurul nostru se strânseseră roată invitaţii, toţi fredonau în tactul muzicii şi strigau ceva, iar noi dansam pe întrecute, şi nu ne-am oprit decât în clipa când s-a terminat discul. Bine că s-a terminat, pentru că abia mai răsuflăm...

Partenerul meu mă luă de mână şi mă întrebă: „Ascultă, te rog să-mi spui drept: eşti balerină sadea sau faci parte dintr-o echipă de amatori?” Nu aveam putere să-i răspund, dar Mika, răsărit nu ştiu de unde, răspunse în locul meu: „E biolog. La facultatea lor se învaţă dansul albinelor!” A spus-o cu un aer atât de serios, încât bărbosul s-a mulţumit să dea din umeri: „Câte nu se întâmplă pe lume în zilele noastre!”

Am început s-o caut cu privirea pe Tamara: ea şi Mika veniseră împreună la nuntă, cu o mică întârziere. În ultimele zile fac mereu repetiţii cu profesorul lui Mika, de aceea băiatul lipseşte mai tot timpul de acasă, cât despre plajă, nici vorbă nu mai poate fi! Nici Tamara nu mai vine aici; de altfel, pentru ce ar veni, în oraş le e mult mai comod! Câte nu-mi trec prin cap, ce de scene îmi imaginez, câte cuvinte spun în locul lor – ca şi cum aş avea şapte ani şi aş fi îndrăgostită de amândoi! Dacă a fi îndrăgostit de cineva înseamnă să te gândeşti tot timpul la persoana aceea, s-o ai aievea dinaintea ochilor, să-i admiri frumuseţea şi să vrei să-i semeni, atunci, de bună seamă, m-am îndrăgostit şi de Tamara. Dar tare aş fi vrut ca ea, cu frumuseţea, inteligenţa şi experienţa ei, să se pomenească undeva în Cuba, în Mirnâi sau la Moscova.

Şi totuşi caut să fiu veselă şi, de câte ori întâlnesc ochii Tamarei, îi zâmbesc. Toţi o invită la dans, şi este şi mai frumoasă ca de obicei. Eu însă sunt veselă măcar şi pentru fapul că Mika nu dansează cu ea şi şi-a găsit timp pentru

mine. Când îl văd că se apropie, nu mă mai gândesc la nimic.

Dar tocmai atunci răsună din nou picupul şi toţi strigară: „*Freilachs, freilachs*!” Se rugau de cineva, îl împingeau spre mijlocul terasei. În cele din urmă se ivi o pereche: tatăl mirelui şi cu mireasa. Ea nu mai purta pe cap abajurul acela; părul, înţepenit cu fixativ, ardea întocmai ca arama; prin stratul de pudră se întrezăreau pistruii şi obrajii îmbujoraţi. Roza râdea, cu capul dat pe spate, şi tropotea pe loc, cu paşi mărunţi; deodată însă îşi privi socrul – acesta juca, cu degetele mari ale mâinilor vârâte subsuori, cu capul pleşuv aplecat de atâta zel – izbucni în hohote de râs, dădu din mână şi o şterse în mulţimea spectatorilor.

Bătrânul se uită în jur dezorientat, dar îi veni în ajutor Elena Matveevna. Nu ştia de loc să danseze, era greoaie, însă n-avea nevoie să cunoască dansul, deoarece, văzând-o, bătrânul se porni pe un joc îndrăcit: se învârtea în jurul ei cu repeziciune, ca un caucazian, îşi aşeza mâna pe umărul ei, silind-o să facă piruete, sau pocnea din călcâie, sprijinindu-şi palmele pe genunchi. Era un spectacol tare vesel, deşi simţeai şi milă pentru el, ca întotdeauna când vezi dansând oameni bătrâni. Tineretul râdea fără să se ascundă, iar „rembrandţii” îşi părăsiră locurile de la mese şi se iviră toţi în păr, pe terasă, unde, clătinând din cap, cântau şi băteau din palme în ritmul muzicii. Elena Matveevna se aşezase pe un scaun şi îşi făcea vânt cu batista, iar partenerul ei părăsise ringul de dans în

aplauzele generale, dar *freilachs*-ul tot mai răsuna: dansau bătrâni şi tineri de-a valma, fie perechi, fie grupuri, iar printre ei nimerise şi Leonid Petrovici, care tot voia să joace un cazacioc, de asemenea şi un bărbat uriaş, cu mustăţi de cazac din Zaporojie, care striga în răstimpuri: „Hei, hop!” Mika mă târî şi pe mine în cerc, încredinţându-mă că n-are a face, niciunul dintre dansatori nu ştie să danseze! Dar tocmai în clipa aceea muzica amuţi şi toată veselia se strămută în grădină – oaspeţii se năpustiră acolo să se mai răcorească, să se aerisească, să se întremeze cu piersici culese direct din pom.

— Ce nuntă frumoasă! i-am spus lui Mika. E atâta veselie! Şi cum se face că nimeni nu se îmbată?

— Toţi sunt un pic beţi – îmi răspunse el. Nu vezi? Şi eu, chiar şi tu te-ai ameţit.

N-avea dreptate, era cu totul altceva. Îşi reprezenta exact cum îşi reprezentau toţi odesiţii noţiunea de om beat. Aici nu vedeai niciun chip stins, gălbejit, nu auzeai discuţii neplăcute, de beţivani. Poate că şi vodca de pe masa nuntaşilor era servită într-o cantitate mai mică decât se cuvenea, conform normelor noastre nordice.

Deodată însă am zărit o faţă de beţiv, cum ştiam eu: galbenă, tâmpă, înspăimântătoare. Trecu nu departe de mine şi pieri, se retrase în umbră sau poate altcineva mi-o ascunse. O clipă am crezut că mi se năzare. Era chipul lui Viktor, îi visasem de vreo două ori şi-mi intrase, probabil, în subconştient, ceea ce e mai rău ca un ghimpe! Ziua nu

mă gândesc de loc la el, nici nu mi-aduc aminte de existenţa lui.

Şi totuşi am început să-l caut cu privirea şi l-am văzut, bineînţeles: stătea în picioare, sub un cais, şi se uita la mine. I-am zis lui Mika: „Scuză-mă, te rog, mă aşteaptă cineva!” şi m-am îndreptat spre cais.

Viktor începu să râdă şi, luându-mă de mână, îmi declară:

— Am cam băut, dar sunt absolut treaz. Vino să-ţi spun... Am băut, dar nu te uita la asta.

Nu mi-era frică de loc. Am luat-o pe aleea de caişi, unde domnea semiîntunericul, însă nu mi-era frică. Nenumărate perechi se plimbau pe acolo. Am cotit pe altă alee, dar şi aici era lume.

— Fir-ar a dracului de suprapopulaţie! Nu vine un război peste ei! ocărî Viktor.

Am rămas cu gura căscată; nu mă aşteptam să aud una ca asta nici chiar de la el! Îşi dădu seama, aşa beat cum era, şi căută să se scuze:

— Nu sunt vorbele mele, aşa zice Heli al tău. Ori de câte ori, sâmbăta, când trebuie să stea la coadă ca să cumpere o juma’ de vodcă...

— De unde-l cunoşti pe Heli?

— Prieteni la cataramă, cum se spune în popor. De ce te miri? Am lucrat cândva împreună... Tu ascultă... nu te uita la mine că-s băut. Aşa e cum îţi spun. E foarte important ceea ce am să-ţi spun. Stai! O clipă numai!

Scoase din buzunar o sticluţă, o destupă şi în jurul nostru se răspândi un miros de amoniac. Duse sticluţa, la nas, apoi îi puse dopul, o vârî la loc şi urmă:

— Aşa, acum sunt un om treaz. Ascultă aici: cu mintea lucidă şi nesilit de nimeni, îţi cer mâna. Nu-mi răspunde nimic, ascultă mai departe. Completez: dau divorţ! Am cameră separată! Salariu... Posed asortimentul necesar de sentimente. Am convingerea că noi doi n-o să ne plictisim împreună.

— Nu te iubesc. O ştii doar.

— Uneori, asta vine cu timpul – continuă el, cu un zâmbet ironic. Tu nu ştii încă totul... Asta o să vină mai târziu. Nu mă crezi?

Am clătinat din cap. Atunci Viktor îşi aşeză palma pe ceafa mea şi urmă:

— Of, aici nu-i tocmai locul potrivit unde aş fi vrut să-ţi explic toate astea, dar tu nu vii, iar mâine eu plec. Ascultă-mă, ascultă cu atenţie: vom locui la mine. Ai să ai o cameră a ta separată, nu crezi? Mama şi cu mine avem un apartament de trei camere, una va fi a ta. Mama mea este emerită. Nu-mi răspunde, nu-mi răspunde nimic, ascultă, am să-ţi spun cum va fi. Tu ai să înveţi. Dacă vrei, ai să treci la seral ori la „fără frecvenţă”. Ca să ai mai mult timp liber. Vilă n-avem, maşină avem... mama are, dar, de fapt, e a mea.

Avea nişte degete costelive, degete de schelet. Tot îmi întorcea, şi iar îmi întorcea faţa spre el, silindu-mă să-l privesc în ochi: vedeam cum îi tresar buzele, simţeam

duhoarea de vodcă, îi auzeam glasul răguşit, întretăiat... Dacă o clipă măcar l-aş fi crezut că mă iubeşte, poate că mi s-ar fi făcut milă de el sau de mine însămi. Dar ştiam, ştiam prea bine că se întâmplă exact ceea ce se întâmplă şi cu tenisul, şi cu şahul: şi aici voia să fie primul. Dacă nu se putea altfel, cumpăra. Nici măcar nu mă simţeam ofensată. Nu doream decât un singur lucru: să-mi dea drumul cât mai repede.

— De ce n-ai mai venit? Ţi-e frică de mine? mă întrebă el.

— De loc – am protestat eu.

— Ţi-e frică – declară el răspicat. Aşa şi trebuie să fie. Şi nevastă-mea se temea de mine. Dar era prea bună pentru mine. Mă aştepta, credea în mine şi aşa mai departe... Tu nu eşti prea bună. Ne potrivim amândoi. Eu te cunosc atât de bine, cum nici tu singură nu te cunoşti! Ei, ce zici? Plecăm împreună la Leningrad? Am luat şi bilete. Vezi?

Scoase din buzunarul pantalonilor două hârtiuţe lungi. Mi-am spus în gând: „Ce repede se poate rezolva totul! Şi, probabil, are dreptate, eu nu mă cunosc prea bine. Poate că, într-adevăr, mai târziu, am să-l îndrăgesc?” Degetele osoase îmi apăsau ceafa.

— Pentru nimic în lume – i-am răspuns.

Din nou îmi răsuci capul, să-mi vadă ochii, şi zise:

— Ţi-e silă de mine. Înţeleg. Dar asta o să treacă. Doar deocamdată e aşa...

— Deocamdată, şi mai târziu, şi întotdeauna – i-am ripostat. N-ai ce-i face! Şi eu mă cunosc.

— Scripcarul? mă întrebă. Am făcut cunoştinţă cu Tamara lui, dacă vrei să ştii. O femeie bine! Va să zică n-o să iasă nimic cu noi?

— Nu, n-o să iasă.

— De ce? Spune-mi, de ce la mine nu iese? De ce nu merge cum vreau eu?

— O să reuşeşti în toate. Eşti un... voluntar.

Am vrut să spun un învingător. Dar mi-a fost milă de el şi n-am rostit cuvântul. Dar l-a rostit el:

— Ţi-ai adus aminte că sunt un învingător? Pe dracu, învingător! La mine totul se duce naibii! Zbor la mică înălţime, pricepi? Pot să apăs toate butoanele, să lupt, dar sunt categoria a doua, şi până la urmă sunt dat deoparte. E tot ce pot: să mă avânt, să obţin categoria a doua. În sport, în ştiinţă, în toate. Uite, şi acum, cu tine. Trebuia să-l uiţi pe Heli. Înţeleg. Dar, ascultă, dacă n-ar fi fost scripcarul, aş fi fost eu. N-am dreptate?

— Dacă nu era el, nici nu m-ai fi observat.

— S-ar putea să ai dreptate – încuviinţă el. Acum n-are nicio importanţă. Du-te, dansează dacă te amuză, nu te reţin.

În sfârşit, îmi dădu drumul, slăbind strânsoarea degetelor, şi am scuturat din cap. Nu-i scăpă gestul meu; colţurile gurii avură o tresărire amară, dar ce puteam face?!

— Să mergem – mă invită el. Totuna e. Am să mai beau, Rozocika o să mă trateze.

— Nu crezi că ţi-ajunge? i-am zis.

— Eh! Ce ştii tu! Nu înţelegi că acum nimic nu mai contează?! Nu te teme, n-am să mor. Şi chiar dacă mor, tot în pământ mă bagă, nu rămân deasupra. Aşa se spunea la noi... Acolo unde am fost eu...

Când ne-am apropiat de mese, mă prinse bărbosul şi se ţinu scai de mine să dansez cu el pe terasă: „Am să-ţi arăt ceva, să mori!" Dar pe treptele terasei am dat peste Mika, singur cuc, şi m-am dus la el; bărbosul se uită la noi şi conchise: „Totul e clar!", apoi o zbughi pe terasă fără mine.

– Dansezi într-una... Şi eu am vrut să-ţi spun ceva. Poţi să stai de vorbă cu mine? Sau vrei să dansezi?

I-am răspuns că pot să stau de vorbă.

— Mi s-a făcut dor de tine. Ştii că nu ne-am văzut de trei zile?

— Cum aşa?! m-am mirat eu. Ne-am văzut în fiecare zi. Atâta doar că n-am fost la plajă împreună.

Stăteam în picioare, cu spatele proptit de un stâlp al terasei, şi mă uitam la Mika, de sus în jos – el se oprise pe o treaptă mai jos. Vorbeam, dar nu ne priveam în ochi, ne temeam parcă de ceva.

— M-am obişnuit cu tine, de când eşti aici – zise el.

— Te-ai obişnuit cu trăncăneala mea – am ripostat eu. Niciodată n-am să învăţ să tac. O fată tânără trebuie să fie tăcută.

— Cine te-a învăţat una ca asta? Cunoscutul tău din Leningrad?

— Nu! m-am împotrivit cu înverşunare. Cunoscutul meu din Leningrad are cu mine altfel de conversaţii. Discutăm, de pildă, despre viaţa personală.

— Despre viaţa ta?

— A lui, a mea şi în general. Ţi-aş fi făcut cunoştinţă cu el, dar pleacă mâine.

— De ce atât de repede?

— Îi expiră biletul de odihnă.

— Despre asta a discutat cu tine?

— Şi despre asta.

De pe terasă răsunară aplauze şi strigătele: „Topotuha, topotuha!” Mika se apucă cu mâinile de cap şi-mi spuse:

— S-a isprăvit! Acum or s-o pună pe mama să le zică nişte strigături de la Cepţa! La fiecare petrecere o roagă. Cum de nu se plictisesc? Mereu acelaşi lucru! Exotism, vezi, dragă Doamne!

În clipa următoare o voce necunoscută, subţire, de femeie cântă strident:

Am aprins un chibriţel,
Nu arde şi pace!
Aşteptam un băieţel,
A venit şi tace!

Un chiot prelung, un tropăit, râsete unanime şi aplauze. Iar un tropăit, apoi amuţeşte totul, şi acelaşi glas rosteşte apăsat litera „0”, rotund, mare, ca o roată:

Pentru badea, o fetică
Se omoară, vai de ea!
Nu mai plânge, proastă mică,
Nimeni nu ţi-l ia!

Ce ţi-e şi cu orăşenii ăştia!

Mi-am dezlipit spatele de stilp şi, în vârful degetelor, am urcat treptele terasei; Mika mă urmează, clătinând din cap. Acolo, un cerc compact în jurul Elenei Matveevna, care juca şi batea din picior în faţa bărbatului ei, fluturându-şi băsmăluţa colorată. Deodată răsună sacadat glasul lui Leonid Petrovici:

Până azi mai sunt flăcău,
Că-s un mare derbedeu.
Fetele mă ocolesc,
Vădanele mă iubesc!

— Iu-hu-hu! chiui Elena Matveevna şi, bătând din picior, dădu riposta:

Mi-e drăguţul cam viţel,
Are părul creţ de miel,
Şi spre norocelul meu,
E un mare derbedeu!

Să fie oare glasul ei? Unde sunt terţele, intonaţiile odesite? Cum de e cu putinţă să te pătrunzi într-atât de

trăirile sufleteşti ale altora, atât de străini ţie, de viaţa lor? Sau, poate, dragostea a ajutat-o atunci când a stat în satul acela uitat de lume, aşteptându-l în fiece clipă, sperând şi nevenindu-i să creadă că nu aşteaptă degeaba?

Şi Leonid Petrovici îi răspunde din nou, voiniceşte:

Am nişte ghete
Tare cochete,
Vrei să ne-ntâlnim
Şi iar să ne iubim?

O luă pe după umeri pe nevastă-sa şi deodată se înclinară şi făcură câţiva paşi înapoi, în cerc. Toţi aplaudau şi ziceau: „E un talent!” Mika mă trase în grădină.

— Ştie nenumărate strigături dintr-astea! Iată una, de pildă:

Deschide poarta, maică,
Fecioru-ţi vine acasă, cu pieptul sfârtecat,
Şi sângele din rană îi curge pe pufoaică,
Curge, curge, curge neîncetat...

Bolborosi toate acestea repede-repede, imitând vorba lui taică-su, ce nu semăna niciun pic cu vorba lui obişnuită, domoală. Nu m-am simţit în apele mele auzind versurile acelea care nu se potriveau de loc la o nuntă. I-am zis admirativ:

— Ce mamă ai tu!

Din nou ne-am întors lângă mese. Acum se dansa pretutindeni: şi pe terasă, şi pe cărările grădinii. Picupul se auzea, dar nimeni nu mai avea nevoie de muzică, deoarece fiecare dansa cum îl tăia capul. Aici l-am văzut din nou pe Viktor: dansa cu Tamara. Dansau un tangou demodat, mai bine zis băteau pasul pe loc, îmbrăţişaţi. Nimeni nu dansa aşa, aveau o înfăţişare cam stupidă. Unde mai pui că el era mai scund decât ea. Văzându-ne, Tamara ne făcu semn cu mâna şi-i spuse nu ştiu ce lui Viktor, care-i răspunse ceva printre dinţi; deodată ea îi trase o palmă, se smulse din braţele lui şi alergă spre Mika. Bâiguia sufocându-se de indignare, însă nu desluşeam bine ce anume, dar cam aşa: „Băiatul ăsta... îşi permite...” Mika încerca s-o liniştească, o mângâia pe cap; eu stăteam lângă ei şi nu înţelegeam nimic. Viktor se uita la noi, plimbându-şi privirea de la unul la altul, şi avea un zâmbet de-a dreptul înspăimântător. Cred că era tare beat şi nu prea îşi dădea seama de ceea ce se întâmplă. Apoi Mika ne împinse la o parte şi se îndreptă spre Viktor, care îl aştepta fără să se clintească din loc, cu acelaşi zâmbet pe buze. „Mika, lasă!” strigă Tamara, dar în aceeaşi clipă Viktor se repezi şi-l lovi drept în bărbie, probabil, foarte tare, deoarece Mika se prăbuşi la pământ. Ne-am repezit spre ei, ţipând – ca să-i despărţim? Să-i convingem să nu se bată? Mika însă sare în picioare, şi într-o clipă situaţia se schimbă. Acum Viktor e întins pe jos, printre mese, şi noi nici n-am apucat să vedem când şi cum l-a lovit Mika.

Viktor se ridică de două ori, şi de două ori Mika îl prinde şi-l trânteşte din nou la pământ. Deodată însă unul din băieţi strigă: „Cuţitul! Are un cuţit!" Viktor stă în picioare; cămaşa îi e ruptă şi i se vede pieptul tatuat: un mormânt cu o cruce, nişte litere...

Duelul ia sfârşit, căci toţi pun umărul să-i despartă şi-l târăsc pe Viktor departe de locul incidentului, iar tânărul bărbos care dansase cu mine se apropie de Mika şi-i zice:

— Ehei, flăcăule! Am să-ţi spun ceva: să ştii c-ai avut mare baftă! Gineşte ce-am găsit la şmecherul ăsta în buzunar!

Am „ginit" şi eu şi am văzut pumnalul: piciorul de capră pe care Viktor mi-l arătase într-o zi. Acum însă lama pumnalului era trasă afară şi toţi se adunară buluc, cercetându-i desenul în arabescuri şi scoţând exclamaţii de groază sau de admiraţie.

Bărbosul îi întinse lui Mika mâna şi zise:

— Hai să facem cunoştinţă. Pavlik, mă cheamă. Spune-mi, practici de mult sambo? Ştiam că eşti violonist!

— Da' de unde, nu practic niciun sambo! Şi ăla unde-i?

— O să fie condus, n-avea grijă – îl încredinţă bărbosul pe Mika – cu toate onorurile, până la poartă.

Cineva fu de părere că n-ar fi rău să fie condus şi dincolo de poartă, până la secţie, dar se ridicară glasuri de protest: se poate una ca asta? La o nuntă să bagi pe fir miliţia...

— Pleacă mâine, ce rost mai are... – interveni Tamara.

Îşi redobândise aerul ei calm dintotdeauna, deşi tot îl mai ţinea pe Mika de mână. Chipul lui era agitat, dar şovăitor, nu ştiu cum, de parcă nu ştia ce să facă: să-l ajungă din urmă pe adversar şi să se răfuiască până la capăt cu el, sau să se întoarcă la masa ospăţului, ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat.

— Trofeul e al tău, ce mai încoace, încolo! zise Pavlik, înmânându-i lui Mika pumnalul spaniol. Fără să-i arunce măcar o privire, Mika îl băgă în buzunar. Vezi, să nu i-l dai înapoi pentru nimic în lume!

Spre noi veneau în fugă Roza, urmată de Emik; de pe terasă coborau părinţii, „rembrandţii", Elena Matveevna. Totul se petrecuse mult prea repede ca ei să-şi poată da seama de, ce se întâmplă.

— Mika, puteai să-ţi nenoroceşti mâna! se tângui Elena Matveevna.

— Nu-i nimic – o linişti Mika – totul s-a sfârşit cu bine.

Căuta pe cineva cu privirea şi, găsindu-l, zâmbi. Nici n-a trebuit să întorc capul: ştiam că-l văzuse pe Leonid Petrovici. Acum se discuta cu aprindere incidentul. Toţi se arătau nerăbdători să afle cine-i huliganul acela şi de unde răsărise. Mama miresei dădu lămuriri: nu-l invitase nimeni, – era, pur şi simplu, un filfizon de pe stradă. „Rebrandţii" clătinau din cap: „Putea să-l rănească; cu un pumnal ca ăsta, nu-i de glumit!" Apoi Elenei Matveevna i se făcu rău: nu văzuse bătaia, dar o reconstitui întocmai, cu ajutorul imaginaţiei. I se aduse o limonadă, să-şi mai vină în fire.

Cazacul din Zaporojie – am aflat între timp că era responsabilul unui magazin – zise:

— Aşa nuntă zic şi eu! Şi tu bătaie, şi tu de toate! Numai că pe huliganul ăla, eu, unul, l-aş fi predat la secţie. Să te baţi pentru o fată, de ce nu? Mai ales pentru o fată ca asta! Se uită aprobator la Tamara. Dar ca să pui cuţitele în funcţiune! Asta miroase a *lumpen*, nu alta!

Îl bătu pe Mika pe umăr. De altfel, toţi îl băteau pe umăr, devenise un adevărat erou al zilei. Iar eu, în sinea mea, mă bucuram că Elena Matveevna nu văzuse nimic şi nu ştia cu cine se bătuse atât de victorios Mika al ei.

Oaspeţii erau obosiţi, însă n-aveau de gând să plece. Trebuiau să aştepte până va ieşi primul tramvai de dimineaţă. Din nou mama miresei îi îmbia cu ceai şi dulciuri, invitându-i la masă! Elena Matveevna îl ţinea pe Mika lângă ea, – tot i se părea că huliganul poate să se întoarcă, să-i pândească odrasla într-o alee întunecoasă, câte nu se întâmplă! Leonid Petrovici o încredinţa că n-o să mai îndrăznească să-şi vâre nasul aici. Dar ea spunea: „Gândeşte-te că tipul ăsta putea să-i nenorocească mâna! Nu mai vorbesc de altceva, dar mâna!"

Tamara şedea lângă ei. Elena Matveevna aproape că nu se uita la ea – era supărată. Cu toate acestea ii aminti să rămână să doarmă la noi; „Oxanocika, i-am spus lui Liusik să pună patul pliant pentru Tamara în camera dumitale; nu ştii, oare l-a pus?"

Am plecat toţi împreună, înainte de răsăritul soarelui, îndată după ceai. Tineretul, cu ghitare, se instalase pe

terasă; tot acolo traseră şi „rembrandţii”, să asculte cântece moderne. S-a cântat din Gorodniţki, apoi compoziţiile unui rapsod odesit, după care veni la rând Pahmutova. În sunetele acestor melodii ne îndreptam spre vilişoara noastră; în faţă, Leonid Petrovici şi Mika o duceau la braţ pe Elena Matveevna, iar în urma lor veneam eu şi Tamara. Roza cu Emik ne ajunseră din urmă: „De ce plecaţi atât de devreme? Mai rămâneţi! Noi ne ducem pe faleză să întâmpinăm răsăritul soarelui!” Chipul Rozei era palid, obosit. Emik abia se ţinea pe picioare. M-am gândit că, dacă vreodată am să mă mărit, pentru nimic în lume n-am să fac nuntă.

Când am ajuns în camera noastră, Tamara îşi despleti părul, îşi şterse faţa cu un lichid parfumat – avea flaconul în poşetă – apoi se apucă să-şi perie părul – cu multă grijă şi băgare de seamă, preocupată. Frumuseţea impune obligaţii serioase! I-am spus-o Tamarei. Schiţă un zâmbet vag – aşa zâmbeşte ea întotdeauna – şi-mi răspunse:

— Nu mai sunt cum am fost. La şaptesprezece ani să mă fi văzut! Acum pielea nu mai e aceeaşi, s-a dus şi silueta mea. Eram uite-aşa! Şi ca să-mi demonstreze ce mijloc subţire avusese, îşi împreună degetele mari cu arătătoarele, alcătuind un inel. Fiică-mea nu-mi seamănă de loc, e frumuşică, dar nu-mi seamănă de loc.

— Ai o fată?

— Sigur că da! Cum m-am măritat, am şi făcut o fată. Întotdeauna mi-a plăcut când o mamă tinerică are un copil

mare. Şi bărbatul meu a vrut să aibă copii; credea că, dacă vom avea un copil, va reuşi să mă păstreze lângă el.

— Şi n-a reuşit?

— N-a reuşit. Spune-mi, drăguţa mea, ce-i trebuie astăzi femeii un soţ? Dumneata, de pildă, câţi ani ai? Nouăsprezece? Douăzeci? Spune-mi sincer, ai vrea să te măriţi?

— Sincer? Vreau. Vreau să mă mărit, să am familie.

— Familie poţi avea şi fără măritiş. Te-asigur. Am înţeles de mult. Femeia poate foarte bine să se întreţină singură şi să-şi întreţină copilul, dar să-şi ia pe cap un bărbat, scuzaţi, vă rog, asta nu ţine!

Acum îşi peria părul din cealaltă parte, şi m-am mutat pe pat pentru a-i vedea chipul liniştit, cu pielea mată.

— Desigur, dacă vine un copil, te poţi înregistra la oficiul stării civile – continuă Tamara, pieptănându-şi cu mişcări line părul lucios. Dar să stai împreună cu el, ce rost are? Bucătărie, ciorapi, cămăşi... Mai ales, cămăşuţe, fir-ar să fie de cămăşi! Zâmbi din nou şi vorbi mai departe: Probabil, în clipa asta, îţi spui: „Pentru mine ar fi o plăcere să-i calc cămăşile!” Că doar văd totul, totul, drăguţa mea!

Am simţit că îngheţ, iar Tamara urmă:

— Nu te mai sfii, te rog, am fost şi eu cândva tânără şi proastă. Credeam că nimeni nu înţelege nimic. Şi ăi mai în vârstă, s-o ştii, înţeleg întotdeauna. Numai că, după mine, n-are rost să te măriţi cu el! De ce taci? Crezi că n-am dreptate?

— Nu ştiu – i-am răspuns în silă. Nici nu se pune problema.

— Şi el mi-a vorbit tocmai despre, acest lucru. Zicea: „E cam necopt ardeiul ăsta iute, dar mie îmi place”. E destul de spiritual, băiatul!

— Despre cine vorbeşti?

— Tot despre el, drăguţă! Despre băiatul dumitale. Crezi că pentru mine s-a bătut cu Mika? Pentru dumneata s-a bătut, îţi dau cuvântul meu. Cum te-a văzut cu Mika, a înjurat şi atunci l-am lovit. Nu-mi place când în prezenţa mea îşi permite cineva prea multe.

— Bine, dar era beat turtă – am zis, simţind o uşurare.

— Păi asta şi spun, draga mea! Asta şi spun. Dacă omul bea, nu merită să-ţi legi viaţa de el. Ai să te chinuieşti, ai să te chinuieşti îngrozitor...

Îmi tot explica cum am să mă chinuiesc cu el, dar nu mai ascultam ce spune şi mă gândeam la ale mele, până când am auzit numele lui Mika. Zicea:

— Desigur, el ar fi fost un soţ bun, iar pentru Katenka mea un tată, ce-i al lui e al lui. Însă eu n-am nevoie de soţ, aşa că degeaba se teme Elena Matveevna de mine. Sunt atâţia ani de când ne cunoaştem, şi tot se mai teme.

— Mika te-a cerut de nevastă? o întreb eu, zâmbitoare.

— M-a cerut – răspunde Tamara. Când m-am despărţit de bărbatul meu, toţi parcă turbaseră, s-au repezit, care mai de care, să mă ceară în căsătorie. Mika, cel puţin, era îndrăgostit. Ceilalţi însă, aşa, pur şi simplu. Pesemne se lămuriseră că nu mă interesează măritişul şi-i rodea al

dracului... Râse uşor, puse peria deoparte, cu mişcări repezi şi îndemânatice îşi împleti părul, apoi se ridică în picioare şi-şi întinse mădularele. – La culcare! zise ea. Mi-e un somn, de nu mai pot. Şi mâine toată ziua trebuie să lucrez cu Mika. Îmi place tare mult să lucrez cu el, trebuie să ţi-o mărturisesc! Nu ştiu cum, da' ne înţelegem unul pe celălalt!...

Începu să fredoneze încetişor Concertul nr. 1. Apoi zâmbi din nou unor gânduri ale ei plăcute, îmi spuse „noapte bună", se acoperi cu cearşaful şi adormi în aceeaşi clipă.

Doarme liniştită, ca o floare, nu oftează, nu geme, nici măcar nu se răsuceşte de pe o parte pe alta.

Se luminase. Stăteam întinsă şi ascultam cântecele – după Pahmutova tinerii cântară melodiile lui Okudjava. La noi, la Leningrad, nu mai e de mult la modă. Şi în acompaniamentul cântecelor lui Okudjava se spărgeau încetişor toate baloanele mele de săpun, se năruiau castelele clădite din cărţi de joc, se uscau lacrimile...

7

M-am trezit târziu; soarele ajunsese aproape în dreptul patului meu. Tamara nu mai era în odaie. Pe undeva

răsună glasul Elenei Matveevna, care-l striga pe Liusik. Cânta picupul.

Stăteam culcată în patul meu şi visam la ţinuturile cu păduri şi stepă. Mergi pe o cărare printre pini, dincolo de pini se întind grădinile de zarzavat, se înalţă turlele bisericilor, sclipeşte apa unui râu îngust, şi pretutindeni linişte, o linişte adâncă. Ciocănitoarea loveşte monoton cu ciocul într-un copac, o veveriţă scapă un con pe care-l duce în căsuţa ei, o pasăre nevăzută fluieră o măsură sau două din cântecul ei – atâta tot!" Nu auzi alte sunete. N-o auzi nici pe Elena Matveevna, nici picupul, nici vioara.

Şi deodată mi-am adus aminte de Mika, aşa cum stătea ieri, cu respiraţia întretăiată, gata să înfrunte orice, şi cum îi zâmbise lui taică-său, şi atuncea nu m-am mai gândit la păduri, şi, în general, la nimic, ci pur şi simplu mi-a venit să plâng pentru că mi-am adus aminte de tot şi de toate. Cum şi de ce mi-am băgat eu în cap tot ce mi-am băgat, când n-aveam niciun fel de temei s-o fac? Apoi mi-am adus aminte cum sosea Mika gâfâind pe plajă, cum mi-a strâns capul atunci când mi-am lipit obrazul de palma lui şi cum am amuţit amândoi, nu numai eu, nu, ci amândoi. Sau poate mi s-a părut doar?

Pentru dragoste trebuie să lupţi. Am citit acest lucru, am auzit, am ştiut-o întotdeauna. Dar cum să lupţi dacă el, cum se spune, iubeşte pe alta? Cum să lupţi, dacă şi eu îmi dau seama că ea îi este mai potrivită, că ei doi trebuie să fie împreună... Ei, aş! Parcă femeile şi bărbaţii se unesc între ei după criteriul profesional! Şi dacă fac parte din

organizaţii sindicale diferite, este imposibil să se iubească? Cred că aici cam încurc lucrurile. De fapt însă, totul e limpede: el o iubeşte de mult pe Tamara, pe frumoasa şi înţeleaptă Tamara, iar eu trebuie să plec mai repede, cât mai repede.

Şi în clipa când nu ştiam la ce anume să mă gândesc, dacă să mă gândesc la Mika cum se uită la mine şi-mi spune: „Avem numai un ceas şi jumătate la dispoziţia noastră", sau la vorbele Tamarei din noaptea trecută, pe terasă răsunară glasuri, iar în odaia mea intră, fără să bată la uşă, Elena Matveevna.

— Te rog să mă ierţi, Oxanocika – zise ea. Te rog mult să mă ierţi! Probabil arătam mirată la culme, deoarece îşi reînnoi scuzele: Te rog să mă ierţi! Nu te speria! Am vrut numai să te întreb: Liusik nu ţi-a spus nimic aseară?

— Liusik?

— Aşadar, nu ţi-a spus nimic? Doamne Dumnezeule! A dispărut, ştii? A fugit! O, Doamne, ce să mă fac?! Aleargă de colo-colo şi deodată dispăru, numai glasul ei, aidoma unei sirene de fabrică, răsună pe terasă, în grădină, dinspre poartă: Liu-i-sik! Unde eşti? Liu-i-sik?

Pe terasă se afla Leonid Petrovici, având dinaintea lui pe masă un pahar de ceai, dar nu se atingea de el, ci asculta atent spre poartă, cu mâna pâlnie la ureche ca să audă mai bine. Văzându-mă, sorbi la iuţeală o înghiţitură de ceai, apoi împinse paharul deoparte, spunându-mi:

— Cu un băiat, oricum ar fi el, fără curea n-o scoţi la capăt. Numai cu ţipete, nu rezolvi nimic. Eşti de acord?

— Leonid Petrovici, ce înseamnă „a dispărut”? Când a dispărut?

— Tocmai asta nu pricepem. S-ar putea să fi fugit chiar de astă-noapte, când petreceam cu toţii la nuntă. A făcut o păpuşă cât el de mare, din pătură, şi a pus-o în pat. Poate că s-a dus în oraş; ştii că şi-a vârât în cap să meargă negreşit la şcoală. Maică-sa nu-i dă voie, dar el a hotărât.

— Trebuie dat, un telefon la şcoală!

— Am dat, însă nu găseşti pe nimeni la ora asta. Şi dacă nu e la şcoală? Mihail a tras o fugă pe plajă. Uite, sunt fraţi, dar nu seamănă de loc unul cu celălalt. Mihail n-are niciun dram din încăpăţânarea ăstuia, o încăpăţânare prostească de altfel: neapărat să fie aşa cum vrea el. Mihail e un temperament liniştit, pe când ăsta!...

Pe aleea ce ducea spre poartă se iviră Elena Matveevna şi Mika. Văzându-ne pe terasă, Mika desfăcu mâinile în lături, vrând să spună că nu a putut face nimic.

— Deci la plajă nu-i – conchise Leonid Petrovici. Ce să-i faci! Trebuie să plec în oraş. Numai că n-o pot lăsa pe ea singură aici.

Când vorbea despre Elena Matveevna, întotdeauna spunea „ea”.

— Plec numaidecât în oraş! spuse Elena Matveevna, urcând treptele terasei.

— N-ai să pleci nicăieri pe căldura asta – se împotrivi Leonid Petrovici, surprinzător de ferm. Ai uitat ce tensiune ai? Nu i se întâmplă nimic lui Liusik al tău, va fi găsit!

— Şi dacă i s-a întâmplat ceva rău?

— Judecă şi tu: ce putea să i se întâmple? Ce?

— Ştiu şi eu? Când mă gândesc că sunt legată de mâini şi de picioare de casă! Dacă a plecat în oraş, tot e bine! Dar dacă a intrat cine ştie unde, dacă...

— Elena Matveevna, credeţi-mă, nu i s-a întâmplat nimic rău! Pur şi simplu...

— Oh, Oxanocika, dumneata nu ai copii şi nu ştii ce-nseamnă să tremuri pentru ei. Nici eu, la vârsta dumitale, nu ştiam ce-i asta. Chiar când îl aveam pe Mika, nu ştiam. Dar când ne-am întors acasă din evacuare, când am văzut ce-au făcut aici nemţii cu copiii... cu copiii mici, cu sugarii...

— Ei, hai, hai! încercă s-o liniştească Leonid Petrovici. Iar ţi-ai adus aminte! La ce bun? Doar ştii când a fost asta! Cum poţi să compari?

— În curtea noastră era un copilaş, unul Senecika. S-a născut în aceeaşi zi cu Mika. Un băieţel frumos, bine dezvoltat. Stăteau la etajul doi. Mi-amintesc că abia se mutaseră la noi în imobil. Mamă-sa îl scotea în curte, iar când bunica îl striga de la doi, ridica numaidecât căpşorul şi o căuta cu ochişorii. Mika nu făcea aşa. Toţi ne miram: „Ce copil grozav!” L-au omorât în braţele mamă-si. Toţi vecinii au văzut. Şi zici să fiu liniştită?!

— Bine, mamă, dar ăia erau fascişti!

— Întotdeauna mă gândesc: cum poţi păzi copilul de primejdii când împotriva unui mititel sunt atâtea grozăvii... Şi tancuri, şi bombe, şi toate celelalte, mai ştiu

eu, câte nu se pot întâmplă! De ce vă uitaţi toţi la mine? Ce, credeţi că cu nu-mi dau seama că acum nu e război? Dar niciodată n-am să mai pot fi liniştită! Ce să fac?

Leonid Petrovici îi luă capul în mâini şi-l lipi de umărul său:

— Gata, gata, ajunge! Potoleşte-te!

Mika îşi pironi ochii în pământ, iar eu am spus:

— Sunteţi de acord să mă duc eu în oraş? Daţi-mi numai adresa şcolii, nimeresc eu.

— Mergem împreună! hotărî Mika. Cum ajungem, telefonez la Ţîgan, ca să vă spună ce şi cum.

— Bine, dar ai să pierzi o zi de lucru? Ripostă nehotărâtă Elena Matveevna.

— Şi aşa va fi pierdută – replică Mika – că, deh, n-am ce zice, e o atmosferă foarte prielnică pentru lucru! Ce mai, hai să plecăm!

— Luaţi o gustare cu voi – stărui Elena Matveevna. Oxana nici nu şi-a băut ceaiul...

— Nu-i nimic, mâncăm în oraş. La Galina Ivanovna. Precis e şi Liusik acolo; doar n-are cum să intre singur în casă!

Goneam spre staţia de tramvai ca doi sprinteri şi am ajuns la timp, sărind în vagon, tocmai când tramvaiul era gata să pornească. La vreo cinci minute, după ce ne-am tras sufletul, l-am întrebat:

— Eşti şi tu neliniştit?

— Nu prea – îmi răspunse Mika. Deşi cu flăcăul ăsta niciodată nu poţi şti ce-i trece prin cap. Ţine-te de mine, că te înghesuie lumea.

Mă ţin. E o zăpuşeală îngrozitoare; noroc că nu prea e îmbulzeală: pe o vreme ca asta nimeni nu are chef să vină în oraş. Pe partea însorită a vagonului sunt chiar scaune libere. Noi însă ne facem loc şi ieşim pe platforma deschisă; acolo nu sunt locuri, însă se respiră mai în voie.

— Dar Tamara când a plecat? întreb eu.

— N-a plecat de loc – îmi răspunde Mika. A rămas pe plajă. Noi am observat, Tamara şi cu mine, că Liusik nu-i acasă. Am vrut să-l luăm cu noi la plajă.

— Clar – zic eu.

Mika se uită la mine, ca şi cum ar vrea să-mi spună ceva. Nu, privesc în altă parte, toate astea nu mai au niciun rost. O să-l găsim pe Liusik, ne întoarcem acasă, iar mâine mă duc să-mi reţin un bilet pentru Leningrad şi... adio, păsări călătoare! Nici nu ştie că am să plec!

— Ascultă – mă întreabă Mika – dar de ce Viktor ăsta al tău are un tatuaj cum au numai cei din lumea interlopă? Ce-i cu el, o fi dintr-ăia?

— De ce „al meu”? ripostez. Nu-i al meu. Iar tatuajul aseară l-am văzut şi eu pentru prima dată.

Chiar în clipa aceea îmi trece prin minte că şi la plajă nu venea pesemne tot din cauza tatuajului. Probabil, ca toţi puştanii, şi l-a făcut cândva, iar acum se simte stingherit să-l arate.

— De ce spui: „Viktor al tău”?

— V-aţi certat cumva?

— Ne-am certat sau nu, ce importanţă are? Pleacă astăzi.

— Aseară s-a bătut cu mine din cauza ta, ştii? zice Mika. Eu mi-am dat seama. Cred că şi tu, nu-i aşa?

— Şi Tamara gândeşte la fel.

— Tamara?! Pare descumpănit. Păi eu nu i-am spus decât astăzi.

— I-a spus el ceva... În sensul că sunt iubita lui! Într-un cuvânt, a trăncănit după cum îi este obiceiul. Se pricepe la de-alde astea...

— Şi în realitate nu eşti iubita lui?

— N-am hotărât încă – spun eu, cu totul neaşteptat pentru mine însămi.

Se lasă tăcerea, şi n-are nimic plăcut tăcerea asta a noastră.

Gata, s-a sfârşit! Nu-mi arde de joacă. Aş fi vrut să-l întreb: „E adevărat?” Dar ştiu şi aşa că e adevărat, deci n-am ce întreba. Tot mă mai ţin de braţul lui, însă la fel de bine aş putea să mă ţin de o balustradă. Aş vrea să ştiu care din noi doi o să rupă tăcerea? A şaptea staţie. A şasea. A cincea.

— Hai să stăm jos – zice Mika. Într-adevăr, pe platforma noastră s-au eliberat câteva locuri. Valul călătorilor care coboară ne împinge unul spre celălalt, şi eu întreb:

— Câţi ani are Tamara?

— Exact cât am şi eu – îmi răspunde Mika. Suntem de o seamă.

— Vă căsătoriţi?

De mult nu mai ridic ochii, nu ştiu ce expresie au ai lui; e supărat, probabil, sau stingherit şi mă urăşte pentru discuţia asta tâmpită, pentru acest interogatoriu. N-am să ridic de loc capul. De-am ajunge mai repede! Tramvaiul face o cotitură bruscă, mă lipesc din nou de Mika, iar soarele se mută deodată pe partea noastră, inundă cămaşa lui Mika şi mâna lui care încearcă să-mi ridice capul. Îi văd ochii şi înţeleg totul, dar nu mi-e de ajuns, mi se pare prea puţin, îmi trebuiesc cuvintele lui, vreau să aud totul... Şi el mă roagă:

— Spune-mi... Hai spune-mi!

— Spune tu – îi răspund – tu să spui!

— Ştii totul foarte bine – zice el. Acum e rândul tău!

— Şi nicio Tamară? întreb eu.

— Ea nu există. De unde ai mai scos-o şi pe-asta?

Vagonul e ticsit de lume, nu putem decât să ne privim – dar e bine şi aşa. A fost atât de cumplit să merg alături şi să nu văd chipul ăsta nostim. Îl cercetez de parcă l-aş vedea pentru prima oară:, pometţii largi, ochii înguşti şi foarte albaştri, părul tuns scurt, „un arici”, ca la Leonid Petrovici. Nu mă uit la buzele lui, le ţin minte. Se uită şi el la mine, ca şi când ar face un inventar: iată ochii, iată nasul, iată şi cicatricea.

Şi eu spun:

— Ea e foarte frumoasă, Tamara.

— Foarte – încuvinţează Mika.

— E mai frumoasă ca mine.

— De o mie de ori.

— Chiar de o mie de ori?

— Dar tu ce credeai? Să nu-ţi închipui că eşti o frumuseţe!

— Tamara însă e o frumuseţe.

— Da, e o frumuseţe. Şi n-are nevoie de mine.

— Dar eu am nevoie?

— Tu? Ai! Tu nu poţi trăi fără mine!

— Nici tu?

— Nici eu. Din moment ce te-am iertat că nu-ţi place vioara!...

— Vioara ta îmi place! Numai că-ţi răpeşte prea multă vreme, asta mă supără.

– În schimb, în timp ce cânt, mă pot gândi la tine. Am înţeles totul despre tine în timp ce cântam.

— Şi ce-ai înţeles?

— Totul. Am înţeles că ţii la mine.

— Dar despre tine, când ai înţeles?

— Am înţeles de cum te-am văzut. Nu, stai puţin, nu chiar de la început. Nu, atunci când am venit fuga prima dată pe plajă, nu înţelegeam încă. După aceea am înţeles.

Şi vorbim aşa, în tramvaiul arhiplin: care din noi când a înţeles că-l iubeşte pe celălalt, şi mâna mea e în mâna lui, umărul meu e lipit de subsoara lui, dar deodată am ajuns, şi în tramvai dă buzna un puhoi de lume, încins, zgomotos; ţipând şi râzând, ei iau cu asalt vagonul ca să ajungă acolo, pe malul mării, iar eu cobor calmă, fără grabă, ca şi cum aş coborî dintr-un taxi, pentru că Mika

mă apără cu braţele lui întinse, cu umerii, cu tot trupul lui. Şi-mi spun în gând: „Aşa va fi mereu de-acum încolo”.

Cineva se năpusteşte asupra lui Mika – cămaşă cadrilată, blue-jeanşi. Barbă... Bah. E Pavlik, partenerul meu de dans de aseară. Îl bate pe umăr şi zbiară:

— Ce chestie! Am mers cu acelaşi tramvai şi n-am stat de vorbă! Nu pot să uit incidentul de aseară! Apropo, mă pricep la de-alde astea, numai că specialitatea mea sunt luptele clasice, numai cele clasice.

— Şi eu care credeam că specialitatea dumitale sunt dansurile occidentale – îi zic eu.

— O! strigă el. Partenera mea! Totul e limpede! Ascultaţi! Acum mă grăbesc la un antrenament. Dar ce-aţi zice să ne întâlnim diseară? În parcul „Şevcenko”, de pildă?! Spunând acestea, se uită fix la Mika, îşi lipeşte palma de buzunarul de la piept şl spune: Vă invit pe amândoi!

— Trebuie să ne întoarcem înapoi diseară – zice Mika.

— Păcat! Ei, altădată. Să ştii că te-am auzit în sala Bursei!

Şi bărbosul fredonează „Sima, te iubesc!”

— Îmi pare bine! răspunde Mika.

— Dar află că n-am mai văzut violonist care să practice sambo!

— Se mai întâmplă – zice Mika. La revedere! Noi luăm troleibuzul.

— Ei, la revedere! „Sima te iubesc! Sima te iubesc!”

— Are dreptate – i-am spus după aceea lui Mika. De unde cunoşti tu sambo? Cred că şi pentru mâinile tale e primejdios, nu?

— Mai degrabă folositor – zice Mika. Am învăţat sambo fiind încă la şcoală, cu un prieten. Şi ştii de ce? Mă cotonogea un băiat într-o curte de trecere. Nu-i plăcea că trec prin curtea lui, în drum spre şcoală.

— Şi nu se putea să nu treci prin curtea aceea?

— Eram încăpăţânat. Am să-ţi arăt îndată curtea cu pricina.

Ne urcăm în troleibuz. O stradă încântătoare, străjuită de două rânduri de copaci groşi, cu scoarţă netedă, trece în goană de partea cealaltă a geamului, făgăduind umbră şi răcoare. Taxatoarea strigă: „Cetăţeni, ce faceţi, aţi căpiat? De ce nu avansaţi înainte!” Cetăţenii avansează, împingându-se unii pe alţii, din spate, cu pepenii verzi pe care-i duc în plase. Mika stă lângă mine, veghind să nu mă îmbrâncească nimeni, şi-mi explică: „Uite, uite, acuşi vine stradă Deribasovskaia. Vezi? Frumoasă stradă!”

Strada e frumoasă, casele nu sunt prea înalte, trotuarele foarte largi... Şi chiar dacă ar fi fost urâtă, n-are importanţă, este Deribasovskaia, unica stradă pe lume cu această denumire; şi, în general, frumuseţea străzii depinde, pe jumătate, de gândurile pe care le trezeşte. Sau, poate, gândesc aşa întrucât nu mă pricep de fel la arhitectură?

— Nu poţi vedea din cauza copacilor, uite, aici, e statuia lui Voronţov.

— Ducele?

— Care duce? Ducele e în scuarul de pe faleză, ducele e Richelieu..

Lângă mine şade un bărbat gras şi chel care zice:

— Ştiţi ce i s-a întâmplat la noi, nu demult, unui moscovit? Iese din restaurant, urcă la el în cameră, se uită pe fereastră: ducele, ia-l de unde nu-i! A dispărut! Se uită în dreapta, se uită în stânga – nu-i! Şi ştie precis că ducele trebuie să fie aici! Iese fuga în coridor, întâlneşte un odesit şi, glonţ la el: „Ce-aţi făcut cu ducele vostru? Unde l-aţi ascuns?” Odesitul îl priveşte uluit: „De unde să ştiu eu ce-au făcut cu el?” Şi avea omul o mutră... de odesit sadea! Se pune pe plâns moscovitul... de bucurie: ducele a dispărut, dar cel puţin au rămas odesiţii!

— Odesiţii sunt o naţiune – vorbeşte cineva nevăzut, în spatele meu.

— Nu te supăra, dar odesiţii nu mai sunt o naţiune – ripostează vecinul meu. Parcă mai e Odesa pe care o ştim noi?

— Şi ce se întâmplase totuşi cu ducele? întreb eu. Până şi în cărţile pe care le citesc mă uit întotdeauna la sfârşit ca să ştiu cu se se termină.

— Poftim? Cu ducele? Ah, da, cu ducele! Nimic: s-a sculat omul a doua zi dimineaţă şi ducele se afla la locul lui, neclintit. De beat ce era, omul se uitase pe o altă fereastră, de unde nu se vedea statuia. Şi ce vrei să spui dumneata cu „Odesa pe care o ştiam noi”?

— Trebuie să ne dăm jos! zice Mika.

Megem pe trotuar. E larg şi, ca pretutindeni în Odesa, pavat numai la mijloc, nu ştiu de ce, cu câteva rânduri de lespezi pătrate, albăstrii; de o parte şi de alta bolovani, iar printre bolovani, o iarbă măruntă. Mika surprinde mirarea mea şi mă lămureşte că acestea ar fi nişte lespezi din lavă, că înainte, toate trotuarele din Odesa erau pavate aşa, dar astăzi, slavă Domnului, patriotismul local, în această problemă, a făcut concesii. După mine, e păcat: sunt nişte lespezi tare frumoase, şi sunt convinsă că e foarte comod să joci şotron pe ele. În clipa asta intrăm în curtea de trecere – o curte încântătoare, însorită, cu o galerie interioară medievală în jurul clădirii, cu cearşafuri puse la uscat pe frânghii, cu cumetre care se strigă între ele, cu miros de peşte prăjit. Mika trage aer pe nas şi zice:

— Miroase a scrumbii! Ei, unde mergem întâi? Acasă sau la şcoală?

— La şcoală.

Tot drumul, o singură dată măcar, nu m-am gândit la Liusik, şi acum mă cuprinde o oarecare nelinişte.

Când ne-am pomenit în coridorul şcolii, unde stăruia penumbra şi răcoarea, am vrut să mă opresc, să aspir mirosul familiar al zugrăvelii de vară, să-mi amintesc ceva, nu uitat, ci ascuns undeva în memorie, şi care deodată mi s-a părut grozav de important.

Dar Mika mă trăgea după el, şi iată-ne ajunşi în cancelarie, unde se înghesuiau elevi din clasele mari, părinţi tineri şi profesori. O femeie în vârstă, grasă şi neagră ca o măslină – directoare de studii, pesemne! – zise

fără să se uite la noi: „Nu, n-a venit niciun băieţel cu cerere, de altfel, nu primim cereri de la copii!” „N-a venit?” repetă cu glas stins Mika. În clipa aceea ea ridică ochii şi exclamă:

— Ah, te cunosc! Dumneata ai dat un recital în sala Bursei!

Mă aşteptam să fredoneze: „Si-ma, te iubesc!” Dar ea intră în vorbă cu Mika şi am aflat că, făcându-se o excepţie, îl vor primi pe Liusik, deşi nu a împlinit încă şapte ani – ce să-i faci, de vreme ce copilul vrea atât de mult să meargă la şcoală!... Trebuie să aducă actul de naştere al băiatului, iar Mika va da negreşit un concert la şcoala lor, în cadrul festivităţilor ce vor avea loc de 7 noiembrie.

— Hai să mergem la Galina Ivanovna! propuse Mika îndată ce ieşirăm din cancelarie. Sau nu, mai bine întâi acasă, ca să telefonăm la Ţîgan! Unde s-o fi dus, puşlamaua?! Eram convins că...

Şi din nou am trecut prin curtea aceea, apoi ne-am pomenit într-o altă curte, pustie şi lungă, ca ale noastre de la Leningrad, pe urmă am intrat în holul imobilului unde locuia Mika. Era răcoare, linişte şi întuneric.

Ne-am sărutat. Ne-am sărutat fără să vrem, fiindcă ne-am luat de mână şi ne-am pomenit, faţă-n faţă – din clipa aceea n-a mai existat nimic în afară de noi doi! Poate că am fi rămas veşnic ţintuiţi acolo pe scară, dacă uşa de la intrare nu s-ar fi deschis atât de des. Gospodinele se întorceau de la piaţă – după mine, prea erau multe pentru

o singură scară. Am urcat la etajul întâi, apoi la doi, dar nici acolo n-am avut linişte, şi tot aşa, până când ne-am dat seama că putem intra în casă – aveam cheia la noi. Mika descuie uşa şi se uită la mine – ne-am pomenit într-un coridor lung, cu multe uşi închise: era un apartament comun, unde locuiau mai multe familii. La uşa cea mai apropiată Mika se opri şi introduse cheia în broască, uşa însă se deschise singură. Am intrat în camera cufundată în penumbră, obloanele fiind închise, dar prin toate crăpăturile lor se prefirau şi se aşterneau raze din pulberea soarelui.

Am rămas în uşă, cu braţele lăsate de-a lungul trupului, uitându-mă ţintă la dârele de lumină, până când Mika mă cuprinse în braţe şi-mi şopti la ureche:

— Priveşte!

M-am uitat cu luare-aminte şi l-am văzut pe Liusik dormind trântit pe o sofa largă. Mika mormăi, cu un zâmbet: „Ei, acuşi o încasează el de la mine!”, apoi ieşi în coridor, să telefoneze părinţilor, şi doar în clipa aceea, trezit de sunetul glasului său, Liusik deschise ochii. O rază umedă, strălucitoare şi şocolatie plutea alene în albul-albăstrui al ochiului larg deschis. Nu-şi dădea seama unde se află şi ce-i cu el. Apoi îşi aminti deodată şi se ridică repede în capul oaselor. În timpul ăsta Mika striga la telefon:

— Cineva i-a dat drumul, se vede. Dar unde-i actul lui de naştere? Actul de naş-te-re?

Liusik se îndreptă spre mine, târându-şi picioarele, cu capul în piept, dar în drum se opri şi zise:

— Da' ce-am făcut? Ia te uită! Mare brânză!

Mika zicea:

— Xana şi cu mine mai rămânem puţin în oraş. N-are nimic, îl urcăm în tramvai şi-l trimitem. Noi? Seara. Da, trecem pe la Galina Ivanovna.

— Şi eu tot mă înscriu la şcoală, chiar dacă voi îmi interziceţi... – începu Liusik.

Mika se întoarse în cameră şi-i spuse:

— Să ştii că ai s-o încasezi tu de la mine, cosmonautule! Halal! S-a dus să se înscrie la şcoală şi l-a furat somnul! Parc-ai fi copil de ţâţă.

— Păi am fost la şcoală – se apără Liusik, fâstâcit. M-am dus prea devreme şi n-am găsit pe nimeni. Atunci am dat o fugă acasă, că ce mi-am zis: „Aştept un pic şi mă duc iar".

— Şi ai adormit! De cap să-ţi fie! Mă interesează de unde ai luat cheia ca să deschizi camera noastră?

— Mi-a dat-o tanti Katia. Astă-iarnă tot de la dânsa am luat-o o dată, când mama a uitat cheia...

— Măi răule, măi afurisitule! se oţărî Mika, mustrător. În concluzie, o să fii primit la şcoală. Xana şi cu mine am şi trecut pe-acolo şi ne-am înţeles cu directoarea.

— M-aş fi înţeles şi fără voi – declară Liusik.

După aceea, împreună cu Liusik, ne-am dus din nou la şcoală, unde am depus cererea de înscriere; apoi l-am urcat în tramvai şi i-am pus în vedere, vorbindu-i foarte

sever, să meargă direct acasă, la vilă, fără niciun fel de ocoluri. Noi am rămas să mai hoinărim prin oraş, dar nici eu nu ştiu cum ne-am întors înapoi, în camera aceea minunată, cu obloanele închise. Şi totul a fost nu chiar aşa cum mi-am închipuit, dar într-un fel totuşi aşa, principalul însă este că acolo, în camera aceea, am înţeles cât de mult îl iubesc şi cât de mult mă iubeşte el, şi un lucru nu puteam pricepe: de ce trebuie să plecăm de acolo?

Dar trebuia să plecăm, căci ziua se sfârşise şi Mika mi-a spus că, în curând, vor începe să sosească de la lucru vecinii. Deşi mie nu-mi păsa de loc de ei, am înţeles că el n-ar vrea să fiu văzută, şi am fost de acord să plecăm. Când am ieşit din casă, se întuneca.

— Nu-i nimic – zise el – ai să vezi oraşul seara, e frumos şi aşa. Mergem să luăm masa la Galina Ivanovna, e aproape de scuarul de pe faleză şi ai să vezi totul.

Nu sunt convinsă că am văzut multe. Ţin minte că m-au mirat copacii luminaţi de felinare. La Leningrad felinarele luminează clădirile, iar aici, la Odesa, castanii din piaţa unde se înalţă statuia lui Voronţov. Apoi ne-am dus pe Deribasovskaia; mirosea ca într-o parfumerie şi, deodată, m-am gândit că rochiţa mea de stambă, în dungi, căreia mama şi cu mine îi spuneam „cavaleria rusticană”, e bună pentru malul mării, pentru vila noastră, pe când, aici, arăt în ea ca o Cenuşăreasă. Mika însă n-a fost de părerea mea şi am continuat să dezbatem diferite probleme care se ridicau de la sine. Doi oameni şi-au dat seama că se iubesc şi iată – un vagon de probleme de tot soiul.

— Mâine îi scriem mamei tale – zice Mika. Sau crezi că-i mai bine să-i scrii tu?

— Cum vrei – spun eu. Dar ce-o să-i scriem?

— Îi scriem: „Dragă mamă, uite aşa şi-aşa, ne iubim şi vrem să fim împreună. Xana va pleca la Leningrad, după acte...”

— Şi cum o să-i anunţăm pe părinţii tăi?

— Foarte simplu, intrăm şi le spun.

— Şi ce-ai să le spui?

— Cum, ce-am să le spun? Ceea ce este: „Mamă şi tată, uite-aşa şi aşa...”

— Or să fie nemulţumiţi.

— Or să fie foarte mulţumiţi. Şi, de altfel, să nu mă contrazici, te rog! Eu răspund pentru tot.

— Dar eu? Eu ce drepturi voi avea?

— Ştii cum o să fie? Tu o să ai toate drepturile, iar eu toate îndatoririle. De acord?

Îl iubesc. Îl iubesc mereu, tot timpul, în fiece clipă: când tace, când vorbeşte, când deschide o uşă în faţa mea... Sunt clipe chiar când aş vrea să rămân singură şi să-mi aduc aminte cum a fost totul, să visez la el. Mereu, şi când mă uit la el, şi când nu mă uit la el, îi văd chipul, mai multe chipuri ale lui – cu zâmbetul pe buze, cu ochii închişi, ciudat schimonosit, fericit ca un copil, şi este chipul pe care-l iubesc cel mai mult, şi sunt mândră că-l pot face atât de fericit.

M-a întrebat: „Nu-ţi pare rău? Fiindcă, să ştii, e pentru toată viaţa... nu regreţi nimic?” I-am răspuns că-l iubesc. A închis ochii şi a şoptit: „Xana...”

Am încercat să-i povestesc despre Heli. M-a oprit: „Taci! Asta nici n-a fost”. Şi am acceptat bucuroasă soluţia lui. Bineînţeles, n-a fost!

Un lucru mă neliniştea. Nu m-a răbdat inima şi l-am întrebat:

— Dar între tine şi Tamara ce-a fost?

— Între mine şi Tamara? Nu m-a iubit niciodată.

— Dar tu?

— Ce-a fost a fost. Eram încă în şcoală. După aceea ea s-a măritat. A fost de două ori măritată până acum. Hai să nu mai vorbim acum despre Tamara, de acord?

Se vede că Tamara asta o să rămână în mine, ca un ghimpe, ca un ac. Nu vrea să vorbească despre ea? Nici nu-i nevoie.

Galina Ivanovna nu mi-a plăcut, cred că nici eu ei. Are o faţă posacă, o voce inexpresivă, domoală; nu are nici măcar aerul de odesită. M-a întrebat – desigur din politeţe – unde învăţ, în ce an sunt şi ce am de gând să fac după ce termin facultatea. Şi când i-am răspuns că, probabil, mă voi consacra muncii ştiinţifice, a strâns din buze şi a zis: „Toţi cred că vor deveni oameni mari!” Şi clătină din cap, ceea ce arăta limpede că, în ce o priveşte, are altă părere despre mine.

Totul o plictisea – şi casa ei, şi munca, şi noi doi. Are o cameră frumoasă, rotundă, cu cinci ferestre; o muncă,

după mine, interesantă – lucrează la un ziar; iar Mika se poartă cu dânsa mult mai cald, mai duios decât cu Elena Matveevna, de pildă. Pe chipul ei însă e scris: „La ce bun să v-agitaţi cu toţii într-una, când tot n-o să iasă nimic din asta?!”

Se învioră o singură dată: atunci când Mika îi povesti că în ajun, la nuntă, s-au cântat strigături.

— A cântat şi Leonea? întrebă ea. Doar n-are nici voce şi nici ureche muzicală!

Râse, dinţii îi sclipiră şi, pentru o clipă întineri. Dar numai pentru o clipă, căci îndată se apucă să pună masa.

— Elena mi-a telefonat la redacţie să-mi spună că o să veniţi la prânz, la mine la masă – zise ea. N-am apucat să pregătesc cine ştie ce. Am făcut rost de scrumbie, şi atât. O să mâncaţi scrumbie, nu?

Bineînţeles, afară de scrumbie, avea supă şi cartofi prăjiţi, un compot rece ca gheaţa, din frigider, şi nelipsitele fructe. Nu a lipsit nici „una mică”. Umplu două păhărele – pentru ea şi pentru Mika, îmi oferi şi mie – de politeţe doar – apoi întrebă:

— Pentru cine bem?

—Pentru dumneata! zise. Mika. Dacă nu erai dumneata, tata n-ar fi fost azi în viaţă. Eu întotdeauna am închinat primul pahar pentru mata!

— Dacă vrei tu!... încuviinţă Calina Ivanovna, cu glasul ei plictisit.

Băură.

— Cum adică, Leonid Petrovici n-ar fi fost în viaţă? am întrebat eu. Ceva din anii de război?

— Din viaţa de partizanat! mă lămuri Mika, oprindu-şi asupra mea privirea ochilor îngustaţi, un pic ameţiţi. Acum se cuvine să ştii totul despre noi. Află că dacă nu era tanti Galia...

— Ce să mai dezgropăm morţii! îl opri Galina Ivanovna. Ascultă, zici că Liusik a fost în oraş, dar, în treacăt fie zis, pe la mine nici n-a dat!

— Tanti Galia, te rog să nu te superi! Singur, el nu poate să meargă atât de departe...

— De la vilă în oraş poate, şi până aici nu poate? Ia te uită la el!...

Strânse iar din buze, cu o expresie de decepţie şl amărăciune.

Scrumbiile erau gustoase, noi le lăudam, iar ea răspundea cu dispreţ că sunt mici şi că nici nu merită să discutăm... Mika o întrebă dacă se ştie cine va prelua conducerea ziarului lor; îi răspunse în silă că încă nu a fost numit nimeni, că sunt în fază de provizorat, şi vai şi amar cu aceste provizorate! Uite, ea are reumatism: gânditu-s-a cineva vreodată să-i dea şi ei un bilet sanatorial pentru liman? N-are pretenţii să fie trimisă la Karlovy Vary, acolo n-au decât să-i trimită pe ştabi, aici însă, la Kuialnik, tot ar fi bine...

— De cap să le fie! zise Mika. Da’ sunt sigur că nici matale n-ai făcut vreo cerere în sensul ăsta.

Galina Ivanovna nu-i răspunse, ci, lăsându-şi capul pe umăr, îl privi lung pe Mika, cântărindu-l din ochi. Am întrebat-o:

— Îi seamănă?

— Uneori da, alteori nu – îmi răspunse ea!

Şi pentru prima oară mă cercetă atât de atent, încât am simţit că roşesc. Într-o secundă, ne-am pătruns una alteia gândurile. Apoi îl întrebă pe Mika:

— Tot cu Tamara lucrezi, Mika?

Am avut impresia că i-a pus această întrebare numai pentru a-mi pricinui mie o neplăcere.

Când, în sfârşit, am plecat de la ea, i-am spus lui Mika:

— Să ştii că e îndrăgostită de Leonid Petrovici. Ca într-un roman: i-a salvat viaţa şi s-a îndrăgostit de el. Ai observat si tu sau habar n-ai?

— Ai şi tu ideile tale – replică Mika. Ţie ţi se pare că toţi sunt îndrăgostiţi unii de alţii. Aşa cum cei mici sunt încredinţaţi că oraşul e plin numai de copii. Te înşeli, o cunosc doar de o viaţă întreagă! A avut şi un bărbat.

Mi-am amintit însă cum această ursuză Galina Ivanovna a spus „Leonea”, iar după aceea: „Uneori seamănă, alteori nu!”

— Foarte bine, să zicem că mă înşel – am încuviinţat eu. Nu insist!

— Dar acest Viktor... – începu Mika.

De câteva ori a mai deschis vorba despre Viktor: „Nici el nu există?” „Nu există!” „Nu regreţi că n-ai plecat cu el?” Însă Mika mă întreabă în glumă, iar eu aş vrea să-l

roadă, să-l macine... Într-un cuvânt, sunt ca Roza Ţîgan: vreau să se frământe.

— Ce vrei să spui despre Viktor? l-am întrebat. De fapt, trebuie să fie un om interesant...

Ne-am urcat în tramvai; mi-am pus capul pe umărul lui şi el mă întreabă:

— De fapt, el ce vrea? Bănuieşti cumva? Bine, vrea să fie omul numărul unu, mi-ai spus-o. Şi pentru ce, mă rog? Ce urmăreşte?

— Cine n-ar vrea să fie omul numărul unu?! Tu n-ai vrea?

— Violonistul numărul unu? Sigur c-aş vrea! Dar asta nu înseamnă om numărul unu! El vrea poate să fie dictator?... Cultul personalităţii?

Râdem amândoi. Apoi îi spun:

— Cred că e şi asta... Vreau sa spun că, desigur, ar vrea să aibă şi „puterea în mână”. Însă nu în sensul propriu al cuvântului, ci... cum să te lămuresc? Ar vrea să poată orice, totul! Chiar fără să le facă, dar să fie în stare, înţelegi?

— Interesant! exclamă Mika. Vrei să zici că şi cuţitul îl poartă pentru a avea senzaţia că poate orice? Dacă vrea, poate să şi înjunghie, nu? Şi se mulţumeşte cu „senzaţia”, da?

—Lasă asta! zic eu. N-are rost să vorbim despre el! Probabil că a şi plecat. Dar, fiindcă veni vorba, unde-i pumnalul spaniol?

— Acasă – răspunde Mika. De unde l-o fi având, nu ţi-a spus? N-am văzut niciodată o drăcie ca asta şi nici n-am ştiut că există.

— L-a cumpărat de la un spaniol.

— E un romantic! zice Mika. Gata, dormi, eşti obosită! Dormi, draga mea!

Închid ochii şi aud:

— Ţie nu ţi-a plăcut Galina Ivanovna?

— N-aş spune că nu mi-a plăcut... – mormăi eu. Dar cum de-ai observat?

— Observ totul în ceea ce te priveşte. Să ştii însă că greşeşti. Habar n-ai ce om e! E într-adevăr o eroină, astea nu-s numai vorbe... Tata zice că un agent de legătură ca ea nu găseai în toată regiunea.

— Tatăl tău chiar a luptat ca partizan?

— Vezi bine! A primit şi o medalie pentru asta. Iar când Odesa a fost eliberată, Galina Ivanovna s-a măritat cu un ofiţer şi a mers mai departe cu unitatea lui; bărbatul ei a pierit mai târziu în luptele din munţii Iugoslaviei. Şi astăzi primeşte din toate părţile scrisori tare frumoase! Şi tu...

— Şi eu, uite, n-am îndrăgit-o. O găsesc plicticoasă! Şi are o faţă ca un fier de călcat.

— Nu uita că i-a salvat viaţa tatii!

— L-a iubit, de asta i-a salvat viaţa! Îl iubeşte şi acum, n-ai să mă convingi că nu... Şi nu-mi plac mie oamenii care veşnic au aerul să spună: „Tot n-o să iasă nimic”.

— Ba n-ai dreptate, dacă ar fi cum spui tu, toată viaţa ei ar fi decurs altfel. Dimpotrivă, a fost o curajoasă.

— Ascultă – zic eu – tu crezi că a fost război? Uite, eu, de pildă, ştiu totul, şi la şcoală am învăţat, totuşi nu-mi pot închipui cum a fost. Mama ta, una-două, îşi aminteşte totul. Şi a mea la fel... Iar eu nu-mi pot închipui ce-aş fi făcut...

— Ai fi făcut ceea ce trebuie, ca toată lumea.

— Mi-ar fi fost o frică nebună.

— Toată lumea se teme. Tata îmi spunea că toţi se tem, dar sunt lucruri mai cumplite decât frica.

— Şi ce e mai cumplit decât frica?

— Tata, bănuiesc, se gândea la...

— Nu, nu ce zicea tata.... Să-mi spui părerea ta!

— Trădarea, probabil. Numai că nici trădarea, cred, n-o întâlneşti în forma ei nudă. După mine, merge mână-n mână cu minciuna, cu autoînşelarea... o întâlneşti în viaţă, în lucruri mărunte însă. Gata, ajunge, încearcă să aţipeşti.

Am tăcut, dar, bineînţeles, nici gând să aţipesc; reluam în minte toate întâmplările de peste zi...

Gâtul lui Mika mirosea a mare, uşor de tot, a lavanda cu care mă parfumez eu; şi mâinile îi miroseau a lavandă. Vorbea cu cineva, un altul îl întreba. Cum să ajungă de la staţia de tramvai până la vilele flotilei „Slava”... Nici n-am ridicat capul, lasă-l să creadă că dorm, să-mi păzească somnul. Aşa şi trebuie să fie. Trebuie să fie mai mare ca mine, mai deştept şi mai bun, că doar n-am avut nici tată, şi nici fraţi, el trebuie să fie totul! Să se stabilească un echilibru în viaţa mea. Cum va fi oare viaţa mea de-acum încolo? E oare cu putinţă să stau în oraşul ăsta şi să nu mai

bag de seamă mireasma mării, să mă obişnuiesc cu el şi să prăjesc scrumbii pentru Mika, iar mai târziu să vorbesc şi eu în graiul acesta cântat, ca Elenă Matveevna?

Şi când te gândeşti că trebuie să-i scriu mamei!

Am început să-mi aştern în gând scrisoarea: „Dragă mămico! L-am îndrăgit pe Mika şi m-am măritat cu el. Vom locui la Odesa, deoarece Mika e în ultimul an la conservatorul din localitate şi ţine mult la profesorul său, iar eu pot foarte bine să mă transfer la facultatea de biologie, de aici. Cred că vom fi foarte fericiţi împreună...”

Lăsam scrisoarea şi-mi închipuiam aievea diferite scene ale fericirii noastre. Erau nişte tablouri vii, pline de viaţă.

N-a lipsit mult să trecem de staţia noastră. Astăzi mă gândesc „Şi dacă am fi trecut de staţia unde trebuia să coborâm? Poate că totul ar fi fost altfel!” Dar ne-am dat jos unde trebuia, şi de acolo am pornit-o pe lângă magazin, pe lângă chioşcul, închis la ora aceea, apoi pe o stradă laterală colbuită. Mika mă luase pe după umeri; păşeam alene şi vorbeam puţin – eram atât de fericiţi, de obosiţi şi mai-mai că dormeam... În faţă am zărit ferestrele luminate ale vilei. „Iată şi luminile noastre!” am murmurat” eu. Mika nu desluşi vorbele mele, se aplecă spre mine şi i-am văzut faţa. Pentru ultima oară am văzut-o atât de fericită şi de duioasă. Căci mai aveam doar două sau trei minute la dispoziţia noastră, şi n-o ştiam. Întunericul intim ce ne învăluia era luminat de ferestrele acelea, aflate destul de aproape, şi ne trimitea, imprimat pe bandă de magnetofon: „Sar în troleibuzul azuriu”; lângă obrazul

meu simţeam umărul cald al lui Mika, mirosul de lavandă, iar la picioarele noastre, odată cu colbul drumului, atât de familiar, se aşterneau nori, căi lactee şi nebuloase.

În clipa aceea se apropiară de noi doi indivizi. Nu ştiu unde au stat până atunci, nu încape îndoială că undeva prin preajma drumului, deoarece nu le-am auzit paşii. S-au ivit pe neaşteptate, dintr-o parte. N-am apucat să mă dumiresc ce se întâmplă, dar inima mi s-a oprit în loc.

Trebuie să-mi mai amintesc o dată toate acestea, încet, cu de-amănuntul. Mi le-am amintit de-atâtea ori – în scris, verbal, pentru mine şi pentru alţii... Uneori repet fraze gata pregătite. Acum voi încerca să-mi amintesc totul aşa cum a fost, faptele şi nu cuvintele sau simţămintele mele.

Pe strada noastră, cele câteva felinare sunt aşezate la distanţe considerabile unele de altele şi probabil că nu toate ardeau. Ce mai, pe-al doilea individ nu l-am văzut bine. Îmi amintesc numai că tot timpul îşi încovoia spinarea ca o pisică; nici n-aş putea să spun dacă era înalt sau scund. Primul era Viktor, care spuse: „Bună seara, Xanocika!” şi, cu umărul, mă îndepărtă de Mika, în timp ce individul care se ţinea gârbovit se năpusti cu mişcări de pisică asupra lui Mika, doborându-l la pământ. Mika se ridică în aceeaşi clipă, dar Viktor se repezi la el şi Mika apucă să-mi strige doar atât: „Xana, fugi, fugi, repede...”

Trebuia să fug din capul locului, să strig după ajutor, dar eu am mai zăbovit, poate un minut, poate mai puţin. Nu mă împăcăm cu gândul: „Cum să fug când doi atacă

un om singur?” Mi-am făcut vânt, şi cu piciorul, l-am lovit pe unul dintre ei – am tras din răsputeri, am tras de mă dureau degetele. Atunci gârbovul sări în picioare şi mă înhăţă de gât, dar Viktor (i-am recunoscut glasul) îi strigă răguşit: „Să nu te-atingi de ea, lepădătură!” Gârbovul scăpă o înjurătură murdară, îmi dădu drumul şi se aruncă din nou în încăierare: îşi încovoie spatele şi sări dintr-o parte, pe furiş... N-aveam aer, mă înăbuşeam, lacrimile îmi curgeau şiroaie, nu puteam să strig, dar îmi dădeam seama că trebuie să strig sau să fug după ajutor cât mai repede, altfel va fi prea târziu.

Şi am ţipat răguşit şi înspăimântător, parcă nici nu era glasul meu: „A-a-a!”, în timp ce ei continuau să se zvârcolească prin praf la picioarele mele, şi nu mai ştiam care unde e, ci ţipam, ţipam într-una... Nimeni însă nu mă mai strângea de gât şi am înţeles că se întâmplase lucrul cel mai îngrozitor dacă nici ţipătul meu nu le mai atrage atenţia. Deodată am văzut cum unul din cei trei se târăşte într-o parte, apoi, sculându-se în picioare, se depărtează în fugă, cu spinarea gârbovită... În clipa aceea Mika se ridică în capul oaselor şi mă strigă:

— Xana, ce-o fi asta?

M-am apropiat. Vedeam ce s-a petrecut, dar nu înţelegeam nimic. Nici nu puteai înţelege... Căci în colbul drumului, cu faţa în jos, zăcea Viktor, dar atât de nemişcat şi într-o poziţie atât de incomodă, cum niciodată un om n-ar putea sta întins. Între coaste avea înfipt piciorușul de capră cu mica lui copită de bagă.

Am încercat să-l ridic pe Mika şi am simţit că e mânjit tot de un lichid lipicios. Când mi-am tras mâna, mi-a spus:

— E sânge. Dar nu eu... N-aveam pumnalul la mine...

Câţiva oameni cu felinare în mâini alergau spre noi.

8

Mama mi-a spus:

— Uită toate astea, te rog! Trebuie să înveţi, şi nu s-o faci pe Agatha Cristie. O să se descurce ei şi fără tine.

Tot ea mi-a aspus:

— Mereu te bagi în tot felul de istorii! Unde găseşti tu băieţii ăştia care îmbină preocupările înalte cu mentalitatea de cuţitari? Fetele astea care dau de necaz înainte de a învăţa să înţeleagă ce şi cum? Că doar nu ei te găsesc pe tine, tu singură îi cauţi!

Şi-a mai spus:

— Nu pot suferi s-aud: „Tineretul de astăzi, tine retul de astăzi! Ah, noi nu eram aşa!” N-or fi fost ei poate, aşa, dar alături de ei au existat alţii tocmai aşa!... Dar când mă uit la tine şi la prietenii tăi, îmi vine şi mie să spun toate acestea. Ba şi multe altele.

Şi-a mai adăugat:

— Da, înţeleg că acest Mika nu este vinovat. Dar fiindcă veni vorba, chiar dacă el a ucis, a făcut-o fiind în legitimă apărare, atâta lucru poate să priceapă şi cel mai ignorant anchetator! Şi-apoi, în acest oraş, el nu este un venetic oarecare, în felul său e o celebritate... Şi ce, crezi că dacă nu intervii tu, o să-l condamne? Crezi că această Elena Matveevna n-a alergat pe la cei mai buni avocaţi? Eu o ţin bine minte: una ca ea nu se dă bătută! Cu anii, această trăsătură, la femei, în niciun caz nu slăbeşte, poţi să mă crezi...

Şi, în sfârşit:

— Admit că te-ai îndrăgostit. Cu toate că asemenea lucruri ţi s-au mai întâmplat. Admit că de data asta e ceva serios. Dar acum trebuie să lucrezi şi iar să lucrezi... Poate ai de gând să-ţi iei traista la spinare şi să pleci după el? Vremea femeilor de genul prinţesei Volkonskaia a apus de mult! Deocamdată n-ai altceva de făcut decât să stai şi să aştepţi!

Stimabilul meu tată vitreg n-a spus nimic. Cel puţin mie. Foarte ciudat. În ultimii ani el semnează toate scrisorile colective şi-şi exprimă părerea în toate problemele – pornind de la sistemul de educaţie în grădiniţele de copii până la operele şi studiile shakespeareiene. El este o autoritate recunoscută şi toţi caută să-i cunoască opiniile.

Telegrama mea i-a găsit la Ujgorod. Au venit bronzaţi, întineriţi şi, de bună seamă, grozav de îndrăgostiţi unul de altul. Faţă de mine se simt intimidaţi, şi totuşi, zilele

trecute, în timpul micului dejun, fără să vrea, el i s-a adresat mamei cu „musi” sau „pusi” în orice caz ceva de felul ăsta, şi s-a ruşinat grozav. Doamne, când te gândeşti că aş fi putut să rămân la Odesa, să nu mă mai întorc la ei, şi ar fi fost mult mai bine pentru toţi!

De altfel, ne vedem puţin. Ei pleacă, devreme şi vin târziu. Când însă luăm masa-împreună, discuţiile noastre au o ţinută cum nu se poate mai academică. Tiradele mamei constituie privilegiul ei în discuţiile noastre între patru ochi. Discuţiile acestea sunt mai mult monologuri, deoarece eu tac.

— E posibil să n-ai niciun fel de obiecţii? întreabă mama.

Bineînţeles că aş găsi eu destule obiecţii. Ştiu foarte bine că, dacă ar fi nevoie să salveze vreun colaborator tehnic al institutului lor, mama n-ar dormi, n-ar mânca, ar telefona la toţi prietenii ei influenţi, s-ar certa cu direcţia... Când m-a născut pe mine, n-avea serviciu şi timp de câţiva ani n-a fost încadrată în funcţia ei deoarece mama este specialistă în genetică şi n-a vrut „să-şi recunoască greşelile”. Dar asta e ea, şi alta sunt eu. Ea consideră că trebuie să mă păzească. Sau, poate, nu consideră nimic, ci, pur şi simplu, acţionează după instinctul ei orb matern. Atunci, ce rost mai are s-o contrazic?

Aşadar, ce-a spus tatăl meu vitreg, nu ştiu. Prietena mea Marinka mi-a spus (la telefon):

— Aici au circulat tot felul de zvonuri... Că din cauza ta au avut loc adevărate bătălii... Aiureli, nu? Aşa mi-am

închipuit şi eu! Ascultă, e adevărat că l-ai întâlnit acolo pe băiatul ăla, prieten cu Helka, pe care l-au omorât? L-ai întâlnit?! O să-mi povesteşti totul, e grozav de interesant!

Apoi a mai adăugat că mâine pleacă valvârtej spre sud. Că a obosit la Leningrad, totul o oboseşte, dar că pe mine vrea neapărat să mă vadă chiar astăzi. I-am răspuns: „Bine, am să vin”... Şi nu m-am dus.

Deseori telefonează prietenele mamei. Mama le răspunde monosilabic. La început am crezut să i se dau sfaturi în legătură cu viaţa ei personală, dar acum am impresia că ele sunt la curent cu cele ce mi s-au întâmplat mie. Cel puţin prietena mamei Allocika Fink a vorbit cu mine ca şi cum aş fi grav bolnavă:

— Fetiţa mea, dacă nu ţi-e greu, cheam-o pe mama. Vai, n-a venit încă? Ei, cum te simţi? Săraca de tine, ce vară grea ai avut!... Şi imediat a adăugat, speriată: Ei, ce să-i faci, prima dată fără mama, cum s-ar spune, ţi-ai luat zborul!...

A venit şi telefonul pe care l-am aşteptat. De fapt, nu-i adevărat: nu l-am aşteptat, ci am ştiut că va veni. Şi a venit.

— Xana, eu sunt. (Pauză. Ca să-mi dau seama, să-mi vin în fire, în sfârşit, să mă trezesc la realitate.) Ce faci? (Pauză.) Mi s-a scris despre tine, ştii? (Pauză.) Poate că ar fi bine să ne întâlnim? (Pauză.) Sunt pe aproape. În staţia de metrou. (Pauză.)

Acest glas indiferent, fără intonaţii, de ce îl ascult din nou?

— Ne putem întâlni – am răspuns eu. Dar nu astăzi.

Iată că şi eu vorbesc fără intonaţii.

— Ai să mă suni tu?

— O să te sun.

— Dar poate e bine să nu amânăm?

— Astăzi nu pot.

Scriu scrisori. În fiecare zi, în fiecare ceas scriu scrisori. Asta nu înseamnă că le şi aştern pe hârtie – la ce bun? Tot nu i se vor transmite. Poate că ar fî bine să ţin un jurnal pentru el, ca apoi să-l citim împreună, dar nu fac aşa ceva. Dacă mi-aş fi dat frâu liber, aş fi scris: „Dragul meu, te iubesc, te iubesc, te iubesc”... Ce minunat e acest cuvânt şi ce bine că acum este atât de puţin folosit. Toţi îl gândesc de nenumărate ori, dar de rostit, nu-l rostesc.

Jur! Când el se va întoarce – nu, când ne vom revedea! – voi rosti toate cuvintele. O să-i spun: „Iubitul meu!” O să spun: „N-am ştiut niciodată ce înseamnă asta”. O să spun: „Jur să-ţi fiu credincioasă pe veci, până la sfârşitul vieţii, oricare mi-ar fi sfârşitul”. Puţin îmi pasă cine şi ce o să creadă! O să-i spun totul dintr-o dată, chiar în prima clipă.

Asemenea scrisori îmi trec prin minte, cam câte una pe oră.

Nu vreau să-mi amintesc nimic. Văd tot timpul dinaintea ochilor chipul Elenei Matveevna, al lui Leonid Petrovici, al lui Liusik... Chipul lui Mika nu-l văd, nu se află în mintea mea, ci pur şi simplu a intrat în fiinţa mea.

Numele lui, chipul lui, glasul lui, şi privirea, şi căldura lui, toate acestea sunt în mine.

N-aş fi plecat, dacă n-ar fi fost Galina Ivanovna. Dar ea m-a bârâit toată noaptea: „Du-te! Acolo ai să afli totul! Şi ce fel de om a fost Viktor, şi ce fel de prieteni a avut! Acolo, la faţa locului, vei afla mai repede. Orice avocat o să-ţi spună că trebuie să pleci”.

La înmormântarea lui Viktor nu m-am dus tot din cauza ei.

— O să vină mama lui. Oricum ar fi ca, acum nu e cazul să te vadă. Şi aşa e cu inima îndoliată. Doar a fost singurul ei fiu! Şi tu ce i-ai putea spune? Dacă l-ai fi iubit, era altceva.

Nu m-am dus. Alexei Lukici a venit la noi la vilă şi a spus:

— Sufleţelule, poate că n-ar strica să te vezi cu femeia aceea? I-ai putea povesti ceva, i-ai putea uşura durerea...

Şi Elena Matveevna, care în acele câteva zile se uscase şi era neagră de supărare, mi-a spus:

— Xanocika, poate că nu ar strica s-o vezi pe această... mamă. Din toate punctele de vedere e bine să faci asta.

— Galina Ivanovna nu mă lasă – am zis eu.

Cuvântul Galinei Ivanovna a fost precumpănitor.

La iuţeală ea întreprinse o mică anchetă la domiciliu în privinţa pumnalului spaniol dispărut.

— E opera lui Liusik! a hotărât ea din capul locului.

L-a aşezat în faţa ei, aproape de tot, şi l-a întrebat aşa, în treacăt:

— Ai luat tu cuţitul lui Mika?

— L-am luat – a răspuns el, foarte calm. Un cuţit frumos, cu un picior de capră în loc de mâner, da?

— Şi ce-ai făcut cu el?

Glasul Galinei Ivanovna suna rece, dar vedeam cum îşi mişca într-una degetele picioarelor în sandalele ei uzate.

— Nimic! a spus Liusik. Am vrut să-l iau cu mine, dar m-am răzgândit, că nu încăpea în buzunar...

— Când l-ai luat? Dimineaţa? Înainte de a pleca în oraş?

— Păi da' când? a răspuns Liusik. Era indiferent şi nerăbdător; se simţea, vezi bine, cu musca pe căciulă în altă tărăşenie, iar discuţia asta o socotea drept o introducere la subiectul propriu-zis.

— Şi unde l-ai lăsat?

— Ce ştiu eu?... De unde l-am luat, acolo l-am şi lăsat, probabil.

— Dar de unde l-ai luat? De la Mika din sertar, da?

— Nici gând! se înfurie Liusik. Mare nevoie am eu să umblu prin sertarele lui! Era aici pe masă...

— Şi l-ai lăsat pe masă?

— Păi ce era să fac cu el? Nu-mi încăpea în buzunar...

Ancheta a intrat în impas. Dacă Liusik nu minte, mărturia lui nu aduce nicio lumină. A plecat din vilă cu mult înaintea lui Mika.

Dacă Liusik nu minte! Dar cum poţi oare să afli adevărul de la el? E de ajuns să simtă că cineva se

interesează în mod foarte insistent de acest cuţit şi o să înceapă să îndruge verzi şi uscate, de n-ai să le mai dai de rost.

Astfel, misterul dispariţiei pumnalului din camera lui Mika a rămas nedezlegat. Şi doar era principalul corp delict.

Sunt pe deplin încredinţată că oricine s-ar uita la Mika şi-ar da seama dintr-o privire că el n-ar fi în stare să ucidă, nici chiar în legitimă apărare. Oricine o să priceapă că celălalt e făptaşul, al treilea, prietenul lui Viktor sau cine o fi fost el. Dar până nu vom afla cine a fost, cine putea să fie acest al treilea, nu se va lămuri nimic. Oricum ar fi, legea e lege, şi oricât fler ar avea anchetatorii, oricât de drepţi ar fi judecătorii, ei nu vor putea să hotărască nimic până ce al treilea nu se va înfăţişa dinaintea lor sau, cel puţin, nu se va şti cine este el.

De aceea m-am întors aici, la Leningrad. Trebuie să mă întâlnesc cu mama lui Viktor. Trebuie să mă întâlnesc... cu el, cu Heli, şi să-l descos: poate că o să-mi dea vreun fir călăuzitor. Dacă-i adevărat că au fost prieteni... Deşi, la ce bun, ce-i pasă lui Heli de justiţie? El n-o să vrea să se amestece, puţin îi pasă de dreptate sau de răzbunare... Când Vanka Pozdneev i-a scris mamei mele o anonimă, Marinka plângea şi striga: „Şi tu ai să înghiţi una ca asta?” Iar Heli a zis: „Asta nu-i fată, ci o adevărată Vale a plângerii: suntem în secolul douăzeci, şi ea boceşte şi jeleşte!” Atât. A rămas în aceleaşi relaţii cu Pozdneev, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Nici măcar nu i-a tras un

toc de bătaie. Mie însă mi-a spus: „Nu mi-am făcut niciodată iluzii în ce-l priveşte, şi totuşi am avut de-a face cu el. Aşa încât el nu m-a înşelat, nu m-a pus în vreo situaţie penibilă, am ştiut totdeauna că e un ticălos, la ce bun să fac atâta caz?”

— Bineînţeles că tu ai vrea ca eu... cum se spune în mediul vostru universitar?... să nu dau mâna cu el! În primul rând, nici nu dau mâna cu el; din acest punct de vedere poţi fii liniştită. Pozdneev nici n-are asemenea obicei: să întindă mâna! Ce-i trebuie?! Apropo, am întâlnit-o odată pe maică-ta pe chei, cu ăsta... cu Kalcenko. Mergeau, discutau, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Şi ce isprăvi făcea acest Kalcenko în patruzeci şi opt, cum îi mai combătea el pe weismanişti-morganişti... oho! Şi poţi fi convinsă că nu numai de la catedră. Un ticălos înveterat, un bădăran şi un ignorant, numai că are titlul de profesor şi mama ta dă mâna cu el. Pozdneev cântă frumos şi poate să-ţi procure orice carte. Faptul că nu aduce nici pe departe cu eroul romanului Dorei Pavlova, „Conştiinţa”, asta se ştie, şi am încheiat orice discuţie. În general, viaţa e mult mai compilcată decât pare, pitulicea mea! N-o să apăr cu pieptul meu cazematele, nu sunt un Alexandr-Matrosov! Şi te rog să mă iei cum sunt.

Când am luat-o pe mama la întrebări, mi-a răspuns:

— Kalcenko vrea să-şi răscumpere acum toate păcatele. E dispus să facă fapte bune. Trebuia s-o numesc pe Olia Puzîriova ca asistentă, am discutat cu el. Poţi să fii convinsă că se va face luntre şi punte, iar Olia va ajunge

asistentă. Şi datorită lui Kalcenko, ştiinţa va câştiga încă un om talentat. Printre altele, el nu-i cu nimic mai rău decât alţii şi nu merita să fie ponegrit pe degeaba.

„Viaţa-i complicată, pitulicea mea” – cu acest refren a trecut iarna. Dar cum să te comporţi cu viaţa asta atât de complicată?

— Ia totul aşa cum este şi vezi-ţi de treburile tale.

Aşa spunea Heli. Nu de „treabă”, ci de „treburi”.

— Ia totul aşa cum este, dar vezi-ţi de treaba ta aceasta este poziţia mamei.

Mai există încă o poziţie:

— Caută să ajungi în frunte, altfel eşti călcat pe picioare!

Şi una dintre ziare:

— Nu treceţi nepăsători! Totul vă priveşte! Suntem răspunzători pentru tot!

Dar când aud cuvântul: „totul”, mi se pare că este egal cu „nimic”. Prea-i „general” acest „totul!”

Ceea ce mă preocupă însă acum nu mai este „totul”. Este al meu, al meu intim, mai „al meu” decât orice pe lume.

Trebuie să fac doar primul pas.

Să mă duc la mama lui.

Dar mă înspăimântă cumplit această hotărâre!

Nu ştiu să consolez. Nenorocirea mă înspăimântă. De fapt, până azi nici nu mi-a fost dat să văd cu ochii o nenorocire. N-o cunosc pe această femeie. Ce fel de om o fi? Ştie ceva despre mine? Bineînţeles că ştie; nu se poate

să nu i se fi spus. Să fi fost în locul ei, veneam eu prima. Deşi cum pot eu să ştiu, ce aş fi făcut în locul ei?!

Elena Matveevna cu siguranţă că ar fi venit la mine. Mama mea la fel. Doar mă întâlneam mereu cu fiul ei în ultima lună. Pot să ştiu lucruri pe care ea nu le ştie, nişte cuvinte spuse de el...

Da, dar tot nu mai poţi schimba nimic!

I-am telefonat lui Heli. I-am spus că vreau să mă întâlnesc cu el.

— Pot să te-aştept, să zicem, în staţia de metrou „Gorki" – mi-a propus el. Ne plimbăm puţin şi discutăm. E o seară caldă.

E o seară caldă... Ciorapi, un jerseu de lână, manta de ploaie. La Odesa, seara, toate femeile poartă rochii de vară – aici nici nu-ţi vine să crezi că aşa ceva e cu putinţă.

Când am ieşit din metrou, cernea o ploaie măruntă, sclipeau luminile felinarelor şi mirosea a iarbă... Heli stătea în stânga treptelor, printre alţii care aşteptau, şi totuşi izolat cumva.

Ca şi altădată, semăna cu Ţîbulski: ochelari, un cap rotund, o gură bine conturată. Şi tot ca altădată avea acel aer de îngrijorare şi indiferenţă, de parcă preocupările, treburile lui principale se aflau, în orice caz, departe de locul unde se găsea el în acea clipă. Odinioară – când te gândeşti! – acest lucru mă chinuia; doream să-l văd în mijlocul acelora care îi trezeau cu adevărat interesul, să-i văd expresia întipărită pe faţă.

— Te-ai bronzat – mi-a spus el. Te-ai maturizat. Ai să fii cândva o femeie frumoasă, Xana. Dacă nu te va usca mediul academic.

De câte ori am auzit eu vorbele astea. Doamne Dumnezeule!

—Putem să stăm la „Landîş”, de acolo nu ne dă nimeni afară. Vrei la „Landîş”, sau la „Aeroflot”?

— Nu vrei să ne plimbăm puţin?

— Putem să ne şi plimbăm. Văd că vrei să ai cu mine o discuţie mare. Să-ţi vorbesc eu despre Viktor, sau îmi vorbeşti tu despre el?

— N-am vrut decât să-ţi cer adresa mamei lui Viktor.

— Merita să vii pentru atâta lucru? Puteam să ţi-o spun la telefon. Poftim, ţi-o şi notez... Pot să-ţi scriu şi numărul de telefon... De altfel, în raionul acela mi se pare că s-au schimbat numerele. Din primăvară n-am mai telefonat acolo.

— Atunci cum ai aflat?

— Dintr-o discuţie. Cu totul intâmplător. De la o vagă cunoştinţă. Nici nu-l cunoştea pe Viktor. Mi-a spus întâmplător: „Aţi auzit? Fiul profesorului Petruşevici a fost ucis. Cică din pricina unei fete”.

Nu m-am mai putut abţine şi am izbucnit în plâns. Până atunci n-am plâns niciodată. Totul s-a năruit peste mine, nu puteam nici măcar să respir, mă simţeam hărţuită. Niciodată, niciodată nu mi-a fost dat să aud această cumplită formulare bulevardieră: ucis... din pricina unei fete...

Mergeam tăcuţi alături; lacrimile mi se prelingeau pe gât; nu le ştergeam, poate vor trece drept picături de ploaie. Heli vedea tot, fără să se uite la mine, şi tăcea – îi eram chiar recunoscătoare. Aşa am ajuns la Grădina Zoologică şi ne-am întors. M-a întrebat:

— El, ce să-ţi vorbesc despre el? Nu ştiu... Ce ţi-a povestit el?

— Mai nimic. Mi-a spus că lucra ca referent. Că te cunoştea. Şi pare mai ce? Am discutat multe, dar, cum să spun? Nimic legat de biografia lui.

— Erau discuţii despre dragoste? Filosofice? Între voi exista ceva comun, amândoi sunteţi copii de profesori. Asta nu-i chiar atât de puţin cum s-ar părea. Modul de viaţă, mediul, obiceiurile... Ce altceva mai formează omul? Şi-apoi... Voi amândoi legaţi uşor o conversaţie pe tema moralităţii. În privinţa asta el avea chiar nişte teorii. Dar, de fapt, era... Nu, despre asta o să-ţi vorbească mama lui, dacă o să vrea...

— Ce fel de om este ea, poţi să-mi spui?

— Ascultă, nu-i treaba mea, dar de ce trebuie să te duci la ea? Sau vrei poate să plângi alături de dânsa? N-are rost, crede-mă. Mă îndoiesc să nutrească sentimente bune faţă de tine.

— Nici nu m-aştept la una ca asta!

— Ei, vezi. O cunosc puţin, oamenii de acest gen nu-mi sunt pe plac. Mai degrabă o prefer pe maică-ta, cel puţin, are simţul umorului. Asta însă face parte dintre cei veşnic serioşi, înţelegi? Aşa Cum sunt unele plante veşnic verzi.

— Ei bine – i-am spus – va trebui să mă mulţumesc cu atât. Salutare, iartă-mă că te-am deranjat!

M-am îndepărtat. Peste un minut m-a ajuns din urmă.

— Stai puţin. Dacă vrei, pot să-ţi dau scrisoarea lui. Acolo vorbeşte despre tine. A fost ceva... serios între voi?

— Nu – i-am răspuns. N-a fost nimic între noi.

— Oricum, ia-o. Nu i-am răspuns la această scrisoare: aveam de gând, dar am tot amânat până când n-am mai avut cui să răspund. Ce ţi-e şi cu viaţa noastră! De ce ne zbatem? Ei, rămâi cu bine, Xiuşa, şi refă-te mai repede. Iar la Petruşevici mai bine să nu te duci.

Am citit scrisoarea în metrou: un scris mare, lăbărţat – nu-l văzusem niciodată până atunci. Şi mi se părea ciudat să-mi văd numele scris de această mână.

„... Aici este fosta ta Xana. O fetişcană ageră, destul de amuzantă; o conduc câteodată până acasă şi mă distrează. Sper că am de la tine *carte blanche*, că doar nu eşti amator de „supe încălzite”. Ţi-am rostit numele, ce să spun – o impresie puternici. Aşa stau lucrurile, prietene şi dascăl al meu, cum poţi să scapi de tine însuţi, când până şi în acest feeric Cernomorsk singura fetiţă care merită atenţie este o leningrădeană, şi care, pe deasupra, face parte din cadrele tale!”

Această scisoare scurtă ar putea foarte bine să figureze în vreo gazetă a tineretului, drept exemplu negativ. Curios, de ce se întâmplă aşa? În discuţii, omul poate fi interesant, multilateral, chiar original, dar e destul să pună mâna pe condei, ca totul să dispară şi să rămână cel mai

ieftin standard. E ceva la mijloc, dar ce anume? Argoul unui anumit mediu sau limbajul curent îndeobşte folosit, literatura care a pus în circulaţie unele noţiuni şi a eliminat altele, fără de care se părea că e imposibil... Şi totuşi trăim şi ne lipsim de ele. Probabil că fiecare epocă îşi are tiparele ei, şi reîntoarcerea la tiparele de acum două epoci (în niciun caz la cele din epoca trecută!) apare, astăzi ca o ciudăţenie sau snobism, său liberalism.

Sunt unele fete cărora li se spune tip „secolul nouă-” sau „eroine din romanele lui Turgheniev”, şi ele sar imediat în ochi; dar acum vreo zece-cincisprezece ani, când fetele purtau părul lung şi erau expresia modestiei, nimeni nu le băga în seamă. Mi-aduc aminte, când eram mică de tot, la mama veneau nişte aspirante; erau vreo câteva, dar toate arătau absolut la fel; purtau părul împletit în cozi şi strâns la ceafă, cu fruntea liberă şi cu ochii plecaţi în pământ. Acum, în anul nostru, la facultate, aproape toate se tund, poartă breton, fumează; una singură şi-a păstrat cocul şi, bineînţeles, toate accesoriile cuvenite cocului: ochi plecaţi, bujori ce i se aprind din când în când în obraji, zâmbet misterios... Toţi vorbesc despre ea: Nadenka în sus, Nadenka în jos...

Heli nu scrie scrisori, şi cred că nu scrie pentru că a înţeles: scrisorile constituie un gen periculos. Te-apuci să scrii şi dintr-o dată sufletul ţi se dezvăluie la fel de sărac ca şi stilul, şi e penibil.

Dar cel mai grav lucru este neadevărul. La urma urmei, ce numim noi bogăţie spirituală? E cu putinţă oare să fie

numai o abundenţă de sentimente frumoase, legalizate prin maxime? Gândurile însă, chiar dacă nu sunt întotdeauna drepte, chiar dacă sunt neconstructive, sunt totuşi ale tale. De ce ei, Heli, Viktor şi alţii ca ei, vorbesc ca pe vremea lui Socrate? De ce nu râvnesc să se verifice prin cuvântul scris sau chiar tipărit? Frica? Lenea?

Helka este într-adevăr un leneş; plăcerea lui cea mai mare e să stea trântit în pat, cu o carte înţeleaptă în mână: „Nu-ţi cere nimic şi câtă plăcere îţi face!” E inginer şi lucrează la o uzină, o uzină unde nu se plăteşte în acord, de aceea nici nu-l dă nimeni afară: nu prea se înghesuie inginerii să intre acolo. Cum lucrează, să nu mai vorbim, cum s-ar zice, mai mult strică.

Viktor spunea despre el: „E un om talentat... N-a vrut să facă de loc carieră, nu s-a săltat, dar nici n-a dat înapoi: a rămas nici prea-prea, nici foarte-foarte, un inginer de rând”.

Se spune că a învăţat bine, că era cât pe ce să rămână în aspirantură. Toate astea au fost demult, zvonurile însă mai circulă şi azi. Are douăzeci şi şapte de ani. Îi plac numai cărţile înţelepte, serioase; cu fetele se distrează, cum s-ar zice, doar din amabilitate, fiindcă ele singure aleargă după el. Ce să ne-ascundem după deget, şi eu am alergat după el... Nu el a făcut primul pas, m-am aruncat singură în braţele lui, m-am grăbit, mi-am aţâţat curiozitatea... Nu-l învinuiesc câtuşi de puţin. Între noi n-a fost altceva decât o poftă stârnită de curiozitate (din partea mea) şi o duioşie îngăduitoare (din partea lui).

Cum s-ar spune, inversul unei situaţii obişnuite. După canoanele vechi, femeia trebuia să fie îngăduitoare (sau neîngăduitoare), iar bărbatul, curios sau ahtiat, sau, indiferent cum, dar cu iniţiativă. Înseamnă că aşa sunt timpurile noastre. Poate că întotdeauna a fost aşa, numai că în literatură s-a convenit să se prezinte lucrurile invers.

Totul a trecut, ca şi cum nici n-a fost. Şi, într-adevăr, mai bine n-ar fi fost niciodată.

Mă gândesc într-una: dacă n-am fi coborât la staţia aceea, poate că şi Viktor ar fi rămas în viaţă. Ba nu, trebuie s-o iau mai dinainte: dacă n-aş fi făcut cunoştinţă cu el. Şi mai înainte: de n-ar fi existat nici Helka. Pentru că, dacă n-ar fi existat Helka, e posibil că eu nici nu l-aş fi interesat pe Viktor. De n-ar fi fost Helka, n-aş fi încercat astă-primăvară acel dezgust faţă de tot şi toate, nu m-aş fi dus la Odesa, şi Viktor ar fi trăit. Da, dar atunci nu m-aş fi întâlnit nici cu Mika! Ceea ce este cu neputinţă.

Acum, când a mai trecut o bucată de vreme de la cele întâmplate, mi-e tare milă de Viktor. A pierit un om. Un om rău? Cine ştie! Cine ştie ce putea să iasă din el! Nu cred că omul rămâne la fel toată viaţa. I se primenesc celulele şi prinde să răsară în el ceva nou, acel „ceva” pentru care a şi venit pe lume. De fapt, cred că fiecare dintre noi se naşte pentru ceva. Şi nu pentru ca, după şaizeci de generaţii, să apară, să zicem, un Puşkin. Nu, fiecare îşi are ţelul său unic, fiecare din cele două miliarde şi jumătate. Sau poate astăzi, din trei? Dacă omul n-a realizat acest ţel al său, este nefericit şi-i face nefericiţi şi

pe alţii. Omul nu este un material de construcţii. În concluzie, cum zice Gorki – cât de mândru sună acest cuvânt!

Of, nu sună el întotdeauna prea mândru! Şi totuşi, în ultimă analiză...

În primele zile însă, curios lucru, am încercat faţă de Viktor un sentiment de ură – şi atât. Ca şi cum el s-ar fi lăsat omorât numai ca să ne pricinuiască nouă tuturor necazuri, ca să se prăvălească peste noi toate aceste nenorociri. Pentru o clipă îmi veneam în fire – Doamne, cum pot să mă înfurii, doar e mort! – şi din nou mă cuprindea mânia, mai ales când îmi aduceam aminte cum îşi lua Mika rămas bun de la noi. N-a sărutat pe nimeni, ci a spus simplu: „Ei, dragii mei, la revedere!”. Nimeni n-a plâns, însă ochii Elenei Matveevna n-am să-i uit cât oi trăi, şi n-am să uit cum îi zvâcnea obrazul lui Leonid Petrovici, şi cum, pe neaşteptate, el ne-a îmbrăţişat pe amândouă. Şi atunci i-am spus: „Voi rămâne lângă voi, se poate?” Aici însă s-a amestecat Galina Ivanovna.

Da, mult timp m-am gândit la Viktor ca la un duşman adevărat, viu. Abia acum s-a schimbat ceva, nici eu nu ştiu de ce.

Dorm bine. În fond, în momentul de faţă, principala mea consolare şi principala mea ocupaţie. Mă culc devreme, mă scol târziu. Visez: vise liniştite, vesele, cu cer senin şi vuietul mării... Uneori în aceste vise apare Mika – după sentimentul de bucurie şi valul de căldură care mă năpădeşte, ştiu dinainte că o să-l văd îndată. Atunci mă

cuprinde neliniştea, simt că mi-e frică de ceva, dar nici eu nu ştiu de ce anume, apoi încep să înţeleg: mi-e frică să nu mă trezesc. Şi mă trezesc. O insuficientă inhibiţie a celulelor nervoase! Nu vreau să mă trezesc. Poate, dacă odaia mea ar fi însorită... Dar chiar când la Leningrad apare soarele, el îşi aruncă privirea spre mine abia seara – ferestrele odăii mele dau spre apus.

Uneori, când mă trezesc, nu-mi amintesc numaidecât toate cele întâmplate. Dar e de ajuns să deschid ochii, sămi văd odaia, că-mi şi vin în minte. E ca şi când mi-am aruncat în spate un rucsac greu, prost întocmit, şi cu rucsacul ăsta trebuie să merg vreme îndelungată...

Apoi, toată ziua aştept un miracol. Alerg la telefon. Alerg să deschid uşa. Sau stau, stau şi închipuirea mea lucrează – uite, acum o să sune cineva la uşă: o telegramă. Sau – a sosit chiar el. Totul s-a lămurit pe deplin şi iată-l că a sosit.

9

Era scundă, plină, mult prea lată în umeri; pe faţa ei mică trona nasul, căci ochii nu i se vedeau din spatele ochelarilor şi pentru că şi-l atingea într-una cu degetul, ori

de câte ori rămânea pe gânduri. Avea o faţă chinuită, bătrână, iar mâinile şi gâtul tinere, frumos bronzate – probabil că fusese plecată undeva, în concediu. Mi-a trecut prin minte că şi ea se trezeşte dimineaţa ca şi mine şi i se pare că nu s-a întâmplat nimic, că totul a fost doar un vis, apoi se întoarce la realitate şi ziua se întunecă, se întunecă tot mai mult, mult mai mult ca la mine, întrucât ea nu mai are nicio speranţă. De ce m-am dus acolo?

Acelaşi lucru m-a întrebat şi ea: „De ce ai venit la mine?”

Avea o voce plăcută, uşor înăbuşită – fie de ani, fie de durere.

— Vedeţi dumneavoastră... – am spus eu – vreau să descopăr ucigaşul.

— După câte înţeleg, a fost descoperit – a răspuns ea, atingându-şi nasul cu degetul.

Am simţit că niciodată nu voi obţine ceva de la ea. Îl urăşte pe Mika, mă urăşte pe mine. N-o interesează câtuşi de puţin adevărul: nu ne poate suferi pe amândoi şi ne doreşte tot răul, pentru că, după cum judecă ea, chiar dacă nu el, cu mâna lui, a dat lovitura, vinovatul principal rămâne totuşi Mika. Şi eu.

Deodată şi-a scos ochelarii – poate şi pentru că nu dorea să mă vadă. Mama are o prietenă surdă, care, când nu vrea să audă ceva, îşi scoate din ureche aparatul acustic. I-am spus:

— Dumneavoastră nu ştiţi. Eu am fost de faţă, am văzut...

— Ce-ai putut dumneata să vezi? m-a întrebat. Am stat de vorbă cu anchetatorul. Ai văzut încăierarea; ai ţipat şi, când unul dintre ei s-a repezit la dumneata, Vitea... Viktor a strigat să nu te-atingă; apoi, deodată, unul a fugit, al doilea s-a ridicat puţin, iar al treilea a rămas întins pe pământ... Ce puteai să mai vezi?

Avea dreptate. N-am văzut nimic mai mult. Galina Ivanovna mi-a spus: „Proastă mai eşti! Trebuia să-i spui că ai văzut cum l-a lovit celălalt!” „Păi cum puteam să spun, dacă n-am văzut?” „Ce să mai discutăm! Ştii foarte bine că ăla a făcut-o”. „Ştiu!” „Dacă nu el, înseamnă că Mika!” „Nu, nu Mika!” „Ce dracu, chiar atâta lipsă de experienţă la tine?... Că doar miliţianul acela a vrut ca tu să-l numeşti pe celălalt! Ţi-a sugerat acest lucru, ţi-a explicat cum a putut!”

(... „Va să zică dumneata ai văzut cum ăla, cocoşatul, şi-a făcut vânt şi a lovit?” „Nu, nu pot să spun aşa ceva. N-am văzut când s-a petrecut.” „N-ai văzut când a lovit, dar ai văzut cum şi-a făcut vânt?” „N-nu, cum şi-a făcut vânt n-am văzut. În primul rând, era întuneric, în al doilea rând, totul se învălmăşise în faţa ochilor mei: mâini, coate...” „Dar cuţitul nu l-ai observat în mâna lui? Putea să sclipească în bătaia unei raze de lumină...” „Nu, n-am observat.”)

— Tot ce ştiu – i-am spus mamei lui Viktor – tot ce ştiu e că Mika... Kardakov... n-a putut.

— Ştii! mi-a răspuns ea. Ce putem să ştim noi despre prietenii noştri? Numai ceea ce vrem să ştim.

S-a ridicat, era rotundă toată, greoaie, ca o ghiulea de piatră din antichitate. Fără ochelari, ochii ei priveau undeva, departe, peste capul meu. Nu avea pentru mine nici timp, nici vorbe, nicio privire. I-am spus:

— Vă mai răpesc un minut. Spuneţi-mi, vă rog, nu ştiţi cine ar putea fi... acest al treilea... prieten al lui Viktor?

— De unde să ştiu? mi-a răspuns. Viktor a avut prieteni mulţi. Nu era prea pretenţios în alegerea cunoştinţelor sale.

— Dar poate că o să vă aduceţi aminte – am spus eu.

Dacă ar fi trebuit să mă aşez în genunchi, aş fi făcut-o, cu toate că nu avea niciun rost, şi-apoi n-am văzut niciodată cum se îngenunchează. Acest gând însă mi-a fulgerat prin minte, şi nu inspirat din literatură, ci venit de la sine: să mă aşez în genunchi!

— O să vi-l descriu: unul înalt care-şi tot încovoaie spinarea şi îşi ascunde capul între umeri...

— Nu ştiu – mi-a răspuns. De altfel anchetatorul mi-a citit descrierea dumitale. Nu cunosc pe nimeni cu asemenea înfăţişare. Şi-apoi, ce importanţă are? La ce-ţi serveşte? Ucigaşul trebuie să fie pedepsit cu toată asprimea conform legilor noastre sovietice. Orice ai spune dumneata, se ştie cine-i ucigaşul. Singură ai declarat că n-ai văzut ca ăsta, al treilea, să fi lovit.

— N-am văzut când s-a întâmplat, iar dumneavoastră credeţi că Mika este ucigaşul...

— Da, acesta-i adevărul. Cel de-al treilea n-are niciun amestec.

— La revedere, iertaţi-mă! am spus eu.

— Stai! De ce ai umblat cu acest Mika? Şi în glasul ei reţinut, am simţit un şuierat. Ştiai doar că Vitea avea intenţii serioase faţă de dumneata, că avea de gând să te ia de nevastă! De ce te-ai purtat aşa de uşuratic? Îţi place ca băieţii să se bată din pricina dumitale, da? Şi nu ţi-a trecut prin minte că toate astea pot avea un asemenea sfârşit? Doamne, păi eu îţi cunosc toate cuvintele pe dinafară! Nu trebuia să te văd, nu trebuia să te-ascult, nu te-am chemat. A început să strige: Fata pe care el a vrut s-o ia de soţie n-a venit la înmormântare! N-a venit la mine, nu mi-a spus: „Uite, s-a întâmplat aşa şi aşa!” N-am nevoie de compătimirea dumitale, ştiu eu ce înseamnă iubitele lui Vitea. Totuşi nu m-am aşteptat să întâlnesc o inimă atât de rece, carenţe atât de grave în educaţia morală! Nici chiar la dumneata! Cu toate că portretul dumitale moral mi-este clar şi cunosc societatea dumitale.

În odaie dădu buzna o fată tinerică, tunsă foarte scurt, care o îmbrăţişă repetând: „Tanti Ira, tanti Ira!”

— Uite, Tania! rosti ea, desprinzându-se din îmbrăţişare. Uite, ea e fata aceea... Noi amândouă ne-am tot gândit, am vorbit, şi uite-o, a venit ca să-l apere pe ucigaş! S-o ajut eu să-l apere pe ucigaş! Poate că trebuie să-l iau pe cauţiune? Acum e la modă, pare-mi-se!

Fata îmi aruncă în treacăt o privire – nici n-am apucat să i-o prind – şi se adresă din nou Irinei Grigorievna:

— Tanti Ira... Nu trebuie! N-ai voie acum...

— Veşnic îmi este interzis câte ceva! Toată această psihoterapie m-a plictisit! a izbucnit ea. Şi deodată parcă s-a recules, si-a pus ochelarii, şi-a atins nasul cu degetul— într-un cuvânt, şi-a recăpătat înfăţişarea de mai înainte. Ce pot să zic? vorbi apoi cu glas politicos, obişnuit şi, pe cuvântul meu, mi s-a părut că a schiţat şi un zâmbet. După părerea mea, totul este limpede.

— La revedere, Irina Grigorievna! i-am spus. Iertaţi-mă că am venit.

— Nu-i nimic! Tania o să te conducă.

Nici n-am apucat să ne uităm una la cealaltă, Tania şi cu mine, că ea s-a strecurat înainte, iar eu în urma ei... În micul antreu mi-am pus în grabă mantaua de ploaie şi mi-am luat umbrela; în timp ce-mi deschidea, Tania mi-a şoptit:

— Ţi-am pus ceva în buzunar, să te uiţi.

Nu m-am dumirit pe loc ce vrea să spună. Abia pe scară am înţeles, am băgat mâna în buzunar şi am descoperit o hârtiuţă neîmpăturită. Pe hârtiuţă scria:

„Telefonul meu de acasă: A 5-00-13. Sună-mă mâine, după ora două. Întrebi de Tatiana Davîdovna”.

Când am citit biletul, am simţit că primul pas a fost făcut. Ceva s-a urnit din loc, ceva s-a mişcat... După convorbirea de mâine, n-o să mai bâjbâi în întuneric. O să aflu ceva.

Deoarece Tania – cum s-a întâmplat, nu ştiu, dar am înţeles din prima clipă – era nevasta lui Viktor. Chiar aceea care era „prea bună” pentru el, nu ca mine...

Acasă am găsit-o numai pe mama. Mi-a deschis uşa, cu stiloul în mână, m-a privit distrată şi, fără să scoată o vorbă, a trecut în odaia sa separată, izolată, independentă. Gândurile ei zburau departe de mine şi de tot ce mi se întâmplase, şi doar pe faţa mea se mai putea citi totul!, Mama lucra, îi cunosc această privire aruncată peste capul meu, şi stiloul de care nu se poate despărţi zile întregi. Irina Grigorievna are o privire asemănătoare. După cât se pare, o asemenea privire denotă o maximă concentrare. Numai că la ele obiectul concentrării e diferit. Mama se gândeşte la musculiţele şi gâzele ei, iar Irina Grigorievna la durerea ei.

Dar cui, oare cui să povestesc cele ce mi s-au întâmplat? Felul cum femeia în care îmi pusesem toate speranţele m-a dat afară pe uşă, fără multă vorbă, iar alta, a cărei existenţă pur şi simplu am ignorat-o, mi-a fixat o întâlnire? Despre ce şi cum trebuie să stau de vorbă cu ea? Fără îndoială că şi ca este încredinţată că între mine şi Viktor a fost o poveste de dragoste.

Peste o oră a venit Andrei Filippovici, mult stimabilul meu tată vitreg. Nici el n-are cheie; am auzit când a sunat, şi îndată, zgomotul grăbit, feciorelnic al tocurilor mamei. Va să zică a avut timp să-şi pună pantofii cu toc la sosirea lui! Stiloul şi privirea absentă sunt pentru alţii. Pentru mine.

Nu, nu mă supăr, constat numai.

Abia apucă el să intre, că şi încep să vorbească. El povesteşte ceva, ea îi răspunde; râd, sunt veseli când sunt împreună.

Ce ştiu eu despre acest om care a devenit deodată un membru al familiei noastre?

Când a început să vină la noi, i se spunea: „pălăria numărul şaizeci şi doi”. În Mexic el a vrut să-şi cumpere o pălărie, dar n-a putut: acolo nu se găsesc astfel de numere. La prima vedere, capul, lui nu pare de loc aşa de mare. În general, pentru vârsta lui e un bărbat destul de frumos. Nu e nici prost, trebuie s-o recunosc. Vreau să zic, nu e exagerat de „academic”, înţelege umorul şi altele de felul ăsta.

Îmi amintesc că se spunea că la el acasă domneşte o ordine desăvârşită. Mama zicea: „Este o casă în care nu lipseşte niciodată hreanul la peşte şi muştarul la carne, iar soţia lui... ea îi face sandvişurile!” Pe urmă n-am mai auzit pomenindu-se nimic despre această casă, iar mai târziu el s-a mutat la noi, în casa noastră, unde veşnic lipsesc ba chibriturile, ba sarea, ba săpunul de rufe. Nici de prânzit nu prânzeam în fiecare zi. Mama mânca la slujbă, iar eu la institut.

În schimb, astăzi aproape total la noi e ca la ceilalţi oameni. Masă de prânz şi seara, uneori chiar plăcinte – nu din alea de la „Gospodina”, ci făcute de mâna mamei. Mama, dacă vrea, ştie să facă şi plăcinte. Acum pierdem mai mult timp la masă. Când mâncăm, mama nu mai

citeşte, nu verifică manuscrisele, nu aleargă la telefon: stă de vorbă, râde, îi sclipesc ochii.

Spune:

—Cu câţiva ani în urmă, tot ce era vechi, în materie de mobilă, se arunca. Mobila stil din epoca Pavel I, mobilă englezească, toate se trimiteau la consignaţia. Allocika zicea: „Poţi să ai un colţişor antic în casă, dar chiar peste tot numai mobilă de mahon, e îngrozitor! Secolul atomic şi lemn de mahon?!" Şi-acum, poftim, lemnul de mahon s-a strecurat pe neobservate în secolul atomic. Ce repede s-a dus pe copcă stilul modern!

— Simptomul unei oarecare stabilităţi – răspunde tatăl meu vitreg. Oamenii au început să creadă în durabilitatea vieţii.

Printre altele, fie zis, lemn de mahon n-a existat la noi în casă niciodată, iar în stil modern n-avem decât o măsuţă şlefuită în odaia mea şi o bucătărie poloneză. De ce să agită mama? Pe ea n-au interesat-o niciodată asemenea lucruri.

Ea spune:

— Allocika a găsit un coafor care-i vine acasă o dată pe lună. Într-adevăr, tunde foarte bine; ştii, îi dă o linie... M-a invitat şi pe mine, zicând că el o să-mi dea o linie modernă...

— După părerea mea, ai o linie foarte modernă – zicea Andrei Filippovici şi-i mângâie capul cu privirea.

Să fie liniştit, mama tot nu se va duce la Alia; nu sunt decât vorbe!

Ea spune:

— Această mâncare de vinete, nu-i aşa că-i gustoasă? Allocika m-a învăţat s-o fac. De ce nu-mi admiraţi talentele culinare?

Ce s-o fi întâmplat cu mama mea? Şi eu cui să povestesc totul?

Scrisori nu primesc, nici telegrame. Am convenit cu Galina Ivanovna că, în caz de ceva, să-mi telegrafieze, dar ce fel de „caz de ceva” poate fi? Ancheta abia a început, o să mai dureze vreo lună şi jumătate, poate că anchetatorul mai cere un termen de două luni pentru cercetări suplimentare... În schimb, eu, după sfatul Galinei Ivanovna, o să stau la Leningrad, o să ascult discuţiile mamei, o să mă întâlnesc cu oameni de care n-am nevoie şi, poate, pe această cale ciudată o să mă dovedesc folositoare lui Mika, arestat sub o acuzare vădit falsă, şi căreia nimeni – nici el, nici eu – nu este în stare să-i probeze falsitatea.

Da, poate doar biletul Taniei... Să fie şi el fără rost? Sau poate că înseamnă măcar ceva?

M-am întâlnit cu ea a doua zi; am aşteptat-o lângă Casa de cultură. Era o zi luminoasă, aproape caldă; am îndrăznit să ies cu o rochie de vară. Tania era îmbrăcată cu o fustă de culoare închisă şi o bluză cu mânecă lungă. Cu bluza ei şi tunsă scurt, semăna cu un băieţoi. Ne-am gândit câteva minute unde să mergem să mâncăm: în această perioadă a anului toate bodegile de pe malul Nevei sunt pline de turişti şi de cei veniţi în concediu. În

sfârşit, ne-am îndreptat spre Fontanka; ţineam minte că acolo era o curte aşternută cu un covor de puf de plopi, iar în fund de tot o mică ospătărie. Vorbindu-i Taniei despre curtea cu plopi, mă uitam la ea de sus în jos: e mai scundă decât mine aproape cu o jumătate de cap. La ospătărie era foarte puţină lume. Câţiva bătrâni ale căror familii erau plecate, probabil, în vilegiatură. Meniul era scurt. Am comandat câte o porţie de peşte şi am început să-i povestesc Taniei despre scrumbia din Odesa. Pe la mijlocul povestirii mele, ea şi-a pus coatele pe masă, şi-a proptit obrajii în pumni şi m-a întrerupt:

— Dumneata vrei să afli ceva, să lămureşti lucrurile. Să nu crezi că te descos, poţi să nu-mi spui nimic, dacă vrei. Dar tanti Ira mi-a spus... că vrei să-l ajuţi pe omul (o clipă a rămas cu răsuflarea tăiată)... care a ucis?

— Nu el a ucis – am protestat, eu.

— Bine, dar...

— Ne-au atacat doi – i-am spus. Viktor şi încă unul. Probabil că ţi s-a povestit altfel. Erau doi contra unu, înţelegi? Ne-au pândit. Şi isprava a săvârşit-o celălalt... al doilea. Poate fără să vrea. Numai că el a fugit şi Mika a rămas.

— Păi de ce? mă întrebă ea insistent. Nu înţeleg cum s-a întâmplat.

Şi atunci i-am povestit totul de la început. Despre Viktor şi despre Mika, chiar şi despre Tamara. Mă asculta fără să mă întrerupă, şi lacrimile curgeau pe obrajii ei de copil.

Îi povesteam şi-mi ziceam în gând: „Crede-mă, te rog, crede-mă! Ştiu că ţi-e greu, ai fost soţia lui, probabil că şi acum îl mai iubeşti, totuşi, crede-mă, am mare nevoie de asta. Doar eu te-am crezut din prima clipă, şi-ţi povestesc totul, totul cum a fost. Crede-mă şi tu”.

— Dar pumnalul? mă întrebă deodată Tania. Doar era pumnalul lui Viktor, îl ţin minte. Tanti Ira mi-a spus că exact în ajunul acestei încăierări i s-a luat pumnalul...

— Da, e adevărat. Nici pentru mine nu e limpede totul. În drum spre oraş însă, Mika mi-a spus că pumnalul nu mai este la el. Şi nu poate să mintă, cu atât mai mult, în cazul de faţă, ce rost ar avea? Nu înţeleg, nu ştiu. Un singur lucru ştiu: Mika nu a ucis.

Ospătăriţa se apropie de noi cu peştele, ne privi lung şi se apucă să şteargă masa pentru a doua oară: o interesa ce vorbeam. Două fete, una din ele plânge – probabil că e vorba de dragoste. Noi însă am tăcut, iar ea a plecat supărată. Nu era tânără şi probabil dorea să ne dea un sfat.

— Nu ştii cine putea fi celălalt? am întrebat-o eu.

— Nu ştiu – îmi răspunse Tania. Oricine. Viktor avea cele mai variate relaţii.

Bineînţeles, de unde să ştie ea? Ei au divorţat de mult şi mă îndoiesc că un astfel de individ să fi venit la ei acasă. Totuşi i-am spus:

— Avea o înfăţişare cu totul neobişnuită. Semăna cu o pisică sălbatică. Adus de spate, cu braţele lungi...

— Cu braţele lungi? mă întrebă Tania. Am simţit în glasul ei o încordare, uimire, parcă un strigăt speriat: „Nu poate să fie el!”. Foarte brunet, cu ochi sclipitori?

— Posibil – i-am răspuns. Nu prea l-am putut vedea bine. Ţin minte numai aspectul lui general, mă înţelegi? Cum să-ţi spun, corpul şi felul cum se mişcă: se năpustea în salturi, se năpustea mereu, ca o felină, fără să-l auzi. Era încovoiat, nu pot să spun că era chiar cocoşat, ci încovoiat, ca o pisică atunci câncl se repede...

— Nu poate să fie el – a spus Tania. Dacă este acela la care mă gândesc, nu putea să facă una ca asta. Niciodată n-ar fi ridicat mâna...

— Dar dacă a făcut-o fără să vrea, din întâmplare? Îţi spun doar: întuneric beznă şi două trupuri care se rostogoleau. N-a putut să distingă pe cine...

Am revăzut aievea scena şi pentru o clipă totul din jur a pierit pentru mine, apoi mi-am revenit şi am văzut chipul Taniei dinaintea mea. Îmi era ca o soră. Ştiam, eram sigură: ea mă va ajuta.

— Nu vreau decât să ştiu cine este acest al doilea care l-a însoţit pe Viktor – i-am spus. El s-a repezit şi a lovit pe întuneric.

— Lasă-mă să mă gândesc – a zis Tania şi faţa i s-a înăsprit. Nu e nici măcar o bănuială, e numai umbra unei bănuieli. Dar familia a suferit şi aşa destul...

Ce familie? Ah, da, ghebosul ăsta are familie.

— O să mă gândesc, o să mă gândesc şi o să-ţi telefonez.

Bătrâna ospătăriţă s-a apropiat cu carneţelul şi cu creionul în mână.

— N-aţi mâncat nimic, fetelor – a zis ea cu milă. Şi a zăbovit, aşteptând pesemne să-i spunem ceva.

N-am spus nimic, am plătit şi am plecat.

În stradă, Tania îmi zise:

— Mai trebuie să trec şi pe la Secţia de Învăţământ a comitetului orăşenesc. Dar o să te sun, o să te sun neapărat. Ascultă, dumneata ştii că Viktor a stat într-un centru de reeducare? Ţi-a povestit?

— Într-un centru de reeducare?

— Ei, da, a fost condamnat. A stat şase luni, după care a fost eliberat. Se poate să nu-ţi fi spus?

Cum de n-am înţeles?! Nu mi-a spus, dar puteam deduce, doar a făcut unele aluzii... de unde să ştiu Acum, deodată, totul apărea într-o lumină nouă...

— A fost acolo cu ăsta?... Cu cocoşatul?

— Dacă este acela – mi-a răspuns Tania. Mi se pare totuşi că nu poate fi el.

10

Când m-am întors acasă, pe masă mă aştepta o scrisoare de la Galina Ivanovna.

„Dragă Oxana,

Au trecut atâtea zile de când ai plecat, şi nicio scrisoare de la tine! Leonea m-a întrebat astăzi dacă n-am primit eu vreo veste. A trebuit să-i spun că nu. De ce nu le scrii? E cu putinţă, atâta lipsă de sensibilitate din partea ta? Ei or să creadă că te-ai dezis de Mika, se poate una ca asta?! Dacă ai şti de câte ori pe zi aleargă la cutia de scrisori, tocmai la parter! În cel mai rău caz, dacă vouă, fetelor moderne, nu vă place să scrieţi scrisori, puteai măcar să-i chemi la telefon!...”

Pe trei pagini şi jumătate mă certa pentru lipsa mea de sensibilitate. Mai departe scria:

„În sfârşit, am o scrisoare de la tine. Dar să le scrii şi lor, neapărat!, Eşti doar o fată bună! Leonea a fost pe la anchetator, însă n-a aflat nimic. Scrie-mi cum îţi merge, cum stai cu sănătatea, sorie-mi dacă ai făcut cunoştinţă cu mama lui Viktor. Anchetatorul a spus (aici se termina pagina, şi Galina Ivanovna a scris în continuare pe margine, de-a latul filei) că Viktor a stat într-un centru de reeducare, condamnat pentru escrocherie. De ce nu ne-ai spus-o? Rămâi cu bine, scrie-mi mai repede!”

Semnătura compensa totul: „A ta, tanti Galia”,

Tatăl meu vitreg nu era acasă, şi toate prietenele mamei parcă adulmecaseră că e singură. Fiecare, pesemne, rostea un monolog, deoarece mama le răspundea la telefon:

— Bineînţeles... Sigur că da!... Nici nu încape vorbă...

Odată a zis:

— Ce pot să fac eu?

În cele din urmă am intrat şi eu în acţiune: îmi telefonează o colegă din grupa mea, să-mi comunice că vom fi liberi şi în luna septembrie – nu ne trimite la cules cartofi!

— De o oră mă căznesc să vorbesc cu tine – mi se plânse ea. Tot timpul a fost ocupat.

— A vorbit mama! am lămurit-o eu. La noi în casă dânsa face pasiune pentru convorbirile telefonice.

Când am pus receptorul în furcă, mama, cu obrajii arzând ca două flăcări, îmi zise:

— N-ai pic de inimă!

Şi se retrase la dânsa în odaie.

Iată ce am aflat despre persoana mea în aceste zile: „am carenţe în educaţia morală” şi „n-am pic de inimă”. Ceea ce înseamnă că nu mă interesează nimic în afară de propria mea persoană. Ceva s-a întâmplat cu mama, e nervoasă. Altă dată mi-ar fi povestit totul, acum însă le adună în sufletul ei, până la întoarcerea lui Andrei Filippovici.

Telefonul se potoli. Apoi, într-un târziu, mama se ivi în uşă şi-mi lansă un apel rece:

— La masă!

— Cum, nu-l aşteptăm pe Aef? am întrebat eu, mirată.

De la o vreme îi spun aşa, după iniţiale A.F.

— E în vizită azi – îmi aruncă mama, fără să se întoarcă.

— Singur, fără tine?

Mama tace. Va să zică, asta era!

Nu isprăvisem încă cu masa, când telefonul se trezi din nou: era Tania.

— Xana, aş vrea să viu la dumneata. Ar fi posibil? Eşti singură? Dă-mi, te rog, adresa.

— Doamne! am exclamat eu. Bineînţeles, vino imediat! Ia un taxi.

— Vin îndată – îmi răspunse Tania, cu glasul uşor întretăiat. Pur şi simplu, nu mai pot. Noi două n-am stat de vorbă de loc!

— Da, de loc! Şi eu ştiam că avem multe de...

— Vin îndată!

I-am dat adresa, explicându-i cum să ajungă mai repede, pe unde să intre.

— Cine era la telefon? se interesă mama.

Când am lămurit-o, îmi spuse:

— Nu înţeleg nimic. Ca-ntr-un roman bulevardier: nevasta şi iubita se întâlnesc, aleargă una la alta şi plâng împreună. Pagini din Verbiţkaia sau Olivia Wadsley.

Nu ştiam cine este Olivia Wadsley, dar m-am supărat foc. Atunci, mama adăugă:

— Şi să ştii că nobila ta indignare este fără temei. Anul cinci bate la uşă, chiar dacă nu veţi pleca la culesul cartofilor, şi va trebui să-ţi alegi o temă pentru lucrarea ta de diplomă. Iar tu, în afară de frământările tale sufleteşti şi preocupările de detectiv, nu vezi şi nu auzi pe nimeni...

I-am răspuns că nici dânsa nu vede şi nu aude pe nimeni; de prea multă fericire, pe când eu... Atunci mama ripostă:

— Multe ştii tu despre fericirea mea!

Într-adevăr, nu avea un aer prea fericit. Încă o clipă şi aş fi început s-o descos, dar la intrare cineva sună de două ori – venise Aef. Mama se grăbi să-i deschidă, iar eu m-am retras în odaia mea, s-o aştept pe Tania. Nu-mi găseam locul, nu puteam nici să citesc, am deschis televizorul şi am urmărit un concert de amatori, apoi l-am închis...

În sfârşit, Tania sosi. Nu ştiu cum se făcu – ne sărutarăm şi ea îmi spuse:

— Înţelegi, nu mai pot să fiu singură. Şi tu singură aici, şi avem atâta nevoie una de alta! Am înţeles totul într-o clipă. Îl iubeşti pe violonistul ăsta, care a fost arestat, nu-i aşa?

— Nu-i el vinovatul, crede-mă – am zis eu. Nu putea să facă una ca asta, nici măcar din întâmplare nu putea... Ăla, cocoşatul a...

Tania clătină din cap.

— Nici cel la care m-am gândit nu poate să fie. Am trecut pe la maică-sa. E din nou la închisoare, de mai bine de un an.

Firul se întinse şi se rupse – primul fir.

—Şi ce-i cu asta? am zis eu într-un târziu. Înseamnă că nu el, ci un altul l-a însoţit în seara aceea pe Viktor. Dacă a făcut-o el sau altul...

Ne-am suit pe divanul meu şi, din capul locului, am început să discutăm cu un anumit ton, cu o anumită intonaţie, de parcă ne cunoşteam de o sută de ani şi ne înţelegeam de minune. Această „prea bună” nevastă a lui

Viktor îmi era simpatică şi mă uimea oarecum – nu întâlnisem până atunci femeie în toată firea aşa ca ea. Era cu patru ani mai mare ca mine – e mult, chiar şi la vârsta noastră e mult! Cu toate astea, uneori mi se părea un adevărat copil. Pe atunci nu reuşeam să înţeleg de ce.

Obrazul ei îmi plăcea, deşi, desigur, nu era frumoasă. O faţă mică, banală, pielea cu o pigmentaţie imperfectă, cearcăne sub ochi, nasul cam roşu. Un chip potrivit pentru roluri în travesti care necesită doar un machiaj. Cu o asemenea înfăţişare se pot interpreta pe scenă şi roluri de băieţi, şi roluri de fete, şi de bătrâne. Avea un obicei nostim: când asculta cu atenţie ceva, holba ochii; în clipa aceea semăna cu un personaj dintr-un film de desene animate.

La câteva minute după ce ne-am instalat pe divan, Tania a zâmbit scurt şi am hotărât să-mi revizuiesc părerea cu privire la fizicul ei. Asta, pentru că zâmbetul ei nu numai că era cu totul neaşteptat, dar te bucura şi îţi încălzea inima! Înainte, probabil, zâmbea mai des – prea era firesc acest zâmbet, ca şi când ar fi fost ceva foarte obişnuit pe chipul ei. Cunosc astfel de chipuri, la care nu contează ochii, ci privirea, nu buzele, ci zâmbetul. Trebuie spus că şi ochii, şi buzele Taniei erau frumoase, dar, oarecum, nu frumoase în sine, ci frumoase pe chipul ei!

Tot ce-i povesteam, ii povesteam cu amănunte, după formula „El a spus – ea a spus”, ca o elevă din clasa a opta de liceu. Şi fiecare cuvânt rostit mă uşura, de parcă descărcăm o parte din povaţa pe care o purtam într-un

rucsac invizibil, pe umărul ei mic, pe care ea mi-l oferea cu cea mai vie amabilitate. Şi când, în sfârşit, mi-am isprăvit relatarea, Tania spuse:

— Nu-i nimic, totul se va lămuri şi se va sfârşi cu bine pentru voi, crede-mă, ştiu eu.

I-am răspuns că şi eu sunt convinsă de asta, dar îmi vine greu, tare greu... să aştepţi şi să stai inactiv, să nu poţi ajuta – e tare greu!

— Spune-mi, reuşeşti să dormi? mă întrebă ea. Dormi noaptea?

Am dat din cap afirmativ.

— Eu mi-am pierdut somnul. De când a sosit telegrama. De atunci, tot aud sunând la uşă, mă trezesc, alerg să deschid. Noroc că stau într-o garsonieră, sunt singură şi nu deranjez pe nimeni.

Tăcu o clipă, pe chipul ei trecură umbrele unor gânduri.

— Mă simt tot timpul vinovată, înţelegi? Mă persecută gândul că, dacă am fi fost împreună, nu s-ar fi întâmplat nenorocirea.

Mi-am zis că, în realitate, ea n-are nicio vină – doar el o părăsise. Nu îndrăzneam să i-o spun cu glas tare, ca să n-o supăr. Dar Tania îmi auzi parcă vorbele nerostite:

— Desigur, el a plecat de acasă. Dar nu a fost totul chiar atât de simplu. Înţelegi, şi înainte relaţiile dintre noi nu erau prea bune, cum să-ţi spun? Niciodată nu l-am iubit cu adevărat! Şi după toate cele întâmplate, după arestarea lui, după proces, chiar ceea ce mai simţeam pentru el s-a dus, s-a risipit pentru totdeauna. Bineînţeles, nu i-am scris

acolo despre asta; nu i-am spus nici când s-a întors, a simţit-o el. Şi a plecat. Nu voia să sufere, pentru nimic în lume nu voia. Înţelegi?

— Înţeleg. Înţeleg chiar foarte bine.

— Tu nu ştii, am crescut la tanti Ira în casă. M-a luat la ea îndată după război; mama mea şi cu dânsa erau rude şi au crescut împreună. Pe mama însă au împuşcat-o nemţii la Vitebsk, iar tata a murit pe front. Şi eu am scăpat cu viaţă. M-a dus mama din timp la o femeie, mătuşa Sonia. Mai avea încă nouă copii şi tocmai alăpta. Mama i-a zis atunci: „Uite, Sonia, dacă eu nu mă întorc, ai aici adresa unor rude ale mele din Leningrad”. Şi Sonia i-a răspuns: „Fii liniştită, du-te, ţi-o cresc eu şi-ţi găsesc şi neamurile”. Şi, într-adevăr, a făcut totul. Iar în casă nimeni n-a observat că mai era un copil în plus – al zecelea: acolo, în fiecare an se năştea un copil. Eu eram pe-atunci sugar.

— Şi unde-i acum Sonia?

— Tot acolo, la Vitebsk. Am fost de câteva ori la ea în vizită. Şi, de fiecare dată, ea îmi povesteşte cum a fost: „Eu îi spun: «Fii liniştită, du-te, ţi-o cresc şi-ţi găsesc şi neamurile»”. Şi mai mă şi întreabă: „Ia zi, a făcut Sonia totul cum trebuie? Maică-ta era femeie deşteaptă. A ştiut la cine să te ducă!” Când Viktor şi cu mine ne-am căsătorit, tanti Ira ne-a construit garsoniera asta. Era foarte fericită. Noi însă, nu. Şi fericirea nu ne-a vizitat niciodată... Apoi a venit toată istoria aceea: arestarea, procesul, colonia de muncă...

O ascultam, fără să-i pun întrebări.

— De la bun început – continuă ea – am simţit că nu-l iubesc cum trebuie, dar credeam că mă înşel. Ce puteam să ştiu?... Aveam optspreceze ani, era mai mare ca mine, nu cu mult, dar mai mare, mai matur. Poate nu apucasem să mă îndrăgostesc de el. Poate, dacă ăm mai fi aşteptat un timp, ar fi încolţit în sufletul meu o dragoste adevărată pentru el. Poţi să-ţi imaginezi: nici măcar nu mi-aduc aminte de când a început acest: „Uite, când tu şi cu Vitea o să vă căsătoriţi!”. „Ei, şi ne-am căsătorit, şi n-a servit la nimic. Iar acum el a murit atât de stupid, atât de prosteşte... Poate nu s-ar fi întâmplat nimic din toate acestea dacă noi... dacă între noi ar fi existat nişte relaţii ca lumea. Poate că nici n-ar fi fost arestat... Ştii pentru ce a fost închis, ţi-a povestit?

— De fapt, Viktor nu mi-a spus că a fost închis. Mi-a dat să înţeleg, poate, dar eu n-am înţeles.

— El... făcea descinderi şi percheziţii pe bază de ordine false, pricepi?

— Cam adică: descinderi şi percheziţii?

— Da, ei au aflat, nu ştiu cum, nişte adrese ale unor speculanţi, înţelegi? Îşi confecţionau ordine, se duceau la ăştia acasă, făceau percheziţie şi confiscau bani şi valori. În două rânduri au făcut asemenea descinderi. După aceea au fost descoperiţi şi arestaţi.

— Dar ce nevoie a avut Viktor de aşa ceva? Eraţi atât de strâmtoraţi, din punct de vedere material?

— Viktor bea foarte mult în perioada aceea – zise Tania. În fiecare zi venea beat. Era îngrozitor!

Ba bine că nu! Mi-am adus aminte faţa lui, la nuntă. Dar să vezi aşa ceva în fiecare zi! Cum a putut femeia asta să trăiască cu el, cum a putut să rabde?!

— Îmi repeta tot timpul că nu-l iubesc fiindcă e „băiatul mamei”, că, dacă ar fi fost de capul lui, l-aş fi iubit, şi alte fleacuri de soiul ăsta. Ca şi când asta ar avea cine ştie ce importanţă!

— Şi a stat mult... acolo?

— Doi ani şi ceva. Au fost încadraţi în articolul „escrocherie”. Viktor a avut un avocat foarte bun; ne-am temut să nu-i judece ca delapidatori şi ca falsificatori de acte. De altfel, Viktor a luat asupra sa vina de a fi falsificat: a spus că el a făcut ordinele cu mâna lui. Cred însă că era o minciună; poate ideea să fi fost a lui, dar celălalt a pus-o în practică.

— Şi cine a fost celălalt?

— Celălalt? repetă Tania. A fost... Boris Knoazev. La el m-am gândit din capul locului când m-ai întrebat cine putea să fie însoţitorul lui Viktor, la Odesa.

Va să zică, asta era! Da, putea să fie. Ar fi putut să fie el, dacă n-ar fi fost din nou închis.

— Îl cunoşti? am întrebat-o eu. Adică vreau să te întreb dacă l-ai cunoscut înainte de toate aceste întâmplări?

Tania clătină din cap:

— Nu, nu venea niciodată la noi. L-am văzut pentru prima oară la proces. Şi pe urmă... I s-a dat drumul înaintea lui Viktor şi a trecut pe la mine. A mai venit de vreo două ori: l-am ajutat un pic să-şi găsească de lucru şi

să se înscrie la o şcoală fără frecvenţă. E un om foarte dificil, foarte nenorocit.

— Zici că are familie? Pe cine are? Poate îmi spui unde stau ai lui?

— Îţi spun, de ce nu – zise ea. Petrogradskaia Storona, bulevardul Dobroliubov... Acolo locuiesc maică-sa şi soru-sa. Tania îmi dădu numărul casei şi al apartamentului, după aceea mă întrebă: Vrei să te duci la ele? Mai bine nu te duce singură, să mergem împreună.

— De ce? E atât de cumplit acolo?

— Nu vreau să spun că e cumplit, dar, poate, n-ar fi cazul. Pe mine totuşi mă cunosc, iar apariţia ta n-ar face decât să le neliniştească degeaba. Şi, mai ales, la ce bun? Totuna: nu putea să fie el.

Da, da, desigur, nu putea să fie el.

— În perioada în care Vitea a fost închis, m-am dus la el, la vorbitor – îmi mai povesti Tania. Mi-a spus atunci: „Am avut aici un spectacol de amatori, şi eu, imaginează-ţi, am recitat «Aşteaptă-mă», a lui Simonov”. Auzindu-l, m-am îngrozit: Vitea şi versuri! Şi am luat o hotărâre: „Pentru nimic în lume n-am să-l las, n-am să plec de la el, fie ce-o fi Nici n-aş fi plecat. Mă străduiam să-l conving să rămânem împreună,. Îi spuneam că am să fiu o soţie bună. Mi-a răspuns: „Altceva aş fi vrut de la tine, n-am nevoie de cămăşi curate şi bucate de prânz gătite de mâna ta, am nevoie să fiu iubit”. Ce puteam să-i răspund? A plecat. Iar eu tot aproape de el am rămas, nu puteam, nu îndrăzneam să-l părăsesc definitiv. Mă înţelegi?

— Bine, dar v-aţi despărţit. Atunci, cum spui că „nu puteam să-l părăsesc”?

— L-am aşteptat. Credeam că o mă mai aibă nevoie de mine. Nu pentru că îmi propusesem atunci, la vorbitor, să nu mă despart de el, ci pentru că pe noi ne mai lega ceva foarte important. Aşa cum doi alpinişti sunt legaţi cu aceeaşi frânghie: dacă unul dă drumul frânghiei, celălalt va cădea. Celălalt este încredinţat că nici tovarăşul lui nu poate să rămână fără frânghie; cine ştie, poate că e chiar aşa, poate că şi cu noi a fost la fel. De multe ori îi spuneam: „Vrei s-o luăm de la început, poate că de acum încolo va fi altfel?” Nu voia să primească; să nu crezi însă că mă tiraniza. Zicea numai: „Eşti prea bună pentru mine, tu ai fi vrut să mă iubeşti, dar nu poţi”. Într-adevăr, dacă m-aş fi străduit să-l iubesc, probabil nu s-ar fi întâmplat toată grozăvia asta.

Era ceva aici ce nu înţelegeam. Mi se părea că Tania nu spune chiar totul sau nu spune lucrurilor pe nume. La urma urmei, era vorba de o situaţie standard: o nevastă care nu-şi iubeşte bărbatul. Iar mai departe, subiectul se dezvolta cumva nefiresc şi intrau în joc nişte sentimente şi relaţii ce mă depăşeau. Simţeam forţa lor, după intonaţiile convingătoare ale Taniei, în acest glas al Taniei, care nu ştia să mintă. Şi totuşi nu credeam sau nu înţelegeam.

— El a scris şi despre tine: „Ştii, mamă, s-ar putea să nu mă întorc singur”. Şi tanti Ira a fost tare neliniştită. Să ştii că tanti Ira nu este un om rău, nu te uita că te-a întâmpinat

aşa cum te-a întimpinat; eşti un om deştept, drăguţ, şi nu e cazul să-ţi explic eu asemenea lucruri.

Bine, cu calificativul „deştept”, sunt de acord. Dar „drăguţ” era un cuvânt cam neobişnuit, echivalent cu „bun”, şi pe mine nimeni niciodată nu m-a considerat bună. Dar la toate astea m-am gândit mai târziu, în momentul acela însă m-a bucurat grozav această caracterizare; era ca şi când aş fi înşelat pe cineva cu multă abilitate, sau, cine ştie, poate că aşa sunt eu în realitate, dar nimeni n-a văzut niciodată aceste calităţi ale mele în afară de Tania. Un lucru este cert: am simţit dorinţa să fiu drăguţă şi bună şi să fac fapte bune, minunate, de care niciodată n-am fost capabilă... Şi aşa, gata să înţeleg şi să trec la fapte, i-am zis:

— Acum povesteşte-mi despre individul la care te-ai gândit în prima clipă. Vreau să spun, despre cocoşatul ăsta...

— Despre cocoşat... Tania se încruntă şi-şi plecă uşor capul pe umăr: în primul rând, nu e de loc cocoşat. Dar hai să-i spunem aşa, convenţional. E drept, are nişte mişcări de felină, repezi, furişate, de aceea m-am gândit că s-ar fi putut să fie el. Spune-mi, ce vrei să ştii despre el?

— În primul rând, de unde a răsărit? Şi tu, şi Irina Grigorievna, amândouă ziceaţi că Viktor avea tot soiul de relaţii dintre cele mai variate.

— E adevărat – încuviinţă Tania. Însă aceştia nu erau prieteni, cunoscuţi, erau doar tovarăşi de beţie. La noi acasă ei nu veneau. De fapt, în ultima vreme, nu venea

nimeni la noi. Doar elevii mei, prietenele mele, învăţătoarele, dar asta la mine, înţelegi, nu la noi. N-aveam prieteni comuni.

— Dar Heli? am întrebat eu deodată.

Numele acesta zburase de la sine de pe buzele mele. Nu intenţionam să-l rostesc.

— Heli? repetă interogativ Tania. Îl cunoşti?

— Îl cunosc.

— Heli nu era prietenul nostru comun, era prietenul lui Viktor. E drept, venea la noi, dar rar. Am impresia că Vitea se ducea mai des pe la el. Da, ăsta nu era tovarăş de beţie, el, mi se pare, nu bea de loc. Îl cunosc foarte puţin, aproape că nici nu am stat de vorbă cu el vreodată. Mă temeam de el.

— Te temi de oameni?

— Nu, nu mă tem. Dar de el mi-era frică, nici eu nu ştiu dc ce. Poate că mi-era teamă de proasta lui. Influenţă asupra lui Viktor?! zise ea, cu un zâmbet amar, ce n-o caracteriza de fel. Când au început toate acestea... după arestarea lui Viktor... credeam că celălalt este Heli. Dar într-o zi Heli mi-a dat telefon şi mi-a recomandat un avocat.

Câteva clipe am tăcut şi eu, şi ea.

—O să ne ducem amândouă la acest avocat – propuse Tania, şi mi-am zis că a schimbat înadins vorba fiindcă nu vrea să mai discute despre Heli. Dar Tania urmă: Înţelegi, este, desigur, un avocat profesionist şi cunoaşte legile şi tot ce trebuie, dar îl interesează în primul rând omul. Nu,

altceva vreau să spun. Ştii, se consideră că avocaţii, medicii şi anchetatorii cunosc despre oameni nişte lucruri pe care alţii nu le cunosc, şi toată lumea îşi închipuie că ei ştiu ceva rău de tot, ceva ce nimeni nici nu bănuieşte. Avocatul acesta însă se pricepe să ghicească ce-i bun într-un om. E un lucru rar, nu-i aşa? Pe vremea, aceea îmi spunea că pentru Boris prietenia cu Viktor a fost deosebit de dăunătoare. Doar tu ştii foarte bine ce susţinea Viktor: că nu există nimic sfânt, nimic de preţ pe lume. Ştia el că nu-i adevărat, adică vreau să spun că nu este chiar pe de-a-ntregul adevărat, dar zicea ca Boris, în locul credinţei pe care o are, are nevoie de o altă credinţă, şi imediat.

— Păi ce Boris ăsta e baptist?

— Nu, avea în vedere altceva. Convingerea fermă a lui Boris, cum că toţi oamenii sunt lupi între ei, este şi ăsta o credinţă! Sau, cel puţin, o filosofie, nu? Când Boris s-a întors, mi-a spus odată: „Oriciim ar fi, fiecare pentru el; nu vreau să fiu pleavă, cu alte cuvinte, vreau să fiu stăpân, cale de mijloc nu există... În viaţă nu se întâmplă aşa cum scrie în cărţi”... Ascultam aceste vorbe şi recunoşteam în ele ideile lui Vitea, numai sub o formă cumva mai grosolană, mai simplistă. Vitea zicea: „Literatura este o mare înşelătorie. Scoate în evidenţă nişte cazuri izolate, iar proştii îi dau crezare, cum că ar fi general valabile”. Sau, de pildă: „Oamenii sunt foarte diferiţi; la un capăt se află sfinţii, şi nu încap prea mulţi acolo; la celălalt, criminalii. La mijloc stau filistinii sau pleava. Şi, bineînţeles, o să le

poruncească acela care va şti să folosească până şi prostia lor”. Sau, poate, aveau aceleaşi concepţii amândoi?

Se auzi o bătaie la uşă, intră mama şi zise:

— Pe Tatiana Davîdovna o pofteşte cineva la telefon.

— Oh! Tania sări în picioare şi-şi puse mâinile în cap: Am uitat să vă previn că am dat numărul dumneavoastră de telefon. Trebuie să-mi telefoneze o fetiţă, o elevă de-a mea. Vă rog să mă iertaţi! Luă receptorul şi întrebă: Sveta, tu eşti? Apoi ascultă îndelung, în tăcere, şi într-un târziu spuse: Vin la tine imediat. Să nu hotărăşti nimic fără mine, vin îndată. Puse receptorul în furcă şi ne zise: E o fetiţă bolnavă sufleteşte, necăjită, mama. Ei a murit subit astă-primăvară, iar acum se află în nişte relaţii foarte dificile cu taică-său; el o suspectează tot timpul, o chinuieşte, se chinuieşte şi pe el... Iertaţi-mă, vă rog, c-am îndrăznit să-i dau numărul dumneavoastră de telefon, dar e o situaţie...

— Vai de mine, nu ai de ce să te scuzi! zise mama pe un ton monden.

După plecarea Taniei am întrebat-o:

— Ţi-a plăcut?

— Mda – zise mama. Seamănă cu o instructoare de pionieri. Am avut noi una în genul ei pe vremea când eram eu pionieră.

11

Familia Kneazev locuia la mansardă. Mi-a deschis o bătrână şi, aflând la cine am venit, dădu din cap cu dezaprobare: „Duceţi-vă, acolo-i petrecere mare!”

La ce s-a referit dezaprobarea ei: la faptul că am întârziat la petrecere sau la faptul că am venit? N-am putut să-mi dau seama.

Acolo, într-adevăr, se chefuia. Şi se cânta:

... *Pe front îşi petrecea iubitul*...

Zdrăngănea o ghitară şi un glas răguşit dirija corul: „Nu mai urlaţi! Cântaţi!”

Am bătut la uşă şi acelaşi glas răguşit mi-a răspuns:

— Haide-haide!

Am intrat.

În micuţa odaie mansardată era un aer viciat, îmbâcsit de tutun şi de beţie. La masă – o masă obişnuită, cu sticle şi farfurii – şedeau bărbaţi şi femei şi mi se pare chiar şi un băiat mic de tot. În capul mesei am văzut un bărbat foarte frumos, uscăţiv la faţă şi cu ghitara în mână; m-a măsurat cu privirea, în aşa fel că m-am dat îndărăt. A început să râdă şi, cu glas răguşit, pe care l-am recunoscut, mi s-a adresat:

— Haide, intră, fato, de ce te-ai, speriat? Am venit de la cimitir şi i-am pomenit pe răposaţii noştri părinţi.

Dar, în timp ce mi-o spunea, ochii îi jucau veseli şi mi-a părut rău că am venit.

— Aş vrea să stau de vorbă... cu cineva dintre rudele lui Boris Kneazev —am bolborosit.

Tania nu apucase să-mi spună ce familie are. Şi atunci o femeie tânără, cu chipul vineţiu, buhăită, cu rujul pe jumătate mâncat de pe buze, mi se adresă, precautǎ:

— Ce-aveţi cu el?

— Vin din partea Tatianei Davîdovna – am răspuns, regretând din nou că m-am băgat în bârlogul lor: „N-o să aflu nimic aici, n-o să mi se spună nimic”.

— Va să zică iar aţi venit cu controlul! rosti cu răutate femeia cu chipul vineţiu.

— De ce le jigneşti pe dumnealor, Larisa? o luă la zor o altă femeie, mititică, zbârcită cu pometii ca două merişoare roşii şi cu ochii foarte veseli şi jucăuşi. Dumnealor se interesează numai. Luaţi loc la masă, luaţi loc! Beţi un păhărel cu noi pentru odihna sufletului... Ori poate nu beţi rachiul nostru? N-avem basamac, e bragă curată, avem şi vin alb!

Era foarte bine dispusă, primitoare, dar Larisa i-o reteză scurt:

— Isprăveşte, mamă! Ea n-a venit să stea cu noi la masă. Vrea să te tragă de limbă pe matale. Dar ce să afle? Pentru ce vine aici? I-am spus Tatianei Davîdovna a dumitale: e închis, a fost din nou condamnat şi n-aveţi de ce să bateţi drumul până aici.

Se amestecă şi răguşitul:

— Dumneata, fato, nu o asculta ce zice, nu ştie ce îndrugă. Poftim, ia loc. Lariska!

Se uită o dată la ea, şi femeia se ridică şi-mi oferi un scaun, nu la masă, ce-i drept, ci mai departe de masă. M-am aşezat, cu picioarele strânse sub scaun şi chinuită la gândul că sunt îmbrăcată cu o fustă atât de scurtă, că trebuie să joc teatru, să mă prefac.

— Ei, şi ce-ai vrut matale? mă întrebă aproape mângâietor răguşitul. Eşti o cunoştinţă a lui Boris?

— Nu – am spus eu. Am venit aşa... Am vrut să-i aflu adresa, să-i scriu.

— Păi de ce să-i scrii dacă nici nu va cunoaşteţi? mă întrebă el. La ce bun să strici hârtia? Sau aţi avut poate ceva treburi împreună?

— Ce treburi?! sări Lariska. Asta nu-i decât...

— Tu să taci! îi porunci el, fără să ridice tonul, şi femeia se potoli. Boris a avut totdeauna asemenea cunoştinţe... intelectuale. Se dădeau peste cap pentru el, îi făceau de toate. Iar el, vedeţi dumneavoastră, e un nerecunoscător. Dacă s-ar ocupa de mine un om ca Tatiana Davîdovna, aş mai fi eu astăzi ce sunt? Aş fi terminat un institut. Aveam o specialitate, o comoară, – ridică deasupra mesei mâinile lui lungi cu degete subţiri. Şi acum, ce sunt? Kilea, şi atât! Oricine ştie numai de Kilea!

Cei de la masă începură să râdă. Iar băieţelul repetă încântat: „Kilea!”

— Ei, şi ce dacă eşti Kilea?! zise provocator Larisa. Dacă strada te-a poreclit aşa, ce, trebuie să ne mutăm de aici din

cauza asta? Oamenii nu pot spune nimic rău despre tine! Cel puţin nu eşti nici hoţ de buzunare, nici huligan, n-ai fost judecat, nici măcar martor n-ai fost. Doar atâta că bei; dar cine nu bea? Principalul e că te ponţi civilizat. Iar că nu lucrezi, toată lumea ştie că eşti invalid.

Se apropie de el pe la spate şi-l luă de gât, el însă se smuci nemulţumit.

— Asta nu interesează pe dumnealor – spuse el. Vor să afle ceva despre Boris.

— Păi ce să afle? Se amestecă femeia în vârstă, cea atât de bine dispusă. Parcă s-a ascuns după nori Boris al nostru. Nu ştim nimic despre el. Nu avem scrisori de la el, şi nici noi nu-i scriem. A venit o scrisoare, dar s-a pierdut plicul pe undeva. De atunci n-am mai primit nicio veste. Cine ştie unde l-or fi trimis! Ăi mari ştiu mai bine ce fac.

Şi pe neaşteptate începu să cânte cu glas puternic, subţirel:

Se-aude că ne ia de-aicea,
Iar zarvă, şt plins, şi ce tocmă!.
Of, fra-aţilor, unde ne-o duce?
Ne mână pe toţi drept la ocnă.

— Ajunge, mamă! o opri Larisa.

— Ma'mare, ce cântec e ăsta? întrebă deodată băiatul. Avea nişte ochi limpezi, senini ce priveau plini de o neţărmurită curiozitate.

— E un cântec bătrânesc, vechi, de lume. Acum nici nu se mai cântă asemenea cântece...

— Bine, bine, ajunge! spuse răguşitul. Când îi dai drumul, m-apucă greaţa! Aşa, fată, noi nu ştim nimic. Şi gata! Poate l-au lichidat, de unde să ştim?

— Dar de ce Tatiana Davîdovna n-a venit personal? întrebă deodată cu voce de bas un grăsan, care şedea lângă bătrâna bine dispusă. E o femeie bună, are suflet, am văzut-o.

— De ce să vină aici? sări răguşitul. A trimis o prietenă în locul său. Tatiana Davîdovna lucrează, n-are timp, probabil că stă şi controlează caietele. Se chinuieşte cu tot soiul de tolomaci ca...

M-am ridicat.

— Iertaţi-mă, vă rog, că am venit la timp nepotrivit. Dacă cumva aflaţi adresa lui...

— Lasă-ne matale adresa de-acasă – zise femeia bine dispusă. Cum aflăm ceva, dăm o fugă la matale.

Pe o foiţă din blocnotes am, scris numărul meu de telefon şi adresa, i-am întins-o femeii şi m-am scuzat din nou pentru vizita mea inoportună.

— Nu face nimic! zise răguşitul. Larisa, condu-o pe dumneaei!

Larisa porni cu mine pe coridorul lung şi întunecos, tăcută şi rece. Deodată se opri în uşă şi-mi spuse:.

— Poate că i-ai fost prietenă când era liber? Numai că tot nu ştim nimic.

Un etaj, încă unul... Casa are lift, dar nu poţi coborî cu el. Încă un etaj. Scara e largă, ca într-o casă boierească – parcă ar cere un covor. Încă un etaj. O fereastră frumoasă, rotundă dă în curte. N-o să mă mai gândesc – totul e degeaba, tot ce fac e degeaba, încă un etaj. Aici fereastra nu mai e rotundă, ci una obişnuită, înaltă. Pe un perete scrie cu cretă: „Galia îl iubeşte pe Tolea”. Interesant, cine scrie aşa ceva? De ce oare el – sau ea – vrea cu atâta înflăcărare să anunţe intrarea principală, casa, microraionul că Galia îl iubeşte pe Tolea? Încă un etaj. Ei, şi ce dacă îl iubeşte? Fiecare iubeşte pe cineva, şi îngrozitoarea asta de Larisa îl iubeşte pe Kilea al ei.... Ce poreclă oribilă: Kilea! Ultimul palier. Curtea. În mijlocul curţii o fântână arteziană: trei broaşte râioase mari. Cine o fi născocit o fântână atât de urâtă?. Şi pentru ce am venit aici?.”

Pentru ce am venit aici?

Tania a fost generoasă, nu mi-a pus această întrebare. Numai când i-am spus „îngrozitoarea asta de Larisa”, mi-a ripostat cu înfocare că Larisa e un om, şi încă un om cu mult curaj.

— În timpul blocadei a făcut parte dintr-un detaşament de luptă. Ştii câţi oameni îi datorează viaţa? Aşa e ea: se zbate să salveze oamenii. Uite, şi Kilea; e decăzut rău de tot; ea însă l-a îndrăgit, l-a ajutat şi acum zice: „O să vedeţi, îl fac eu să meargă şi la lucru!” Are grijă şi de mama ei, e o fiică bună. N-a putut să înveţe; imediat după război s-a făcut portărească. Taică-său a fost portar, şi când

a murit, a trecut ea în locul lui, şi-a ţinut toată familia, două surori şi un frate. Numai cu Boris nu i-a mers, el era ăl mai mic şi, nu ştiu cum i-a scăpat din mână; aşa spune ea. Boris mi-a spus odată: „Din toată familia, numai pe Lariska o stimez”.

— Nu trebuia să mă duc acolo – am zis eu. Nu înţeleg nici eu ce m-a mânat la ei.

— E greu să înţelegi – mi-a răspuns Tania. Înseamnă că te-a îndemnat nu ştiu care simţ. În treacăt fie zis, câteodată şi simţurile dau greş.

Şi mi-a zâmbit oarecum viclean.

Stăteam în faţa statuii Ecaterinei a II-a şi mâncam îngheţată. Era o zi fără pic de umezeală, senină, însorită. În asemenea zile ai impresia că vara n-a trecut încă şi că nimic nu s-a sfârşit.

— Mâine o să mergem la Alexandr Mihailovici – zise Tania. La avocat, ţii minte, ţi-am vorbit de el. Mergem direct la el acasă, să-i cerem o consultaţie.

— Dar cine e acest Kilea? am întrebat-o eu, căci rămăsesem tot acolo cu gândul.

— Kilea? Azi este, într-adevăr, un invalid, dar înainte era un meşter excelent, tâmplar de mobilă fină. Larisa spune că şi acum, dacă se apucă de ceva, lucrează ca nimeni altul. Ea zice că numai blestemata asta de vodcă l-a adus unde e. Ştii, şi eu, la început, când nu cunosc oamenii, mă tem de ei, dar apoi îmi spun: „Să nu ne grăbim să gândim rău despre oameni! „

Ceea ce mă uimea la Tania era faptul că vorbele ei nu aveau subînţelesuri. Ele spuneau exact ceea ce spuneau, în toată profunzimea lor, în toată plenitudinea lor! De aceea era atât de plăcut să stai de vorbă cu ea. Cuvântul care are un singur sens îţi dă o stare de linişte deplină, o încredere fără margini, fără rezerve.

— Să mergem la noi – am propus eu. Ai mei au astăzi musafiri, o să mâncăm tot felul de bunătăţi.

— Nu pot – răspunse ea cu sinceră părere de rău. Azi trebuie să mă duc la Sveta, la fata aceea care mi-a telefonat atunci, la voi, vreau să stau de vorbă cu tatăl ei. Ştii de ce a fost în stare? A reclamat-o la comitetul de comsomol, învinuind-o că nu se ocupă de casă şi de frăţior. Curată sminteală!

— La comitetul şcolii?

— Nu, la institut. E studentă. Da, ai înţeles greşit, ţi-am spus: eleva mea. Da, mi-a fost elevă, dar a terminat şcoala anul trecut. Ştii, sunt unele clase de care te leagă mai departe nişte fire... Aşa a fost şi cu clasa lor.

Cum de avea timp şi putere pentru toate astea nu puteam să înţeleg.

Dacă cineva m-ar întreba: „E deşteaptă?”, nu ştiu ce aş răspunde. Ea nu se potrivea cu noţiunea pe care o aveam eu despre un om deştept: oare un om care nu ironizează, care nu-şi expune amărăciunile, nu se ia în zeflemea pe el şi pe alţii poate fi socotit deştept? Era mult mai mare decât mine şi totuşi aveam impresia că nu ştie absolut nimic

despre o mulţime de lucruri care mie îmi erau de mult cunoscute.

Mama, căreia Tania nu-i era pe plac, s-a exprimat astfel:

— Un fel de gângureală zoologică! O femeie în toată firea, a fost măritată, a divorţat, a rămas văduvă şi-o face pe copilaşul nevinovat.

— Ba n-o face.

— Bine, n-o face, atunci înseamnă că a rămas infantilă, ceea ce-i şi mai rău.

Nu mi-adue aminte să-i fi plăcut vreodată mamei vreuna din prietenele mele.

Seara au venit musafirii. La noi venea totdeauna multă lume, dar niciodată nu se spunea: „musafiri”. De când a apărut în casă Aef, toţi care vin sunt „musafiri", îi primim, îi tratăm, îi distrăm. Au loc discuţii savante – despre laser, despre automatică, despre electronică, despre călătorii în străinătate. Aef se pregăteşte să plece în Anglia şi, se pare, poate s-o ia eu el şi pe mama. Am aflat din discuţii, mama nu mi-a spus niciun cuvânt despre asta. Nu, nu mă supăr, cred că vrea foarte mult să plece şi tot „vrăjeşte” ceva.

Prietena mamei, Allocika Fink, îmbrăcată cu o rochie multicoloră sclipitoare, fardată cu pricepere şi tânără, ciripea despre artă. Cunoaşte toate cancanurile din Moscova şi Leningrad şi, înainte, ori de câte ori începea să povestească, eu eram expediată în camera mea. Mama zice că, în adâncul sufletului, Allocika este o femeie bună şi simplă, de aceea o iubeşte!

Şi mie mi-e dragă, pentru toaletele ei, pentru frumuseţea, pentru ciripitul ei, care sună ca o disonanţă atât de veselă în discuţiile lor savante. Dar de data aceasta mă enerva la culme, căci în răstimpuri îmi arunca nişte priviri repezi şi pătrunzătoare. Aşa că, după cină, am plecat imediat la culcare.

M-am trezit la miezul nopţii – mama şi Aef spălau vasele la bucătărie. Tot ce se petrece la bucătărie se aude la mine. Am auzit-o pe mama:

— Şi tu nu eşti gelos?! Ce, parcă eu nu văd? Când Mihailov îmi sărută mâna, îţi iei un aer absent. Atunci de ce să-mi reproşezi mie...

— Nu-ţî reproşez nimic – i-a răspuns Aef. Vreau să nu te chinuieşti când mă duc acolo. Eşti atât de înţeleaptă, e posibil ca tu...

— E peste puterile mele. Nu, te rog să nu crezi... Ştii, dacă tu nu te-ai duce, poate că te-aş trimite chiar eu acolo. Dar te duci prea bucuros...

Mama e geloasă pe fosta lui soţie? E cu putinţă oare aşa ceva?

12

Îl aşteptam pe Alexandr Mihailovici, după o despărţitură de scânduri; şi eu, care speram să văd o

luxoasă anticameră de avocet! Tolstoi descrie aşa ceva. Nu, categoric, acolo nu era nimic care să dispună la mărturisiri, la spovedanie, la conversaţii cu caracter intim, de ordin psihologic; nu erau nici fotolii, nici lumină difuză, imprecisă, nici tăcere. După despărţitură ţăcănea o maşină de scris, un glas plictisit de bărbat expunea amănuntele unor zâzanii între locatari, se auzeau uşi trântite. Era locul potrivit unde trebuia să scrii sau să-ţi dictezi o cerere şi să pleci cât mai repede. Dar de după, paravan ieşi Alexandr Mihailovici, şi meditaţiile mele s-au întrerupt, s-au destrămat, deoarece cu omul acesta puteai să intri în vorbă în troleibuz, la o coadă pentru ciorapi, într-un cuvânt, oriunde. Inspira încredere.

Nu era înalt, faţa lui cafenie avea muşchii uşor lăsaţi; probabil, cu câţiva ani în urmă, nu avusese încă bărbia asta dublă şi nici pleoapele nu fuseseră atât de grele. Zâmbetul lui şi pleoapele uşor umflate aveau în ele ceva leneş, ironic; mi se păru foarte trecut şi foarte înţelept, experimentat; mi-am dat seama că ceea ce va spune va fi grozav de important şi, oricum, nimeni n-are să se descurce în cazul nostru mai repede şi mai bine decât el.

După ce ne strânse manile, trase nişte scaune, se aşeză şi el în faţa biroului, se uită la mine, apoi la Tania şi zâmbi.

— De mult nu ne-am văzut, Tania – zise el – şi nici la scrisoarea mea n-ai răspuns. Şi eu îţi stau oricând la dispoziţie, o ştii prea bine.

— Şi aşa mă adresez prea des dumitale – răspunse Tania, intimidată. Dar în cazul de faţă nu mă puteam

adresa altcuiva, numai cu dumneata mă pot sfătui. Pentru...

— Pentru orice ar fi! replică el, cu o vioiciune ieşită din comun. Ştiu câte ceva despre acest caz. Şi mai ştiu că te torturezi, îţi spui că dumneata porţi vina celor întâmplate. N-ai dreptate! Ca părinte spiritual, îţi interzic să te gândeşti că ai avea vreo vină! Ea nu există, înţelegi? Nu. Şi nu mă contrazice, te cunosc prea bine. Şi acum povesteşte-mi cum s-au petrecut lucrurile.

Tania se uită la mine şi eu am început să povestesc cât se poate de amănunţit, străduindu-mă să redau cu exactitate fiecare clipă: am coborât din tramvai, iată-ne luând-o pe strada aceea, acum o cotim... Când am ajuns la cocoşat, mi s-a părut că iar depăn propria mea povestire, pe care o mai relatasem, şi nu întâmplarea în sine: prea era bine. Conturată, cu toate detaliile finisate. Am făcut un efort, şi din nou am văzut aievea strada întunecoasă, ferestrele luminate, primitoare, ivindu-se înaintea noastră, şi am simţit degetele osoase pe gâtlejul meu... Şi atunci am amuţit.

El nu m-a zorit, nu mi-a pus întrebări, şedea la biroul lui şi nu se grăbea de fel. Tania m-a strâns tare de mână, ceea ce era lucrul cel mai nimerit, ca tot ce făcea ea. Mi-am tras răsuflarea şi am izbutit să-mi termin povestirea.

După ce rămase câteva clipe pe gânduri, Alexandr Mihailovici spuse:

— Aici se ridică două întrebări. Prima: cum de-a ajuns pumnalul la ei? Şi a doua: cine era însoţitorul lui

Petruşevici. Dacă rezolvăm prima problemă, o să ne vină mai uşor să dovedim nevinovăţia lui Kardakov. Dacă rezolvăm pe a doua, vom afla cine e ucigaşul. Motivele crimei...

— După mine, n-au existat motive – am zis eu. Cred că tânărul acela, pur şi simplu, a dat greş. Era noapte, întuneric, ei se rostogoleau pe jos... Că doar pe Mika a vrut să-l ucidă!

— Nu ştiu, nu ştiu. Totul depinde... Dumneata spuneai că Petruşevici a ţipat la el, că l-a înjurat? S-ar putea ca lucrul acesta să-l fi jignit. E posibil; dar să nu tragem concluzii pripite, e posibil să fi fost un recidivist. Iar recidiviştii, în marea majoritate, nu sunt oameni întregi din punct de vedere psihic, înţelegi ce vreau să spun? Au reacţii neadecvate, cu un câmp al conştiinţei limitat. Dumneata ştii ce se cheamă în psihologie „lărgimea câmpului conştiinţei”?

Se vede că era obişnuit să dea explicaţii şi că-i plăcea să se audă vorbind. Ceea ce pentru mine însemna viaţa toată, pentru el constituia o întâmplare, un caz, unul din procese. Îmi explică pe îndelete ce înseamnă „câmpul limitat al conştiinţei”: omul vede numai momentul prezent şi nu este de loc în stare să prevadă urmările faptelor sale. Apoi începu să pună întrebări rapide, încrucişate, din care, pesemne, trăgea concluzii foarte importante, inaccesibile nouă.

— La Kneazevi nu v-au primit cu dragă inimă? Vi s-a părut că ascund ceva, nu-i aşa? Putem verifica. Să ne

interesăm, să scriem acolo unde e deţinut Boris. Înţeleg, presupuneţi că a fugit de acolo. Da, bine, nu e o certitudine, dar v-a trecut prin minte ideea asta. Nu-i aşa? Putem verifica. Spuneţi-mi, ziceaţi că fratele mai mic al lui Kardakov era în relaţii de prietenie cu... (a vrut să spună, probabil, „cu victim”, dar faţă de Tania nu i-a venit să pronunţe acest cuvânt)... cu Viktor Petrovici. Dumneata nu crezi că el a fost acela care i-a restituit pumnalul? Zice că nu? Dar spuneai că are o imaginaţie bogată, cu alte cuvinte şi mai precis, că e un mincinos, nu-i aşa?

Am rămas, pe gânduri.

— Nu – am răspuns în cele din urmă – dacă ar fi fost el, ar fi avut o altă comportare.,

—Poate – încuviinţă Alexandr Mihailovici. Desigur, dumneata ştii mai bine. Iar acum, spune-mi, te rog: de ce te-ai întors la Leningrad şi n-ai rămas la Odesa, cu familia logodnicului dumitale?

Niciodată până atunci nu-l numisem pe Mika logodnicul meu. În general, îmi displace cuvântul „logodnic”: are ceva din romanele care au un sfârşit trist. Alexandr Mihailovici însă folosise cuvântul acesta cu o uşurinţă juridică, şi cuvântul se strecură, într-adevăr nesupărător, dar rămase întrebarea, pe care şi eu, nu o dată, mi-o pusesem şi, de fiecare dată, îmi răspundeam altfel.

—Întrebarea mea nu este decât o simplă întrebare – zise Alexandr Mihailovici. Nu consider câtuşi de puţin că dumneata. Trebuia neapărat să rămâi acolo. Vreau să ştiu

doar, cum explici această hotărâre. Cum ţi-o explici dumitale şi altora?

Atunci i-am povestit despre Galina Ivanovna şi am precizat că ea m-a convins să plec.

— Şi ai aflat multe lucruri noi? se interesă Alexandr Mihailovici. Multe lucruri pe care nici nu le bănuiai?

I-am răspuns şi la această întrebare.

— Da, o cale cu totul neaşteptată – zise el îngândurat. E o idee nostimă să porneşti cercetările începând de la victim. Da, bineînţeles, n-aveai nevoie să lămureşti lucrurile în privinţa logodnicului dumitale. Pentru că această ipoteză dumneata o excluzi...

— Doamne! Sigur că o exclud!

— Ei, da, te înţeleg. Dar Ancheta, tribunalul trebuie să ţină cont că este posibil ceea ce dumitale ţi se pare imposibil. În ce mă priveşte, te înţeleg. Iar acum, spune-mi: de la mine ce aştepţi? Un sfat? Sau acţiuni?

— Bineînţeles, aş vrea un sfat – am zis eu. Dumneavoastră sunteţi aici, şi lucrurile s-au petrecut în alt oraş...

— Mă rog, aş putea să fac un drum până acolo – spuse el. Aş putea, bineînţeles, şi cred că ar fi chiar de folos. Aş studia dosarul, aş sta de vorbă cu Kardakov, cu anchetatorul lui. Oricum, ar trebui uşurată cumva situaţia lui. Părerea mea este că măsurile care s-au luat nu sunt juste. Nu trebuia arestat, n-ar fi fugit nicăieri.

— Şi dacă aţi şti cum se pregătea pentru concurs! am zis eu.

Alexandr Mihailovici clătină din cap, mai rămase câteva clipe pe gânduri, apoi mă întrebă:

— Spune-mi, te rog, nu cunoşti cumva pe un oarecare Heli Şalov?

Iar Heli! Dar în perioada aceea Heli se afla aici, la Leningrad. Alexandr Mihailovici ne declară că l-ar interesa o întrevedere cu Heli; a stat de vorbă cu el, cu câţiva ani în urmă, atunci când s-a ocupat de procesul lui Viktor, şi de atunci nu l-a mai văzut niciodată, acum însă ar dori foarte mult să reînnoiască această cunoştinţă, chiar aşa a şi zis: „Să reînnoiesc cunoştinţa cu el".

îmi dădeam seama că ar fi nepoliticos să-l întreb: Ce nevoie aveţi de această „reînnoire a cunoştinţei?" Într-adevăr, nu pricepeam ce rost avea şi tare nu-mi venea să mă întâlnesc cu Helka, să încerc a-l convinge să vină cu mine şi, pe deasupra, tot ce e posibil, să întâmpin un refuz. Helka e un mare specialist în a trata oamenii ca un bădăran. Dar interveni Tania:

— Dacă vrei să-l vezi... pot să-i dau un telefon şi să ţi-l aduc. Dacă este necesar, desigur. Cred că nu mă va refuza şi o să se întâlnească cu dumneata.

— Nu – ripostă Alexandr Mihailovici şi îi zâmbi din nou Taniei – aş fi vrut să te scutesc de această revedere. După câte mi-aduc aminte, omul acesta îţi era dezagreabil. De altfel, mai avem timp. L-ai mai întâlnit după povestea aceea?

— De vreo două-trei ori – zise Tania.

— Ei, vezi! răspunse Alexandr Mihailovici. Şi ţi-ajunge. De ce să te obligi la asta când n-ai de loc chef? Nu, o să începem cu altceva. Trimitem o scrisoare acolo unde se află Kneazev.

Tăcu, iar noi am înţeles că e momentul să ne ridicăm. Îşi luă rămas bun de la mine, Taniei îi sărută mâna şi zise:

— Ţine minte, Tania, sunt întotdeauna la dispoziţia dumitale.

Mă ului această formulă de modă veche şi tonul grav cu care fusese rostită.

— Mulţumesc. Ştiu – îi răspunse Tania.

Când ieşirăm în Stradă, Tania mă întrebă:

— Ţi-a plăcut?

— Cum să-ţi spun... Când te uiţi la el, ai impresia că în viaţa lui n-a pierdut niciun proces.

Ea mă privi cu oarecare îndoială – oare am zis de bine sau de rău? Dar nici eu nu ştiam dacă e de bine sau de rău. Mai degrabă – de bine: un profesionist excelent! Aveam însă un ton nu tocmai entuziasmat. Fără doar şi poate, părea să fie un bun avocat, mă întrebam însă ce fel de om era?

— Ţi s-a părut că este prea plin de el, nu? Te înşeli. Nu l-ai văzut cum poate să fie câteodată...

„Sunt întotdeauna la dispoziţia dumitale!” mi-am amintit eu.

— Cred că-ţi dai seama că poate să descurce cazul acesta?

— Aş fi vrut ca el să fie... cum să-ţi spun? Nu chiar atât de deştept, nu chiar atât de experimentat, nu chiar atât de grozav profesional, aş zice eu. Aşa cum este, în prezenţa lui mă simt... cum să-ţi spun, unul din „cazurile” lui. Ştiu, ştiu, ai să-mi spui că atunci când invităm un medic, nu ne-aşteptăm de la el la sentimente, ci la un diagnostic; aici se petrece acelaşi fenomen; de fapt, nu-i chiar acelaşi lucru! Nu mai vorbesc de tine, dar şi pe Viktor îl cunoştea, şi Viktor n-a fost pentru el numai un client, nu-i aşa? Dar ce nevoie are de Heli? Ce-are-a face aici Heli?

Mergeam la braţ, dar simţeam cum, cu fiece cuvânt rostit de mine, ne depărtăm tot mai mult una de alta, şi mă durea lucrul acesta. Totuşi, cu o plăcere stranie, aruncam pe umerii Taniei toată iritarea, decepţia, furia mea. Parcă mă răzbunam pe ea, nu ştiu de ce. Şi tot ceea ce cu un ceas mai devreme îmi păruse înţelepciune de copil precoce, acum devenea în ochii mei un fel de mărginire încăpăţânată, un fel de „ochelari de cal”, puşi cu bună-ştiinţă: nu văd, nu aud şi nu vorbesc pe nimeni de rău...

În clipa aceea, Tania mă strânse de braţ, spunându-mi:

— Nu ţi-am povestit totul, n-am apucat să-ţi povestesc. Atunci când Viktor a fost arestat, Heli a venit la tanti Ira... la Irina Grigorievna. Îi cerea să intervină. Tanti Ira, trebuie să ştii, e un om cu influenţă, şi cred că ar fi putut să facă chiar în aşa fel ca totul să fie muşamalizat. Heli, în orice caz, avea această convingere. Ea însă n-a vrut.

— De ce?!

— A zis: „Lasă să se-nveţe să răspundă pentru faptele sale. Sunt oameni care au nevoie de metode drastice de educaţie. Acolo va fi reeducate!" Auzi: ea se căina mereu eă a fost prea blândă cu el. Zicea că băieţilor le trebuie o mână fermă de bărbat. Şi se străduia din răsputeri să fie o „mână fermă de bărbat". De aceea, probabil, între ei nu au existat niciodată relaţii adevărate, normale, înţelegi? Se temea mereu să-şi dea drumul, se temea să iubească, educa şi atâta tot. Ba mai mult, se aştepta la nişte reacţii imediate, or, astăzi, eu ştiu: poţi da de reacţii din cele mai diferite, nu numai din cele imediate. O ştiu nu din pedagogie, ci din mica mea experienţă personală. Dar nu asta voiam să spun. Vorbeam despre Heli...

— După aceea a venit la tine?

— La, mine a venit să, mi-l recomande pe Alexandr Mihailovici. Îmi amintesc că mi-a spus atunci: „Numai omul acesta ar putea să-l ajute. Dacă o să vrea".

— Şi a vrut?

— Chiar aşa: a vrut. Dar mi se pare... am convingerea că el, ca şi tanti Ira, considera că pe Viktor o să-l salveze închisoarea.

—În sensul că îl va reeduca?

— Nu, Alexandr Mihailovici nu-i chiar atât de naiv. Altceva avea în vedere. Cred că se referea la necesitatea unei rupturi între Viktor şi prietenii lui. Heli i se părea cam suspect. Nu este exclus să-l fi bănuit pe Heli, în spatele tuturor acestor...

— Heli? Şi tu crezi la fel?

— Nu ştiu – se grăbi să-mi răspundă Tania. Presupun că Heli ştia câte ceva. Pentru el, toate acestea, înţelegi, nu au fost o surpriză!

— Pentru el, în general, nu există surprize – am zis eu.

Tania mă privi dintr-o parte, de jos în sus, iscoditor, aşteptând parcă să mai spun ceva, dar nu-mi mai puse nicio întrebare. Rămâneam în continuare foarte, foarte departe una de alta.

Da, e posibil, e foarte posibil ca Heli să fi ştiut şi a privit ca spectator. După cum spune şi el: „În viaţă sunt puţine lucruri pentru care merită să te amărăşti!” Merita oare să se amărască din cauza problemelor lui Viktor, oricare ar fi fost relaţiile dintre ei doi? Din cauza lui Viktor, pe care el, bineînţeles, nu-l respecta de loc? E de mirare chiar cum de i-a trecut prin cap ideea să recomande un avocat! Şi, fiindcă veni vorba, de unde îl cunoştea pe acest avocat? Deşi Heli are şi el o mulţime de cunoscuţi, din cele mai variate categorii de oameni. Odată chiar mi-a spus: „Ocupaţia mea de căpetenie în viaţă este să fac cunoştinţă oamenilor între ei”.

Şi, deodată, am o străfulgerare.

— Ascultă! ani strigat. Păi dacă Heli ştia ceva despre toată povestea de atunci, înseamnă că... înţelegi ce vreau să spun?

Tania pricepu pe loc – am văzut după ochii ei. Dar aştepta să-i spun eu. Şi i-am spus:

— Da, da, înseamnă că-l cunoaşte şi pe... Boris Kneazev. Am să-l întreb, am să-l întreb negreşit...

— La ce bun? mă opri Tania. Boris Kneazev este închis. Nu putea să fie el.

— Da, e adevărat...

Din nou – pentru a câta oară! – mă loveam cu capul de acelaşi zid. Şi totuşi ar avea rost să-l întreb. Heli ar putea să-l cunoască pe individul care a fost cu Viktor... pe cocoşat. Ar putea să-l recunoască după descrierea mea (mi-am amintit că descrierea mea a făcut-o pe Tania să presupună că ar fi Boris). Neapărat am să mă văd cu Heli şi am să-l întreb. Poate să-mi spună multe lucruri, sunt convinsă. Ah, de ce nu m-am gândit mai demult! Trebuia de la început...

Ardeam de nerăbdare să-l văd mai repede, cât mai repede... Am grăbit fără voie pasul, ne apropiam tocmai de staţia de autobuz. Dar în clipa aceea Tania, cu un glas care nu era al ei, un glas care te punea în gardă, îmi zise:

— O să-ţi spună dacă o să vrea. Dar dacă n-o să vrea?

Are dreptate, Heli poate să nu vrea, pentru nişte motive ale lui personal. Poate să nu vrea în ruptul capului să stea de vorbă cu mine serios – întotdeauna vorbea cu mine, ca şi cum eram ori un copil, ori o pisicuţă, care nu aşteaptă altceva decât să fie mângâiată. Da, însă acum eu n-aştept nimic! Ce, el nu ştie lucrul acesta?

— Părerea mea – continuă Tania – e că n-ar trebui să te vezi cu el. Şi, întâlnindu-mi privirea, îşi îndreptă brusc ochii în altă parte: Vreau să spun că, dacă vrei, desigur, poţi să te vezi cu el, însă nu trebuie să-l întrebi. Cred în Alexandr Mihailovici. El o să facă tot ce trebuie.

— Alexandr Mihailovici al tău nu se grăbeşte de loc – am ripostat eu.

— Xana, trebuie să ai încredere în el. Dacă s-a angajat...

— Ce-nseamnă s-a angajat? Fiindcă te cunoaşte, fiindcă ţine foarte mult la tine, ne-a dat câteva sfaturi, dar în realitate nu a preluat încă acest caz. Nu l-a invitat nimeni să se ocupe în mod oficial. Pentru el, problema prezintă un interes profesional, cu toate că este bucuros să ţie la dispoziţia ta. (Am rostit înadins apăsat aceste cuvinte, oare mă surprinseseră.) După cum văd, e un avocat cunoscut, şi ăştia ştii tu câte procese au? Şi, la urma urmei, nu-i atât cazul tău, cât este cazul meu, cred că eşti de acord cu mine. Iar eu ce sunt pentru el?

— De acum încolo, pentru el, cazul tău este cazul lui – zise Tania cu hotărâre. Într-o singură chestiune ai dreptate: ar trebui poate să scriem părinţilor lui Mika să-i ceară să se ocupe de acest proces. Aşa se procedează, ştiu că a mai fost chemat şi în alte oraşe. Ai să le scrii, nu-i aşa?

— Am să le scriu, sigur că da. Am să le telegrafiez chiar.

— Foarte bună idee! În toate privinţele e mai bună. Şi, haide, să nu amânăm, să trimitem chiar acum telegrama. Aici, nu departe, trebuie să fie un oficiu poştal.

— Chiar acum?

— Sigur că da. Ce să mai aşteptăm?

Sosi autobuzul meu – aproape gol. Dar Tania mă luă de braţ şi, plecând împreună din staţie, îmi propuse:

— Iar acum, hai să vorbim despre Mika.

13

Elena Matveevna este totuşi un om plin de neprevăzut. Sosi la Leningrad! Aşteptam scrisoare de la ea, şi am primit o telegramă care suma aşa: „Mâine sosim Leningrad avion, rog avertizează avocatul. Stop, Elena Matveevna Liusik”.

Bineînţeles, telegrama a primit-o mama. Când a intrat la mine în odaie, ţinând în mâini depeşa, chipul ei exprima o uimire fără margini.

— Ai chemat-o tu? m-a întrebat.

Am desluşit o undă de mânie în glasul ei, şi atunci am răspuns:

— Sigur că da, ai ceva împotrivă?

— Nu, dar găsesc, că era cazul să mă previi – a ripostat ea.

M-am simţit ruşinată, însă nu mai puteam să-i dau alte lămuriri. Mama, la rândul ei, îi explică lui Aef, la bucătărie, că Elena Matveevna şi băieţelul ei vor veni la noi, de la Odesa. Xana i-a invitat. Şi Aef, drăguţul de Aef – ce mai, l-am îndrăgit pentru asta! – a priceput imediat despre cine e vorba şi a încuviinţat ca ceva de la sine înţeles:

— Fata a procedat foarte bine. Mărturisesc, eu am crezut că dorinţa ei este să uite toată povestea asta.

— Ceea ce ar fi fost mult mai bine – observă rece mama. Şi apoi, spune-mi, ce-am să fac cu femeia asta şi cu piciul ei? Nu am timp pentru ei.

— De fapt, tu nu gândeşti aşa – zise Aef – eşti oarecum făţarnică: în vorbe, întotdeauna mai rea decât în fapte.

Cred că are dreptate.

Pe scurt, oaspeţii mei sosiră.

Când i-am văzut la aeroport, am înţeles pentru prima oară expresia: „A uscat-o durerea”. Elena Matveevna avea un chip ascetic de călugăr medieval, o privire arzătoare. Se mişca impetuos, cu umerii drepţi, cu capul sus. O mistuia energia clocotitoare, care nu-şi găsea ieşire; îmi închipui cum s-a agăţat ea de acest voiai la Leningrad!

Dar Liusik, Liusik! Văzându-l numai, mi-am dat seama ce lungă este o lună de zile. Crescuse. Se maturizase. Devenise taciturn. Păşea foarte demn alături de maică-sa şi nici măcar o dată nu s-a amestecat în discuţia noastră.

— Probabil că te-ntrebi, Oxanocika – zise Elena Matveevna – pentru ce a trebuit să car şi copilul la Leningrad? Ba mai mult: să-l întrerup de la şcoală! Dar îţi mărturisesc că mi-era teamă să-l las singur, fără supraveghere. Leonea e toată ziua la lucru, cine i-ar fi dat băiatului să mănânce, cine l-ar fi dus la şcoală?

M-am gândit că, în realitate, ea n-a putut să se despartă, fie şi pentru câteva zile, şi de al doilea fiu al ei.

— E într-adevăr un avocat foarte bun! M-am sfătuit cu un cunoscut al nostru. Ştii ce mi-a zis? (Elena Matveevna ridică degetul arătător.) – „E un om mare! O stea, aş zice.

Dacă o să accepte să se ocupe de cazul dumneavoastră, trebuie să consideraţi că nu se putea găsi o soluţie mai bună.” Dumneata l-ai văzut, Oxanocika? Ce impresie ţi-a făcut?

I-am povestit pe îndelete; m-a ascultat, încordată, cu lăcomie, cu aceeaşi privire febrilă, arzătoare.

— Are să ne-ajute – zise ea, aproape sigură. Deşi, de fapt, ce să ajuţi? Un băiat nevinovat a fost înhăţat, băgat la închisoare...

Conversaţia avea loc în autobuz. Liusik şedea la geam, dar privea în pământ. Observând că mă uit la ei, Elena Matveevna îmi şopti la ureche:

— Copilul se frământă îngrozitor!

Da, nu mai era Liusik cel de altădată. Numai când am urcat scara noastră, el observă, decepţionat:

— Şi eu care credeam că la Leningrad orice casă are lift!

Elena Matveevna nici nu luă în seamă scara înaltă, pe care trebuia s-o urce. Îmi povesti ce referinţă i s-a dat lui Mika de la conservator:

— Desigur, eu aş fi vrut ca cei de-acolo să scrie că el niciodată n-ar fi fost în stare de o asemenea faptă. Dar înţeleg, aşa ceva nu se scrie. Toate cunoştinţele noastre spun că e o referinţă grozavă, de-a dreptul uimitoare. Oxanocika, dar ce-a zis mama când a auzit de sosirea noastră neaşteptată? Îmi dau seama că o să vă incomodăm. Eu am fost de părere că trebuie să tragem la hotel, dar Leonea mi-a declarat (îl cunoşti doar!): „Nici să nu te gândeşti să stai la hotel, fiindcă ei or să se supere!”

Am citit îndoială în ochii ei: poate că nu ne-am fi supărat? Dar mama ne întâmpină pe palierul scării, o îmbrăţişa pe Elena Matveevna din mers, fără s-o examineze, iar pe Liusik îl sărută privindu-l în ochi şi exclamând: „O-o-o!”, dar fără să facă aprecieri la adresa lui. Bagajele odesiţilor mei – valiza şi coşul, destul de greu – au fost instalate în camera mea, unde se şi aflau două paturi pliante. Şi m-am bucurat că avem un apartament vechi, fără crematoriu şi lift, în schimb spaţios.

Mama punea o mulţime de întrebări, cu o vie simpatie, cu un interes neprefăcut, şi din nou mi-am zis că Aef are dreptate.

Elena Matveevna îi povesti şi ei despre „referinţa uimitoare” de la conservator; îi povesti că anchetatorul cheamă mereu diferiţi martori, printre cere unii despre care ea, Elena Matveevna, nici nu a auzit până acum. A fost chemat şi Pavlik, tânărul care dansase cu mine la nuntă: l-au întrebat dacă e adevărat că Mika luase pumnalul lui Viktor şi dacă incidentul a avut loc tocmai în ajunul crimei.

— După aceea, tânărul acesta a fost la mine şi mi-a spus: „Elena Matveevna, îl stimez foarte mult pe fiul dumneavoastră”... Ia te uită la el, ce să zic, mare noutate! Şi continuă: „Îl stimez, dar am fost silit să spun adevărul cu privire la cuţitaşul acela”. Eu i-am retezat-o: „Nici nu puteai să faci altfel! Doar nu-ţi închipui dumneata, că vrem ca cineva să dea mărturii mincinoase pentru noi? N-

avem nevoie de aşa ceva. Vrem ca ei să se lămurească, să afle adevărul adevărat”.

Din spusele ei am aflat că şi Tamara a fost chemată. A trecut şi ea, după aceea, pe la Elena Matveevna, i-a povestit că s-a dus la anchetator şi că au întrebat-o despre încăierarea din ajunul crimei. Era însă tare grăbită – avea un concert.

— Ştii, Xanocika, totuşi ea nu-i un prieten adevărat. Se spune că prietenul adevărat la nevoie se cunoaşte. Ei, uite, Tamara nu e un prieten adevărat. Bineînţeles, îmi dau seama, este foarte ocupată, are multe treburi, are viaţa ei, totuşi, se poate una ca asta, să nu treacă măcar o dată pe la noi, să nu ne-ntrebe ce şi cum? Ne dă telefoane! Doar asta nu-i tot: să dai telefoane! Colegii lui Mika, ăştia, da, sunt prieteni adevăraţi. Şi profesorul lui. Ah, ce om, ah, ce om!... M-am dus singură la anchetator şi i-am spus: „De ce a trebuit să-l arestaţi? De ce? Din cauza asta băiatul a pierdut concursul! Vă daţi seama ce-nseamnă astă? Da’ ce, credeţi că ar fi fugit, că s-ar fi ascuns?” Şi închipuie-ţi, stau de vorbă cu el cum aş fi stat cu un om, ca toţi oamenii, normal, iar el se uită la mine ca la o nebună. Şi parcă nici nu asculta ce-i spun, avea o figură şireată pe care citeam: „Poţi să trăncăneşti cât vrei, eu ştiu că spui minciuni. Iar în privinţa avocatului, mă înţelesesem cu unul tânăr, un tânăr foarte cumsecade, ni-l lăuda toată lumea! După ce însă Oxanocika ne-a trimis telegrama, şi eu, şi Leonea nici n-am mai stat pe gânduri. I-am şi zis: „Te duci chiar acum

şi-mi cumperi bilet la avion". S-a dus şi mi-a cumpărat. Ştii ce fel de om e!

— De mult nu ne-am văzut – spuse mama.

— A-a, nu s-a schimbat de loc. A încărunţit, bineînţeles, şi i-au apărut riduri. De, anii îşi pun pecetea lor! Dar nu s-a schimbat de loc.

— Întotdeauna am fost de părere că omul se formează devreme – zise mama. Cât priveşte generaţia noastră, aşa era. Ei însă (arătă spre mine) rămân, nu ştiu cum, mai mult timp copii. Se însoară, se mărită, şi tot copii rămân.

— Pentru noi, ei vor rămâne întotdeauna copii – zise Elena Matveevna, oftând, şi-şi întoarse ochii spre Liusik.

Băiatul adormise ghemuit pe patul meu.

Cele două zile petrecute de Elena Matveevna şi Liusik la noi au fost pline de discuţii, întâlniri, alergătură; Alexandr Mihailovici consimţi să se ocupe de cazul lui Mika.

— De fapt, am şi început să mă ocup – declară el. Am nevoie însă de o cerere oficială din partea dumneavoastră, ca să pot să vin la Odesa şi să cer dosarul atunci când ancheta va fi încheiată...

— Cum, n-o să vi-l dea înainte? întrebă Elena Matveevna.

Era vădit decepţionată.

— Din păcate, aşa se obişnuieşte la noi – îi răspunse Alexandr Mihailovici, desfăcându-şi braţele în lături a neputinţă. Sunt de acord cu dumneavoastră, mai sunt încă

multe lucruri imperfecte în procedura noastră juridică. Ne zbatem, luptăm, facem tot felul de propuneri, deocamdată însă nu reuşim să realizăm mare lucru. Am avut noi o consfătuire la masa rotundă... Uitându-se la Elena Matveevna, îşi dădu însă seama că toate acestea n-o interesează şi schimbă subiectul. Lucrul cel mai important pentru dumneavoastră – urmă el – este să lămurim cum a ajuns pumnalul în mâna victimei sau a aceluia care l-a însoţit, a aceluia care, conform bănuielilor noastre, a săvârşit crima. Doar nu vreţi, cred, ca eu să pledez căutând circumstanţe atenuante pentru o legitimă apărare? Ne trebuie o reabilitare deplină, şi nu paleative, nu-i aşa?

— Trebuie să i se dea drumul cât mai repede – rosti ferm Elena Matveevna.

— Deci sunteţi de acord cu mine. Sper că noi, Xana şi eu mine, vom reuşi să strângem aici unele date suplimentare. Nu vreau să vă dau speranţe deşarte, dar în această direcţie noi am întreprins câte ceva.

Asupra Elenei Matveevna el a produs o impresie puternică.

— E un avocat cum scrie la carte! declară ea, ridicând semnificativ degetul arătător. Iată ceea ce se cheamă un avocat! E o mare fericire că se va ocupa de cazul lui Mika. În curând băiatul va fi acasă.

Am invidiat-o pentru credinţa ei de nezdruncinat. Apoi îmi trecu prin, cap că în felul acesta ea „descântă” viitorul:

„În curând, în curând Mika va fi acasă. În curând, în curând...”

— Şi ce-aţi întreprins voi, spune-mi, Oxanocika? mă întrebă ea ceva mai târziu.

— Încercăm să lămurim cine a fost al treilea... cel care l-a însoţit pe Viktor.

Ochii Elenei Matveevna sclipiră:

— Eh dacă omul ăsta se ocupă, o să-l găsească el!

Tania îl duse pe Liusik la Grădina zoologică. După spusele ei, era greu să-l impresionezi: recunoştea tot şi, văzând mirarea Taniei, îi explică:

— Păi eu am mai fost la Leningrad. Mika n-a fost, eu însă da.

Tot discutând despre Grădina zoologică din Leningrad şi Odesa, Liusik spuse deoddtă:

— Ei îşi închipuie că eu nu-nţeleg nimic. Las’ să-şi închipuie; mă doare-n cot! Ştiu eu ce ştiu: Mika întâi s-a bătut cu ăla... cu Viktor, pentru Tamarka, iar după aia cineva l-a ucis pe Viktor şi toţi cred acum că Mika a făcut-o pentru că s-a bătut cu el.

— Cine ţi-a spus toate astea?

— E un secret. Mi-a zis unu’.

Interesant de ştiut. Cine o fi acest „unu”? De altfel, ar putea să fie şi tanti Galia şi Roza Ţîgan, şi orice puşti din curte.

— În ce priveşte pumnalul, într-adevăr, băiatul nu ştie nimic. Nici nu-şi aminteşte de el. Este cert că n-are niciun amestec.

Mai bine ar fi avut un amestec!

Am colindat cu Elena Matveevna prin magazine – se poate să nu duci acasă nimic de la Leningrad?! Dar murea de nerăbdare să ajungă la Ermitaj. „Mi-aduc aminte că mă duceam cu Leonea acolo şi el îmi arăta toate acele bogăţii. Toate plafoanele, parchetele... Sala de malahit! „

Şi ne-am dus la Ermitaj. Ne-am oprit în faţa pânzelor lui Rembrandt; mi se părea că Rembrandt o să fie pe înţelesul ei. Bătrânii şi bătrânele îi plăcură, „Danae” îi pricinui o grimasă, iar „Jertfa lui Abraham” o indignă profund; întoarse spatele tabloului, spunând:

— Totuşi, ce sălbatici erau!

„Fiul risipitor” însă o uimi. Mâinile tatălui orb, călcâiele bătătorite ale fiului, capul lui plecat smerit – niciun amănunt nu-i scăpă, sesiză totul.

— Aşa este... – zise ea. Doar nu-i cu putinţă ca un părinte să nu ierte! Pe când dincolo, tatăl aduce jertfă pe propriul fiu! Cum de-a zugrăvit artistul una ca asta?

— Bine, dar îngerul i-a oprit mâna...

— Şi dacă nu i-ar fi oprit-o?

Noaptea am auzit-o cum respiră greu şi geme: „Doamne Dumnezeule!”

— Elena Matveevna – m-am hotărât eu într-un târziu s-o strig – nu dormi?

— Pot eu oare să dorm? îmi răspunse ea, cu dojana. Mika e la închisoare, şi eu să dorm?

A doua zi dimineaţa, mama i-a zis:

– Nu uită, Lena, trebuie să-ţi cruţi puterile. O să-ţi prindă bine şi dumitale, şi întregii familii.

— Bine, şi dacă n-am somn? ripostă Elena Matveevna.

— Îţi dau eu un somnifer.

— Eu să iau narcotice?! se îngrozi Elena Matveevna.

Mama o linişti, explicându-i că-i va da cel mai inofensiv somnifer; îl foloseşte şi Aef. A fost o rezolvare a situaţiei: în noaptea următoare Elena Matveevna dormi.

La plecare, i-am condus la aeroport. Luându-şi rămas bun de la mama, Elena Matveevna îi spuse:

— Sunt totuşi unele bucurii şi în nenorocirea noastră. N-am să uit niciodată cum v-aţi purtat...

Mama o îmbrăţişă spunându-i:

— Te rog, salutări pe Leonea din partea mea. Probabil că nici nu m-ar mai recunoaşte.

— Ei, asta-i! exclamă Elena Matveevna. Nu te-ai schimbat de fel. Chiar dacă te-ntâlneam pe stradă, te-aş fi recunoscut. Când mă gândesc că suntem de o seamă!...

Într-adevăr, era greu de crezut.

Liusik, cu un paltonaş de culoare închisă, pe care nu i-l cunoşteam, cu o beretă bleumarin de şcolar pe cap, îmi întinse obrazul să-l sărut.

— Vino la vară la noi – mă invită el. Să vină şi Tania cu tine. O să ne ducem cu toţii la plajă.

— Lasă, când se întoarce Mika acasă – zise Elena Matveevna – Oxanocika o să se mute definitiv la noi.

— Dar Tania? se interesă Liusik.

14

O săptămână întreagă se scurse fără evenimente.

Cursurile nu începuseră încă.

Tania suplinea la şcoala ei pe o profesoară care se îmbolnăvise, şi aproape că nu ne vedeam, vorbeam doar la telefon.

Tatăl meu vitreg plecase la Moscova la sesiunea secţiei unde lucra, şi mama îl însoţise acolo.

De la Odesa am primit o telegramă că au ajuns bine – nimic mai mult.

Dacă n-aş auzi glasul Taniei în fiecare seară, totul ar fi ca şi anul trecut. Sunt singură în toată casa, învăţ, mama nu-i, mâncare nu-i, nimic nu e...

Şi deodată au început să se desfăşoare evenimentele.

A telefonat Heli.

Aşteptam acest telefon. Nu că l-aş fi dorit, dar îl aşteptam, simţeam că va veni, că nu-l pot evita.

Mi-a spus:

— Trebuie să ne întâlnim, Xana. Înţeleg că eşti foarte ocupată, şi aşa mai departe, dar n-ai ce face, trebuie! Poate ai să vii la mine? Sunt singur.

— Mai bine vino tu – i-am răspuns. Şi eu sunt singură.

— Înseamnă că academicienii lipsesc – a zis el pe un ton afirmativ. Bun, cu ocazia asta o să văd şi eu cum stai, că doar mai departe de uşa ta n-am pătruns niciodată.

A sosit peste zece minute – îmi telefonase probabil din staţia metroului. Crispat, nu ştiu cum, cu capul în piept, cu umerii ridicaţi. De parcă i-ar fi fost frig sau s-ar fi temut de o lovitură. Poate că şi înainte umbla la fel, numai eu nu observasem?

În timp ce-şi plimba privirea de jur împrejur şi lua loc, eu îl examinam. Era un om cu desăvârşire străin pentru mine. Îl vedeam pentru prima oară. Nu puteam să prevăd ce o să-mi spună, ce o să facă.

Şi deodată nu m-am simţit în apele mele – singură cu el, în casa pustie; da, încercam o senzaţie neplăcută, mi-era frig. De altfel, şi altă dată mi se făcea frig alături de el, numai că nu recunoşteam acest lucru.

Mă privea cu o indiferenţă politicoasă, mai bine zis, nici nu mă privea, ci doar îi aluneca privirea cum îţi lunecă privirea pe nişte reproduceri cu nimic ieşite din comun. Nu-şi dădea osteneala – nici măcar să-mi zâmbească, să se uite la mine cu interes. Şi totuşi, în locul obişnuitului aer distrat, anost, simţeai la el de data aceasta o concentrare, o îngrijorare, poate. Parcă-şi repeta în gând discuţia ce avea să urmeze, şovăia, alegea variantele.

În sfârşit, iată că a ales.

— Spune-mi, te rog, ai făcut cunoştinţă cu Poleakov?

— Cu Poleakov? (În primul moment, am uitat că era numele de familie al lui Alexandr Mihailovici.) Da, am făcut cunoştinţă.

Am hotărât să nu mă grăbesc şi să-i răspund la întrebări. N-aveam voie să par nici prea naivă, nici prea bine informată; înţelegeam că vrea să afle ceva de la mine, dar şi eu puteam să aud ceva neaşteptat. Era un joc, mai mult sau mai puţin limpede pentru amândoi, dar ale cărui reguli nu puteam şi nu îndrăzneam să nu le respectăm.

Şi, văzându-l indiferent, nepăsător, ca şi cum nu l-ar interesa nimic, îmi spuneam tot timpul: „El singur a venit. Fără să-l fi chemat eu. Înseamnă că-i trebuie ceva. Dar ce anume?”

— Mi se pare ciudat că ai hotărât să te ocupi de procesul lui Viktor, aici, la Leningrad – a spus el. Dacă vrei să obţii dreptate, ca legea să-l pedepsească pe ucigaş, trebuia să rămâi la locul crimei şi să-l pisezi zilnic pe anchetator. Irina Grigorievna, de exemplu, a şi plecat acolo, ea are impresia că ancheta se desfăşoară cu o încetineală de neiertat.

Aşa va să zică ea e acolo, iar eu sunt aici.

N-am spus niciun cuvânt, aşteptam întrebarea.

— Ei bine, Poleakov se interesează de persoana mea – a continuat el. Nu ştii de ce?

Nu aceasta este cea mai importantă întrebare, cu toate că a rostit-o cu un aer atât de indiferent.

— Nu ştiu.

— De ce atât de monosilabic?

— Răspund la întrebare.

— Vrei să plec?

— Nu.

Şi, într-adevăr, nu voiam.

A schiţat un zâmbet, probabil că răspunsul meu spontan i-a adus aminte de anul trecut şi m-a privit cu atenţie.

— Bine, am să-ţi pun nişte întrebări. Ai făcut cunoştinţă cu Tania? Da? Şi ea ţi-a povestit totul despre marea ei tragedie? Despre faptul că soţul s-a dovedit a nu fi demn de ea, că omenirea a decepţionat-o, în general, şi bărbatul ei, în particular?

Iată încotro bate el. Povestea aceea! Vrea să afle dacă ştiu sau nu. Dar ce importanţă are?

— Nu pricep ce vrei să zici.

S-a ridicat – şedea în fotoliu, în faţa mea – m-a ocolit şi mi-a pus mâna pe umăr. Mâna lui era grea şi rece.

— Ba pricepi foarte bine – a spus, stând în spatele meu, în aşa fel încât nu-i vedeam faţa. Ai priceput foarte bine. Mă refer, bineînţeles, la întrebarea pe care nu ţi-am pus-o.

Şi îmi apăsă uşor umărul cu degtele-i reci.

— Lasă-mă – i-am răspuns.

Şi-a retras imediat mâna.

— Te cred —a răspuns el. Înseamnă că eu nu te mai tulbur. Dar atunci ce cauţi în povestea asta? Sau e numai romantism.

Am întors capul spre el.

— De ce te temi? l-am întrebat. Doar n-ai niciun amestec aici, şi nici acolo n-ai avut; atunci de ce te temi?

Se petrecu o schimbare în fizionomia lui şi, vrând să salvez situaţia, întrucât simţeam c-am dat greş, i-am spus:

— Te temi c-o s-alerg după tine, că n-o să-ţi dau pace? N-avea grijă, cu asta s-a terminat. Am impresia că nu te mai deranjez de mult. Nici măcar nu-mi mai e ruşine că te plictiseam cândva, că mă cramponam de tine. Nu mi-e ruşine. Nu. Totul a trecut, totul...

Nu luă în seamă cuvintele mele, nu-l interesau. Mi-a spus:

— De ee te-ai dus la Polealcov? Ce poate să facă? Nu-l mai învii... atunci, de ce te-ai dus la Poleakov?

— Doamne, ce importanţă are? Am fost cu Tania. El l-a cunoscut pe Viktor, s-a ocupat de procesul lui...

M-am oprit. Heli mă privea drept în ochi.

— Hai, continuă. „S-a ocupat de procesul lui” Ei, şi?...

— Şi o simpatizează pe Tania, şi...

— Trăieşte cu ea?

—Nu – i-am răspuns, buimăcită. Ce-ţi veni?! Cu siguranţă că nu.

— E mare amator de aşa ceva. Ce-i drept, ca femeie, ea nu prezintă interes, dar câte nu se întâmplă! Aşadar, o simpatizează pe Tania... ei, şi mai departe?...

— Pur şi simplu am trecut pe la el, a invitat-o.

— Dar ce nevoie are de mine? Te-a tras de limbă, să afle despre mine?

— Nu! i-am răspuns repede, deoarece ăsta era adevărul. Nu m-a tras de limbă.

— Dar ştiai că vrea să mă cheme?

— Acum o aud de la tine. M-a întrebat numai dacă te cunosc.

— Şi tu i-ai spus că mă cunoşti. Bineînţeles că i-ai spus că mă cunoşti. Şi mai mult nu te-a mai întrebat nimic? Sigur?

— Şi ce te deranjează asta?

— Pentru că – mi-a răspuns Heli – n-am niciun chef să mă întâlnesc cu el, şi să-l refuz, nu pot. Cine ştie la ce-i mai poate servi omului în viaţă un avocat bun! Am mulţi prieteni, pe unii mai trebuie să-i şi ajut. Am fost nevoit să-l ajut chiar şi pe Viktor, după cum ştii. De n-aş fi fost eu, nimeni n-ar fi mişcat un deget pentru el.

— Eşti un altruist – i-am replicat eu.

—Şi mai sunt un mare umanist, internaţionalist şi adept al lui John Donne: „... niciodată să nu întrebi pentru cine bat clopotele; pentru tine bat”, ţii minte? Bine, Xana, îmi ascunzi tu ceva, dar probabil pentru că nici eu nu ţi-am pus întrebările cum trebuie. Ei, am plecat. Sau, stai: hai să facem puţin pe sentimentalii. Nu-i aşa că m-ai iertat că mi-a fost milă de tine?

— Poţi să numeşti asta cum vrei – i-am răspuns.

— De obicei, femeile nu ne iartă altruismul – rosti el, îngândurat. Asta înseamnă că te-ai îndrăgostit grozav de Viktor. De mine nu erai îndrăgostită. Mai degrabă, te-am decepţionat, hai, mărturiseşte.

— Mărturisesc – am consimţit eu cu plăcere.

— Îţi pare rău de toate, nu?

— Nu – am răspuns. Pur şi simplu consider că n-a fost nimic.

— Bravo! a exclamat el. E omeneşte. De fapt, se simte în tine mai mult omul decât femeia, ştii asta? Poţi s-o iei drept un compliment dacă vrei.

— Mulţumesc. Dar acum trebuie să pleci. Şi tu... ascunzi ceva, vorbeşti cu reticenţă...

— Mă rezerv pentru o viitoare întâlnire. Păcat totuşi că n-am reuşit să ne îndrăgostim unul de altul! Poate că, într-adevăr, nu te-am văzut cum trebuie.

Îşi puse mantaua de ploaie şi mai zăbovi în uşă, spunându-mi nişte banalităţi spre a-şi ascunde neliniştea. Dar eu simţeam această nelinişte, simţeam cum creşte în el. „Nu, n-o să mă întrebe lucrul cel mai important, nu se va hotărî s-o facă."

După ce a plecat şi, în sfârşit, am rămas singură, am început să mă frământ: ce putea să fie acel lucru important pe care, chipurile, îl ştiam eu şi despre care el nu s-a hotărât să mă întrebe?

Stăteam şi mă gândeam: Mika nu-l interesa, şi-apoi, nici prin cap nu-i trecea că. Nu de Viktor mă doare pe mine. Tania? Despre Tania m-a întrebat tot ce mi s-ar fi putut părea suspect: îl puteam bănui că ar avea o slăbiciune pentru ea, că ea l-a respins – în general, orice. Dar nu, a vorbit despre ea cu dezinvoltură, deşi ostil. Alexandr Mihailovici? Aici, desigur, că mă apropii, mă apropii, dar

ce-aş fi putut eu să ştiu despre acest om, despre planurile lui?

Despre ce oare, despre ce nu m-a întrebat, ce anume n-a spus? Poate vreun nume care-i ardea buzele şi pe care nu s-a hotărât să-l rostească? Vreun nume de femeie?

M-am gândit la Tamara – la Tamara pe care am uitat-o cu desăvârşire, de parcă ar fi murit, de parcă nici n-ar fi existat vreodată. Dar toate astea nu-s decât prostii, de unde s-o cunoască el pe Tamara, ce legătură are Tamara? Nu, bineînţeles, nu-i vorba de Tamara. Şi totuşi trebuie să caut pe undeva pe aici, undeva pe-aproape, undeva pe lângă crimă, pe lângă acest pumnal, pe lângă Viktor, înjunghiat, horcăind...

Sună telefonul. Era Tania.

— Xana – mi-a spus – adineauri mi-a telefonat Alexandr Mihailovici. A aflat că lui Boris i s-a redus termenul... În concluzie, a fost pus în libertate acum două luni. Vin imediat la tine.

— Înseamnă că şi Kilea ştia totul, şi Larisa, şi mama lui Boris...

— Bineînţeles. Altceva puteau să nu ştie, dar că a ieşit, asta ştiau, nu puteau să nu ştie. Poate că ştiu chiar unde se află şi nu spun. Deşi ăsta-i dreptul lor.

— Credeam că a evadat... Ar fi fost un subiect de film.

— Oare într-adevăr el a fost? Cum e posibil una ca asta?

— Păi... din greşeală. Ţi-am spus doar...

Şedea pe divanul meu turceşte – ce obicei ciudat, n-am văzut niciodată ca femei în toată firea să stea aşa! – şi mă

privea. Ca şi cum la mine ar fi salvarea sau aş putea să schimb sau măcar să lămuresc ceva. Deodată s-a prăbuşit plângând, cu faţa în jos, pe divan; i-am mângâiat spinarea caldă, zguduită de suspine. Ce puteam să fac? De ce această explozie de disperare? Oare i-ar fi fost mai uşor dacă acel cocoşat ar fi un străin, un individ oarecare?

Apoi începu să bolborosească ceva nedesluşit, ceva ce nu prea pricepeam, căutând, probabil, să-şi lămurească sieşi unele lucruri.

— Înţelege-mă, eu nu cred că pentru o faptă bună pe care o faci trebuie să aştepţi răsplata... sau măcar recunoştinţă, crede-mă, sunt un om în toată firea şi nu-mi fac niciun fel de iluzii. Dar aici e o încălcare cumplită a legilor umane... Nu, nu pot să-mi explic. Şi, mai ales, dacă au ştiut cu toţii acest lucru...

Pe mine însă mă frământa altceva. Acum, când există o urmă, trebuie să pornim neîntârziat pe această urmă. Trebuie să-l găsim pe cocoşat, pe Boris, pentru că îndată ce-l vom găsi, Mika va fi eliberat. Mika va fi eliberat! O să-l văd! Când îmi imaginam această întâlnire, deveneam surdă şi nu mai auzeam cuvintele Taniei... Cum poate să se gândească la nişte lucruri abstracte, prosteşti! Mika va fi pus în libertate! Înseamnă că există pe lume dreptate! Înseamnă că adevărul iese la iveală! Înseamnă că nu degeaba am venit aici, şi tanti Galia a avut dreptate – a simţit că aici trebuiesc căutate urmele.

Am auzit-o din nou pe Tania zicând:

— Alexandr Mihailovici mi-a spus: „Trebuie să-l găsim”. O să ia asupra lui acest lucru. E îngrozitor.

Nu mai puteam să rabd.

— Pe tine asta te îngrozeşte? Dar faptul că Mika e închis fără vină, şi că Irina Grigorievna s-a dus acolo, şi cere să nu fie de loc cruţat, şi exercită tot felul de presiuni, asta nu ţi se pare îngrozitor? Nici nu mi-ai spus că a plecat, am aflat întâmplător de la Heli. Ce-i cu tine? Nici nu mai asculţi ce-ţi spun, nu te-ai bucurat pentru mine, tu nu te gândeşti la ce-i mai important, te gândeşti numai la acest Boris. Ţi-e milă de el? A omorât un om, şi din cauza lui era cât pe aci să piară un altul, iar ţie ţi-e milă de el?

— Stai, stai puţin! strigă Tania. Aşteaptă, n-ai deloc dreptate!

— Cum să nu am dreptate, când în loc să te bucuri pentru mine...

Şi deodată m-am oprit. Mi-am adus aminte că Viktor a fost bărbatul ei. L-a iubit sau nu, dar a fost bărbatul ei, primul ei soţ, destinul şi viaţa ei, şi Boris a fost o părticică a acestui destin.

— În concluzie, e greu să ne-înţelegem – am spus, potolindu-mă.

Am rămas un timp tăcute – Tania nu m-a contrazis.

— Poate o să-l găsim chiar noi... Poate că rudele lui or să ne spună acum...

— N-or să spună nimic.

— Poate Heli?

— Crezi oare că el ştie? întrebă Tania, cu încordare. De unde să ştie? De ce crezi asta?

I-am povestit despre vizita neaşteptată a lui Heli şi despre întrebările lui. M-a ascultat cu răsuflarea oprită, atentă, muşcându-şi degetele, încruntată... Apoi mi-a spus:

— E un om tenebros. Foarte tenebros! Ştii, Viktor zicea întotdeauna: „Helka poate orice vrea el”. Se purta faţă de el aproape slugarnic. Se chema că-s prieteni, dar mi-am dat seama că Viktor se afla într-o robie spirituală faţă de el.

— Toţi cei din preajma lui ajung în robie spirituală. Până scapă. Eu, de pildă, am scăpat.

— Eşti femeie, asta-i altceva – zise Tania. Tu l-ai iubit probabil?

— Nu – i-am răspuns. N-am iubit pe nimeni până la Mika. Dar în robia lui am fost. Căci ştiam tot timpul că, orice s-ar întâmpla, lui îi e totuna. Plec sau vin, totuna. Eu sau alta, totuna. Grozav aş fi vrut să-l fac să nu-i mai fie totuna. Dar când am înţeles că nu voi reuşi, am plecat.

— Eşti tare – a spus Tania.

— Nu prea – am răspuns. Dacă atunci m-ar fi chemat! Oricum, să mă fi chemat măcar la telefon! Aş fi alergat, m-aş fi simţit fericită, aş fi crezut în el, l-aş fi iubit. De s-ar fi prefăcut măcar că-i sunt necesară! Dar n-a făcut nici asta. Iată tot preţul tăriei mele!

— În tot cazul – a spus Tania – eşti tare. Şi Alexandr Mihailovici spune că eşti tare.

— Sunt o fricoasă – am ripostat. Tot timpul mi-e frică de ceva. Şi de la Odesa am plecat pentru că mi-era frică. A fost o coincidenţă că tanti Galia a căutat şă mă convingă. Poate tocmai de aceea a căutat să mă convingă, fiindcă a văzut că m-am speriat.

— Şi acum ţi-e frică?

— Şi acum mi-e frică... Ştiu ce trebuie să fac, şi mi-e frică.

— Dar ce trebuie să faci, după părerea ta? Spune-mi, ce anume?

— Acum e târziu. Trebuia să-l strâng cu uşa, să-l întreb, să-l forţez să răspundă. Poate, luat prin surprindere, ar vorbi...

— Alexandr Mihailovici o să ştie să-l întrebe.

— La Alexandr Mihailovici o să se ducă pregătit. O să se ferească. Nu scapă el o vorbă, îl cunosc eu. Dacă aş şti pentru ce o face? Ce urmăreşte? Chiar şi cu Boris? Ce-are cu el, la ce-i trebuie? Cine mi-ar putea spune?...

— Probabil că Viktor le-a făcut cunoştinţă – zise Tania.

—Ei, şi? Au făcut cunoştinţă... şi mai departe? Ce nevoie are Heli de un om ca Boris? Să-l ţină în rezervă? Nu ne putem da seama, asta mi-e limpede!

— Ia să-i telefonez lui Alexandr Mihailovici – spuse Tania.

— Nu înţeleg de unde a scos-o că am de gând să-l chem? Poate că dumneata i-ai spus ceva? întrebă Alexandr Mihailovici.

— Eu? Nu i-am spus nimic. Nici nu l-am văzut.

— Curios! răspunse avocatul.

Ascultam această convorbire la receptorul în derivaţie din biroul tatălui meu vitreg.

Alexandr Mihailovici tăcu – îi auzeam respiraţia în receptor. Apoi continuă:

— Poate să-i fi spus Irina Grigorievna. Cu toate că nu i-am pomenit nimic în această privinţă, putea să tragă o asemenea concluzie. A fost la mine ieri. Dumneata ştii că a plecat la Odesa?

— Ştiu – m-am amestecat eu în discuţie. Tocmai de la el ştiu.

— Aşa! a exclamat el. Tania, dar dumneata n-ai ştiut că Irina Grigorieyna avea de gând să plece?

— Nu mă mai primeşte în casă – a răspuns Tania. Nu ne-am mai văzut de o săptămână.

Am scos un oftat – cât de greu i-a venit Taniei, probabil, şi totuşi a tăcut. Bineînţeles, s-a întâmplat din cauza mea. Şi eu care o mai mustram!...

— E limpede – a spus Alexandr Mihailovici. Nu-i convine atitudinea dumitale faţă de această tragedie. Dar de ce ai dat cărţile pe faţă?

— Nu te înţeleg – a replicat Tania cu glas rece.

— Nu m-am exprimat cum trebuie. Nu era cazul să-i spui părerea dumitale. Ea nu poate să accepte punctul dumitale de vedere. Acum vrea să pedepsească neîntârziat vinovatul, oare nu-ţi dai seama? Vinovatul a fost arestat! Şi toate forţele ei sufleteşti sunt îndreptate într-acolo, iar dumneata vii şi-i spui că nimic nu-i

adevărat şi că trebuiesc întreprinse nu ştiu ce cercetări... Ea are nevoie de o satisfacţie imediată!

— Cunosc părerea dumitale despre Irina Grigorievna – a spus Tania. Poţi să crezi despre ea ce doreşti, dar recunoaşte că e un om drept. Poate chiar prea drept. Până la fanatism. Dumneata doar o ţii minte!

—Cred că o idealizezi oarecum – a răspuns Alexandr Mihailovici. Dar asta-i altceva. Aşadar, deocamdată n-o să-l chem pe tovarăşul Şalov la mine. Să mai lăsăm puţin. În prezent, prea aşteaptă să fie chemat! Poate, la urma urmelor, o să vină singur la mine.

„Ah ce inteligent e! m-am gândit eu. Pare că nu se grăbeşte niciodată: aşteaptă ca celălalt să-şi piardă răbdarea. Dar ăla-i Heli. E posibil să vină el singur? Deşi la mine a venit! Nu l-am chemat”.

— De vreme ce a venit singur la dumneata, Xana... – a continuat Alexandr Mihailovici, ca şi cum ar fi răspuns gândului meu.

— Dar dacă va pleca undeva? am întrebat. Că doar poate să şi plece... să zicem, în concediu...

— Mă îndoiesc – a zis Alexandr Mihailovici. E ceva care îl interesează în chestiunea asta. Veniţi mâine la mine, în orele de consultaţii, o să vă povestesc ceva destul de interesant.

Era aproape unsprezece şi Tania se pregătea să plece acasă, când cineva a sunat la uşă, tăios, ferm, de două ori.

— Heli! a spus Tania.

Dar nu era Heli.

O femeie cu faţa zbârcită, cu pomeţii ca două merişoare roşii a intrat iute în antreu, dând drumul unui potop de vorbe, şi îndată ce am auzit-o turuind, am recunoscut-o; Tania, de asemenea, drept care s-a apropiat de mine, alăturându-mi-se, ca să preia asupră-i puhoiul de vorbe plângăreţe şi jignitoare.

— Cum vine asta? a început femeia. Noi v-am primit ca nişte oameni cinstiţi ce suntem, iar dumneavoastră umblaţi mereu de colo până colo, iscodiţi tot timpul... Nu v-ajunge c-a dat omul de necaz din pricina diunneavoastră? Şi-acum iar nu-i daţi pace? Asta se cheamă purtare civilizată, asta se cheamă cinstit? Aşa fac oamenii cinstiţi? Aşa fac oamenii cumsecade? Şi eu care-i spuneam Lariskăi: „Ce-ai tu, Lariska? Au venit doar aşa, poate aveau vreo treabă cu el, au dat şi dumnealor, aşa, pe-aici!” Iar Lariska spunea: „Matale, mamă, nu-i cunoşti!” Şi-aşa e, nu v-am cunoscut de loc, credeam că se interesează nişte oameni cumsecade de Boris, de ce să nu stau cu dumnealor de vorbă?! Şi când colo, dumneavoastră iată de ce treburi vă ţineţi!

— Ce fel de treburi? am întrebat eu, buimacă de-a binelea.

— Adicătelea dumneavoastră nu ştiţi ce fel de treburi, nu? Vreţi din nou să-l amestecaţi în afacerile dumneavoastră, nici n-aţi avut răbdare să se întoarcă! Of, tineretul de azi! Şi, mai cu seamă, mă uit eu şi-mi zic: „O fată civilizată, o fată cuviincioasă!” De unde să ştiu eu, femeie simplă şi neînvăţată cum sunt, că nici prin cap nu-

mi trecea aşa ceva! „De, îmi zic, o să le spun totul de la obraz! N-o isă mă port cu dumnealor cu mănuşi!”

—V-a spus cineva multe... minciuni – a ripostat Tania.

— N-aveţi grijă, ne dumerim noi cine spune adevărul, şi cine umblă şi iscodeşte! Şi dumneata, Tatiana Davîdovna, ce mai umbli? Ce mai vrei de la om? Din cauza matale a fost condamnat... Ce te uiţi aşa la mine? Nu ştii, nu? Acuma nu ştii, dar când a fost nevoie, bărbatul matale se ducea la el, la vorbitor, şi-i dădea pachete. Pentru ca, va să zică, să spună că numai el singur a făcut totul, numai el... Şi el, prostul, vezi bine, gata oricând...

— Păi cum aşa? întrebă Tania, uluită. Dumneata singură mi-ai spus... că pentru huliganism... Puteau oare să închidă pe unul, iar pe celălalt nu?

— Păi da’ cine l-a învăţat? ţipă femeia. Bărbatul matale! Pe-atunci Borka nici de băut nu mai bea, se îndreptase de-a binelea. Dar bărbatul matale l-a învăţat, şi Borka l-a bătut pe omul cela şi-a fost condamnat. Şi tot nu-ţi ajunge?! Iar vreţi să-l băgaţi la zdup?! Numai că n-o să vă meargă, aşa să ştiţi! N-o să-l mai încurcaţi!

Mai strigă ea ceva, niscai ameninţări, dar nu mai auzeam nimic.

— Să nu mai veniţi la noi! N-aveţi ce să ne iscodiţi. Să uitaţi drumul spre casa noastră! Da, eu i-am primit ca pe nişte oameni cumsecade, iar dumnealor, ia te uită cine sunt!

În cele din urmă plecă.

15

— Ţi-aduci aminte, Tania, că anul trecut am fost bolnav? întrebă Alexandr Mihailovici.

— Mi-aduc aminte. Mi-ai scris că ai căzut, te-ai lovit şi nu ieşeai din casă.

— Ei bine, tocmai despre asta e vorba. M-a doborât un huligan beat, chiar la mine în poartă. Am sperat să nu afli niciodată acest lucru!

— Şi ăsta a fost... Boris?

— Da, Boris Kneazev.

După o pauză, Tania rosti:

— Ar fi trebuit să-mi spui şi mie.

— Nu cred. La ce ţi-ar fi servi?

El a înţeles, desigur, cine era în spatele acestui huligan beat şi a tăcut, n-a spus nimic. Dar ce nevoie au avut ei să-l bată? Era avocat, apărătorul lor! E cu putinţă să fi fost din cauza Taniei? Da, Heli a întrebat atunci: „Trăieşte cu ea?” Dar nu-i adevărat, aş fi văzut! Şi totuşi...

— Şi de aceea – urmă Alexandr Mihailovici – de aceea am fost numai urechi când Xana a pomenit despre omul care era cu Viktor. L-a descris cu multă precizie. Numai că nu-i cocoşat, Xana, el se încordează în felul acesta când se pregăteşte să sară.

La drept vorbind, nu-i o faptă prea eroică să-i povesteşti unei fete cum ai fost bătut. Chiar dacă ai fost bătut din cauza ei. Se înţelege de la sine că în asemenea caz urmează o explicaţie, dar el, probabil... ce pot să ştiu? N-a vrut nicio explicaţie? Sau nu s-a putut hotărî? Atunci, într-adevăr, e din cauza Taniei? Of, cât de greu e să înţelegi un om atât de bătrân şi viclean. E atât de blând, de înţelegător şi atât de deştept! Şi lucrul cel mai important – nu se grăbeşte niciodată. Aşteaptă. Totul îi vine în mod firesc. Îl aşteaptă pe Boris, îl aşteaptă pe Heli, poate că o aşteaptă şi pe Tania. „Ce-i al meu e pus deoparte", aşa judecă el probabil.

Apoi m-am gândit că, de fapt, noi urmărim un mort. Da, într-adevăr, Galina Ivanovna a avut dreptate – toate urmele sunt aici. Şi cu toate că Viktor este o victimă, în cazul acesta, de la el a început totul. Aici, în oraşul nostru, nu în sud. Toţi oamenii aceştia şi toate urzelile lui, urzelile lor se strângeau ca un laţ, se tot strângeau în jurul său şi l-au prins în clipa când el însuşi voia să-i prindă, îi pândea, îi urmărea. Oare cine a spus că vânătorul poate oricând să se preschimbe în victimă?

— Dar ce-i de făcut? zise Tania. Chiar dumneata spui că ancheta poate să se termine repede. Iar noi, acum, suntem ferm convinse... De ce mai stăm aici şi nu facem nimic? Doar suntem pe calea cea bună. Nu-i aşa? Acum am găsit adevărata cale. Xana a avut dreptate.

— N-avem încă probe – ne aminti cu blândeţe Alexandr Mihailovici. Niciun fel de probe. Numai o singură

împrejurare neînsemnată. De fapt, poate nu chiar atât de neînsemnată. Să-i zicem, o dovadă... sau un fir. Cum vreţi.

Am văzut-o pe Tania întinzând gâtul şi aşţeptându-i vorbele. Se pare că şi eu am făcut acelaşi lucru.

— Înţelegeţi, Boris a fost într-adevăr la Odesa în luna august. Bineînţeles că nu şi-a pus viza la miliţie, dar s-ar putea dovedi cu martori... dacă ar fi nevoie.

— Cum?... am intervenit eu.

— Vrei să spui, prin ce mijloc? Sunt destule posibilităţi. În cazul de faţă m-au ajutat relaţiile mele personale. Ce-i drept, nu mi-am pus prea mari speranţe în nimic, dar i-am scris la Odesa unui criminalist pe care îl cunosc. De altfel, fie vorba între noi, am prea puţine cunoştinţe pe-acolo – Odesa e mai mult legată de Kiev sau, desigur, de Moscova. Nici măcar la colegiu nu cunosc aproape pe nimeni. Dar, din fericire, mi-am adus aminte de acest criminalist pe care l-am cunoscut acum vreo patru ani, cu prilejul unui proces foarte interesant. Fiindcă veni vorba, a fost un proces extraordinar, cum se întâmplă o dată la nu ştiu câţi ani...

Îi făcea plăcere să-şi amintească acest proces de demult şi ni l-ar fi povestit bucuros.

— Şi astfel, criminalistul meu a putut să lămurească ceea ce ne interesa atât de mult. Şi a luat-o de la un punct cu totul neaşteptat.

Alexandr Mihailovici se aşeză mai comod, pregătindu-se pentru o povestire mai lungă. Ochii îi sclipeau,: era vădit mulţumit.

— Pentru început, am bănuit că Boris a fost eliberat şi a plecat la Odesa. De ce? L-ai descris prea bine. Am calculat termenul de condamnare şi mi-am dat seama că putea fi eliberat înainte.

Tăcu un răstimp.

— M-am hotărât să-i scriu criminalistului pe care-l cunosc. Cu toate că nu aveam niciun indiciu, mi-am pus mari speranţe în el. E un om deştept, care a trecut prin multe, şi am sperat că o să-i vină în cap vreo posibilitate. Şi nu m-am înşelat. Ştiţi ce-a făcut? A aflat că pe numele lui Boris Knazev veneau scrisori post-restant. Foarte simplu. Dacă-i vin scrisori, înseamnă că şi adresantul trebuie să fie în oraş, nu-i aşa?

— Aşa-i.

— Nenorocirea-i alta: adresantul nu se mai prezintă după scrisori. Are un plic sosit de mult şi nu vine să-l ia. Şi-atunci, ce face criminalistul nostru? Reuşeşte să obţină adresa expeditorului, indicată pe dosul scrisorii neridicate. Ce credeţi, cine este expeditorul?

— Maică-sa? a întrebat Tania.

— Nu, nu e mama. Xana, ai înţeles?

— Mi se pare că da. Şalov?

— Da. Scrisoarea zace aproape de o lună, zilele acestea va fi expediată retur. E ultima scrisoare: altele n-au mai fost. Înseamnă că adresantul, mai mult ca sigur, a plecat. Şi mai e ceva. Un lucru destul de important.

Alexandr Mihailovici mai făcu o pauză spectaculoasă: nu poate fără aceste pauze.

— Faptul că după această scrisoare n-au mai sosit altele nu spune nimic? După părerea mea, spune. Ce-i drept, e o ipoteză, ce-i drept, indic numai o probabilitate, dar e posibil ca expeditorul să fi aflat că adresantul nu mai e la Odesa. Ce credeţi, e posibil aşa ceva? Foarte posibil. Dar poate că noi am inventat toate acestea. Am inventat absolut totul în afară de cele două adrese: cea de pe plic şi cea a expeditorului. Şi ce credeţi că va face expeditorul când îi va sosi scrisoarea înapoi?

— Credeţi că va veni la dumneavoastră?

— Exact, chiar aşa şi cred, dragă Xana. Cred că va veni la mine. Are o părere foarte bună despre mine. Din punct de vedere profesional. Aşa că-l aştept de la o zi la alta. Şi-atunci vom avea noutăţi.

Era atât de satisfăcut, încât se sculă de pe scaun. Semăna cu un scamator care a reuşit să-şi epateze spectatorii.

— Dar dacă n-a fost decât această singură scrisoare? Şi, din moment ce nu a fost ridicată, nu mai avem nicio dovadă, ci mai curând...

— Mai curând dovedeşte contrariul, vrei să spui? Nu, fata de la poştă s-a nimerit să aibă o memorie excelentă. Ea susţine categoric că au fost câteva scrisori şi că toate, afară de ultima, au fost ridicate. A memorat numele de Kneazev, ţine minte şi cum arată persoana.

Alexandr Mihailovici începu să râdă, apoi făcu câţiva paşi prin odaie, se uită, nu ştiu de ce, pe fereastră, se întoarse şi spuse:

— Probabil dacă ne-am apuca să facem şi alte ipoteze, am putea ajunge şi mai departe. Să presupunem, de pildă că Boris se afla acum la Leningrad sau prin apropiere. Că a venit aici nu de mult, cu puţin înainte ca Şalov să te fi vizitat pe dumneata, Xana. Că tot atunci Şalov a prevenit familia lui Boris şi i-a interzis să vă dea orice fel de informaţii. Dar toate acestea sunt simple presupuneri... aproape de domeniul fantasticului, şi eu mă feresc de simple bănuieli. Viaţa este cu totul lipsită de logică. Îţi joacă uneori câte o festă pe care nu o poţi prevedea nicicum. Hai să discutăm despre cele ce pot fi prevăzute.

— Hai! am zis eu.

— Ţii minte, i-am vorbit Elenei Matveevna despre date suplimentare? Ei bine, pot şă vă promit că aceste date suplimentare le vom avea până la sfârşitul lunii. Dar mai trebuie să lămurim multe, măcar şi chestiunea cu pumnalul. Cum a putut să ajungă acest obiect la locul crimei? În cazul în care Kardakov nu l-a luat cu el...

— Nu l-a luat. De vreme ce el declară că nu l-a luat înseamnă că nu l-a luat.

Alexandr Mihailovici tăcu; n-am reuşit să-l conving.

— Astăzi s-a manifestat în toată splendoarea sa profesională – i-am spus Taniei când am ieşit în stradă.

Nu mi-a răspuns. Ea îmi dă totdeauna răgaz ca să-mi revin; brutalitatea cu care reacţionez şi îmi exprim ideile o şochează, aşa că îmi lasă timp să chibzuiesc. Nu mă contrazice – ce-am putea discuta în cazul de faţă?

Şi, într-adevăr, îmi dau seama, încep să înţeleg că, fără să vreau, lovesc, pricinuiesc durere. De altfel, o fac probabil din dorinţa de a-mi împărtăşi durerea – Tania m-a obişnuit cu asta. Apoi îi privesc faţa concentrată copilăreşte, îi simt mâna caldă şi mă cuprinde părerea de rău. Cu alţi oameni nu este aşa – din spirit de contradicţie continui să susţin ale mele, cu toate că am înţeles de mult că n-am dreptate. Alături de Tania însă îmi revin repede. Ce fel de om este ea, dacă numai simpla-i prezenţă trezeşte atât de uşor cele mai bune sentimente? O face oare în mod conştient? Nu, mai curând în mod inconştient: există probabil ceva în ea, o „substanţă" nedescoperită până acum, care exercită această influenţă fiziologică. Aşa cum alţi oameni au în ei acid, sau sare, sau zahăr, aşa şi ea are în fiinţa ei ceva ce nu se poate defini.

I-am povestit toate acestea Taniei. M-a ascultat, apoi mi-a spus:

— Exagerezi totul, dar povesteşti foarte interesant. Ei, şi acum, spune-mi, ţi-ai dat seama ce, om de nădejde este el? Tu îl critici pentru profesionalism, dar recunoaşte că...

— Mi-am dat seamă. Mi-am dat perfect de bine seama. Numai că nu mai am răbdare, nu mi-a mai rămas niciun pic, nicio clipă nu mai pot răbda, pricepi? Vreau ca totul să se urnească odată din loc şi în sfârşit să-l văd, orice s-ar întâmpla. Înţelege-mă, uneori mi se pare că am născocit singură totul despre el. Iar viaţa merge înainte, nu stă o clipă în loc. Nu l-am mai văzut de o lună şi jumătate, asta-i egal cu patruzeci şi şase de zile, dar dacă le mai

înmulţeşti cu orele şi cu minutele?! Şi e absolut necesar să le înmulţeşti cu minutele, fiindcă eu îi duc dorul în toate minutele, în fiece minut, neîncetat, şi nu mai am niciun fel, mă înţelegi, niciun fel de putere...

Zicând acestea, am intrat în locuinţa noastră, şi acasă era mama, care sosise de la Moscova în absenţa mea. Ţipa cu furie la telefon:

— Dacă aş lucra la el, în dugheana lui particulară... Dar eu lucrez la un institut de cercetări ştiinţifice, la o instituţie de stat şi, spre deosebire de el, sunt acolo la locul meu. Spre deosebire de el, eu nu sunt acolo „din întâmplare”...

Am înţeles că mama se certase cu noua ei direcţie, îmi place când mama se ceartă cu direcţia: în casă se instaurează atmosfera unei tabere militare de război, cu semnale nocturne de alarmă, cu informatori, cu transfugi, cu incursiuni adânci în spatele inamicului. Mama umblă cu obrajii în flăcări, recită cu glas tare poezii (data trecută recita: „Ucraina fremăta din nou”), iar seara îmi povesteşte toate peripeţiile luptei. Mi-aduc aminte, acum doi ani, un „vârf” ştiinţific a îndrăznit să remarce:

— Femeia nu este capabilă totuşi să ducă singură până la capăt o idee ştiinţifică. Ea trebuie neapărat ajutată, de, asta e femeie.

Mama a tunat şi a fulgerat câteva zile la rând:

— Stai, ai să vezi tu! Te-oi ajuta eu! Te-oi ajuta eu, că n-o să mai ştii nici cum te cheamă!

Da, toate astea au fost înainte, când eram numai noi două, când trăiam una prin alta şi una, pentru alta. Acum însă există Aef...

Mama trânti receptorul şi spuse:

— El mi-a zis: „Faceţi cerere că vreţi să demisionaţi şi o vom examina!” I-am răspuns: „Nu lucrez la dumneavoastră, ci la un institut de stat. Şi vă rog nu încercaţi să mă intimidaţi. Au mai încercat şi alţii să mă sperie. Ba mi-au închis şi laboratorul”.

Ce-i drept, e drept. Nu înţelegeam eu prea multe pe-atunci, dar de auzit am auzit. Acum însă, când vremurile s-au schimbat într-atât, n-o să permită ea nimănui nici măcar s-o sperie. Ce-i drept, e drept.

Mama s-a aşezat în fotoliu, a poftit-o şi pe Tania să ia loc. Şi a început să-i povestească despre perspectivele laboratorului ei. Tania o asculta cu atâta sinceră luare-aminte, încât oricine ar fi crezut că toate acestea o interesează cu adevărat. Oricine, numai eu nu. Nu pot să cred că omul e în stare să treacă cu atâta uşurinţă de la un interes arzător la un altul, şi apoi, ce-i pasă ei de biologie, de laboratorul mamei şi, la urma urmei, chiar de mama? Capul îi e plin cu problemele ei, însă Tania ştie să asculte, să arate cu întreaga-i înfăţişare că ascultă.

Cunoaşte, poate, înţelepciunea orientală, conform căreia cel mai important om este cel cu care stai de vorbă în clipa de faţă.

În mijlocul povestirii mama îşi aduce deodată aminte şi-îmi spune:

— Ai o scrisoare de la Odesa.

Scrisoarea era de la Galina Ivanovna. Nimic deosebit, nicio schimbare pe-acolo, ancheta continua. Şi deodată o frază nu mi-a plăcut de loc, mai bine zis, mi-a atras atenţia.

„Cu pumnalul nu am reuşit să lămurim încă nimic, iar anchetatorul face aluzii cum că Mika ar recunoaşte singur."

Ce recunoaşte? Că a luat pumnalul? Sau că a ucis, apărându-se? Sau mai ştiu eu ce încă? Prostii, anchetatorul ăsta minte. Îi trebuie o „descoperire" pur şi simplu, asta e. Să-şi facă planul sută la sută. Mika nu poate să recunoască ceea ce nu a făcut! Deşi, înţeleg, ba chiar ştiu că se întâmplă asemenea lucruri.

Ştiu, am auzit, au mai fost cazuri când omul, zdruncinat sufleteşte, ascultă ceea ce i se spune şi acceptă, admite învinuirea ce i se aduce, recunoscându-se vinovat. Nu din laşitate, nu de frică, ci din cauza acestei zdruncinări, din cauza oboselii spirituale. Mi-a povestit o prietenă de-a mamei, cu ea s-a întâmplat aşa şi apoi a fost foarte greu să fie reabilitată. Noroc că la reabilitare s-a nimerit un anchetator deştept care a spus: „Ştiu, ştiu, am înţeles; nu e prima dată când întâlnim un asemenea caz".

Da, dar chestiunea aceea a fost, cum s-ar zice, de domeniul raţiunii pure, al unor nuanţe subtile, pe când aici e vorba de un caz penal. Şi-apoi mi se pare că Mika este tare. Nu poţi să-l convingi... să-l convingi de contrariul convingerii lui.

Doamne, niciodată, da, niciodată n-aş fi crezut că noi, generaţia noastră, va fi nevoită să se lovească de aşa ceva. Fiecare generaţie are problemele ei, şi dramele ei, şi greutăţile ei. Şi toate acestea sunt desigur mai uşoare la noi decât, să zicem, la generaţia mamei. Desigur, asta aşa-i. Totuşi, aceste alte împrejurări, alte probleme şi alte drame cer în fond aceleaşi calităţi omeneşti. Şi dacă Mika e zdruncinat, cu toată dreptatea lui deplină, absolută, înseamnă că este un om slab? Aşa ceva e cu neputinţă!

„Cu pumnalul nu am reuşit să lămurim încă nimic, iar anchetatorul face aluzii cum că Mika ar recunoaşte singur.”

— Şi totuşi, acest pumnal...

Mika nu l-a avut la el, a spus-o de la început. Dar de unde o fi răsărit? Viktor n-a venit la vilă după el: asta mai lipsea, să apară la vilă! Liusik? Liusik nu l-a văzut pe Viktor în ziua aceea, nici n-a putut să-l vadă: a şters-o cu primul tramvai. Pumnalul a rămas în odaia lor. Tamara a dormit la mine şi a plecat la plajă devreme. Apoi pumnalul s-a reîntors la Viktor.

Şi dacă am presupune că Tamara i-a dat lui Viktor pumnalul? Dar ea n-a spus nimănui acest lucru. Înseamnă că nu va spune nici mai târziu. Faptul e ca şi inexistent. Nimeni nu va crede, nimeni.

Şi totuşi e foarte posibil. Ei se cunoşteau. Viktor putea s-o întâlnească la plajă. Ba nu, el nu venea la plajă... Mă rog, indiferent, a întâlnit-o în drum, a pândit-o sau a chemat-o probabil şi ea a ieşit din vilă.

Ce lucru ciudat se petrece cu mine? De ce am născocit singură toate astea? De ce nu le-am văzut mai înainte, iar acum, parcă le-am citit undeva, scrise clar, cu litere mari. Oare întrevederile cu Alexandr Mihailovici au o asemenea influenţă? Datorită lui mi-am luat libertatea de a formula tot felul de presupuneri?

M-am dus în sufragerie, unde discutau mama şi Tania, şi am spus:

— Mi se pare că m-am dumerit pe deplin în privinţa pumnalului.

— Ce pumnal? întrebă mama, părăsind anevoie discuţia începută.

Într-atât de departe îi eram eu, cu toate preocupările mele din ultimele săptămâni, încât toate acestea, în ochii ei, aveau o singură denumire: „Istoria Xanei din timpul verii".

Tania înţelese imediat. Îşi plesni palmele una de alta, spunându-mi:

— E cu putinţă? Hai, povesteşte mai repede. Înţelegeţi – s-a adresat ea mamei – ăsta-i lucrul cel mai important acum. E dovada, unica dovadă. Dacă vom reuşi s-o obţinem, atunci am câştigat procesul.

Această convingere care o făcea şi pe mama părtaşă la „procesul nostrum" a obligat-o să-şi plece urechea, să-şi concentreze atenţia, să participe la discuţie. Faţă de Tania se simţea stingherită, îi era ruşine de nepăsarea ei.

Le-am povestit toate câte mi-au trecut prin cap. Tania şedea în poziţia ei preferată, cu bărbia sprijinită în pumni. Mama a spus:

— Păi asta-i grozav de important. Îţi dai seama cât e de important? Această Tamara, sau cum îi mai zice, trebuie să fie obligată să recunoască. Trebuie să i se explice că de asta depinde soarta unui om; dacă n-o să vrea, la urma urmei, o putem speria chiar. Cred că Leonid are relaţii destul de serioase, el va putea face acest lucru dacă va fi nevoie.

— În privinţa asta, mă cam îndoiesc – am zis eu, uitându-mă la Tania.

Am crezut că acest cuvânt, „s-o speriem”, o va deranja. Da’ de unde! Ba am constatat că ochii prinseră a-i sclipi.

—Da, chiar aşa, trebuie speriată! a exclamat ea, lovindu-se cu palma peste genunchi. Şi, cum spunea ţaţa aceea, fără niciun fel de menajamente! Dacă a tăcut atâta timp, cu toate că a ştiut despre ce-i vorba, altceva, nici nu rămâne de făcut, trebuie speriată!

Mama dădea afirmativ din cap. În general, s-au înţeles de minune şi amândouă erau pornite cu toată cruzimea împotriva Tamarei, o necunoscută pentru ele, şi manifestau o admiraţie reciprocă. Ba au fost gata-gata să m-atace şi pe mine pentru precauţia mea neaşteptată şi pentru liberalismul meu putred.

— Dar astea nu-s decât simple ipoteze – am încercat eu să le aduc la realitate. E foarte posibil ca totul să fie numai o născocire a mea, iar lucrurile stau poate cu totul altfel.

— Nu – a rostit Tania cu hotărâre. E vorba de o sclipire genială. Va trebui s-o verificăm şi la Alexandr Mihailovici, şi atunci, gata! Trebuie doar să chibzuim de la ce anume să pornim. Cum s-o forţăm să recunoască.

—Bineînţeles că nu va fi simplu – a replicat mama.

Un acord deplin şi neobişnuit se stabilise între noi trei şi ne bucuram ca de o sărbătoare. Nu voiam să-mi mai amintesc altceva din scrisoarea primită. Şi totuşi le-am citit fraza aceea: „Cu pumnalul nu am reuşit să lămurim încă nimic, iar anchetatorul face aluzii cum că Mika ar reucoaşte singur”.

— Minte! ă rostit mama. Cunoaştem noi asemenea anchetatori. De ce să recunoască Mika? L-au speriat? I-au promis marea cu sarea? Dacă seamănă într-adevăr cu tată-său, aşa ceva nu poate să-l influenţeze pe fiul lui Leonid, după câte îl ţin eu minte pe Leonid!

— Păi se întâmplă – am zis eu. Ţii minte ce povestea Anna Petrovna?

— Acum sunt alte vremuri – a rostit mama cu hotărâre. Comparaţia nu mai stă în picioare. Cu ce scop ar încerca el să se autoconvingă că a omorât un om? Gândeşte-te şi tu, cu ce scop?

— Poate că e zdruncinat... – am murmurat eu. Insistenţa anchetatorului l-a făcut să creadă.

Am înşirat din nou, de data asta cu glas tare, tot ce-mi spusesem până atunci în gând. Mama clătina din cap:

— Prostii! Numai prostii! Spui că-l iubeşti pe acest băiat, dar nu-l înţelegi niciun pic.

Mi se părea că ar fi nefiresc să gândească la fel ca mine, şi-mi ziceam că vorbeşte aşa numai din spirit de contrazicere. De fapt mama crede în slăbiciunile omului şi nici măcar nu le condamnă prea tare. Spune de obicei: „Am văzut atâtea, că e greu să mă mai mir de ceva”. Şi acum, dintr-o dată, manifestă o încredere neclintită în fermitatea omului!...

Când Tania a plecat, mama mi-a spus:

— Ce om prietenos şi simpatic! Nu-ţi vine s-o laşi să plece!

Am vorbit despre Tania şi asta ne-a mai legat câteva minute; în aceste câteva minute o iubeam amândouă pe Tania şi ne iubeam una pe cealaltă. Apoi, treptat, mama a început să iasă de sub farmecul Taniei; ca de obicei, s-a trezit în ea gelozia pe care o resimte faţă de toate prietenele mele şi mi-a spus:

— Ca femeie, sărăcuţa de ea, este foarte ştearsă. Dar ca om, într-adevăr e simpatică. Numai că are ceva ciudat. Nu pot să sesizez ce anume. Un fel de infantilism, aş zice. N-ai observat?

— Nu – i-am, răspuns.

Şi cu asta s-a sfârşit înţelegerea noastră. Fiecare a devenit din nou ea însăşi.

Alexandr Mihailovici a spus:

— Desigur, e o presupunere îndrăzneaţă. Dar, vai! nu-i decât o presupunere! Dacă aţi reuşi să găsiţi pe cineva care a văzut cum fata asta a înmânat altcuiva pumnalul lui Petruşevici...

Iar mama s-a exprimat astfel:

— Avocaţii noştri sunt nişte pedanţi. Au nevoie de toate argumentele deodată. Am văzut un film franţuzesc, cu ăla... ei, cu actorul ăla renumit... Acela a fost într-adevăr un avocat. A ştiut nu numai să descurce o acţiune, dar s-o şi creeze!

A intervenit Aef:

— Eu, unul, n-aş fi de părere că iscusinţa „de a crea” o acţiune este cel mai mare merit al unui avocat.

— Nu m-am referit deloc la aşa ceva – s-a revoltat mama. Am prezentat, pur si simplu, un exemplu al elasticităţii avocăţeşti. Un avocat este obligat să creadă în intuiţia altora, dar s-o aibă şi pe a lui. Fără asta, e un simplu funcţionar.

Degeaba, numai vorbe şi iar vorbe. Ieri mi se părea că am făcut o descoperire, că totul se va schimba. Azi îmi dau seama că este una din sutele de ipoteze care se pot formula şi că, probabil, nu numai mie mi-a trecut prin

minte. Poate chiar şi Elena Matveevna a bănuit ceva asemănător. Sau Leonid Petrovici. Sau poate chiar Mika.

Mika! Am impresia că în creierul meu există un jgheab pe care se scurg toate gândurile mele către unul singur, cel mai important: Mika.

Zilele trec, şi nimeni niciodată nu-mi va înapoia niciuna din ele. Plouă şi mă gândesc: „Am fi putut să mergem împreună prin ploaie şi el ar fi ţinut umbrela deasupra amindurora”. Nu ne-am plimbat niciodată amândoi sub o umbrelă. Când cerul se înseninează, mă gândesc: „Ne-am fi dus amândoi la Insule cu vaporaşul. N-am fost niciodată împreună cu vaporaşul. N-am colindat niciodată împreună pe străzile Leningradului. N-am stat niciodată împreună în odaia mea”.

Toate astea vor fi, da, totul va veni. Vom sta şi în odaia mea, vom hoinări prin ploaie. Vom merge şi cu vaporaşul... Dar septembrie trece şi nimeni nu mi-l va înapoia, şi am, îmbătrânit cu treizeci de zile. E atât de scurtă tinereţea, cu fiecare zi se duce un dram. Voi împlini în curând douăzeci şi doi de ani. Douăzeci şi doi!

Am început să visez. Nu în fiecare noapte, dar deseori. O odaie oarecare şi oameni mulţi: n-au nici în clin, nici în mânecă unii cu alţii, fiecare e ocupat cu ale lui, dar ştiu că toţi aşteaptă ceva. Printre ei, aştept şi eu. Ceva trebuie să mi se anunţe sau să mi se comunice, ceva foarte important. Şi-n vis mai trebuie să văd pe cineva printre acei oameni, şi atunci totul va fi bine. Dar nu văd pe nimeni şi toţi oamenii aceia îmi sunt străini. „Pe cine

aşteptăm oare mă gândesc eu. Poate chiar întreb cu glas tare. Şi cineva îmi răspunde: „Pe şeful!”

Nu l-am văzut niciodată în vis pe acest „şef”. Nici pe Mika nu l-am văzut niciodată. Probabil că pe el vreau să-l văd în vis, ca totul să fie bine. Dar binele acesta nu poate să existe nici măcar în vis.

Încerc să-mi imaginez aievea locul unde se află el, oamenii din jurul său. Dar nu pot. Nu ştiu de ce, văd mereu o celulă ca acelea de la muzeul fortăreţei Petrapavlavskaia. El însă nu este închis, într-o celulă şi, în general, nimic nu seamănă cu ceea ce e în realitate.

De ce am plecat de acolo? Dacă aş fi rămas, aş fi însoţit-o pe Elena Matveevna, i-aş fi dus eu pachetele, aş fi văzut măcar pereţii închisorii unde-l ţin închis, aş fi stat de vorbă cu alte femei şi aş fi fost mai aproape de el. Dar aşa... – sunt ca în lună.

Şi aici nu pot să mai fac nimic! Stau inactivă aici, pentru că azi-mâine se vor deschide cursurile la facultate. De proces se ocupă Alexandr Mihailovici, sau ne asigură că se ocupă. Ce să zic, grozav se mai ocupă! Aşteaptă să-i vină „datele suplimentare”. Boris, Kneazev n-o să se ducă de bună voie la el acasă, trebuie căutat şi iar căutat. O să-l găsească? Şi chiar dacă o să-l găsească?

Între timp, pentru toţi viaţa îşi urmează cursul şi nu interesează pe nimeni ce se întâmplă cu mine.

Mama nu se gândeşte decât la călătoria de agrement pe care urmează s-o facă. Veşnic vorbeşte la telefon cu Allocika ei, care are experienţă în materie de călătorii în

străinătate. Allocika îi dă instrucţiuni: „Să nu duci cadouri păpuşi ruseşti, acum se găsesc peste tot; icre şi vodca „Stolicinaia” vor fi foarte bine venite; jerseul nu prea mai e la modă; la Stratford, poţi să nu te duci, principalul este să-l vezi pe Lawrence Olivier...” Mama umblă îmbujorată, emoţionată şi citeşte cărţi englezeşti în ediţia Tauchnitz. Cred că limba acestor ediţii n-o mai foloseşte nimeni în Anglia – poate doar turiştii străini.

Se sfătuieşte şi cu mine: ce rochie să-şi ia. Dacă jerseul nu mai e la modă... Nu contenesc să mă mir în sinea, mea; „Mama, mama vorbind despre ce este şi ce nu este la modă! Toate astea din cauza lui Aef, desigur!”

În afară de asta, se apropie ziua de naştere a lui Aef!

Cât despre Aef, se poartă ca şi cum nici nu i-ar păsa de nimic: se duce la institut, acasă lucrează la biroul mamei, soseşte glumind la cină. A început să glumească şi pe socoteala mea, ceea ce nu-şi permitea înainte.

Acum vreo două săptămâni, venind de la birou, m-a întrebat;

— M-a căutat cineva la telefon?

— O mulţime de oameni – i-am răspuns. Pe toţi i-am rugat să revină mai târziu.

Acum, în mod regulat, îmi spune:

— Ştii, din mulţimea aceea de oameni nu m-a mai chemat niciunul până azi.

Trebuia deci să întreb cine e şi ce vrea. Nu sunt încă obişnuită cu asemenea lucruri.

În schimb, despre Mika, despre scrisorile din Odesa, despre Alexandr Mihailovici, niciun cuvânt. Nici mama, nici el.

Prietena mea Marinka mi-a trimis o scrisoare:

„Fii bună, dacă am să întârzii cumva la deschiderea cursurilor, spune-i Tasiei să nu mă treacă absentă. N-am puterea să mă smulg de aici. Marea, soarele, leandrii şi, pe lângă toate astea, un tânăr de la sanatoriul Consiliului Central al Sindicatelor...”

Tasia este responsabila grupei noastre.

O să se întoarcă Marinka, o să aştepte scrisori de la junele din sanatoriul Consiliului Central al Sindicatelor, iar apoi o să plângă amar pe umărul meu. Totul va merge ca pe note, s-a mai întâmplat de atâtea ori.

Elena Matveevna îmi scrie:

„... Poţi să-ţi închipui: a venit aici mama lui Petruşevici. Am auzit că umblă pe la ăi mari, a fost la redacţia ziarului local, la procuratură, chiar şi la conservator. A şi spus, nu ştiu cui: «Acest Kardakov e de-al vostru, pe când fiul meu a fost un străin pentru voi. Bineînţeles că o să încercaţi să-l scoateţi basma curată pe al vostru!» Şi când te gândeşti numai că femeia asta este profesor universitar!”

Îţi stă mintea în loc!

Heli nu telefonează, nici nu apare; Alexandr Mihailovici, nici el nu dă semne de viaţă, înseamnă că aşteaptă. Tania mi-a comunicat că a primit o scrisoare de la Sonia ei, care promite să vină de 7 noiembrie.

Scrisori, numai scrisori...

Tanti Galia mi-a scris şi ea:

„În ce priveşte noutăţile noastre, le ştii... Părinţii se chinuiesc în aşa hal, că ţi se rupe inma când te uiţi la ei. Iar voi, la Leningrad, nu ştiu de ce nu vă grăbiţi de loc! Elena îl laudă grozav pe avocatul vostru. Ar fi timpul să vină aici, să se apuce de treabă, altfel, această profesoară se ţine scai de toţi”.

Răspunzându-i Galinei Ivanovna la scrisoare, i-am scris şi despre Tamara şi am adăugat: „Bineînţeles că ar putea să fie numai o presupunere de-a mea, aşa o şi consideră toţi, dar eu aş vrea să ştiu care e părerea dumitale”.

Deocamdată n-am primit răspuns.

Hoinăresc mereu pe străzi, aşa, de una singură.

Odată am intrat în scuarul nostru. În faţa mea mergea un tânăr ofiţer cu o fată: se ţineau de mână. Ofiţerul avea un mers caraghios: se îndoia din şale, apoi îşi arunca spre spate partea superioară a trunchiului. Se uita tot timpul la fată şi-i vedeam profilul – un profil caraghios, cu un nas turtit. Fata avea un profil drept şi purta ochelari sclipitori.

Tare i-am mai invidiat. Cu toate că nu-s frumoşi, ba chiar caraghioşi oarecum, dar cât de fericiţi sunt! S-au găsit unul pe celălalt şi nimeni nu i-a despărţit. Nimic nu i-a despărţit. E cu putinţă oare să se întâmple aşa ceva în viaţă? Doi oameni vor să fie împreună şi pot să fie împreună, nimeni nu-i stinghereşte, se conduc unul pe celălalt acasă sau la lucru, sau de la lucru. Apoi or să vrea să se căsătorească şi se vor căsători – iată lucrul cel mai uimitor! Şi câte perechi fericite sunt pe strada noastră!

Dedesubtul nostru, la etajul doi, locuieşte o văduvă cu mulţi copii. Uneori, primăvara, întâlnesc pe stradă câte o fată frumuşică, necunoscută, care-mi zâmbeşte prietenos. Va să zică altă fată de-a văduvei, care a crescut. Nu ştiu cum, toate cresc aşa, pe neaşteptate: aleargă, aleargă prin curte ca nişte cenuşărese, şi apoi, deodată, nu le mai recunoşti!

Uite de pildă, cea mică, Svetocika, e cu, un cap mai înaltă decât mine şi o văd mereu la uşa de la intrare, cu un băiat năsos! Pe toate pervazurile, proaspăt vopsite, e scrijelit pentru totdeauna: „Sveta plus Vitea”.

Cea care se înălţase primăvara trecută s-a măritat. Cea mai mare dintre surori plimbă un cărucior. Pe toate le ţin minte de când erau fetiţe. Şi eu îmbătrânesc.

O să treacă anii şi eu o să tot umblu pe străzi, printre perechile fericite singură, bătrână, şi nimeni n-o să aibă nevoie de mine.

Merg pe stradă şi un cântecel banal despre singurătate îmi bâzâie în inimă, şi un vânt uscat goneşte din preajma mea frunzele delicate; foşnetul frunzelor pe asfalt, cântecelul trist, paşii mei uşori pe tălpi de microporos... Ce să zic – ca într-o romanţă!

Septembrie e pe sfârşite. În curând vor începe toate: moină, pantofii plini de noroi, ciorapul stâng veşnic stropit până la genunchi... Nu-i nimic, la Leningrad e bine şi aşa: de umezeală, mi se îmbujorează obrajii, nu ştiu de ce, şi ochii îmi sclipesc, şi sprâncenele par mai întunecate.

Ce rău îmi pare că Mika n-o să mă vadă aşa! Dar cum o să mă vadă? Când o să mă vadă?

Chipul lui, chipul lui în care mă vedeam pe mine. Cum să explic acest lucru? Era plin de mine acest chip, îndreptat spre mine, în mine, şi totul din el mă chema pe mine – obrajii, buzele, ochii. Am crezut cândva că nu este nimic mai puternic decât o dragoste neîmpărtăşită. Ce prostie!

Dar uneori chipul acesta păleşte, îl chem – şi nu pot să-l evoc imediat. Parcă m-ar împiedica ceva, parcă nu pot să potrivesc dintr-o dată focarul lentilelor. Şi în locul acestui chip apare pe neaşteptate faţa lui Heli sau a lui Viktor. Şi le alung, pot să le alung – că doar asta-i realitate, nu vis. Ei doi însă îmi apar tot mai des, fie ca o amintire, fie ca o remuşcare...

17

A sosit şi ziua de naştere a lui Aef.

De fapt, ea ne-a asaltat câteva zile în şir. Mama alerga la „Strela”, la Eliseev, la Piaţa Kuznecinîi şi umplea frigiderul cu borcane şi pachete. „Cartea despre o alimentaţie gustoasă şi higiemcă” nu se mai închidea. Mama întreba la telefon: „Dar nucile se dau şi ele prin

maşină sau trebuiesc pisate separat?” Allocika suna la cele mai nepotrivite ore ca să anunţe că la magazinul „Gruzia” se găseşte *hvancikara*.[3]

După cât se vede, se pregătea ceva măreţ. Probabil că mama se hotărâse să se prezinte în faţa lui Aef sub o nouă înfăţişare – ca o gospodină ingenioasă, o bucătăreasă talentată... Într-un cuvânt, „bucătăreasă măritată”. Ce-i drept, când vrea, se pricepe să gătească, şi atunci nu se mai sinchiseşte de niciun fel de efort: se învârte prin bucătărie până noaptea târziu, cumpără de la piaţă carne de viţel şi rodii, şi de dimineaţă începe să ţipe la mine, cu toate că o ajut din răsputeri... De obicei, caut să dispar din casă pentru un timp, căci veşnic e nemulţumită de munca mea de diletant şi face totul din nou, cum vrea ea. Misiunea mea e să colind prin magazine, să stau la rând şi să cumpăr tot ee trebuie, înarmată cu o listă.

Chiar în ziua de naştere a lui Aef, mama m-a trimis urgent după vodca „Stolicinaia”, la magazinul alimentar din colţ, înainte de ora deschiderii. Cu toate că vânzătoarele mă cunoşteau, a trebuit să aştept „ora ritualǎ” şi am ieşit în stradă.

Îmi place strada asta urâtă pe care locuim noi şi nu vreau să mă mut în altă parte. Cunosc toate bunicuţele din microraionul nostru, toatş vânzătoarele, toţi beţivii. Umblu fără nicio frică noaptea, căci şi pe mine mă cunosc toţi de pe aici, toţi mă ţin minte de când eram atâtica. Bunicile mă întreabă: „Nu te-ai măritat încă?”

Vânzătoarele îmi dau pe datorie „până la pauza de după prânz”. Beţivanii mă salută amabil.

M-au salutat şi de data aceasta. Mereu aceeaşi „sfântă treime”: un tânăr înalt care poartă şi iarnă şi vară nişte ghete căduroase, un bătrân invalid, poreclit „locotenentul”, şi unchiaşul de la tir – unul gras care-şi dă aere. Aşteptau toţi trei, ca şi mine, în stradă, ora deschiderii. Dar mai era cu ei şi un al patrulea, care nu m-a salutat, ci a început să mă măsoare obraznic printre gene, şi l-am recunoscut: era Kilea.

Ce căuta el oare pe strada noastră, atât de departe de aristocraticul lui cartier Petrogradskaia Storona?

M-am depărtat de magazin şi tot timpul aveam impresia că se uită în urma mea. Am întors capul – nicidecum: râdea împreună cu ceilalţi şi habar n-avea să se uite după mine. Atunci m-am întors, m-am apropiat de el şi i-am spus:

— Bună ziua. Mă recunoşti?

— Cum să nu – mi-a răspuns... Chiar foarte bine.

Ceilalţi mă priveau cu ochii holbaţi de uimire.

— Am vrut să te întreb, nu aveţi ceva noutăţi?

— Ce noutăţi putem noi să avem! zise el, dând din mână cu dispreţ. A-a, tot de Boris te interesezi? Mi-a trecut ceva pe la ureche, dar nu mai mi-aduc aminte ce anume...

Era treaz de-a binelea, însă mă privea, ca şi mai înainte, cu ochii pe jumătate închişi, de parcă ar fi desluşit anevoie obiectele. Vorbind, îşi netezea cu mâna-i subţire părul

lung şi blond. Purta un impermeabil de import, polonez, de culoare verzuie, care îi venea foarte bine; frumos, palid, părea străin printre cunoscuţii mei cu feţele buhăite, stacojii. Numai glasul îl trăda – un glas răguşit, gâfâitor.

— Lui Boris doar i s-a dat drumul – am spus eu şi numaidecât mi-am zis că nu trebuia s-o fac. Am vrut numai să aflu...

— Ştiu – a răspuns el, plictisit – ştiu ce te interesează. Numai că ai greşit adresa, domnişoară. Întreabă pe altcineva dintre cunoştinţele dumitale.

— Care cunoştinţe? am replicat eu.

— Asta o ştii dumneata mai bine care cunoştinţe. Eu nu le cunosc. Cine ţi-a spus că i s-a dat drumul, tot ăla să-ţi spună şi unde să-l cauţi. Pe la mine n-a apărut. Sunt sătul de el până peste cap. Nu întreţin relaţii cu delicvenţii şi nici nu-mi pasă de legăturile de rudenie.

— Scuză-mă – am murmurat eu.

— Nu face nimic – mi-a răspuns condescendent. Ni se cer deseori relaţii despre el. Şi sectoristul s-a interesat.

Au râs cu toţii. Unchiaşul de la tir s-a uitat la ceas şi a spus:

— E ora zece! Haideţi să intrăm, cetăţeni!

S-au bulucit cu toţii spre magazin, năpustindu-se pe uşa care opunea rezistenţă, fără să-mi acorde nicio atenţie. Până şi Kilea, care jucase teatru tot timpul, a uitat de spectatori şi şi-a îndreptat toate gândurile spre acţiunea lor comună. N-am intrat o dată cu ei, m-am dus la alimentara de peste drum, căreia i se spune tot „la

Bravin”, după numele responsabilului de pe timpul blocadei. Au trecut ani de atunci, Bravin a ieşit de mult la pensie, nu l-am văzut nici măcar cum arată, şi totuşi se spune: Mă duc „la Bravin”, jambonul trebuie cumpărat „la Bravin”...

Pe când mă întorceam de la „Bravin”, am văzut din nou grupul cu pricina. Pesemne că-şi băuseră porţia de o jumate şi se îndreptau spre tir. La mijloc mergea Kilea, elegant şi îngâmfat; bătrânul povestea ceva, iar lunganul cu ghete îl întrerupea, nefiind de acord cu el; „locotenentul"’ se grăbea tăcut să-i ajungă şi trupu-i greu se sprijinea în cârje. Mi-am întors privirea.

Dar chiar în dreptul casei noastre am auzit în spatele meu glasul răguşit, cunoscut:

— Ia stai! Stai puţin!

Kilea mă ajunse din urmă. Era singur. M-am oprit.

— Ce vrei să-mi spui? am întrebat eu, politicoasă şi fără interes.

— Ia te uită! a exclamat el. Eu alerg, că abia mai îmi trag sufletul, şi dumneata aşa mă primeşti?

Indiferenţa mea simulată îl deranja.

— Poate că vin de o săptămână încheiată în acest cartier străin... iar dumneata... Nu cunosc pe nimeni aici, nici pe mine nu mă ştie nimeni... N-am de ce să colind prin cartiere străine...

Cu fiece minut devenea tot mai beat şi nu-şi mai mijea ochii, ci căuta să şi-i ţină larg deschişi.

— În cartierul meu, de exemplu, oricui i-aş spune că nu-mi ajunge de un păhărel...

Se holbase la mine şi mă privea fără să clipească

— Poftim! i-am spus eu. Am scos din poşetă o rublă şi i-am întins-o.

— Mulţumesc! a bombănit el. Dumneata eşti pentru mine ca o mamă... Pentru dumneata sunt gata... Orice... Numai să-mi spui...

Tocmai aici era buba: nu mai puteam să-i spun nimic. După ce i-am dat rubla aia nenorocită, nu se mai cădea să-l iscodesc, să-l întreb. Ar fi fost prea limpede. Într-un cuvânt, n-am putut.

A mai stat o clipă, aşteptând parcă, apoi a spus răguşit:

— Ascultă, roşcovano! Poate că m-am apropiat înadins de dumneata... Poate că nici nu ştii... Nici Tatiana Davîdovna nu ştie... Poate că n-am dreptate, în felul meu. Dar, după părerea mea, am dreptate.

Şi deodată a răsărit lângă noi Lariska. Era cu o scurtă vătuită, îmbrobodită ca în timpul iernii; o vedeam doar pentru a doua oară, şi totuşi am recunoscut-o, fie după buzele ei roşii, fie pentru că a apărut alături de „răguşit”, alături de Kilea.

El nu s-a mirat de loc văzând-o. Dimpotrivă, a început să râdă satisfăcut şi mi-a spus:

— Mă găseşte oriunde aş fi. Iată ce nevastă am! Eu o respect.

— Mă respectă! izbucni Lariska. De ce te-ai vârât aici, te-ntreb eu? N-ai destule porţi pe la noi, de ce te-ai

cărăbănit până aici? Bine că nişte oameni de treabă mi-au spus unde eşti. „Du-te, mi-au zis, la Narvski, omul tău şi-a găsit prieteni noi! Şi-a ales chilipirgii ca şi el!”

Îşi trăgea cu chiu cu vai sufletul, probabil că venise în goană mare tocmai de la staţia de tramvai. Nici nu se uita la mine, părea că nu mă recunoaşte. Eu însă eram convinsă că m-a recunoscut, de aia nici nu se uita la mine. Şi a venit după el tocmai din cartierul Petrogradskaia Storona pentru că s-a speriat să nu povestească ce nu trebuie!

— Răutate ce eşti! a izbucnit deodată Kilea, pălind şi mai mult. De ce mă spionezi? Ce-s eu, după tine, un băieţel?

— Hai acasă! îl îndemnă ea, potolindu-se pe dată. Ce să faci aici? Am trecut pe la tir: „A plecat acasă”, mi-au zis ăia. Când colo, uite-l, stă aici. Să mergem acasă, haide!

— Tu să nu-mi dai ordine unde să mă duc! izbucni iar Kilea. Beau pe banii mei! Mi-ai dat tu bani? Ei, du-te sănătoasă! To-o-ată ziua mă spionezi!

Intrând sub arcada porţii, auzeam în urma mea:

— Răutate ce eşti! Mă spionează şi mă tot spionează...

—Şi nucşoară? m-a întrebat mama.

Nucşoară n-am cumpărat. Mama îşi plesni palmele, uimită:

— Păi asta era cel mai important! Cum o să fierb eu Glintwein-ul?

M-am aşezat pe un taburet în mijlocul bucătăriei.

— Nu mă mai duc nicăieri! am zis eu şi am izbucnit în plâns.

Mama stătea lângă mine, cu obrajii aprinşi, buimăcită, şi-mi spunea:

— Potoleşte-te! Ei, las' că mă descurc şi fără nucşoară. Am vanilie...

În cele din urmă m-am dus după nucşoară „la Bravin". În drum, am trecut pe la tir: vreo doi şcolari ţinteau figurile, aplecaţi pe tejghea; omul de la tir îi urmărea fără niciun interes! Erau singurii clienţi.

După ce-am luat nucşoară, am alergat după franzele; apoi am făcut curăţenie cu aspiratorul în toată casa. Primeam telegramele ce se aduceau – o grămadă de felicitări i s-au trimis lui Aef. Mama a spus:

— Ai observat câte telegrame au venit pe adresa noastră? Înseamnă că toţi ştiu acum...

Mi-a spus-o aşa, printre altele, dar am înţeles: îi face plăcere că toţi ştiu că s-au căsătorit. De ce s-o fi bucurând?

Şi această aniversare pentru care se pregăteşte ca pentru o luptă... Ar trebui să se culce după-masă. Musafirii o să stea până târziu, iar mâine, la ora cinci, urmează să plece la aeroport, aşa că, de fapt, nu-i vorba numai de o zi de naştere, ci şi de o petrecere de adio. Da' de unde să se culce! Face friptură de viţel, şi deodată constată că în casă n-avem unt!

Întorcându-mă cu untul, aud la bucătărie vocea lui Heli, care spune:

— Va să zică, cei din generaţia dumneavoastră, generaţie de romantici, cred totuşi în progres? Ce păcat că nu-s pătrunşi de un scepticism sănătos.

— Interesant, ce înţelegi dumneata prin cuvântul „romantism”? întreabă mama. Laşitate? Nu pot fără iluzii, şi aşa mai departe?...

„Îşi etalează cultura unul în faţa celuilalt” – m-am gândit eu cu răutate.

Am intrat. Heli s-a ridicat în întâmpinarea mea; mama, mestecând un sos pe plită, mi-a spus:

— Am avut o discuţie plină de conţinut.

Nu mă îndoiesc!

Am trecut cu Heli în odaia mea. Mama mai adăugă;

— A telefonat Tania, o să mai sune.

— Tania! a rostit Heli. Cum se face că ai înţeles-o, Xana? Cum s-a întâmplat că ai ştiut s-o remarci?

M-am uitat la el: şedea în fotoliul meu preferat; şedea cu picioarele întinse până în mijlocul odăii, cu buza de jos răsfrântă, cu ochii pe jumătate închişi. De sute de ori i-am văzut chipul – şi aievea, şi în gând. Şi totuşi era ceva în expresia lui, ceva ce mi-era necunoscut. Tandreţe? Sau mi s-a părut?

— Cum să n-o remarc? i-am răspuns. Doar nu sunt oarbă!

— Nu, desigur – mi-a replicat el, cu cel mai obişnuit glas al său. Nu eşti oarbă. Dimpotrivă, eşti fără iluzii. Doar noi amândoi semănăm, fetiţo! Cu toate că eşti mică,

şi cu toate că eşti fată, uneori mi se pare că eşti un Heli în fustă. Nu ţi-a trecut niciodată prin minte aşa ceva?

—Ce-avem noi comun? am întrebat eu. Discuţia aceasta mă amuza nespus de mult.

Şi totuşi tonul nu era cel obişnuit. Aveam impresia că, în sfârşit, se pregătea să stea de vorbă cu mine sincer, poate să-mi propună ceva. Să-mi pună condiţii? Dar ce fel?

— Eşti egoistă ca şi mine – a început el. Îţi iubeşti în primul rând propria şi nepreţuita-ţi persoană, iar după aceea pe câţiva alţii. Mă contrazici?

— Deocamdată nu – am spus eu. „Pe Mika îl iubesc mai mult decât pe mine, mă gândeam în clipa ceea. Pentru Mika mi-aş da şi viaţa. Aş putea oare? Ca să se însoare cu Tamara? Asta, nu! Şi totuşi îl iubesc din tot sufletul."

— Despre tine, tu gândeşti altfel – continuă Heli, cu glasul lui tărăgănat, somnoros. Aproximativ cam aşa: „Nu mă înţelegi de loc, Helka, iubesc acuma aşa cum tu nici măcar n-ai visat".

La ce se referea?

— Tu ştii să iubeşti – zise el mai departe. Tu te iubeşti pe tine, iubeşti dragostea, cuvintele care ţi se spun, gesturile, privirile, şi mai ştiu eu ce, tot ce te priveşte pe tine. Şi eu sunt la fel. Numai că eu înţeleg limpede acest lucru, pe când tu, nu. Dragostea e şi ea un talent. Crezi că dacă doi oameni dorm împreună, înseamnă că se iubesc? Habar n-au ce înseamnă iubirea. Ca tine, ca mine.

Consideră drept dragoste pasiunile lor mărunte. Ca tine, ca mine.

— Ai venit la mine să discuţi despre dragoste? Sau despre progres?

— De ce nu? Două teme care nu-s lipsite de interes! În special, progresul. Progresul! Dacă mi s-ar făgădui că o să vină vremea când toate – nu, de ce toate? – măcar multe, ei, să zicem, măcar câteva femei vor fi ca Nefertite... sau ca Tania.

Din nou Tania.

— Tu să nu crezi – a zis el – că eu nu înţeleg ce reprezintă Tania. Am înţeles întotdeauna. Adică, aproape întotdeauna. Numai că... Asta-i absurd în zilele noastre.

— Nu poţi până nu spui ceva jignitor.

— Haide-hai, ce te superi? Ştii, când procesul tău se va isprăvi, ea o să te părăsească. Se va duce acolo unde, după părerea ei, va fi mai necesară. Dacă o înţeleg cum trebuie.

Am lăsat să-mi treacă pe lângă ureche toate vorbele lui, afară de un singur lucru.

— Despre ce proces vorbeşti?

— Ei, procesul ăsta de care te ocupi. Dacă ai să reuşeşti ca el să fie achitat. Şi ca răspuns la tăcerea mea, s-a grăbit să adauge: La început am crezut că te zbaţi pentru adevăr. Apoi am înţeles: nu despre adevăr e vorba. Am înţeles bine, Xanocika?

Înseamnă că-i adevărat. El vrea să vorbească. Dar şi aici le suceşte, bate undeva, dar nu merge direct, ci pe ocolite.

— Nu eşti sinceră cu mine – mi-a spus. Din prima clipă, de când ai venit, nu eşti sinceră cu mine. De ce?

— Cel puţin ai pus o întrebare directă.

— Dar răspuns îmi dai?

— Nu vreau să te mint – i-am zis. Nu vreau să te mint, însă la ce bun să-ţi spun adevărul... La ce bun? Ce-ai de gând să faci cu adevărul?

— Tania n-ar fi întrebat niciodată aşa ceva – mi-a replicat.

— Eu nu sunt Tania. Chiar tu mi-ai demonstrat-o timp de o jumătate de oră.

— Ce să-ţi demonstrez! a spus el, obosit. Şi aşa, totul e limpede.

S-a ridicat, şi-a vârât mâinile în buzunare şi şi-a lăsat capul în piept, răsfrângându-şi buza de jos. Se gândea cu atâta încordare la ceva, încât a uitat unde se află, a uitat că-l privesc.

Chiar atunci mama a bătut la uşă şi a intrat.

— Tovarăşi! rosti ea, solemn. V-am adus două perechi de cleşti şi nuci să le spargeţi.

Heli ridică din sprâncene, dar fără să protesteze; mama zâmbi şi ieşi din odaie.

Câtva timp am lucrat în tăcere; nu se auzea decât trosnetul cojilor de nucă. Dacă cineva ne-ar fi privit de departe, ar fi zis că-i o idilă. Apoi am raţionalizat procesul de muncă: Heli spărgea nucile, eu le curăţăm şi umpleam paharul. Treaba a mers repede; deodată Heli a spus:

— De ce nu mă cheamă Poleakov? Nu ştii despre ce-i vorba?

— Asta chiar că nu ştiu – i-am răspuns.

— Nici Tania nu ştie – a zis el, dând din cap.

— Cum, ai fost la Tania? am întrebat uimită. Ai stat de vorbă cu ea?

— Am fost şi am stat de vorbă. E o mare plăcere pentru cineva să stea de vorbă cu Tania. Te înalţi, devii mai pur, mai tânăr sufleteşte.

— La tine nu se vede aşa ceva.

— Păi tu n-ai văzut niciodată nimic la mine. În mine ai vrut să-ţi vezi propria-ţi imagine.

Nu mă judeca mai aspru decât mă judecasem singură!

— Aş fi vrut chiar să te iubesc, dar n-am putut! Prea mult semănăm noi doi. Dar ăsta... muzicianul... e alt gen?

— Ţi-a vorbit Tania despre el?

— Desigur – s-a grăbit să spună Heli. Am vrut să te conving că am ajuns singur la această concluzie, dar m-ai prins. Bineînţeles că ea. L-a pufnit râsul: Totuna, aş fi aflat. N-ai de ce să mi-o ascunzi. Eu nu sunt Irina Grigorievna, n-o să vă pun beţe-n roate. A spart o ultimă nucă şi s-a ridicat: Vino să mă conduci. Plec acasă. Încui uşa, mă culc şi m-apuc să citesc o carte nouă a lui Darrel. Nu l-ai citit pe Darrel? Ştii, Tania a plecat undeva, probabil ca să scape de mine... Discuţiile cu mine o obosesc, am observat de mult acest lucru. Pentru mine, în schimb, sunt pur şi simplu dăunătoare. Stai de vorbă cu ea şi începi să-ţi imaginezi tot felul de lucruri consolatoare.

— De pildă?

— Ei, de plidă, că vorbele ajută în relaţiile dintre oameni. Că, de fapt, aceste relaţii sunt posibile.

— Vrei să spui că oamenilor le pasă de semenii lor?

— Fie şi aşa. Tania e mereu preocupată de problemele altora. Nici măcar dragostea nu o face nesociabilă. Doar e îndrăgostită de Poleakov.

— De unde ai mai scos asta?

— Păi ştie toată lumea. A ştiut şi Viktor şi... de fapt, au ştiut-o toţi ai noştri.

— „Ai noştri” – am repetat eu. Cine sunt aceşti „ai noştri”?

A zâmbit.

— Gândeşte-te bine. Doar ştii să gândeşti când vrei. Dar de ce am spart noi nucile astea? E vreo sărbătoare?

— Ziua de naştere a tatălui meu vitreg.

Dădu din cap.

— I-am spus: „Tania, dumneata ai timp pentru toţi, numai pentru mine niciodată”. Nu mi-a răspuns nimic. A rămas pe gânduri, dar nu mi-a răspuns nimic. Heli făcu un pas spre uşă. Nici tu nu spui nimic. De ce eşti atât de misterioasă ca o Mască de Fier? Nu cred că e o politică justă. Şi, în general, faci cam multe prostii. Umbli cu un aer misterios, vizitezi rudele unei persoane pe care nu o cunoşti, te opreşti în stradă cu fitecine... Mă privea drept în ochi, zâmbind uşor, ironic. De ce faci asta? N-are niciun rost. Trebuie s-alegi căile cele mai simple.

— Directe – am replicat eu. Chiar dacă pe aceste căi ne-aşteaptă obstacole, greutăţi...

— Bine – a zis el – nu te spionez; dacă aflu câte ceva, e cu totul întâmplător. Şi nici n-o să vă pun piedici. M-ai înţeles, Xana? N-aveţi de ce să vă ascundeţi de mine, eu n-o să vă pun piedici.

Mama îşi făcu din nou apariţia.

— N-aţi putea să-mi radeţi nişte hrean? ne întrebă zâmbind.

— Din păcate, mă grăbesc – a răspuns Heli, politicos. Cu altă ocazie.

Am ieşit să-l conduc în antreu. Mi-a spus:

— Cere scuze pentru mine, dar, crede-mă, trebuie să plec. Auzi, să razi hrean!... A dat din umeri uimit şi a plecat.

— Totuşi nu-i prea simpatic acest Heli – mi-a mărturisit mama. Nu pentru că m-a refuzat. În genere, are în el ceva apăsător... şi rece. Ce fel de familie are? Cine îi sunt părinţii?

— Nu m-am interesat niciodată.

— Am crezut că nu vă mai întâlniţi – a adăugat mama.

Totuşi am reuşit să fim gata la timp, şi când au început să se adune musafirii, în odaia mamei masa era pusă (două birouri lipite unul de altul şi o masă de bucătărie) şi pe ea se aflau de toate, până şi hreanul (l-a ras chiar Aef). Mama se îmbrăcase cu taiorul ei gri de jerseu – încă nu ştie toată lumea că nu mai e la modă; Aef, cu un costum negru, festiv, ca de ginere; eu, în bleumarin, o rochie pe

care Mika nu a văzut-o niciodată; de altfel, el n-a văzut rochiile mele de iarnă, poate că nici nu m-ar fi plăcut în ele; nu-i nimic, o să le vadă curând, curând de tot...

Nu cunoşteam musafirii (erau, de fapt, musafirii lui Aef, care veneau la el şi înainte, şi au rămas şi-acum alături de el). Dintre musafirii mamei venise doar Allpcika, dar de astă dată arăta ciudat, oarecum artificială, speriată parcă. Se apropia de mine şi-i cerceta pe furiş pe ceilalţi oaspeţi.

— Spune-mi, care-i Vitkovski? m-a rugat ea. De mult voiam să-l văd.

— Mi se pare că n-a venit – am spus eu. Da, nu-i aici. L-am zărit la facultate de vreo câteva ori... Probabil că-i ocupat.

— Ei, ce tot vorbeşti! exclamă Allocika. E doar cel mai bun prieten al lui Andrei Filippovici! Nu putea să nu vină!

— Înseamnă că întârzie – am zis eu.

Probabil că şi mama îl aştepta pe Vitkovski – nu ne-am aşezat la masă, oaspeţii şedeau prin diferite unghere şi căutau să nu se uite în direcţia mesei. Musafirii, toţi oameni mai în vârstă, îmbrăcaţi elegant, se grupaseră – bărbaţii separat, femeile separat. Mama se afla în mijlocul grupului de femei şi făcea o conversaţie feminină – sărmana mea mamă! Ele toate se cunoaşteau de mult, doar mama era străină pentru ele. În realitate păreau destul de simpatice, iar soţii lor erau şi ei, probabil, agreabili, numai că erau solemni din cale afară.

Am aşteptat telefonul Taniei. Trebuia să-i relatez despre întâlnirea cu Kilea şi despre vizita lui Heli; de altfel, simţeam nevoia să stau de vorbă cu ca. Am întrebat-o încetişor pe mama:

— În cazul că sună Tania, aş putea s-o chem la noi?

Aproape fără să mă asculte, mi-a răspuns:

— Bineînţeles! Ce întrebare?!

— Cine e Tania? se interesă Allocika.

— O nouă prietenă a Xanei – i-a răspuns mama. Tania Petruşevici.

Una dintre invitate, cu o voce puternică şi un nas ca un cioc de pasăre de pradă, întrebă:

— Petruşevici? Rudă cu Irina Petruşevici, căreia i s-a întâmplat nenorocirea cu fiu-său?

Şi au început să vorbească despre Irina Grigorievna. Pasărea de pradă o cunoştea bine, celelalte n-o cunoşteau, dar auziseră vorbindu-se „despre această istorie". Pasărea de pradă spunea:

— Ce-i drept, băiatul o cam apucase pe căi greşite, totuşi ce sfârşit! Am întâlnit-o zilele trecute pe Irina, arată groaznic. În vara asta se înzdrăvenise, arăta atât de bine! Şi acum e o femeie bătrână. Să-ţi pierzi unicul fiu, şi atât de absurd! Un bandit oarecare...

— Am auzit că nu-i vorba de un bandit – se amestecă în vorbă o altă invitată, cu părul frumos încărunţit. Am auzit că a fost o crimă din gelozie.

În clipă aceea sună telefonul. Aef ridică receptorul şi spuse:

— Xâna, pe dumneata te caută.

M-am dus în odaia mea, în timp ce Pasărea de pradă riposta zgomotos:

— Oricum ar fi, ucigaşul tot bandit rămâne! Ce înseamnă „din gelozie”?

Era Tania la telefon. I-am spus să vină imediat: am multe noutăţi şi trebuie să ne vedem neapărat. A ezitat o clipă, apoi mi-a spus:

— Bine, vin. Numai că voi aveţi musafiri, iar eu nu-s îmbrăcată pentru asemenea ocazie.

— Schimbă-te.

— Nu telefonez de acasă – mi-a răspuns. Bine, vin imediat.

Am mai zăbovit în odaia mea, ca musafirele să aibă timp să-şi termine conversaţia. A intrat Aef şi m-a întrebat:

— Pot să dau un telefon de la dumneata, Xana? Dincolo e prea mult zgomot.

A format un număr şi a spus;

— Cu Gheorghi Nikolaevici, vă rog. A-a, nu este? Dumneavoastră sunteţi, tanti Polia? Dar Maria Valentinovna unde e? A ascultat îndelung, apoi a rostit cu glas schimbat; A-a, sunt plecaţi din oraş! Ei, da, sigur, mâine e duminică... Totuşi am crezut... Scuzaţi-mă, tanti Polia.

A intrat mama şi l-a dojenit:

— De ce i-ai telefonat? El n-avea voie să uite că astăzi e ziua ta de naştere! De ce i-ai telefonat?

— Am făcut o prostie – a recunoscut Aef. Înseamnă că am făcut o prostie! Dar nu te necăji – şi zicând asta, o îmbrăţişă pe mama. La urma urmelor, toate sunt fleacuri. Dacă a uitat sau n-a uitat!

— Pentru tine îmi pare rău – a zis mama, lipindu-şi capul de umărul lui. Când cel mai bun prieten...

— Nu e el de vină – l-a apărat Aef. Toate-s de la Marişa, ştiu eu. Nu te necăji. Du-te, du-te invită lumea la masă.

Mama ieşi. Aef mi-a spus:

— Uite, Xana, câte necazuri i-am pricinuit mamei dumitale! Te rog să nu fii supărată pe mine, da?

— Nu sunt.

— Înţeleg, nu-ţi arde de noi – urmă el. Ei, nu-i nimic, mâine dimineaţă plecăm. Mergem dincolo?

Am trecut în odaia mamei. Acolo toată lumea se aşezase la masă. Lui Aef i s-a rezervat un loc alături de mama, iar eu m-am aşezat mai aproape de capătul mesei, pomenindu-mă din nou cu Pasărea de pradă în faţa mea. În schimb, alături de mine s-a nimerit să stea un bătrân frumos, vorbăreţ, cu părul cărunt.

În timp ce se făceau primele toasturi alambicate şi comesenii se grăbeau să mănânce, bătrânelul îmi tot punea câte ceva în farfurie, îmi umplea paharul şi avea grijă de mine în fel şi chip. Apoi deodată m-a întrebat competent ce am citit şi ce n-am citit, după care a făcut o scurtă trecere în revistă a literaturii contemporane apusene, remarcând că „în Franţa, după Proust, de fapt nu mai ai ce să citeşti” şi mi-a cerut să-i vorbesc despre noul

curent în poezia contemporană. I-am mărturisit că de mult n-o mai urmăresc; m-a privit cu o compătimire adâncă şi a tăcut o clipă. Atunci am aurit ce povestea Pasărea de pradă:

— Sunt nişte primitivi. Un june îmi explica de ce se întâlneşte el cu fata lui! „Ştiţi, când ea se îmbracă şi ieşim împreună pe strada Stacika, toată lumea se uită la noi!”

În colţul nostru discuţia devenise generală. Şi-au adus aminte şi de cântecele pe care le cântă turiştii când merg cu trenul electric, şi de „perlele” ce se pot auzi la examene. Vecinul meu nu lua parte la această discuţie pasionantă. A ascultat cât a ascultat, apoi mi-a spus:

— Am şaizeci şi şapte de ani şi sunt cel puţin cincizeci de ani de când aud mereu acelaşi lucru: „Tineretul de astăzi! Vai, noi n-am fost aşa!” Tranzistori, cântecele pe care le cântă turiştii... Prietenul dumitale are tranzistor?

— Nu, el are vioară.

— Ei, asta-i altceva. Dar dumneata cânţi când mergi cu trenul electric?

— Uneori cânt.

— Ceea ce nu te împiedică să asculţi glasul viorii când ai prilejul. Şi pentru noi doi nu-i chiar aşa de greu să legăm o discuţie. De altfel, îţi mărturisesc că studenţii mei de astăzi nu sunt mai puţin interesanţi decât cei din oricare altă perioadă a activităţii mele profesorale.

Am auzit soneria. Venise Tania. Dezbrăcându-şi pardesiul, mi-a spus:

— Vin de la tanti Ira. Ea m-a chemat. După cum mi-a spus, e de vreo trei zile la Leningrad.

— Ştiu, aici e o cunoştinţă de-a ei care a văzut-o. Şi ce ţi-a spus?

— Mi-a spus că prea se tărăgănează ancheta, inadmisibil de mult; că procesul se amână... De fapt, ancheta continuă. Alexandr Mihailovici a trimis o scrisoare, prezentând unele date noi.

— A fost Heli la mine – i-am zis eu. De ce i-ai vorbit despre mine şi despre Mika?

— Eu? Tania rămase cu gura căscată: Nici nu m-am gândit. El singur mi-a vorbit.

Ne uitam în tăcere una la cealaltă.

— Ei, hai să mergem! am îndemnat-o. Nu se cade să stăm aici. Rămâi să dormi la mine?

Am aşezat-o pe Tania între mine şi bătrânul cel înţelept şi amândoi au început imediat să discute, ca şi cum s-ar fi cunoscut de când lumea. Bătrânelul glumea, Tania râdea, iar eu ascultam şi mă gândeam că, după toate aparenţele, s-ar zice că Heli abia acum a aflat despre mine şi Mika. Desigur, putea să afle de la Irina Grigorievna, se prea poate să se fi întâlnit cu ea. Dar dacă nu s-a întâlnit cu ea, atunci de la cine?

Bătrânul îi povestea Taniei o întâmplare cu o fată care i-a plăcut foarte mult.

— Mi-a spus: „O să-ţi fac cunoştinţă cu sora mea, toţi se îndrăgostesc de ea!” Şi m-a prezentat soră-si. Într-adevăr, era o frumuseţe. „Ei, cum îţi place sor-mea?” m-a întrebat

fata. „E foarte frumoasă, i-am răspuns, numai că gustul meu nu-i standardizat.” La aceste vorbe, fata mea s-a bucurat atât de mult, încât s-a măritat cu mine. Dar de atunci ea ţine bine minte că gustul meu nu-i standardizat. Vezi cum se uită la dumneata? Uite-o, o vezi?

Am aflat că doamna cu părul frumos încărunţit era soţia lui; avea, într-adevăr, un chip puţin obişnuit, cu pometii proeminenţi. O privea pe Tania şi îi zâmbea prietenos. Am aruncat o privire în jurul mesei – toţi şedeau care pe unde apucase; Pasărea de pradă se instalase lângă mama şi-i tot povestea ceva, iar mamei îi ardeau în mod suspect obrajii. Allocika îşi găsise şi ea un interlocutor: un bărbat destul de tânăr încă, înalt, mustăcios, care o privea cu gura întredeschisă, ca un copil. De fiece dată se găseşte câte cineva care s-o privească în felul acesta pe Allocika. Deodată mama s-a sculat şi s-a apropiat de mine:

— Ajută-mă să stiâng masa, să servesc ceaiul, cafelele, şi tot ce mai trebuie.

Doamnele au sărit să dea o mână de ajutor la căratul vaselor murdare la bucătărie, dar eu vedeam prea bine că mama vrea să rămânem numai noi două. În sfârşit, când am rămas singure, mama mi-a spus:

— Auzi, ea mă compătimeşte! S-a aşezat lângă mine, mi-a vorbit într-una şi şi-a manifestat compătimirea.

— Cine? Pasărea de pradă?

— Aşa ai botezat-o? Da, ea. Şi tot exprimându-şi regretul, s-a apucat să-mi spună că el... că Andrei Filippovici a rămas fidel familiei sale, că se duce des pe-

acolo, că-i poartă de grijă... Mă consola, chipurile, ca nu cumva să am părere proastă despre el.

— Bine, dar tu ştiai că el se duce acolo.

— Da, dar chiar atât de des?

Doamne, care dintre noi e mai tânără, mama sau eu? Cât de mult aş vrea să fiu geloasă pe Tamara sau pe altcineva, numai el să fie aici!

— Şi-apoi acest Vitkovski... Svetlov a venit... ei, vecinul tău de masă... Svetlov a venit, şi Vitkovski, nu. Ce, eu nu văd ce se întâmplă cu el? Pentru el e o adevărată lovitură.

— Mamă, ce tot spui?! Pentru el, cel mai important lucru eşti tu. Tot timpul se uită numai la tine, numai pe tine te vede, şi nu-i vorbă de nicio lovitură, ci doar un motiv de întristare obişnuit, şi nici măcar asta n-ar fi dacă tu nu te-ai frământa atâta. De fapt, Aef este un om foarte bun.

— Nu-i aşa? Mama se însenină deodată. Am ştiut că tu o să-ţi dai seama.

— Nici nu poţi să nu-ţi dai seama. Şi te iubeşte grozav de mult.

Mama m-a sărutat, chiar deasupra farfuriilor murdare. Mirosea a vin, ochii îi străluceau şi mă privea de jos în sus – sunt cu un centimetru mai înaltă. Şi din nou m-am gândit că, dintre noi două, ea seamănă mai mult cu o fetişcană îndrăgostită.

— Sunt o proastă şi o egoistă – s-a dojenit. Nici măcar nu te întreb nimic.

— Nici nu trebuie. Curând totul va fi bine.

— Foarte bine! Deci când ne vom întoarce din călătorie... o să-ţi aduc un şal de mohair.

În uşă se ivi Aef. Într-adevăr, nu poate să stea un minut fără s-o vadă pe mama. Ea i-a spus:

— Haide-haide! Nu pot să sufăr când un bărbat se învârteşte printre farfurii murdare.

— Am vrut să te rog să nu te oboseşti. La cinci trebuie să plecăm la aeroport... Xana şi cu mine putem foarte bine...

— Haide-haide! a repetat mama. Nu-i nimic, sunt în plin elan creator.

După aceea eu am servit ceaiul, cafeaua, zâmbeam musafirilor... Pe neobservate, oaspeţii se grupează iar după criteriul profesional şi, din mijlocul bărbaţilor, unde tronează Aef, ajung până la mine cuvintele „laser... maser...” În jurul lui Svetlov se discută literatură; bătrânul spune: „Nu mi se pare interesant. E nou, mă rog, nou, dar foloseşte şabloane vechi. Aşa cum copiază portretele pictorii lipsiţi de talent: cu şablonul. Când vreau să citesc ceva despre moarte sau despre pasiune, atunci mai bine mă duc direct la Sursă, la bătrânul, la Lev Nikolaevici.” Allocika şi mustăciosul s-au alăturat grupului de femei: acolo se discută despre arta japoneză. Allocika nu-şi ridică privirea, e tăcută, modestă, sfioasă. Apoi se scoală, iar mustăciosul face şi el acelaşi lucru. Pleacă împreună.

A început exodul general. Chemau prin telefon, taxiuri, explicau dispecerului că maşina poate fi trimisă din orice staţie, apoi se îmbrăcau îndelung, zgomotoşi, în antreu. Îi

urară mamei şi lui Aef drum bun, vreme frumoasă, le recomandară să-l vadă neapărat pe un oarecare Rolling sau Polling, care se afla în Anglia. După aceea unul din musafiri s-a întors: îşi uitase umbrela. Pe urmă s-a lăsat deodată tăcerea. Era ora două.

Am rămas cu Tania la bucătărie să spălăm vasele, pe mama am trimis-o aproape cu forţa să se culce. „N-are niciun rost – spunea ea – abia aţipesc, şi trebuie să mă şi scol.” În cele din urmă Aef a convins-o. Când am rămas singure, i-am spus Taniei:

— Ce crezi, oare s-o fi văzut Heli cu Irina Grigorievna?

— Ea nu mi-a spus nimic.

— Atunci, de unde?....

— Păi poate că el ştia dinainte şi abia acum a hotărât să dea cărţile pe faţă?

– E posibil, orice e posibil. Nu mai ştiu nimic, după toate astea. Şi astăzi aş fi putut afla!...

I-am povestit Taniei despre întâlnirea de dimineaţă la magazinul alimentar. Ea mi-a spus:

— N-ai procedat bine. Însă nici eu nu l-aş fi întrebat nimic. Ar fi fost ca o mituire.

Eu spălam vasele, Tania le ştergea, nu ne grăbeam – oricum, până să plecăm la aeroport nu mai merita să ne culcăm. – Vorbeam între noi dezlânat, cu frânturi de fraze – gândurile noastre urmau acelaşi făgaş.

— El e la Leningrad – a spus Tania. Sunt absolut sigură că e la Leningrad.

Eram şi eu convinsă de acest lucru. Kilea şi Larisa ştiu sigur unde e. Poate că-i acasă? Dar Heli? Ştie şi el?

— Nu înţeleg ce poate fi între ei – am spus eu. Ce-i uneşte?

— În privinţa aceasta Alexandr Mihailovici şi-a format o părere – a răspuns Tania. Numai că nu şi-o exprimă deocamdată.

Am ridicat capul şi am privit-o pe Tania drept în faţă. E posibil oare să-l iubească pe acest om bătrân, e posibil ca din cauza lui să se fi destrămat căsnicia ei cu Viktor? Aproape că nu mă mai îndoiam şi nici nu mai aveam nevoie să întreb. Tania a continuat:

— Tu nu mă întrebi nimic, dar să ştii că tanti Ira a văzut-o pe Tamara...

— Cum?

Toate celelalte gânduri mi-au zburat dintr-o dată din cap.

— După părerea mea, tanti Ira nu intenţiona să-mi povestească, dar asta o preocupă grozav, de aceea a scăpat o vorbă. Spune că anchetatorul a chemat-o de câteva ori pe Tamara şi a întrebat-o şi pe tanti Ira dacă Viktor n-a scris nimic despre această fată. Până şi tanti Ira s-a îndoit un moment dacă Viktor i-a scris de fapt despre tine sau despre Tamara. Mai ales, după ce a văzut-o pe Tamara. Dar tanti Ira consideră că toate acestea se fac numai şi numai ca să lungească ancheta. Că n-are nicio importanţă... Tamara sau tu...

— I-ai spus ceva despre pumnal?

— Nu. Dar mi s-a părut că ea se gândeşte la asta.

— I-ai telefonat lui Alexandr Mihailovici?

— I-am telefonat, dar nu e de găsit. Azi e sâmbătă.

Am tăcut un timp. Apoi Tania mi-a spus:

— Ţi-am telefonat de la tanti Ira. Ea mi-a reproşat: „va să zică tu continui să-i ții parte?” Ca şi cum în asta stă totul!

— Într-adevăr! am răspuns eu. Nu te-am întrebat niciodată, cum s-a întâmplat totuşi că te-ai situat de partea mea?

— Te-am crezut – a zis Tania.

— Doream atât de mult să mă crezi! Şi tu mi te-ai alăturat pe loc. Ba l-ai antrenat şi pe Alexandr Mihailovici.

— Păi ce eram să fac? Doar îți spun: te-am crezut.

Pentru ea a crede înseamnă a acţiona. A iubi înseamnă a acţiona. Şi toate emoţiile pozitive îşi găsesc expresia la ea în acţiune.

— Parcă tu ai fi procedat altfel? m-a întrebat ea.

Mă gândeam la Tamara.

—Tamara s-a temut cel mai mult să nu fie amestecată în acest proces. De aceea nu suflă un cuvânt.

— Ascultă, tu poţi să înţelegi astfel de oameni? m-a întrebat Tania. Oricât m-aş strădui, eu nu pot. De ce să-i fie frică? De ce?

— Dar Heli?

— Heli... Da, şi el... De fapt, şi el se teme, nu?

— Mama m-a întrebat astăzi ce fel de familie are.

— Alexandr Mihailovici l-a cunoscut bine pe tatăl lui şi vorbeşte despre el fără pic de simpatie – a spus Tania. Era un om cu vază.

— A murit?

— Nu, trăieşte, dar nu mai lucrează. A divorţat de mama lui Heli de mult. Heli era încă elev pe-atunci.

— Dar mama lui trăieşte?

— Probabil că da.

— Cum, el nu locuieşte împreună cu mama lui?

— Nu ştiu. Nu, mi se pare că nu...

Nu mi-a vorbit niciodată nici de mama şi nici de tatăl lui. Când veneam la el, îmi spunea „vecinii”. E posibil oare ca în casa unde mă duceam eu să fi locuit şi mama lui? În locuinţa aceea vastă, părăginită? Nu prea îmi vine să cred.

— De s-ar face mai repede ziuă! a exclamat Tania când am isprăvit de spălat ultimele farfurii.

Doream şi eu să vină mai repede dimineaţa. Lucrurile începuseră să se desfăşoare grozav de repede şi nu mai aveam voie să ne pierdem timp cu somnul. Boris putea foarte bine să plece chiar de aseară. Sau în noaptea aceasta. Sau chiar acum: noi stăm de vorbă, ne facem planuri, iar el stă în gară, cu biletul în buzunar, sau la aeroport.

De s-ar face mai repede ziuă!

În sfârşit, dimineaţa sosi destul de repede, deşteptătorul sună şi mama îşi făcu vertiginos ultimele pregătiri de

plecare. Luându-şi rămas bun, m-a sărutat în pripă, apoi s-a întors de la uşă şi a sărutat-o şi pe Tania, zâcându-i:

— Mă bucur foarte mult că o las pe Xana cu dumneata.

Probabil că brusc i s-a părut că tot mai sunt încă o fetiţă.

Aef ne-a strâns mâna la amândouă şi au plecat. Coborau scara în fugă, cu geamantanele lor mici în mână, iar noi stăteam pe palier şi ne uitam în urma lor.

Şi atunci am simţit deodată că parcă nu e dimineaţă, ci noapte, şi că nu mă mai ţin pe picioare, şi nu mai înţeleg nimic. Am spus:

— La culcare, hai la culcare!

Ne-am culcat în odaia mea şi totuşi n-am adormit imediat – am auzit trecând primul tramvai.

19

Apoi tramvaiul începu sâ zbârnâie; zbârnâia stăruitor, neplăcut, cu intermitenţe, ca un deşteptător. Pe urmă am auzit glasul Taniei spunând:

— Da, la telefon. Da, eu sunt.

Venise oare cineva? Deci suna la intrare? Cât să fie ceasul?

M-am ridicat în capul oaselor pe pat, dezlipindu-mi anevoie pleoapele. Tania, îmbrăcată cu o pijama de-a mea, verde, stătea desculţă lângă telefon şi vorbea:

— Pot, bineînţeles. Vin îndată, cu Xana.

Pesemne că la celălalt capăt al firului se făcea vreo obiecţie, şi ea asculta, dând nerăbdătoare din cap. „Cu cine o fi vorbind? m-am întrebat eu. Cu Alexandr Mihailovici? De obicei, când Tania stă de vorbă cu el, glasul îi sună altfel, are o altă expresie a feţei. Poate că nu-i el, o fi ceva în legătură cu şcoala? Dar în cazul ăsta, de ce pomeneşte de mine?” Tania spunea:

— Pot să vin singură dacă găseşti că e mai bine aşa. Să ştii însă că nu sunt de acord cu dumneata, sunt de părere că ea trebuie să audă totul de la început până la sfârşit. Da, înţeleg că n-ai un dulap în perete. Şi totuşi insist.

— Nu insista! m-am amestecat eu. „Ce mai e şi asta? Sunt dată la o parte?” Nu insista – am repetat – tot n-am să merg.

Tania bătu din răsputeri cu piciorul gol în podea şi mi-aruncă o privire mânioasă. N-o mai văzusem niciodată aşa. M-am potolit şi am lăsat-o în pace. Ea urmă:

— Nu-i nimic, dacă poate să vorbească faţă de mine, are să poată şi faţă de ea. N-am niciun secret faţă de ea. Nu, mi-am schimbat hotărârea: fără Xana nu vin. Da, chiar aşa să-i şi spui. Da, şi, te rog, sună-mă după aceea. Trânti receptorul în furcă şi se întoarse spre mine. Era nespus de furioasă. Aveam impresia că e în stare să mă bată. Cum poţi – strigă ea – cum poţi... să faci pe ambiţioasa... sau

mai ştiu eu ce... în situaţia în care te afli? Heli nu vrea să vorbească în prezenţa ta. Ia te uită la el! N-are voie să nu vorbească, m-auzi, pentru că... Nu ştiu de ce, dar n-are voie şi gata!

N-am apucat să-i răspund, că din nou sună telefonul.

—Da, eu sunt – răspunse Tania. Ce să-i faci, nu vrea, n-are decât. A, nu, hotărârea mea este definitivă.

Închise din nou telefonul. Se mai răcorise un pic şi redevenise ea însăşi.

— Heli vrea să stea de vorbă cu Alexandr Mihailovici – îmi explică ea, calmă. Dar numai în prezenţa mea. Şi eu consider...

Telefonul sună a treia oară. Tania ridică iar receptorul, dar nici nu deschise gura, deoarece la celălalt capăt al firului i se comunica ceva.

— Bine – zise ea cu glas calm, preocupat. Plecăm îndată. Deci într-o jumătate de oră, cel mult...

— Cât e ceasul? am întrebat eu.

Tania îşi consultă ceasul mic, pe care-l lăsase pe masă, în ajun. Îşi ridică mirată sprâncenele.

— Poate că s-a oprit? zise, şovăitoare. Arată opt şi un sfert.

— Probabil atât şi este – am confirmat.

Mă gândeamla Heli. Ce-o fi în capul lui? De ce s-o fi hotărât să se ducă? Avusese oare dreptate Alexandr Mihailovici că nu se putea să nu vină? Aşadar, mai pâlpâia în el totuşi un dram de conştiinţă, de vreme ce a făcut-o? Dar e cu putinţă ca scepticul, rezonabilul

Alexandr Mihailovici să conteze pe conştiinţa lui Heli? Sau poate există anumite legi ale comportării umane – legi dintre cele mai simple, aproape fiziologice, de a căror existenţă ştiu numai cei care au de-a face în permanenţă cu indivizii ce încalcă legile făcute de oameni?

În metrou, Tania spuse:

— Eşti de acord, cred, că nu orice avocat poate fi trezit din somn, duminica, cu noaptea în cap? Şi mai trebuie să fii de acord că nu oricare avocat priveşte acest lucru ca ceva firesc, chiar foarte firesc.

— Sunt de acord – am răspuns eu. Sigur că da. Dar mi s-a părut că vorbeai cu el pe un ton neobişnuit.

— Fiindcă m-am supărat. Cum puteam să vorbesc pe un ton obişnuit? Dar, spune-mi, ţi s-a părut cumva că i-am ripostat grosolan? se nelinişti ea.

— Ei, asta-i! am liniştit-o eu. Tu nu poţi să vorbeşti grosolan! La început însă nu mi-am dat seama cu cine stai de vorbă...

După câteva clipe de tăcere, Tania mă întrebă:

— Ţi-e frică?

— Da, mi-e frică.

— Şi mie mi-e frică. Şi, de fapt, de ce ne temem? Totul o să fie aşa cum trebuie să fie.

— N-am să scot un cuvânt – am zis eu. Îmi dau seama că în prezenţa mea o să-i vină mai greu să facă mărturisiri.

— Da, şi eu înţeleg. Foarte bine. Nu mi-e milă de el niciun pic. Un lucru vreau să pricep...

— Ce urmăreşte, nu-i aşa? Este exact lucrul la care m-am gândit tot timpul. Vrea să-şi creeze nu ştiu ce avantaje, nu crezi? E un fel de tocmeală la el...

— Oare? Nu, la altceva mă gândeam. Mă întrebam că atunci când conştiinţa... când conştiinţa se trezeşte, cum de se întâmplă asta şi cum se manifestă această trezire? Cred că fiecare om are o conştiinţă a lui. Adică, ce tot spun eu, sigur că fiecare om are o conştiinţă a lui, dar depinde ce forme îmbracă această conştiinţă. Şi tocmai asta vreau să înţeleg in cazul de faţă. În concluzie, asta-i, ce să mai discutăm!

Ne deschise chiar Alexandr Mihailovici. În loc de bună ziua, ne spuse:

— N-a venit încă. Vine însă, sunt absolut convins. L-o fi reţinut ceva, dar vine. Poate a trebuit să aştepte autobuzul...

Cu toate că ora era matinală, arăta ca atunci când avea consultaţii: cămaşă albă, cravată, haină. Avea un aer solemn, mişcări domoale şi vorbea rar, într-un cuvânt, îţi făcea impresia că pentru el sosise, în sfârşit, ceasul mult aşteptat.

Intrarăm în cabinetul lui – o cameră imensă, cu plafonul sculptat şi lambriuri pe pereţi. La uşă, peretele făcea un unghi drept, alcătuind un fel de vestibul destul de lung; camera avea şi două canapele (sau una singură?), care, de asemenea, formau un unghi drept, într-un colţ al încăperii. M-am aşezat pe marginea canapelei, alături de Tania; Alexandr Mihailovici se instală la birou. Urechile

îmi ţiuiau, poate din pricina senzaţiei neaşteptate de destindere: mă gândisem cu înfrigurare cum am să intru, cum am să dau bună ziua, cum mă voi aşeza, undeva mai la o parte, şi în tot acest timp am simţit aproape fizic prezenţa apăsătoare a acestui om, a lui Heli, care pătrunsese atât de adânc în viaţa mea. Pesemne că, luptând împotriva acestei senzaţii de apăsare, în clipa când n-am mai încercat-o, mi s-a tăiat răsuflarea întocmai ca şi peştelui bacaliar scos la suprafaţă din adâncurile unde trăieşte. N-am văzut niciodată un peşte bacaliar, dar, probabil, îi semănăm într-aievea în momentul acela.

— Prima oară mi-a telefonat la şapte şi jumătate – zise Alexandr Mihailovici, adresându-se Taniei. Mi s-a părut că vorbea de la un telefon public, nu se înţelegea prea clar, şi-apoi nu i-am mai auzit de mult glasul...

— Şi ce anume a vrut?

— O să încerc să repet întocmai spusele lui. Mi-a zis: „Alexandr Mihailovici? Vă deranjează Şalov”. „De ce mă iei atât de oficial?” i-am replicat eu. L-am luat aşa ca să spun ceva, deoarece a făcut o pauză lungă, ştii... ca atunci când urmăreşti să provoci uimire sau încântare. Tăcu un timp, apoi urmă: „Aş vrea să trec pe la dumneavoastră, se poate?” „Sigur că da, i-am zis, pofteşte când vrei!” „Aş vrea chiar acum!” „Pofteşte, sunt acasă”, i-am zis eu. Şi el continuă: „Aş fi vrut să asiste şi Tania la discuţia noastră, aţi putea s-o chemaţi? Cred că a dormit la Xana”. I-am răspuns că da. „Atunci am să mai revin la telefon!” După care te-am sunat pe dumneata şi ne-am ciorovăit niţel.

Apoi Heli mi-a telefonat din nou şi l-am anunţat că ai să vii cu Xana. „Atunci nu mai am nevoie de nimic”, a zis el şi mi-a trântit telefonul.

— După asta mi-a telefonat chiar el – urmă Tania. „Tanicika, m-am răzgândit. Poţi să aduci cu dumneata toate pupilele dumitale din şcoală, dacă urmăreşti ţeluri pedagogice.” „Bine, plecăm îndată”, i-am răspuns eu. Mi-a promis să te anunţe pe dumneata chiar atunci.

— Aşa a şi făcut – confirmă Alexandr Mihailovici. Ce-ar putea să ştie, voi ce credeţi?

— Ştie tot! am zis eu. Tot, de la început până la sfârşit. Ştie unde se află Boris. Ştie tot despre Mika... despre Kardakov...

— Şi mai e ceva – interveni Tania. S-a întors Irina Grigorievna. Ieri am fost pe la ea. Am aflat că...

— Ai aflat că presupunerea Xanei în ce priveşte persoana care putea să-i înmâneze lui Petrusevici pumnalul are o bază reală – încheie Alexandr Mihailovici. Am aflat şi asta.

— Ai văzut-o pe Irina Grigorievna?

— Nu. Am primit o scrisoare. Propriu zis, întâi am scris eu la Odesa. I-am scris anchetatorului tot ceea ce mi-ai povestit dumneata despre această Tamara. Şi i-am scris Elenei Matveevna că ar fi util să lămurim cine a însoţit-o pe Tamara la plajă în dimineaţa aceea. La plajă a fost singură, au văzut-o mai mulţi acolo, dar s-a întors la vilă însoţită de Petruşeviei şi au stat de vorbă amândoi în chipul cel mai paşnic. Apoi Petruşevici a aşteptat-o în

poarta vilei şi, după ce Tamara s-a înapoiat din casă, au plecat amândoi spre staţia de tramvai.

... Drumul spre staţia de tramvai a fost ultimul drum al lui Viktor! Colbul fierbinte şi atât de fin în bătaia soarelui... noaptea, când plouă, se preface într-un noroi lipicios... „Hai să plecăm împreună la Leningrad, îmi expiră biletul de odihnă”, mi-am amintit eu.

— Vrei să vezi scrisoarea, Xana?

... Citeam... „Roza Ţîgan a venit special de la Nikolaev”... Ce amestec are aici Roza? I-o fi văzut ea? Da, cu siguranţă. Roza s-o fi întâlnit cu Tolik al ei, căruia îi dăduse paşaportul, şi, probabil, ei amândoi au văzut-o pe Tamara cu Viktor. Dar ce-o fi păzit Tolik până acum? Ah, da, uitasem, Tolik n-a fost la nuntă, deci nu ştia nimic despre încăierare. Iar Roza, pesemne, şi-a dat seama mai târziu de toate acestea sau i-o fi scris cineva... „Tânărul acela, Karpenko Pavel, care a depus mărturie cu privire la pumnal, a zis: «De ce nu m-aţi întrebat pe mine?» „ Da, sigur, ei sunt. Acum urmează ceea ce e mai important: „Am întrebat-o pe Tamara de ce a făcut asta. Mi-a spus: «S-a rugat de mine, zicând că pumnalul acela era o amintire la care ţinea mult, şi nici eu n-aveam chef să rămână la Mika – mai ştii ce se poate întâmpla?» Auzi vorbă, parcă eu aveam chef! Atunci am întrebat-o: «Şi de ce n-ai spus de la început? Doar îţi dădeai prea bine seama câte depend de asta!» Iar Tamara: «Ce putea să dovedească povestea cu pumnalul? Că doar Viktor e

mortul! Pe cine aş fi ajutat făcând această mărturisire? Cui i-ar fi folosit? Şi-apoi, anchetatorul nici nu m-a întrebat».

Am lăsat scrisoarea din mână. Tania o luă şi o citi, mişcând din buze. Alexandr Mihailovici se uita la mine cu o expresie de învingător. Şi mie mi se părea că visez. Am născocit toate acestea despre Tamara, am născocit fără să mă gândesc, fără să vreau, şi când colo, aflu că aşa a şi fost. Păi asta înseamnă că acum...

— Şi cum rămâne cu discuţiile acelea cum că Mika s-ar fi recunoscut vinovat? am întrebat eu cu glas tare.

Alexandr Mihailovici dădu dispreţuitor din mână;

— Aiureli!

— Deci totul e limpede?

— Din păcate, nu totul – răspunse Alexandr Mihailovici.

— Bine, dar în ce priveşte pumnalul situaţia a lămurită?

— N-nu – zise Alexandr Mihailovici. Principalul abia urmează. Ei, ai să vezi. El trebuie să vină îndată.

În clipa aceea, Heli sună la intrare şi, după felul cum tustrei am amuţit brusc, mi-am dat seama că nimic din ceea ce spuneam noi nu era important, important era ceea ce avea să spună el.

Îî urmăream cu toţii fiecare gest. Ciudat lucru, nu simţeam acea povară, acea apăsare, la care mă aşteptasem şi pentru care mă pregătisem cu atâta timp înainte. Din uşă, ne adresă tuturor un salut şi mi se păru chiar că a schiţat un zâmbet., După aceea se îndreptă spre fotoliile din faţa biroului lui Alexandr Mihailovici – nişte fotolii

străvechi, îmbrăcate în piele. Se inslală comod într-unul din ele, picior peste picior, îşi lăsă dezinvolt mâinile pe genunchi şi ne învălui, pe Tania şi pe mine, cu o privire obosită, cercetându-ne de jos în sus. Apoi, adresându-se numai lui Alexandr Mihailovici, zise:

— Sunt dispus să răspund la întrebări.

Avea pleoapele roşii, de parcă ar fi umblat prin vânt sau ar fi citit ore în şir, sau, pur şi simplu, de nesomn. „Pesemne a hoinărit pe străzi în noaptea asta, îmi spuneam eu, de aceea arată aşa, nebărbierit, mototolit, cu pantalonii mânjiţi de noroi şi cu pantofii murdari.” M-am gândit, nu ştiu de ce, c-a hoinărit prin port sau, poate, pe Insule, pe Fontanka, pe Moika ori chiar pe Obvodnii, în orice caz, cu siguranţă că lângă o apă. Cred că aşa îl visasem eu într-o noapte în toamna asta, însă n-am reţinut visul, ci doar senzaţia de teamă: e noapte, plouă mărunt, sub poduri apa e neagră şi un om rătăceşte pe chei...

— Să nu v-aşteptaţi la niciun fel de spovedanie – începu Heli, ca un fel de lămurire la cele spuse mai înainte. Nu ştiu să înşir vorbe multe... Răspund cu plăcere la întrebări. Şi cum Alexandr Mihailovici continua să tacă, urmă: Trebuie să vă mărturisesc că aştept de mult întrebările dumneavoastră. Am venit înadins ca să le-aud. Am fost şi la Xana, şi la Tania m-am dus. Ştiu că aveţi întrebări, dar nimeni nu mă-ntreabă nimic. Ce însemnă asta! (Nu puse niciun semn de întrebare la sfârşitul frazei.) Aşadar, sunt aici, la dispoziţia dumneavoastră. Răspund la toate întrebările.

În sfârşit, Alexandr Mihailovici curmă tăcerea:

— Spune-mi, te rog, când te-ai mutat pe Insula Vasilievski?

Nici eu, nici Tania nu ne-aşteptasem la o asemenea întrebare. Heli, se vede, o aştepta. Avu chiar un „hm!” satisfăcut.

— Da, într-adevăr, aţi înţeles totul. Poftim, vă răspund: acum cinci ani. Îndată ce a început construcţia de locuinţe proprietate personală.

—Şi de ce nu te-ai mutat cu mama şi cu mătuşa dumitale în casa asta? întrebă Alexandr Mihailovici.

Heli se sţrâmbă:

— N-are nici în clin, nici în minecă cu chestiunea noastră. Ţineţi cu tot dinadinsul să ştiţi, cum s-ar zice, din motive psihologice? Astăzi, pare-mi-se, avocaţii fac pasiune pentru psihologie, nu? Poftim, vă răspund: sunt un bărbat tânăr, celibatar, am tabieturile mele.... De aceea m-am hotărât să iau o cameră cu chirie.

— Şi ratele pentru apartament cine le plăteşte?

Heli se strâmbă din nou.

— Vă spun încă o dată că n-are nicio legătură cu chestiunea noastră. Poftim, eu plătesc. Nici măcar nu-i chiar aşa de mult. Şi-apoi, după cum ştiţi, trăiesc modest, nu fac lux, nu sunt pretenţios, n-am familie, nici copii...

— Din moment ce doreşti să răspunzi la orice întrebare, vreau să te rog să nu te superi chiar dacă unele întrebări ţi se vor părea stupide – zise Alexandr Mihailovici. Totuşi, faţă de ceea ce câştigi dumneata, e destul de greu să

plăteşti şi rate, şi chirie pentru cameră. Ar veni, în medie, cam şaizeci de ruble pe lună, nu-i aşa?

— Lăsaţi asta – zise Heli. Primesc o sută douăzeci. Reţineri, una, alta... Într-adevăr, nu-mi rămâne mult, dar mai realizez mici câştiguri suplimentare: de vreo două-trei ori pe lună fac referate la unele articole publicate în revistele tehnice străine. Nu e mult, dar îmi acoperă cheltuielile, ba îmi rămâne chiar şi de un cinema, deşi mă duc rar. Şi nici nu beau, în orice caz, nu beau pe banii mei.. Aşa încât, repet: surse ilegale de câştig nu am, nu speculez, nu mă ocup cu niciun fel de tranzacţii valutare; din punct de vedere juridic, sunt curat. Nu mă încadrez în nicio hotărâre, în niciun articol al Codului penal. Tăcu un moment, apoi luă o ţigară din pachet şi o vâri în gură, fără s-o aprindă. Cu un gest mecanic, Alexandr Mihailovici scoase din buzunar o brichetă, dar Heli clătină din cap, spunându-i: Mă las de tutun, caut să mă dezobişnuiesc. Însă trebuie să mestec ceva. Dacă aş fi avut chewing-gum... dar nu se găseşte. De aceea sunt nevoit să fac exerciţii de voinţă. De două săptămâni exersez. Se zice că prima lună e greu, pe urmă merge. M-am mai lăsat o dată de fumat, ştiu cum e; vă amintiţi când?

— Îmi amintesc – confirmă Alexandr Mihailovici.

Heli dădu din cap:

— Dacă vreţi, să începem de-acolo. Iertaţi-mă că vă dau sfaturi în toată istoria asta. Dar trebuie să recunoaştem că, în momentul de faţă, niciunul dintre noi doi nu este în rolul său. Dumneavoastră apăreţi ca anchetator...

— Mai degrabă ca cercetător – puse punctul pe „i” Alexandr Mihailovici.

— De fapt, sensul e acelaşi. Iar eu sunt un fel de ajutor voluntar al dumneavoastră. Ceea ce nici mie nu mi-este propriu. N-am obiceiul să mă bag în treburile altora.

— Şi ce motiv ai avut să te bagi acum? întrebă Alexandr Mihailovici, pe un ton monden.

— N-am numai un singur motiv... Nici eu nu m-am lămurit încă... De pildă, chiar şi pentru faptul că Tania îmi inspiră un sentiment cu totul aparte. Nu, nu e ceea ce gândiţi dumneavoastră, nu, nu e cazul să vă miraţi! E un fel de respect amestecat cu milă. Deşi, nu-i chiar aşa, nu juma-juma, întotdeauna ceva e mai mult şi ceva e mai puţin. Dar, în concluzie, o stimez. N-o înţeleg, găsesc chiar ceva caraghios la dânsa, şi totuşi o stimez! Puteţi să consideraţi că din cauza ei o fac... Din moment ce în povestea asta ea s-a pomenit în mijlocul evenimentelor!...

— Nu de Tatiana Davîdovna era vorba – îl întrerupse Alexandr Mihailovici.

— Bine, dar am răspuns la o întrebare! Aştept următoarea...

— De unde îl cunoşti pe Boris? continuă Alexandr Mihailovici.

— Am locuit în aceeaşi casă – răspunse îndată Heli. Înainte de a mă muta, am stat în casa unde i-au vizitat familia şi Xana, şi Tania. N-aţi ştiut? Când m-aţi întrebat de mutare, m-am bucurat; mi-am zis: „Uite, tot a ajuns la întrebări directe; Alexandr Mihailovici ar fi înţeles deci

totul şi fără ajutorul tău, aşa că ai fi putut să nu vii". Când colo, vă interesau veniturile mele!

— Ba nicidecum – rosti domol Alexandr Mihailovici. Ce-i drept, am început cu veniturile, dar tot aş fi ajuns şi la acest punct. Când a stat în închisoare, i-ai trimis cumva bani?

— Cum să nu! mărturisi Heli. Conform codului moral. Oamenii sunt prieteni între ei, tovarăşi şi fraţi. Nu mi-am părăsit prietenul la nenorocire. Mai am şi alţi prieteni ca el, mai bine zis, am avut. Ei au alcătuit cândva garda mea personală. Dumneavoastră nu ştiţi că am avut o gardă personală? Cum să nu! Din clasa a opta. Deşi eram un pirpiriu, toţi se temeau de mine. Din pricina mamei s-au întâmplat toate astea, închipuiţi-vă. Se instală mai comod, privindu-l cu ochii mijiţi pe Alexandr Mihailovici. Maică-mea e o femeie cumsecade, blajină, îi e milă de toţi. Mai ales de când a rămas singură şi fără nicio meserie, nu putea să se bizuie prea mult pe pensia alimentară, căci nu fusese căsătorită legal cu tata. De fapt însă nu asta e important. Ceea ce vreau să povestesc se referă la o perioadă când tata mai stătea cu noi; mama lui Boris intrase la zdup. Lucra pe atunci într-un magazin. Erau vremuri aspre, grele. Nu te mai puteai înţelege de loc cu Boris în vremea aceea. Nici la şcoală nu se mai ducea. Şi atunci mama i-a dăruit nişte creioanevşi acuarele. Ştia că-i place să deseneze. Într-un cuvânt, a dat dovadă de delicateţe, de sensibilitate. Zâmbi ironic şi urmă: Şi vă puteţi închipui, el nu a uitat toată viaţa creioanele astea!

Pe-atunci noi nu eram prieteni. Au mai trecut ciţiva ani, şi odată am condus de la o serată şcolară o fetiţă. S-au agăţat de noi nişte golani şi s-a iscat o încăierare. Deodată, sare unu' la mine şi mă-ntreabă: „Tu eşti Helka Şalov?" „Ei, da, eu sunt!" „Păi de ce n-ai spus de la început?"

Aşa ne-am cunoscut. Nu mă băgăm niciodată în treburile lor, ale băieţilor; pe-atunci Boris era căpetenia lor şi, la nevoie, mă păzeau. Boris e un om complicat, dar totodată plin de talent. În alte condiţii, poate că ar fi ieşit din el un artist, un pictor. Are temperament, un ochi ager, o mână fermă. Vorba ceea: „Acolo unde a fost înăbuşită vocaţia, răsare ticăloşia". Dar până la ticăloşie mai avea mult. Eram mai degrabă copii când Boris a suferit prima condamnare; i-am trimis la închisoare creioane şi acuarele, ca pe vremuri. Nu ca să fac o faptă bună, ci conform tradiţiei... Mi-a adus de-acolo nişte schiţe destul de interesante, le mai am şi azi.

— Cu Petruşevici dumneata i-ai făcut cunoştinţă?

— Eu, sigur că da. Asta-i menirea mea: să fac cunoştinţă oamenilor între ei. Dar ce-a ieşit din asta, ce-au pus ei la cale, pe mine nu mă privea. Eu, unul, nu am tras niciun fel de foloase, am rămas curat. Aşa încât bănuielile dumneavoastră, credeţi-mă, nu au temei. De altfel, nici Boris nu ştiu dacă a avut într-adevăr vreun profit mai substanţial din afacerea asta. După părerea mea, îl pasiona mai mult riscul, era în căutarea unor senzaţii tari în viaţă. În ce-l priveşte pe Viktor... El, în niciun caz, nu a fost dezinteresat. Îi plăcea să bea, să epateze fetele şi se dădea

în vânt după strălucire. Eu, personal, nu mă omor după strălucire, nu-mi serveşte la nimic!

— Da – încuviinţă Alexandr Mihailovici – ai în dumneata o oarecare modestie.

— Vă referiţi la faptul că nu mă vâr în faţă, la lumină, că prefer umbra. N-am uitat discuţia aceea a noastră. Şi, vedeţi, ne întâlnim pentru a doua oară şi tot din cauza lui Viktor. Aşa ne-o fi scris? Mărturisesc că nu sunt fatalist, iar dumneavoastă, sunt convins, veţi spune că încă de pe atunci se vedea cum se vor isprăvi toate astea.

Continuau o discuţie în contradictoriu, veche, foarte veche, interesantă pentru amândoi, care, întâmplător, fusese întreruptă pentru multă vreme. Un lucru nu puteam pricepe: de ce avea nevoie de Tania pentru toate aceste mărturisiri? Ea şedea pe canapea, cu picioarele ghemuite sub ea, cu obrajii proptiţi în pumn, şi asculta, concentrată, cu ochii larg deschişi. De câteva ori am văzut că a vrut să spună ceva, dar s-a stăpânit.

Eu n-aveam ce să spun. Tot ce auzeam aici, auzeam pentru întâia oară. Heli, un băieţandru pirpiriu? Greu să-ţi închipui aşa ceva azi.

— Şi Viktor i-a trimis de vreo două ori bani lui Boris. Nu ştiu de ce, Viktor se aprinsese. Îi povestisem eu despre Boris şi se aprinsese: „Dacă-i trimitem bani acum, ne va fi devotat pentru totdeauna”. De obicei avea darul să găsească nişte cuvinte... cu rezonanţe frumoase. Heli zâmbi abia perceptibil şi-şi mută ţigara în celălalt colţ al gurii. De altfel, între ei se stabiliseră nişte relaţii amicale.

Mai târziu, după ce au stat închişi şi au ieşit, nu s-au mai înţeles. După povestea cu dumneavoastră.

Alexandr Mihailovici dădu din cap. N-avea nevoie să pună întrebări, Heli vorbea singur şi se vedea că-l interesează tare mult toate astea.

— Ştiu că, inevitabil, vor interveni unele complicaţii: la capitalul investit de el, Viktor pretindea întotdeauna două sute la sută. La orice fel de capital, mă înţelegeţi? Aici contase pe recunoştinţă veşnică şi pe tot felul de procente derivate, ca de pildă: fidelitate, devotament sau mai ştiu eu ce. Însă Boris este omul unor simţăminte, intense şi trecătoare. Nu ştiu cum se cheamă un astfel de tip în psihologie, dar în „lumea asta”, cum o numesc ei, este foarte răspândit. Sunteţi de acord cu mine?

— Da, desigur – încuviinţă Alexandr Mihailovici.

— Pe deasupra... Boris e suspicios. Niciodată nu crede pe deplin... cum să spun, în sinceritatea unui sentiment sau a unor relaţii. E şi firea lui de vină, şi discuţiile mele, înţelese într-un mod mai original. Nu sunt impulsiv: când văd adevăratele cauze ce stau la baza unei fapte, nu mă supăr. Boris însă se înfurie. Şi atunci când are bănuieli, se înfurie dinainte. Cunoaşteţi teama asta a omului suspicios care îşi spune: „Vor să mă ducă”. Această idee Boris o exprima ceva mai energic, eu însă o traduc într-un limbaj literar, pentru doamne.

Şi aici, inteligentul, răbdătorul, mult iscusitul Alexandr Mihailovici îşi dădu în petic, spunând:

— Crezi că s-a-nfuriat şi l-a omorât pe Viktor la mânie?

— Mi se pare că n-am spus aşa ceva – replică Heli. Ce motive avea să-l omoare pe Viktor? De ce? Irina Grigorievna, de pildă, n-o să creadă niciodată afirmaţia dumneavoastră de acum. A încercat şi Xana s-o lămurească, şi Tania. Nu crede în ruptul capului! Şi nici tribunalul n-o să creadă. Pentru nimic în lume n-o să creadă fără dovezi. Iar dovezi nu sunt. Şi nici măcar o mărturisire din partea criminalului, în momentul de faţă, nu rezolvă chestiunea. După câte ştiu eu. Toate astea vi le-am povestit, aş zice, ca un supliment la istoricul relaţiilor dintre ei doi.

Alexandr Mihailovici dădu afirmativ din cap.

— Aşadar, după ce Boris s-a eliberat, a venit la Leningrad şi s-a dus la Tania. Când era „acolo”, Viktor îi povestise despre Tania, şi el a hotărât să verifice spusele lui. După aceea, mi-a mărturisit mie: „Credeam că unul ca Viktor trebuie să aibă o nevastă frumoasă ca o cadră!” Într-un cuvânt, la început dumneata l-ai decepţionat, Tania. Cu toate acestea a mai venit la dumneata şi a doua oară. Nu-ţi aminteşti pentru ce?

— Ba mi-aduc aminte – zise Tania. A venit să se sfătuiască cu mine în vederea înscrierii la o şcoală serală. Voia să intre „la o şcoală unde nu-i nevoie sa stai în bancă”.

— Da, da. Şi după aceea a mai trecut pe la dumneata, nu-i aşa?

— Da. O dată, după un manual de literatură, iar după aceea... aşa, pur şi simplu.

— Îţi aminteşti despre ce aţi discutat atunci?

— Cum să nu. Tema era invariabilă: încrederea în oameni. Nu-mi aduc aminte ce-i răspundeam eu, dar îmi amintesc cuvintele lui: „Dragostea e numai la cinema şi în cărţi, în viaţă lucrurile nu se petrec aşa”. Şi veşnicul lui refren: „Ştii doar, Tatiana Davîdovna, eu n-am încredere în oameni”.

— Vedeţi deci. Iar dumitale ţi-a acordat încredere, te-a crezut. Nu ştiu ce era în capul lui, dar a crezut în dumneata. Şi ştii în ce anume? A crezut că te interesează. Că soarta lui, sufletul lui te interesează cu adevărat, că nu vrei „să-l duci” şi că, în niciun caz, nu aştepţi procente la capitalul investit în el. Cred că ai înţeles acest lucru. De fapt, dumneata nu te temeai de el?

— Nu, nu mă temeam.

— Ei, asta vreau să spun şi eu. Şi-apoi a sosit Viktor şi s-a produs ruptura între voi doi. Pune-te în locul lui Boris, te rog. Pentru prima oară în viaţa lui crezuse că există pe lumea asta... mă rog, că există ceva pe lumea asta, ceva ce până atunci nu întâlnise. Şi când colo, se înşelase. Părerea mea este că s-a frământat atunci tot atât cât se frământa şi Viktor, iartă-mă te rog, – că ţi-o spun. A venit într-o noapte la mine: era beat-turtă, mă mir chiar cum de-a ajuns până la mine, şi chiar din coridor a început... Nu vă reproduc ideea pe care o exprima, dar sensul era absolut negativist: se referea la oameni, la lume, în general. N-am înţeles de la bun început ce se întâmplase, iar el nu voia să-mi povestească. I-am pomenit eu ceva despre o

decepţie amoroasă, şi atunci a sărit la mine – la mine! – cu cuţitul. I-am înlăturat mâna în care ţinea cuţitul, uitaţi-vă, mi-a rămas aici o cicatrice, vedeţi? Dar în timp ce-mi spălam rana şi mi-o pansam, şi-a venit în fire. „Eu, zice, nu m-am îndrăgostit de nimeni, nu mă ţin de fleacuri, asta-i doar în cărţi. Numai că-mi ziceam că ea e un om adevărat, şi când colo, e la fel ca toată lumea. „ N-am reuşit să aflu atunci despre cine vorbea Boris. Asta a fost. De şcoală s-a lăsat, o ştii şi dumneata, Tania. La uzină a continuat să meargă; nu regulat, dar totuşi se ducea. Apoi s-a întâmplat ceea ce ştiţi: a căzut victimă Alexandr Mihailovici, stimabilul nostru avocat. S-a întâmplat la îndemnul lui Viktor, după cum aţi şi presupus, probabil.,

— N-am presupus nimic – îi ripostă rece Alexandr Mihailovici, privindu-l drept în ochi. Nici nu-mi este prea clar la ce anume te referi.

— Vreţi să ştiţi la ce mă refer? Nu merită, şi aşa prea multă vreme ne-am jucat de-a v-aţi ascunselea! Viktor considera că Tania l-a părăsit pentru dumneavoastră, şi eu, mărturisesc, am crezut la fel. Poate că m-am înşelat. Dar Boris fusese informat tocmai în acest sens. Pesemne că Viktor, beat fiind, ă trăncănit ceva, şi chiar atunci, pe loc, s-au gândit să vă facă „o figură”. Hotărârea au luat-o în doi, dar s-a dus numai Boris. Şi răspunderea a purtat-o numai el. Şi a fost condamnat pentru asta. Iată, Tania, ce rol a jucat pentru el bunătatea dumitale!

Alexandr Mihailovici îi aruncă o privire mânioasă.

— Astă-noapte m-am gândit foarte mult – urmă Heli, fără să se adreseze cuiva. Ştiu multe despre mine însumi. Sunt, probabil, un om rău. Şi probabil că influenţa pe care o am asupra oamenilor să nu fie dintre cele mai bune. Alexandr Mihailovici, de pildă, considera că pentru Viktor influenţa aceasta este mai primejdioasă decât închisoarea. Eu însă îmi zic că, pur şi simplu, nu m-am născut la timp. Deci eu cred că... Acum însă nu e vorba de mine. Cum rămâne cu bunătatea dumitale? Bunătatea dumitale cea mai autentică, cea mai sinceră, nu din simţul datoriei, nu pentru că „se poartă” să fii bun, nu din vanitate. Iată ce rol poate să joace bunătatea pentru un om!

— Nu-l asculta, Tania! izbucni Alexandr Mihailovici, ridicându-se din fotoliu. Cum îndrăzneşti să vorbeşti aşa? i se adresă el lui Heli, cu o mânie, aş zice chiar naivă; niciodată nu mi-aş fi putut închipui că e capabil de asemenea sentimente.

— Lasă-l să vorbească – ripostă Tania. Nu mă poate jigni. Numai dacă am vreo vină în toate astea...

— ... e inconştientă, nici nu mă îndoiesc. Am vrut să spun numai că şi bunătatea generează destul rău pe lume, aceasta este dialectica. Nimic nu e simplu, chiar şi în societatea noastră înaintată. Cum facem: îmi puneţi întrebări, sau să vă povestesc eu în continuare?

— Povesteşte – zise Alexandr Mihailovici, aşezându-se din nou la locul său. Dădu să se apropie de Tania, dar renunţă.

— Aşadar, după ce Boris a ieşit, a venit direct la mine. Pe-acasă n-a trecut, ci direct la mine. Era făcut foc şi pară, aş zice, împotriva lui Viktor. Îşi băgase în cap ideea că, de fapt, trebuiau să răspundă amândoi. Atunci o să mă întrebaţi de ce la proces nu şi-a dat drumul? Cine ştie! O fi crezut poate că o să se descurce singur. M-a întrebat apoi de Tania dacă s-a măritat. I-am răspuns că ea şi cu Viktor s-au grăbit atunci, că Tania până astăzi este singură şi că până astăzi se consideră nevasta lui Viktor. Mi-a cerut adresa lui Viktor. I-am dat-o – de ce nu? Cu atât mai mult, cu cât ştiam că Viktor are o poveste de dragoste. I-am spus-o şi lui Boris. I-am spus că niciodată nu trebuie să te bagi în treburile altuia – uite, Viktor e pe punctul să-şi refacă viaţa, şi el, Boris, vrea cu tot dinadinsul să se răfuiască pentru nişte socoteli vechi!

— Dumneata... l-ai trimis în mod conştient la Viktor! exclamă Tania.

— Consideram că nu aveau ce împărţi. După aceea am aflat că Viktor a fost ucis într-o încăierare, din cauza unei fete. Atunci am crezut că Boris n-a ajuns la Odesa. Îi scrisesem doar acolo: i-am trimis două sau trei scrisori şi n-am primit răspuns. Apoi m-am văzut cu Xana pentru prima dată. Nu mi-a povestit mai nimic. Mă gândeam ce ghinion a avut Viktor: toată viaţa lui a visat ca o fată să facă o pasiune pentru el, şi când s-a întâmplat, iată-l ucis! Pe atunci încă nu ştiam...

Da, pe atunci el nu ştia încă nimic. Îl rodea doar un fel de curiozitate leneşă. Neliniştea l-a năpădit după aceea, câteva săptămâni mai târziu.

—Şi uite aşa... a mai trecut un timp, ca pe urmă, ultima mea scrisoare să-mi vină retur de la Odesa. Deci pe celelalte le primise? Deci a fost la Odesa?

Atunci am cam intrat la bănuială, şi apoi, într-o bună zi, mă pomenesc cu Lariska la mine şi-mi spune că Boris este în oraş, dar nu vrea să vină acasă şi doreşte să mă vadă. Şi ne-am văzut. De fapt, chiar în clipa când am văzut-o pe Lariska, am înţeles totul. Dar pe el nu l-am întrebat nimic atunci. Aşteptam să-şi dea drumul singur.

— Şi şi-a dat? întrebă Alexandr Mihailovici.

— Cum să vă spun – zise Heli. Am vrut să aud lucrul acesta întâi de la altcineva, nu de la el. Totuşi nu eram încredinţat că lucrurile stau aşa. Dar nimeni nu-mi spunea nimic, nimeni nu mă întreba nimic.

– Şi unde e în momentul de faţă? întrebă Alexandr Mihailovici.

— O clipă, vă rog! Heli scutură din umeri: Am ceva pentru Tania.

— O scrisoare? întrebă Tania.

— Da, o scrisoare. Cred că acum el regretă că a scris-o. O astfel de scrisoare e un lucru foarte grav. Poftim, citeşte-o.

Scrisoarea era fără plic, pe nişte foi de caiet de matematică. Tania o citea în gând, iar eu mă uitam la aceste pagini umplute cu un scris strâmb, cam stângaci, şi

mă gândeam în sinea mea că-n ele sunt cuprinse câteva destine omeneşti: destinul meu, al lui Mika şi al acestui Boris. Apoi Tania îmi întinse prima foaie, spunându-mi:

— Citeşte.

În felul acesta mi-a înmânat foile una după alta, iar eu le citeam şi le dădeam, la rândul meu, lui Alexandr Mihailovici:

„Stimată Tatiana Davîdovna! Va cer multe scuze pentru faptul că vă trimit scrisoarea fără plic, dar nu am plic şi nu vreau să ies din casă, ca să nu mă răzgândesc să vă scriu. Stimată Tatiana Davîdovna, v-am răsplătit foarte rău pentru felul frumos şi delicat în care v-aţi purtat cu mine şi vă cer iertare. Să vă spună Heli ce mult v-am stimat întotdeauna, Tatiana Davîdovna, v-am stimat ca om şi ca pedagog. Şi dacă am greşit atât de greu faţă de dumneavoastră, s-a întâmplat fără să vreau, s-a întâmplat pentru că el a început să-mi poruncească, altfel n-aş fi făcut-o niciodată, asta s-a petrecut înainte ca eu să-mi dau seama ce fac. Fiindcă el a ţipat la mine ca un apucat, şi eu mi-am ieşit din minţi, altfel nu s-ar fi întâmplat nimic.

Şi cum o să ziceţi dumneavoastră, Tatiana Davîdovna, aşa am să fac. Dacă o să ziceţi, o să mă prezint unde trebuie şi o să-mi primesc liniştit osânda; pedeapsa capitală, cred, n-o să mi se dea, pentru că n-am mai avut la activul meu astfel de fapte. Poate dacă cunoştinţa aceea a lui Viktor nu i-ar fi înapoiat cuţitul, nici n-ar fi fost nimic.

Sunt căutat, pesemne, de multă vreme, dar să nu vă supăraţi, vă rog, pe Lariska, fiindcă eu sunt acela care am oprit-o să mărturisească – oricui ar fi – unde mă aflu. La început am vrut să m-ascund şi să plec undeva, dar mi-am zis că asta-i soarta mea, şi că mai pot încă să mă îndrept şi să devin un membru de valoare ai societăţii noastre. Deşi, bineînţeles, nu închisoarea în sine, cu zidurile ei e cumplită, ci oamenii de acolo sunt de temut; cu toate acestea, un om independent, şi-acolo poate rămâne independent. În încheiere, Tatiana Davîdovna, am să mă străduiesc s-o dovedesc tuturor, şi dumneavoastră aşijderea, Tatiana Davîdovna".

— Să ştii, Tania – urmă Heli – el nu m-a însărcinat să-ţi transmit scrisoarea. M-am hotărât să intervin în desfăşurarea evenimentelor, altfel ar fi zăcut la el încă o sută de ani.

Tania îl fulgeră cu privirea şi nu-i spuse nimic. Heli înţelese în felul lui această privire.

— Un procedeu nu tocmai nobil? Îţi dau voie să-ţi exprimi părerea referitoare la procedeul meu nu tocmai nobil. Numai că, vezi dumneata, fapta mea nu tocmai nobilă va avea urmări pozitive, pe când acţiunile dumitale nobile, nu prea. De altfel nici fapta bună pe care a făcut-o maică-mea, cu creioanele, nu a dat roade prea grozave. Cum îţi explici toate acestea? Eu, de pildă, mă gândeam că, la urma urmei, e mai bine să trăieşti fără fapte. Desigur, în măsura posibilului. Având în vedere că sunt un om atât de puţin prietenos. Fără fapte şi fără cugetări!

Nu expun asta drept o normă de conduită, pur şi simplu gândesc cu glas tare. În ce priveşte norma, ştiu Tania, cândva am avut o discuţie cu cineva despre dumneata. Cu o femeie. După ce ai intervenit în nu ştiu ce chestiune. Ai alergat la redacţia ziarului, ai ţipat, ai pretins ca nu ştiu cui să i se ceară scuze sau ceva asemănător. Femeia care mi-a povestit întâmplarea se afla atunci în redacţia respectivă, era o colaboratoare a lor. Şi ea mi-a spus: „Ascultă, zice, cum poate Viktor să trăiască cu Tania asta a lui? Nu e normală; cum poţi să te frămânţi atâta pentru orice fleac şi, pe deasupra, pentru nişte fleacuri care nici măcar nu te privesc?” Nici eu pe vremea aceea nu te vedeam aşa cum te văd astăzi, nu ştiu de ce, dar îmi aminteai de o instructoare de pionieri. Ai fost probabil cândva instructoare de pionieri, nu?

— Am fost – confirmă Tania.

— Ei, vezi, am dreptate. Dar probabil din spirit de contradicţie, ei i-am răspuns: „De ce crezi că Tania este anormală, şi dumneata şi cu mine normali? Poate tocmai ea reprezintă normalul”. Asta s-a întâmplat demult, încă înainte să se fi întâmplat... ceea ce s-a întâmplat apoi cu Viktor. Femeia aceea... era o prietenă a lui Viktor.

— Vrei probabil ca Tania Davîdovna să-ţi mulţumească pentru părerea bună pe care o ai despre dânsa? întrebă Alexandr Mihailovici.

— Nu-i nevoie. O ştie. Un singur lucru vreau să vă spun în legătură cu asta: nu cred ca oameni de felul Tatianei Davîdovna, – Heli îi rosti apăsat numele, oarecum ironic –

nu cred ca ei să facă universul nostru mai bun. Chiar dacă ei reprezintă normalul. Răul se săvârşeşte şi în preajma ei, ba chiar lângă ea. Ea este un Mozart. Ne-a adus nişte cântece paradisiace, şi atâta timp cât suntem cu ea, cântecele răsună; cum ne depărtăm puţin, toate revin la locul lor. Ba chiar şi mai rău. Aceasta este filosofia mea nemeşteşugită.

Cu aceste cuvinte, Heli se ridică.

— Asta e tot ceea ce, de fapt, am vrut să vă spun. Alexandr Mihailovici făcu o mişcare şi Heli zâmbi ironic. Înţeleg, vi se pare puţin. De altfel, nici scrisoarea asta poate nu este suficientă. Aveţi nevoie de Boris. Ce să vă spun, dacă vă grăbiţi puţin, îl găsiţi la domiciliul meu – mi se pare că ăsta e termenul juridic? „Se ascundea la domiciliul lui cutare... A fost ridicat în timp ce se afla la domiciliul lui cutare.” Presupun că va mai rămâne la mine o zi-două. Ce va fi după aceea, nu ştiu.

—Deci... – începu Alexandr Mihailovici.

— Şi asta este o faptă lipsită de nobleţe – îl întrerupse Heli. Asta se cheamă chiar trădare, nu-i aşa? Un oaspete, datoria sfântă a ospitalităţii, şi alte prejudecăţi romantice. Ne plac tradiţiile frumoase, nu-i aşa? Şi cum ar fi trebuit să procedez, ca totul. Să fie frumos? Spune-mi, Tania. Iată, pentru prima oară în viaţă m-am hotărit să iau atitudine, să trec la fapte. De ce se înfăţişează ele atât de urâte? Dar o să dea rezultate bune, nu-i aşa? De pildă, logodnicul Xanei va fi pus în libertate... Heli nici nu se întoarse spre mine rostind aceste cuvinte. Nevinovatul va fi eliberat,

dragostea încununată, binele va triumfa, iar viciul va fi pedepsit etc... Iar la baza acestor încununări idilice stau faptele mele urâte. Asta, dacă nu privim din punctul de vedere că dumneata, cu frumuseţea dumitale morală, m-ai determinat să acţionez, să intru în acţiune, în general, deşi faptele săvârşite nu sunt dintre cele mai elegante; dar eu n-am nicio vină, fiecăruia cum îi este dat... Reiese cam aşa: temelia este bună, rezultatele la fel, iar ce mai e între ele, cine să stea să le descurce?! Cu alte cuvinte, scopul scuză mijloacele. Machiavelism curat. Iar eu devin mijlocul, şi trebuie să mă scuzaţi, cu toată hidoşenia faptelor mele, care vă sunt de mare folos...

„Am să-i povestesc lui Mika toate acestea – mă gândeam eu – tot, tot...”

— Dar de ce n-ai dormit acasă, poţi să-mi spui? îl întrebă deodată Tania, şi mi se păru că ea nici nu ascultă peroraţiile lui Heli, ci urmăreşte un gând al ei.

— Înţeleg ce vrei dumneata. Vrei ca eu „să mă frământ” înainte de a săvârşi fapta. Aici însă am să te decepţionez. E simplu, am fost la cineva, şi deşi nu mai este firesc la vârsta mea, am petrecut acolo până-n zori, iar dimineaţa n-am avut chef să mă-ntorc acasă, şi cu atât mai puţin să-l văd pe Boris. Nu-i o plăcere prea mare să-l vezi pe Boris, mai ales acum. Mi-e şi cam frică de el. Nu sunt un erou. El şi pe mine mă poate înjunghia foarte uşor. Aşa că, la baza faptelor mele, s-ar putea să fie şi simpla laşitate. Să-i zicem, instinctul de conservare. E foarte puternic in mine, da, chiar foarte puternic, şi, de obicei, nu dă greş. La

dumneata, Tania, mi se pare că el nu prinde glas, sau foarte puţin, nu ştiu cum se face, dar tot dai şi dai de la dumneata... Elevilor, prietenilor dumitale, unor cunoştinţe întimplătoare... La fel şi acum cu Xana: ce-ţi este Xana? Şi de unde iei înapoi tot ce cheltuieşti? Doar izvorul acela va seca şi el, şi atunci, ce te faci? Vor mai trece câţiva ani, şi părerea dumitale pozitivă, unilaterală despre natura omenească se va schimba. E interesant de ştiut, cum vei fi aţunci?

Se opri în uşă. Alexandr Mihailovici, care pornise să-l conducă, se opri şi el.

— Un proverb spune: „Călătorului îi şade bine cu drumul”. Vreau să mai adaug un lucru: dacă nu v-aş fi spus eu, Kilea v-ar fi mărturisii unde se află Boris. A încercat şi ieri s-o facă, mi-a povestit Lariska. La revedere, Xana! La revedere, Tania!

Plecă. Mie îmi venea să mă năpustesc afara, să alerg, să mă arunc nu ştiu unde, într-un cuvânt, să acţionez. Mika va fi liber! Libertatea lui Mika era, în sfârşit, aici, puteam s-o ating cu mâna, şi eu, nu ştiu de ce, trebuia să stau pironită locului, fără să mă mişc, şi să mai aştept ceva. Alexandr Mihailovici se întoarse în cabinet şi, apropiindu-se de Tania, se aşeză lângă ea. Îi vorbea, erau cuvinte de consolare, încerca s-o liniştească... Mi-am adus aminte mai târziu că-i spunea despre veninul pe care-l împrăştie omul acesta, dar că pe ea n-o atinge. Atunci n-am auzit nimic din toate astea, discuţia lor mi-a revenit mai târziu în minte. Ardeam de nerăbdare, mă mistuia dorul, în gând

eram în drum spre Mika, îl vedeam, îi vorbeam... Şi deodată i-am curmat vorba lui Alexandr Mihailovici, strigându-i:

— Dar faceţi ceva! El o să fugă, o să fugă!

— Da, da! zise Alexandr Mihailovici, tot ţinând mâna Taniei în mâinile lui. Uitase pesemne de prezenţa mea acolo, uitase şi pentru ce, de fapt, ne aflam noi acolo. Da, da! Sigur, sigur, ai perfectă dreptate!

Chiar şi în clipa aceea m-a izbit expresia unei duioşii pătimaşe, nu ştiu de ce, îî îmbătrânise parcă dintr-o dată chipul. Cu această expresie întipărită pe faţă se uita la Tania, şi ea se uita la el şi murmura ceva abia auzit, şi buzele i se mişcau într-un fel cu totul deosebit. Între ei doi, aici, sub ochii mei, se năruia zidul care îi despărţise întotdeauna, se uitau pentru prima oară unul la celălalt nestingheriţi şi vorbeau amândoi cu glas schimbat. Apoi, deodată, Alexandr Mihailovici se ridică redevenind el însuşi, mă văzu în sfârşit pe mine şi, simţind nerăbdarea mea disperată, îmi spuse:

— Avem nevoie de mandatul procurorului pentru a-l putea aresta. Mă duc chiar acum; într-adevăr, trebuie să acţionăm cu repeziciune. Voi aşteptaţi. Nu întreprindeţi nimic, nu vă întâlniţi cu nimeni, nu daţi telefoane, nici telegrame. În momentul de faţă, aveţi un singur lucru de făcut: să aşteptaţi.

Să aştept! Era lucrul cel mai greu de făcut. Cum puteam să stau şi să aştept, când ştiam că timpul se măsoară acum în minute, şi că fiecare minut e pierdut pentru mine, când

putea să nu fie pierdut, şi tot acest vis îngrozitor continua, când puteam să mă trezesc din el, şi viaţa ar fi devenit din nou frumoasă şi plină. Nu mai aveam ce face în acest oraş, tot ce-i al meu e dincolo, trebuie să-l văd pe Leonid Petrovici, şi pe Liusik, şi pe tanti Galia... Până şi amintirea Elenei Matveevna trezea în sufletul meu aşteptarea disperată a unei mari bucurii, pentru că şi ea era o parte din Mika, o parte din această viaţă plină, adevărată...

Cineva bătu la uşă şi în cabinet intră o doamnă înaltă, slabă, cu un capot alb matlasat pe ea, destul de fardată şi tunsă destul de scurt. Ne-am ridicat în întâmpinarea ei, şi necunoscuta ne salută cu un zâmbet; vorbea cu un glas slab, de copil, tărăgănând cuvintele şi desfătându-se parcă cu sunetul propriului său glas.

— Sa-aşenka, pofteşte fe-tele şi să luăm micul dejun. Cafeaua e servită – i se adresă ea lui Alexandr Mihailovici.

Zicând acestea, nu ne cerceta pe noi, ci se arăta pe ea însăşi, vrând parcă să spună: „Uite cum arăt eu, ce bine sunt şi cum m-am conservat, ce voce delicată am, ce maniere alese, cât farmec!" Toate acestea mi le-am amintit de asemenea mai târziu, în clipa aceea m-am înfuriat de această nouă întârziere. Dar nu s-a produs nicio întârziere, deoarece Alexandr Mihailovici îi răspunse, la rândul lui, cu un zâmbet:

— Vai, Lealia, acum n-avem nicio clipă de pierdut. Nu vă cunoaşteţi – ni se adresă el nouă. Soţia mea.

Mika n-o să spună niciodată despre mine „soţia" mea. Şi nici „jumătatea" mea. N-o să-mi dea nici acele

diminutive idioate cu care aproape toţi bărbaţii îşi alintă nevestele. Noi n-o să ne spunem pusi, musi, pisi... Sunt cuvinte mâncate de molii, prăfuite, fără niciun conţinut.

— Cheamă, mai bine, te rog, un taxi pentru noi. Plec imediat acolo unde am treabă, iar pe fete am să le las la ele acasă.

Ea se apropie de telefon şi, fără să se aşeze, întorcându-se pe jumătate spre noi, formă numărul; pe inelarul ei sclipi o verighetă modernă, plată. „Probabil şi-a dat verigheta-i veche la transformat, căci pe vremea când ei s-au căsătorit nu se purtau astfel de inele. Noi n-o să purtăm verighete. Nici nuntă n-o să facem. Şi nici cununie civilă. O să stăm împreună şi atât. Da, dar în cartea de imobil cum mă înscriu? Nu, aşa n-o să meargă, vă trebui să ne cunună̆m civil.”

Sau, poate, o să facem şi nuntă. Am să-mi pun şi eu pe cap un abajur, şi toată lumea o să ne strige până o răguşi: „Amar! amar!”

Şi am simţit cu atâta înfiorare cum ne sărutam, încât am ameţit, şi numai glasul lin al gazdei, care explica dispecerului la ce adresă să trimită taxiul, mă trezi la realitate. Sărmanul Alexandr Mihailovici, ce greu trebuie să-i vină să audă toată viaţa glasul ăsta! Poate că l-a îndrăgit cândva, dar acum de bună seamă că-i provoacă silă, şi-i e silă de tot ce face ea – coafurile ei, fardul. Da, trebuie să divorţeze de ea, şi, treacă de la mine, să se însoare cu Tania, să nu mai aştepte, şi, de altfel, aş vrea ca perioada asta cumplită să se încheie cu nunţi. O să venim

în vizită unii la alţii, ei o să vină la noi vara, sau o să ne viziteze în trecere spre sud. Mika o să fie bucuros să-i vadă. Dar n-o să îndrăznească s-o considere pe Tania mai bună decât mine, sau... lasă să creadă, de înţeles sigur că o să înţeleagă, dar tot numai de mine o să aibă el nevoie şi de nimeni altcineva, nici măcar de Tania; o să fie bucuros doar s-o vadă, ca şi mine, atâta tot.

— Şi când te întorci? îl întrebă pe Alexandr Mihailovici soţia lui.

Mi se părea că, întocmai ca şi copiii mici, nu pronunţă bine unele consoane: „Si când te întorţi?” Probabil însă că mi s-a părut doar, datorită intonaţiilor ei cam copilăreşti.

În clipa aceea sună telefonul, şi o prietenă o anunţă că cineva dusese ceva la Consignaţia şi că pe la ora 12 acest ceva poate fi văzut. Apoi ne-am luat îndelung rămas bun de la dânsa şi ne-a spus că ea ştie de mult – desigur, de la soţul ei – despre cazul nostru şi că e, poate, unul din cele mai interesante cazuri din câte cunoscuse ea într-o lungă perioadă de vreme., Pentru prima oară în viaţă vedeam o doamnă veritabilă, care nu se grăbeşte să se ducă la lucru şi nu vorbeşte despre niscai probleme importante şi despre faptul că şefii nu le rezolvă. Iată deci cum se poate trăi: să te îmbraci eu un capot alb matlasat, să bei cafea de dimineaţă, apoi să vorbeşti la telefon cu prietenele, după aceea să colinzi pe la consignaţii, să te duci la ub atelier de croitorie, iar seara în vizită. Uite deci cum se poate trăi. În capot alb matlasat!

În cele din urmă, ne-am luat rămas bun, am ieşit din casă şi ne-am urcat în taxi. Alexandr Mihailovici se aşeză în faţă, lângă şofer – avea timp şi voia să ne ducă până acasă; ne duceam la Tania. Noi două n-am schimbat o vorbă, doar ne ţineam de mână. Alexandr Mâhailovici se întorcea mereu spre noi, spunându-ne: „Ia uitaţi-vă, leii s-au acoperit de promoroacă! Priviţi, plopii mai sunt verzi, nu se dau de loc bătuţi!” Tania îl asculta cu un fel de extaz şi încuviinţa totul, în vreme ce mie mi-era totuna, nu-mi păsa nici de promoroacă şi nu mă interesa nici dacă plopii sunt sau nu verzi; eu pluteam spre Odesa. De undeva dădu, năvală un gând fugar despre Heli; ce-o fi făcând acum? Sau despre Boris, sar despre Tania – pentru ea, probabil, apariţia nevestei fusese neplăcută, eu însă pluteam, pluteam mereu...

20

Mă aflam pentru prima oară acasă la Tania, în garsoniera ei, unde câţiva ani de zile a stat absolut singură. Mi-ar fi plăcut la ea, dacă eram într-o altă stare de spirit: un tapet luminos, multe cărţi, un buchet de ochiul-boului liliachiu pe masa de scris, iar pe un perete, portretul unei femei brune, mai în vârstă (drept răspuns la

privirea mea întrebătoare adresată portretului, Tania dădu din cap şi mă lămuri că e Sonia, Sonia care a crescut-o). În casă eră linişte şi curat, dar pe mine nu mă interesau toate acestea. Tania îmi dădu câteva caiete de-ale elevelor ei să le verific. Şedeam pe un divan îngust, citeam ce gândeşte o oarecare Olia Parfenova despre eroul vremurilor noastre, dar pe mine mă încercau fel de fel de temeri în legătură cu Boris.

Alexandr Mihailovici nu ne dăduse nicio lămurire, nu ne împărtăşise ce are de gând să facă; se vor ivi mii de obstacole şi tărăgăneli neprevăzute, iar între timp Boris va fugi, o va lua din loc, şi după aceea nu va mai putea fi găsit. Boris va tăgădui absolut totul. El nu se va preda de bună voie în mâinile miliţienilor. Cu siguranţă că a şi plecat în clipa când Heli se împăuna în faţa noastră. Acum trebuie să fie în tren, în drum spre cine, ştie ce depărtări. Călătoreşte într-un vagon şi, cu fiecare kilometru, se depărtează de trecutul său, de crima sa. Mă gândeam la toate acestea şi tăceam, întrucât mi se părea că, îndată ce ar rosti măcar una din aceste presupuneri, ar deveni pe loc realitate. Tania tăcea şi ea, se gândea, pesemne, la ale ei. Şedea la masa de scris, cu spatele spre mine, şi controla caietele, uneori însă, vedeam creionul roşu pus pe masă, iar Tania stând nemişcată pe scaunul ei. Se gândea, pesemne, la femeia cu capotul alb matlasat. Nu ştiu de ce, dar simţeam, uitându-mă la spatele ei, că gândurile ce o frământă nu sunt de loc vesele.

Deodată se întoarse spre mine şi m-am speriat, atât de chinuit şi palid era chipul ei.

— Mi se pare că fac o criză de ficat – îmi zise ea, rostind anevoie cuvintele. Nu ştiu de ce, mă doare rău de tot, niciodată nu m-a durut aşa. E din cauza vinului, aseară am băut un pahar şi n-ar fi trebuit...

Am întins-o pe pat. Avea mâinile reci, fruntea umedă, se străduia să lupte cu durerea. Ştiam că în astfel de crize se recomandă o buiotă. Tania nu avea buiotă; am încălzit apă şi am turnat-o într-o sticlă de lapte. Acasă la noi aveam o buiotă, dar nu voiam s-o las singură pe Tania. Sticla caldă îşi făcu efectul, durerea se potoli, deoarece Tania îmi zimbi şl îmi spuse:

— Vezi, am pus la cale această criză de ficat, ca să nu ţi se pară prea lungă aşteptarea. Dar în timp ce vorbea, chipul i se schimonosi – din nou o durea. Apoi se ridică brusc şi se repezi la toaletă să verse.

M-am speriat grozav. M-am năpustit afară, pe palier, să aflu de la vecini numărul de telefon al Salvării raionale. Îmi deschise uşa o bătrânică; la rugămintea mea, mă întrebă:

— Îi e rău Taniei?

Şi, fără să încuie uşa apartamentului ei, mă urmă. „Sunt doctoriţă – îmi explică ea pe drum. Cu maşina Salvării s-ar putea să vină o soră medicală, mai ales azi, fiind duminică. Dar ce are Tanicika?” I-am explicat, i-am descris simptomele. „Te-ai grăbit cu sticla caldă” – îmi zise ea, îngrijorată. La Tania însă intră cu zâmbetul pe

buze şi Tania se strădui să-i zâmbească şi ea, deşi îi venea tare greu – îi clănţăneau dinţii şi avea frisoane. Bătrâna doctoriţă scoase repede de sub pătură sticla cu apă caldă, o aşeză la picioarele Taniei, dictându-mi în timpul ăsta numărul Salvării. „Fă-mi legătura, iar de vorbit, am să vorbesc eu. După aceea se aşeză lângă Tania, se apleca deasupra ei şi, în clipa următoare, am auzit un ţipăt ascuţit – în prima clipă n-am priceput nimic; cine ţipase atât de înspăimântător? Apoi doctoriţa se ridică spunând:

— Nu-i nici a criză de ficat, e apendicită toată ziua. Bine că ai venit la mine. Puteaţi să daţi de mare bucluc cu sticlele voastre de apă caldă.

Am reuşit destul de repede să obţinem Salvarea la telefon. Bătrâna doctoriţă vorbi, cu un glas ferm de om stăpân pe el – unui astfel de glas nu puteai să nu-i dai crezare, nici să nu i te supui. Şedeam lângă Tania şi-i fricţionam mâinile reci. Dar nu mai eram atât de speriată. Ştiam ce înseamnă apendicita, avusesem şi eu cândva o criză, numai că nu ajunsesem la operaţie. În sfârşit, am auzit sunând la uşă. M-am repezit să deschid: pe palier stătea un tânăr înalt, fără şapcă, cu părul tuns scurt, îmbrăcat cu un pardesiu. Păşi în vestiar, dându-mă la o parte, fără să-mi arunce o privire.

— Sunteţi medic?

— Da, sunt medic – îmi răspunse el, răguşit, şi deodată un miros puternic de alcool m-a izbit în nas; n-am apucat nici să mă mir, nici să mă îngrozesc, căci se şi îndreptase glonţ spre cameră, fără să-şi scoată pradesiul.

Tania voma din nou, bătrânica îi ţinea capul deasupra ligheanului pe care eu îl pusesem mai înainte la picioarele patului. Necunoscutul se opri in mijlocul odăii, şi pe chipul lui am citit o umblă de mirare. Întorcând capul spre el, bătrânica I se adresă:

— Vedeţi, colega. Şi-au zis că e o criză de ficat şi s-au apucat să pună sticle calde pe abdomen...

O dădu şi pe ea la o parte, tot fără s-o privească, şi se uită la Tania, care zăcea întinsă pe pat, cu ochii închişi, cu capul răsturnat pe pernă şi cu pleoapele învineţite. Întrebă alarmat, fâstâcit:

— Ce-i cu ea?

— Ţi-am spus doar, colega – îi răspunse ferm bătrâna— bolnava are o criză de apendicită, iar ruda ei a încercat să-i calmeze durerea cu sticle calde...

Atunci Tania deschise ochii şi zise în şoaptă:

— Bună ziua, Boris. Uite în ce hal sunt.

— Bună ziua, Tatiana Davîdovna – îi răspunse el. Staţi liniştită, staţi aşa. Spuneţi-mi numai, unde e ăsta... Helka Şalov. Şi, strângând pumnii, ameţit de furie, urlă: S-a dus să mă vândă, lepădătura! Mi-a pus două jumătăţi, s-a cărat pentru o clipă şi nu s-a mai întors să se culce. Unde e, hai, spuneţi-mi?

Bătrâna scoase un ţipăt subţirel, neaşteptat de slab: se lămurise în cele din urmă că intrusul nu este nici medic, nici felcer. Boris se apropie de patul Taniei:

—Nu vă temeţi, nu vă fac niciun rău, Tatiana Davîdovna. Spuneţi-mi numai atât: dumneavoastră v-a dat scrisoarea sau cui?

Se aplecă deasupra Taniei şi atunci m-am strecurat din odaie, pe palier, iar de acolo în apartamentul doctoriţei, unde uşa rămăsese descuiată; am făcut repede numărul secţiei de miliţie şi am dat adresa Taniei.

În timp ce vorbeam cu miliţianul de serviciu, din garsoniera Taniei răsunau înjurături cumplite de beţiv. Apoi se auzi zgomot de mobile răsturnate şi ţipetele stridente ale bătrânei doctoriţe. M-am repezit jos, pe scări, sunam la toate uşile o dată, strigând:

— Săriţi! O omoară! În apartamentul 17... O omoară!

Câţiva bărbaţi, în papuci de casă, ca duminica dimineaţa, alergară sus pe scări. Uşa garsonierei fiind dată de perete, se năpustiră toţi înăuntru şi în clipa când am ajuns şi eu, Boris stătea chircit pe podea în mijlocul meselor şi scaunelor răsturnate, în timp ce un tânăr în pijama şi un bărbat gras cu cămaşă albă îi legau mâinile cu un prosop pluşat. Într-un colţ, pe un taburet răsturnat, şedea bătrâna doctoriţă, cu piciorul răsucit într-o poziţie incomodă, şi gemea. M-am năpustit spre Tania: mă privi cu nişte ochi tulburi care nu vedeau nimic – durerea şi greaţa aproape o făcuseră să-şi piardă cunoştinţa. În mijlocul odăii se mai afla un tânăr care-l întrebă pe Boris, cu o sinceră nedumerire:

— Ei, spune-mi şi mie, de ce ai sărit la nişte femei? Eşti tâmpit de-a binelea, sau ce ai? Înţeleg, e duminică, foarte

bine, ai băut, se-ntâmplă, trebuia să stai în casă, nu să baţi drumurile...

Curând sosi miliţia şi Boris fu ridicat. Nimeni nu băgă de seamă când apăru maşina Salvării. Deodată odaia se umplu de oameni în halate albe; unul din halate se agita lângă Tania, un altul lângă bătrâna doctoriţă. Aceasta îşi mai venise în fire şi întreba cu glas jalnic:

— Am o fractură? Sau numai o contuzie? Mi-a căzut sertarul peste picior, sertarul de la masa de scris... Atunci când a început să răstoarne mobila din casă...

— O însoţeşti dumneata? mă întrebă un halat alb. Atunci pregăteşte-o mai repede şi pregăteşte-te şi dumneata de plecare...

— O să fie operată numaidecât?

— Cred că da... Eşti sora ei? Nu te nelinişti! E tânără, în zece zile va fi acasă. Apendicita e un fleac!

Nici nu eram prea neliniştită. Ştiam că de acum încolo totul va merge cum trebuie. Şi toţi vom fi acasă, toţi, peste zece zile, peste două săptămâni, peste o lună, dar toţi! Vom fi! Acasă! Iar casa mea era la Odesa.

21

N-am plecat la Odesa. Tania făcuse o peritonită. A fost mutată într-o rezervă, unde se mai afla o bolnavă care

murea de cancer. Tania era lucidă, mie însă mi se părea tot timpul că doarme cu ochii deschişi – atâta nepăsare exprima chipul ei, care se subţiase în ultimele zile. Nu, nici nu mai era chipul ei. Îi rămăseseră doar ochii, nasul, buzele, pometţii, nu-i mai recunoşteam privirea, şi-i pierise şi zâmbetul. Nu mai avea acel joc fin, uşor, care constituia farmecul acestui chip, care-l însufleţea. Mă recunoştea, îmi spunea chiar cuvinte duioase, de mângâiere, se silea să-mi zâmbească, dar simţeam că totul o supără – şi eu, şi medicii, şi grija mea, şi neliniştea mea. Şi totuşi era Tania, după felul cum se purta faţă de vecina ei de pat, Maria Ivanovna.

Maria Ivanovna nu era o femeie bătrână şi cândva, probabil, fusese drăguţă. Avea trăsături fine, un păr ondulat, aspru, care nu-şi pierduse culoarea. Ştia că moare, dar nu se împăcase cu acest gând. Tânjea mai ales noaptea, când somniferul nu-şi mai făcea efectul. „Şi noi care tocmai acum am început s-o ducem bine!” zicea ea, răsfirându-şi părul cu degetele şi legănându-se pe patul ei. De curând ne-au dat un apartament. N-am văzut nimic în viaţa mea, am muncit şi-atâta tot, am muncit de când sunt...” Era ţesătoare.

Tania se trezea, îşi întorcea faţa spre vecina ei şi atunci îi vedeam din nou privirea expresivă şi zâmbetul dintotdeauna. „Ai să te faci bine, Maria Ivanovna – rostea ea cu glas limpede şi cu o adâncă convingere. Nu trebuie să te frământi, ai să te faci bine. Organismul dumitale luptă, ai să te faci bine!” „Dar organismul meu n-are cu ce

să trăiască. Nu mă mai pot hrăni. Organismul meu nu mai primeşte nimic. Uite, ieri bărbatu-meu mi-a adus, aţi văzut doar, şi portocale, şi biscuiţi. Iar eu nu mai pot înghiţi nimic!” „Nu-i nimic. Organismul nu primeşte acum, dar o să înceapă să primească şi-ai să te faci bine.”

Ultimele puteri şi le cheltuia cu Maria Ivanovna. Dar şi femeia asta aflată pe moarte o iubea, îi păzea somnul, îi dădea medicamentele atunci când se întâmpla să ies eu din rezervă – numai de ea însăşi nu putea s-o păzească!

Bunicul Mariei Ivanovna fusese surugiu, iar mai târziu ţinuse în Strelna un artel de surugii – ei îi plăcea să-şi aducă aminte de bunic:

— Zicea bunicul meu: „Tu, Maşa, niciodată nu vei fi fericită”! Şi parcă s-a uitat într-o oglindă. Se pricepea la oameni bunicul meu, că mulţi a mai dus cu trăsura şi cu sania în viaţa lui, multe i-a fost dat să vadă. Uitaţi-vă la mine. Primul meu bărbat a murit, l-am îngropat în timpul blocadei, al doilea m-a părăsit pentru una tânără: n-am avut zile bune cu el. Acum mi-a zâmbit fericirea: bărbatul meu e un om pe picioarele lui, nu bea... ai văzut şi dumneata, Xanocica, ce grijă are de mine, se poartă ca şi cu un copil mic... I-au dat şi un apartament, e un foarte bun specialist în confecţionarea şabloanelor – ştiţi doar ce-nseamnă într-o uzină această specialitate! Ai fi zis că de-acu’ încolo n-am decât să trăiesc fericită şi să am parte doar de bucurii, şi iată-mă atât de nenorocită!

La ea se declarase hidropizia.

— De un lucru nu-mi pare rău – spunea uneori. De n-ar fi fost spitalul ăsta, n-aş fi aflat că sunt pe lume oameni ca Tanicika.

În rezerva aceasta infimierele se străduiau să facă ordine pe cât se poate fără zgomot, şi până şi micuţa şi negricioasa mătuşa Fisa, o femeie arţăgoasă, veşnic pusă pe gâlceavă, vorbea încet, prietenoasă, vrând întotdeauna să mai şteargă o dată geamul cu cârpa, ca Tanicika să vadă mai bine copacii. În curtea spitalului creşteau nişte plopi înalţi, care nu vroiau cu niciun chip să îngălbenească.

Soţul Mariei Ivanovna venea s-o vadă. La Tania n-avea voie să intre nimeni, în schimb scrisorile soseau cu duiumul pe adresa ei: îi scriau elevii, părinţii acestora, colegii ei. Nu le citea, se uita doar la plicuri, să vadă de la cine sunt. Scrisorile lui Alexandr Mihailovici mi le dădea mie, pentru că veneau de la Odesa... eu însă nici nu le deschideam. Aveam de gând să i le înapoiez toate o dată, când va fi în stare să le citească. Stăteam cu ea la spital.

Nici nu mai aşteptam cu atâta ardoare revederea cu Mika – Tania umbrise totul. Urma să i se facă o a doua intervenţie, şi medicul mă anunţase că bolnava va avea nevoie de o gardă permanentă, de cineva care s-o îngrijească. I-am răspuns că o voi îngriji eu.

În noaptea când Tania a fost operată, muri Maria Ivanovna.

La Universitate se deschiseră cursurile, eu nu le frecventam. Serviciul meu, slujba mea era aici, la patul Taniei. Şi după a doua operaţie, această slujbă era într-

adevăr grea. Dar nici măcar o clipă nu mă gândeam că nu voi reuşi s-o scap din primejdie. Erau momente când simţeam că trăiesc, că trag pentru doi, da, că o trag înapoi la viaţă, iar ea se împotrivea, şi eu trăgeam din răsputeri. Simţeam în mine o forţă nebănuită, fiindcă înţelesesem pentru prima oară ce înseamnă să lupţi pentru viaţă, a ta sau a altuia.

Nu ştiu dacă sufletul meu se reînnoise. Rămăsese, probabil, acelaşi. Dar, pătrunsese în el ceva cu totul nou, ceva ce nu pătrunsese acolo nici cu laptele mamei, nici cu dragostea. Nu ştiam măcar ce nume are acest „ceva”. Poate că era valoarea adevărată a lucrurilor, mult mai mare decât aceea pe care o cunoscusem înainte.

Şi mă gândeam că sunt mulţi oameni pe lumea asta, care niciodată n-au văzut-o şi nu o vor vedea pe Tania, şi că sunt mult mai săraci decât mine oamenii aceştia.

Cum s-a întors la viaţă? Treptat, foarte încet. N-a avut acea clipă fericită, despre care, de atâtea ori am citit: omul se trezeşte într-o zi şi simte că boala a trecut. Boala se retrăgea foarte încet, în silă, pas cu pas. Ca şi înainte, de câteva ori pe noapte pansamentele i se udau pe abdomen; ca şi înainte, Tania nu vorbea, scotea un fel de şoaptă abia auzită, abia mişcându-şi buzele. Şi acest glas foşnitor ce nu semăna de loc cu glasul ei mă întrebă despre Maria Ivanovna. I-am spus că i s-a dat drumul acasă. Mă privi mânioasă, spunându-mi:

— Cum ai putut să îngădui una ca asta! Doar ştii că moare! Cine are s-o îngrijească acasă?

— Bărbatul ei a luat un concediu – am minţit eu mai departe.

— Adevărat?

Tania mă privea iscoditor, în ochii ei se aprinsese viaţa.

— Adevărat – am întărit eu.

În ziua aceea am trecut în fugă pe acasă să-mi iau corespondenţa şi am găsit o scrisoare de la Heli:

„Din Leningrad nu pleacă nimeni de bunăvoie. Romantismul marilor şantiere de construcţii din regiunile depărtate ale ţării nu este de mine. Cu atât mai mult, nu pot fugi de mine însumi. Totuşi încerc s-o fac. Faptele noastre constituie funcţia „eului” nostru, dar, îa urma urmei, individualitatea omului e multilaterală. S-ar putea să dau bir cu fugiţii, speriindu-mă de dificultăţile vieţii de la periferie. Sau poate n-am să fug. Aerul marii noastre citadele însă îmi este astăzi dăunător. Nu pentru că aş simţi în el vreo ameninţare pentru mine, pur şi simplu a venit timpul să schimb clima. Sper că Tania e pe cale să se însănătoşească”.

N-am mai aflat unde s-a dus. Plicul purta ştampila Moscovei. De la Odesa sosise o scrisoare de la tanti Galia. Încheia, ca întotdeauna, cu ceea ce era esenţial:

„Cred că nu mai trebuie să aştepţi până ce Mika se va întoarce acasă. Tu ai făcut tot ce trebuia să faci, atât Leonea cât şi Elena înţeleg asta. Ar trebui să vii aici să-l primeşti pe Mika. Înţeleg foarte bine totul, dar prietena e prietenă, pe când pe tovarăşul tău de viaţă trebuie să-l

întâmpini şi să-l aştepţi la el acasă. Asta este părerea mea şi ţi-o spun verde în faţă, poţi să te superi dacă vrei".

Într-una din zile, la spital îşi făcu apariţia Irina Grigorievna, care mă chemă până jos, la biroul registraturii. Fără să-mi întindă mâna, mă întrebă rece şi pripit:

— Ce crezi dumneata, Tania se va tulbura prea mult dacă mă urc s-o văd câteva clipe?

Spunând acestea, îşi atinse nasul cu mâna. O clipă am încercat un sentiment de milă pentru ea, dar imediat mi-a apărut în faţa ochilor chipul ascuţit al Taniei, şi am ştiut că se va întuneca şi va tremura văzând-o pe Irina Grigorievna, aşa încât i-am răspuns:

— Medicul a interzis cu desăvârşire orice vizită, Irina Grigorievna. Mi-a spus: „Absolut nimeni".

— Bine, dar eu nu sunt o străină pentru ea – îmi replică, indignată. Dumneata poate nu înţelegi lucrul acesta, poate că nici nu ţi-a spus: nu sunt numai mama lui Viktor, sunt măsuşa ei.

— Medicul mi-a zis: „Absolut nimeni".

Plecă fără să se întoarcă, fără să-şi ia rămas bun de la mine, fără să se uite măcar o dată la mine.

A doua zi, mătuşa Fisa îşi vârî din nou capul în camera noastră, strigind:

—Xana, coboară jos în vestibul, eşti aşteptată. S-ar crede că ţi-ai mutat domiciliul la noi, la spital: toată ziua bună ziua ai musafiri!

— Cine a venit? se interesă Tania.

De câteva zile, evenimentele vieţii noastre de spital începuseră s-o intereseze.

— Nu ştiu – i-am răspuns.

Mătuşa Fisa plecase. Am alergat jos, fără să-mi scot halatul, chibzuind pe drum ce-am să-i spun Irinei Grigorievna. Am să-i promit că-i voi da în fiecare zi cele mai amănunţite buletine asupra sănătăţii Taniei, dar, deocamdată, bolnava nu are voie să primească vizite; am să-i explic că pentru Tania universul abia-abia a început să se înfiripe. Numai că va trebui să i-o spun, folosind nişte termeni precişi, medicali, ca ea să înţeleagă şi să-mi dea crezare. Nu aveam intenţia s-o jignesc.

În vestibul însă nu am găsit-o pe Irina Grigorievna. Acolo era Mika, îmbrăcat cu un palton pe care nu-l văzusem niciodată, tuns chilug, din care cauză capul lui mi s-a părut lunguieţ. Nu i-am putut desluşi trăsăturile feţei în acea zi mohorâtă de octombrie, iar umerii lui mi se părură străini, necunoscuţi. Totuşi era Mika. M-am îndreptat spre el, încetinind pasul; în cale din urmă m-am oprit fără să-l ating, nevenindu-mi parcă să cred şi căutând să percep realitatea – faptul că a apărut aici, în faţa mea, că există într-adevăr, că nu-i nimic născocit de mine, ci se află aici, în vestibulul acesta. Nici el nu s-a apropiat de mine, mă privea doar şi-mi zâmbea, iar eu nu doream dccât un singur lucru: aşteptam să întindă braţele spre mine.

— Am sosit cu avionul – spuse el. Am ieşit astăzi, şi uite, am venit la tine cu avionul...

[1]Fântâna Mare...

[2]Un fel de măciucă (în limba franceză în text).

[3]Aluzie la o piesă de teatru sovietică purlând acelaşi titlu.

R. ZERNOVA

LUMINI ŞI UMBRE

EDITURA TINERETULUI